De wereld gaat aan vlijt ten onder

Max Dendermonde

bron
Max Dendermonde, *De wereld gaat aan vlijt ten onder*. Amsterdamsche Boek- en Courantmaatschappij, Amsterdam 1956 (vijfde druk)

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/dend001were01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

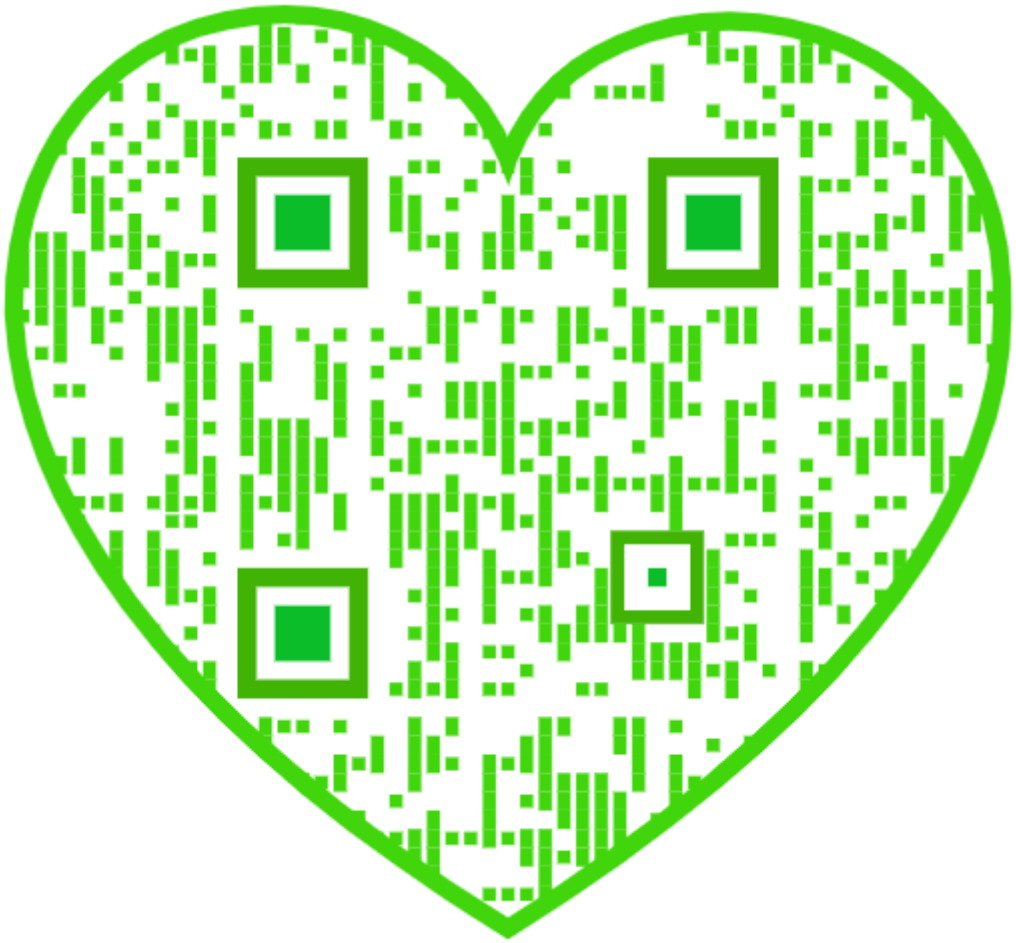

I

Zomer, 1951

De wereld bestond uit het wazige blauw van een wolkenloze zomerhemel, het goudgroen van koel, geruststellend naaldbos en het lijnrechte wit van de betonnen weg, die nieuw was, hij stond nog op geen enkele kaart. Er was weinig verkeer. De oude, sterke stationcar - een Willys Overland - passeerde enkel nu en dan een enorme, trage vrachtauto, die kreunde onder het gewicht van lange, dikke dennenstammen. Het was duidelijk, dat men deze weg eigenlijk alleen had aangelegd voor het vervoer van hout.

De Willys Overland reed snel - een kleine vijf en zestig mijl - en werd bestuurd door een zonderlinge man met een volle, reeds sterk grijzende baard. De man naast hem droeg ook al een baard, die echter veel minder verzorgd en zeer donker was. Deze man sliep. Zijn hoofd lag achterover, alsof hij in een scheerstoel was ingeslapen, en hij glimlachte onbekommerd in zijn droom. De oudere man keek soms terzijde, een beetje misprijzend, alsof de luie vrede van de ander hem stak. Het snelle, ingespannen rijden maakte hem moe, hij voelde een lichte pijn in zijn heupen, maar desondanks stiet hij de ander nog steeds niet aan. Want hij wist uit ervaring, dat Alec J. Weatherwood's langzame rijtempo hem na enige tijd mateloos zou irriteren. Alec had nooit haast, en dat was, vond de heer Dall, iets zeer wonderlijks voor zo'n jonge kerel, die zijn hele leven nog voor zich had. De mening van de heer Dall was, dat je iets moest zijn in de wereld, iemand, tegen wie met eerbied werd opgekeken. Hij streek zich door zijn baard, nadenkend maar niet met de ijdelheid, die sommige baarddragers aan de dag leggen. Hij was wel ijdel, maar niet op zijn baard, want die diende enkel om de wat krampachtige lijn van zijn mond en een aantal lelijke littekens op zijn kaak te maskeren. Tegen het einde van de

oorlog had hij een bijna dodelijke val gemaakt in het ruim van een Liberty-schip. Dat was geweest in de haven van Brisbane tijdens het lossen van een aantal requisieten, die hij nog op de avond van diezelfde dag nodig had gehad voor zijn optreden bij de troepen, de jongens overzee. Het werk was weer eens niet vlug genoeg gebeurd volgens meneer Dall, de dekgasten waren zenuwachtig en geprikkeld geworden, een verkeerd begrepen teken deed de kraanmachinist een foute beweging maken, en een zacht slingerende kist trof Eric T. Dall krachtig genoeg om hem in het ruim te doen tuimelen, precies tussen zijn eigen requisieten. Hij was er, volgens het oordeel van de dekgasten, nog goed afgekomen met zijn gecompliceerde kaakfractuur, zijn gebroken bekken en zijn hersenschudding. De troep was reeds een paar dagen later doorgereisd en maandenlang had de heer Dall in het hospitaal gelegen, kundig maar koel verzorgd door een aantal fikse verpleegsters, die méér aan hun hoofd hadden. Eric T. Dall was alleen maar één van de velen, en niet een hoofdpersoon op de rolverdeling. En al heel gauw besefte hij, dat die situatie niet tijdelijk was, maar dat hij nooit meer voor het doek zou worden geroepen, toegejuicht door soldaten uit Denver of Kansas City, of, in tijden van vrede, door planters in Puna of Jubbelpore, fabrieksarbeiders in Shrewsbury of Lead, door administrateurs in Swakopmund of Djambi. Nooit zou een tweede-rangstroep, waar op de grote wereld ook, worden geleid door Eric T. Dall, omdat je met een scheve mond en een enigszins gemolesteerd gehoor niet helemaal geschikt was voor het toneel, vooral niet, als je je daarbij ook nog kreupel bewoog. En zo was er toch nog een eervol einde gekomen aan de loopbaan van een acteur, die de vernederingen van de tweede rang altijd met zoveel pathos had weggespeeld. Eigenlijk opgelucht begon de heer Dall een nieuw leven als kenner van het Verre Oosten, waar hij zoveel had rondgekeken, gefotografeerd en gefilmd. Zijn oude liefhebberij werd nu zijn nieuwe vak; hij liet de littekens van de acteur overgroeien door de baard van een geleerde, en een vrediger

wereld zag Eric T. Dall met een stok in de hand op het projectie-doek de schoonheden van Bali aanwijzen. Zijn enigszins merkwaardig geworden uitspraak was niet al te hinderlijk en zijn organisatie-talent was viriel als altijd gebleven. Met hulp van de Unesco trok deze nieuwe Azië-kenner winter en zomer door de acht en veertig staten met zijn opvoedkundige en culturele lezingen, daarbij terzijde gestaan door de noodzakelijke assistent, die op het juiste moment de lantaarnplaatjes op het doek liet flitsen, de filmprojector liet zoemen of gamelan-klanken ten beste gaf op de electrische gramofoon-installatie. De assistent voor dit seizoen was Alec J. Weatherwood, ondanks alles een uitstekende kracht op deze lange tocht langs tientallen zomerkampen voor jongens en meisjes in de bossen van Montana en Noord Dakota.

Omstreeks drie uur in de middag, nadat de Willys Overland zeker wel vijf kwartier op zijn lijnrechte tocht geen enkele zijweg was voorbijgekomen, werd het witte betonlint gesneden door een ander, breder lint. Op het kruispunt stond een grote richtingaanwijzer en Eric T. Dall drukte weloverwogen op de voetrem.

‘Alec’, zei hij.

De heer Weatherwood opende zijn blauwe ogen, verdiepte zijn glimlach en rekte zich heerlijk uit. ‘Hallo...’, zei hij geeuwend.

‘Goede middag’, groette meneer Dall enigszins afgemeten. Hij haalde een kaart te voorschijn en zei: ‘Misschien zouden we hier...’

Alec J. Weatherwood nam de kaart over en spreidde hem uit op zijn knieën. Zijn vinger begon een kalme tocht langs een paar dikke lijntjes. ‘Verdorie’, zei hij, ‘we hebben zeker hàrd gereden’.

De ander bukte zich naar hem over en vroeg waar ze dan wel waren. De vinger tikte op de kaart.

‘Heel goed’, zei meneer Dall. ‘En dit is ons doel, nietwaar?’ Zijn vinger tikte nu ook, één keer. Alec zei ‘Hum hum’ en toen: ‘Dat is de goeie kant op’. De goeie kant was voor hem het verre, verre Maine. Zo lang de reis maar ging

van West naar Oost was hem alles goed. Als hij maar vóór eind September in het goeie, ouwe Oaklake was. Meneer Dall keek op zijn horloge. ‘Vier minuten over drie’, zei hij.

‘Alle tijd dus’, zei Alec. ‘Om vijf uur zijn we er’.

‘Als we geen pech krijgen. En dan nog het opstellen en zo. 't Is acht uur voor je het weet. Maar goed, neem maar eens over’.

Ze wisselden. Meneer Dall liep om de wagen heen, schopte tegen de banden, veegde met een doek de voorruit schoon, hoewel dat overbodig was, en keek achterin of de kostbare bagage nog goed op zijn plaats stond. Hij verschoof één der koffers met projectoren, zuchtte en liet zich naast Alec neer. Ze reden weer. Meneer Dall stak een sigaar aan en deed zijn best rustig te peinzen. Hij kon het niet laten van tijd tot tijd naar de speedometer te kijken, die maar niet over de vijf en dertig mijl wilde komen. Hij nam grote trekken en inhaleerde diep, maar zei niets.

Alec J. Weatherwood neuriede. Hij had het raampje verder opengezet en rook bij vluchtige vlagen de volle, prikkelende geur van de dennen. De warme wind tochtte een beetje in zijn slordige baard en hij overdacht met welbehagen hoe prettig het was, dat hij zich die ochtend niet had hoeven scheren. Eind September zou dat weer anders zijn. Ofschoon...: wat was eigenlijk ànders? In Oaklake roken de dennen precies zo. Zolang zijn wereld deze vrije, zorgeloze geur had, deed het er weinig toe waar hij was, in de kussens van een oude Willys Overland of in een hangmat in Oaklake. Het ging om het dolce far niente. Alleen: in Oaklake was de wereld - ondanks het feit dat hij er zich moest scheren - zelfs nog vrijer en zorgelozer. Oaklake was een beetje zijn thuis, een wereld zonder haast. Oaklake was een blauw vandaag, waardoor de uren wegdreven als witte, doelloze wolken. Het was een zomaar zijn, niet een willen hebben.

Alec vond het een mooie dag, een bijna volmaakte dag. Alleen was er misschien iets te weinig tekening in de hemel. Hij zei tegen meneer Dall: ‘Jammer dat er niet wat meer wolken zijn’.

Meneer Dall keek niet-begrijpend, haast een beetje verstoord. Had hij het verkeerd verstaan? Die Weatherwood zei soms van die rare dingen. Wat ging er om in die man? Eric T. Dall begreep het niet. Hijzelf had juist nagedacht over de mogelijkheid nog maar weer eens een nieuwe lezing in elkaar te zetten, iets over Zuid-Afrika misschien. Dat was niet ongunstig nu de kranten steeds maar schreven over Malan en de apartheidspolitiek. Hij had zich afgevraagd, welke boeken hij daarover zou moeten lezen en wie hem daarbij zou kunnen helpen. Zuid-Afrika, ja, dacht hij, een mooi onderwerp voor de winter. Hij glimlachte tevreden. Meneer Dall dacht altijd vooruit. Hij was de wolken alweer vergeten. En zo reden ze door, kalmaan, er gebeurde niets.

Maar een kwartier later stopten ze; er stond op de lange, eenzame weg een man te zwaaien naast een oude Chevrolet, die scheef hing op een krick onder de achteras.

‘En?’, vroeg meneer Dall door het raampje op de toon van een man die door tijdgebrek weinig hulp te bieden heeft. De man keek hem hard grijnzend en gom-kauwend aan. Het was een lange, blonde man in een grijs pak; een grijze hoed plakte achter op zijn hoofd. Uit zijn borstzakje staken een vulpotlood en een vulpen. ‘Altijd gedonder met die huurwagens’, zei de man. ‘D'r is geen trein hier die je ooit naar je doel brengt. En dan huur je maar weer zo'n ding bij één of ander station’.

‘En?’, vroeg meneer Dall weer. Hij keek op zijn horloge. ‘Geen angst’, zei de man, ‘dat bandje wissel ik zelf wel. Wat ik weten wou is hoe ik eigenlijk in “Mayflower Camp” kom. Ze hebben er herrie, zedenschandaal of zo’. Alec en meneer Dall keken elkaar snel aan. ‘Tussen twee haakjes’, zei de man, ‘mijn naam is Chester Hobson, Chester F. Hobson, van het “48 Syndicate”, zeker wel eens van gehoord’.

‘Ach zo’, zei meneer Dall ineens veel inschikkelijker. ‘Ja, dat heb ik. Dat is een belangrijke naam in de journalistiek’.

‘Reken maar, vader’, zei de man.

‘Nou, de weg is eh... Alec, leg het even uit’.

Alec deed het. En de man herhaalde zijn laatste zin vragend, achterdochtig bijna: ‘Dus de eerste grote weg rechtsaf?’

‘Precies’, zei Alec. ‘Goeie reis’. Hij schakelde in. Meneer Dall vond, dat Alec nogal vlug optrok voor zijn doen. Hij had meneer Hobson eerst nog kalm willen uithoren over dat zedenschandaal. Dat ging hun toch zeker onmiddellijk aan? Een paar minuten later zei hij, nog steeds geprikkeld: ‘Dat was een belangrijke man, een héél belangrijke man’. De pers was altijd een voorname factor geweest in zijn leven; zelfs nu nog plakte hij elke critiek op zijn lezingen zorgvuldig in een speciaal boek. Met de pers moest je vriendjes blijven. Bijna gedachtenloos pakte hij de kaart en bekeek hem. Hij vroeg: ‘Ik hoop, dat die Hobson geen gelijk heeft wat “Mayflower Camp” betreft. Dan maken we deze reis voor niks’.

‘Misschien wel’, zei Alec. ‘Maar niets is ooit zo erg als de kranten het graag maken. Het nieuws is nooit ter plaatse’.

‘Zeg Alec’, vroeg meneer Dall ineens op gealarmeerde toon, ‘zei je de eerste gróte weg rèchts? Heb ik dat goed gehoord?’ Soms liet hij blijken, dat hij zijn slechte gehoor niet helemaal vertrouwde.

‘Ja’, zei Alec duidelijk. Hij lachte.

‘Maar dat is helemaal fout’, zei meneer Dall verontwaardigd.

‘Natuurlijk, dat was de bedoeling’.

Voor het eerst sinds al die weken kregen ze echte ruzie: Hoe kon Alec dàt nu doen, zo'n bekènde journalist! En of Alec Weatherwood nu rustig uitlegde, dat zo'n kerel van de sensatie-pers niets in hùn kampen te maken had, wat er dan ook mocht zijn gebeurd, meneer Dall bleef boos op hem. Alleen het feit, dat de speedometer nu 65 mijl aanwees, weerhield hem ervan Alec te laten omkeren. De meter bléèf op 65. Dat was niet zozeer om te vluchten van de onaangename persoon van Chester F. Hobson, die de gebaarde Alec niet had herkend gelukkig, maar om de hatelijke wereld, die deze persoon vertegenwoordigde.

De wereld van de onrust en de haast, die niet de wereld was van de heer Alec J. Weatherwood.

II

Herfst 1953

De bar zag er uit als elke andere internationale bar; misschien was hij wat kleiner dan gewoonlijk het geval is en had men hem met iets meer smaak ingericht. Ook ontbrak er een vleugel, muziek werd er nooit gemaakt. Er stonden zes eenvoudige tafeltjes van donker eikenhout; daaraan kon men zitten op lage krukjes, waarvan de zittingen waren overtrokken met zachtgroen leer. De halfronde bar was bekleed met hetzelfde materiaal, evenals de zittingen van de twintig hoge krukken erom heen. De betimmering was overal van donker eikenhout of iets, dat er veel op leek; het was er altijd besloten, intiem. Dat kwam ook door het indirecte licht, dat een groenig, niet te overvloedig licht verspreidde. Een enkele kaars hier en daar versterkte de schemersfeer. Ramen waren er niet. Waar die eens gezeten hadden, waren nu panelen, waarin reproducties waren geplaatst van oude meesters die het goede van het leven hadden geprezen. De Bruiloft van Brueghel hing er, een Jan Steen, Rembrandt met Saskia en het opgeheven glas, Het Boerenmaal van Louis Le Nain, de Drinkende Jongen van Frans Hals en een stilleven van Chardin.

Eens was deze ruimte een slaapvertrek geweest, een inderdaad vrij groot slaapvertrek, zoals er wel meer voorkomen in de luxueuze zomervilla's aan de bosmeren van Maine. Maar zomin als de bar nog een slaapvertrek was, zo min stond deze ruime, hoge villa eigenlijk nog in Maine. Topografisch was dat wel in orde, Oaklake lag nog waar het altijd gelegen had, maar het begrip vrijheid, dat zo wijd ruist door het liefelijke woord Maine, dat begrip was vernietigd door electrisch geladen omheiningen, door grote borden overal - mijlen en mijlen in de wijde omtrek - met

de woorden Streng Verboden Toegang en Levensgevaarlijk; het was vernietigd door zwaar bewapende mannen in blauwe uniformen, die altijd gerechtigd waren je verblijfsvergunning te vragen en niet alleen bij de grote ingang, maar overal: in de geheime afgeslotenheden van de enorme laboratoria, maar ook in het bos, op het meer, en zelfs in deze bar, waar niet voor niets boven het hoofd van de barkeeper in gouden letters stond geschreven: Laat Uw Werk Hier Rusten.

In deze bar nu werd de shaker gezwaaid door een zekere Alec J. Weatherwood, een keurige, gladgeschoren man, wiens krullende haar eens zwart moest zijn geweest, maar dat nu al aardig aan de grijze kant was. En dat was merkwaardig, omdat hij naar zijn gezicht te oordelen niet ouder dan een jaar of vijf-, zes en dertig kon zijn. Van het harde werken kon het niet komen, want zijn bar ging geen dag vroeger open dan vijf uur en om acht uur was het meestal wel bekeken, een enkele uitzondering daargelaten. Voor de rest van de tijd was Alec J. Weatherwood vrij, dat wil zeggen: zo vrij als men kan zijn binnen electrisch geladen omheiningen.

In zekere zin was deze bar één der heiligste vertrekken van de geheime Pousekovsky-wereld: hier kwamen alleen de ingewijden. In het begin was dat wel anders geweest, maar de maatregelen waren steeds strenger geworden en nu schaarden zich alleen nog maar de kardinalen van de wetenschap rond de bar, overigens heel gewoonuitziende intellectuelen, in het dragen van hun sobere confectie even nonchalant als hun lager geplaatste collega's. Ook hun introverte glimlach was niet opvallend meer of minder vreemd. En aan de geijkte academische, droge en vaak wat kinderlijke humor ontbrak het hun ook niet. Het kwam voor, dat tijdens het hoogtepunt van het borreluur de lach niet van de lucht was, een korte, hoge lach. Deze mannen, die de merkwaardigste, schokkendste geheimen met zich meedroegen, hadden de vreugde niet verloren. Wat dat betreft, had Alec het dus nog niet zo slecht. Bovendien wisten al de bezoekers van de bar drom-

mels goed wie Alec was en welke bijzondere geschiedenis hem binnen de electrische afrastering hield; ook híj had iets tegen de nieuwsgierige buitenwereld te verdedigen. Dat maakte, dat hij bijna een van hen was; dàt - samen met het feit, dat hij een aantal van hun geheimen doorgrondde zonder er op te zinspelen - gaf hem het recht mee te lachen in deze zonderlinge wereld vol tegenstrijdig heden.

Maar nu heerste er een merkwaardige ernst in de bar. Het was er vol, er werd genoeg gedronken en er werd ook veel gepraat, maar de gesprekken hadden iets onnatuurlijks, alsof er met opzet werd gesproken over dingen, waarbij eigenlijk niemand zijn hoofd had. De sfeer was gespannen en nerveus, als in de wachtkamer vlak voor of tijdens een operatie. Alec was hier lang genoeg om te weten dat er iets bijzonders aan de hand was, en hij had er een sterk vermoeden van wat het zou kunnen zijn. Meneer Jacquard kwam binnen. Hij groette joviaal, niet eens met het gewoonste gezicht van de wereld, en zijn collega's van de wetenschap groetten achteloos terug ieder had zijn eigen waarde en was zich daarvan bewust. Toch was meneer Jacquard - Alec zei altijd ‘monsieur’ Jacquard - de eerste assistent van professor Pousekovsky. Hij was een kleine, scherpe man met rood, borstelig haar en een korte, rossige snor; hij droeg een bril met dunne, zwarte randen, waardoor hij achterdochtig kon kijken. Maar hij was de kwaadste niet; dikwijls grinnikte hij in zichzelf en Alec kon het goed met hem vinden. Met een nog steeds sterk Frans accent zei hij:

‘Heb je voor mij nog wat van die goeie pernod, Alec?’

‘Deze zeker, monsieur Jacquard?’ Alec hief de fles in de hoogte en de Fransman knikte. De keeper nam een hoog glas, meneer Jacquard wees met zijn vinger hoeveel van het gele vocht hij wenste, en daarop mikte Alec er een stuk ijs in en schoof hij een kruikje water aan. De Fransman schonk het water voorzichtig bij en vroeg: ‘Weet je, wie ik zo straks in het dorp heb gezien? Je oude vriend Chester Hobson’.

Alec en meneer Jacquard keken elkaar strak aan. Alec floot zachtjes. Hij vroeg: ‘Zou het hier lèkken?’

De Fransman trok zijn schouders op.

‘Die man’, zei Alec, ‘heeft de neus van een... van een...’

‘Van een rat’.

Alec knikte. Chester Hobson. Chester F. Hobson. Hoe lang was de blauwe zomerdag geleden, dat hij deze grijnzende gom-kauwer had ontmoet. En dat was toen niet eens de eerste keer geweest! Plotseling rook hij weer de volle, prikkelende geur van de dennen. Hier in Oaklake waren ook dennen, maar ze gaven niet dezelfde geur, niet meer, zo lang al niet meer. De wereld was voor Alec J. Weatherwood niet meer een oord waar hij rustig en ongestoord kon gaan en staan waar hij wilde. Voor hem was er alleen maar de keuze tussen het gekkenhuis binnen de omheining en het gekkenhuis daarbuiten. Hij had gekozen voor de rust van de gevangenis Oaklake.

‘Ja, een rat’, herhaalde Alec. Wat was er niet al gebeurd sinds de rustige dagen met de heer Eric T. Dall. Zonder het te weten wreef hij zich langs zijn gladgeschoren kin. Hij miste veel.

Eensklaps werd het zeer stil in de bar. Er kwam een korte, gedrongen zestiger binnen, een dom uitziende man, die zich voortbewoog met plattelandspassen. Op zijn buikje hing een zware, gouden horlogeketting en uit zijn borstzak stak een ouderwetse brillendoos. De man droeg zijn volle, grijze haar en brosse, waardoor zijn rode en wrattige gezicht nog roder en wrattiger leek en zijn verontwaardigd neerhangende onderlip nog verontwaardigder.

Alec vond altijd, dat professor Pousekovsky leek op de redacteur van een blad voor de binnenscheepvaart; zo iemand had hij eens zien binnenlopen op een bijeenkomst van kunstcritici.

De professor kwam altijd een kop melkchocolade drinken; die moest worden aangemaakt aan de bar, en Alec bukte zich al om de melk te pakken, die warm klaar stond in een pannetje op een electrische kookplaat. Maar de professor,

die naast monsieur Jacquard geschoven was, mopperde: ‘Whiskey puur’.

De bar hield de adem in. Bij sporadische gelegenheden kwam het voor, dat professor Pousekovsky een scheut rum in zijn chocola beliefde. Whiskey puur was een revolutie, het inluiden van een nieuw tijdperk in de geschiedenis. Alec zette een hoog glas neer en keek vragend naar monsieur Jacquard, die onopvallend wees hoeveel. Monsieur Jacquard wist altijd alles. Waarschijnlijk was hij in de ogen van de professor de enige volledige mens op de wereld, die - een dergelijke indruk kreeg men altijd - naar zijn mening waarschijnlijk bevolkt moest zijn met negen en negentig procent gekken. En Alec J. Weatherwood had altijd sterk het gevoel, dat de professor hem als de gekste en domste van die gigantische groep beschouwde.

De professor mompelde verontwaardigd in zichzelf, dat het goeie whiskey was. En terwijl de barbevolking moeite deed om weer ongedwongen aan de praat te gaan, zei het mannetje met de roodglimmende, bultige gelaatshuid: ‘Nog één, Alec’. Dat ‘Alec’ was zeer ongewoon en klonk bijna teder. Ja, dit wàs een bijzondere dag. Er zouden die avond in het lab stellig belangrijke dingen gebeuren; niet voor niets was de terreinversterking zwaarder dan anders. En Alec had al lang begrepen, dat alleen de mannen van professor Pousekovsky's eigen afdeling bij de proef - of wat het dan ook was - aanwezig zouden mogen zijn.

De professor zag Alec met bijzondere aandacht aan. Was het verbeelding, of had hij hem de laatste tijd vaker zo geobserveerd? Alec had de overtuiging, dat de professor hem wel niet minder gek of dom vond, maar op de één of andere, ondoorgrondelijke manier interessanter. De professor mompelde onverwachts; ‘Hoe is je gezondheid?’ ‘Dank u’, zei Alec glimlachend. ‘De lichamelijke conditie is uitstekend’.

Professor Pousekovsky dronk nadenkend van zijn whiskey en wendde zich tot meneer Jacquard. Ze mompelden in het Frans, te onduidelijk en te snel voor Alec om te verstaan. Meneer Jacquard keek verbaasd. Toen deelde hij,

haast geamuseerd, aan de barkeeper mee: ‘Professor Pousekovsky stelt hedenavond prijs op je tegenwoordigheid in het lab’.

In de bar viel weer een vreemde stilte. Ja, dit was een uiterst merkwaardige dag. De professor zei: ‘Geef me nu de soda maar’.

III

Herfst 1953

Van de grote villa ‘Sunrise’ - de residentie van de familie Pousekovsky, waar ook Alec's bar was - leidden twee wegen naar het complex van laboratoria. De ene ging over land en was een brede, goed verlichte betonweg, daarvoor indertijd speciaal aangelegd. De rit naar de laboratoria duurde ongeveer tien minuten. De tweede weg was veel langer en ging over het meer. Er waren altijd motorboten genoeg, veel en veel meer dan het geval was geweest voor de Pousekovskys in Oaklake waren neergestreken.

De professor koos de weg over het water. Het gezelschap, dat naar de steiger liep, was bijzonder klein en bestond - behalve uit de professor - uit monsieur Jacquard, Alec en een stroeve, geuniformeerde man met een groot model pet. De academici uit de bar waren al vroeg naar huis gegaan en zouden wel op eigen gelegenheid komen.

Het liep nu tegen achten en het werd al aardig donker; het was September. De geuniformeerde man nam staande plaats achter het stuurwiel van de kleine, overdekte motorboot. De motor sloeg aan en de boot voer weg. De mannen keken allen over het water, waarin de vele lichten van Oaklake wiegend weerspiegelden. Het grootste licht - een klein heelal van sterren - kwam van het brede, veelblokkige en hoge gebouw, ‘Het Pousekovsky-Complex’. Het lag niet dadelijk aan de oever, maar zeker anderhalve mijl het bos in. Helemaal aan het uiterste einde van het meer, mijlenver weg, knipten de lichten aan op de stuwdam. Het was een prachtig gezicht, dat snoer daar in de

verte, opgehangen van bos tot bos, als een brug van licht, maar Alec hield er niet van. Hij kon nooit vergeten hoe Oaklake vroeger was geweest. Hij keek achter zich, naar het Oaklake-Hotel, de oude, gezellige tent van Charley Bickleston, waarheen hij in de goeie, vredige jaren altijd was teruggekeerd, elke September opnieuw. Er brandden maar een paar lampen buiten bij Charley, het leek nu slecht verlicht. Maar vroeger waren er zeker niet méér lampen aangeweest, en die hadden genoeg kracht gehad om des avonds de goeie, ouwe Oaklake-kolonie naar Charley's bar te trekken. In die dagen was het na de schemering altijd ouderwets donker geweest in de herfst; het meer was toen een oud-zilveren spiegel, met daarom heen de mollige, mistige rand van het omhooglopende bos en er boven de nooit geheel duistere hemel, ook als er geen maan was en zelfs wolken de sterren verduisterden. En in de mollige, mistige rand had hier en daar een klein licht geschenen, geheimzinnig en met een eigen intiem leven, als een glimworm. Dat waren de huizen geweest van de vrienden, zomerhuizen, voor een krats bewoond door zorgeloze, vrolijke en meestal arme drommels van kunstenaars. Ze zaten daar bij de gratie van de rijken, die in de donkere maanden liever in hun steden hokten.

Nu was het volop licht daar in de bossen, de oude huizen waren alle overduidelijk bewoond door heldere academici die van licht hielden in elk hoekje. Er waren nieuwe huizen bijgekomen, strakke, brutale huizen van schraal beton. Verder het bos in, nog diep achter Het Complex, was zelfs een heel dorp gebouwd van beton; een dorp met echte winkels, een paar scholen, een kleine bioscoop, een dancing, een zwembad - alsof het meer niet groot genoeg was - een speeltuin en een bewaarplaats voor kinderen. In dit dorp, eigenlijk een kleine stad, woonden de leden van het lagere personeel, de technici, de mannen van de administratie, de terrein-politie, de onderhoudsdienst, honderden en honderden gezinnen.

Schuin achter Het Complex, naar de kant van de stuwdam, lag De Heuvel, een opvallende en vrij steile ver-

hoging in het landschap, vroeger een geliefd aantrekkingspunt voor klauteraars. In de steeds duister wordende schemering was nu op De Heuvel een reusachtig, rond bouwwerk zichtbaar, een half-bolvormig netwerk van staal, de radarspiegel. Plotseling begon er licht te flikkeren in die spiegel, zoals neonbuizen doen, en even later straalde er uit de enorme, halve bol een zachte, veelkleurige gloed. Het spectrum was er tientallen keren vertegenwoordigd in honderden cirkels.

Professor Pousekovsky snoof. Hij mopperde onduidelijk: ‘Dat zal wel weer storing geven. We moeten William dadelijk bellen’.

De Coloradar van zijn zoon William was een grote handicap voor professor Pousekovsky's laboratorium-werk; het werd dikwijls in de war gestuurd door de nadelige invloeden van de Coloradar-golven, waartegen men nog geen voldoende afscherming had kunnen vinden.

De gigantische halve bol met de honderden kleurencirkels draaide langzaam, als op zoek naar een onbekend punt in de hemel. Het was een geheimzinnig, angstaanjagend gezicht. Alec keek er niet lang naar, hij was er aan gewend en hij draaide zich om naar de stille kant van het meer, waar hier en daar maar een enkel licht brandde. Hij zocht naar een bepaalde plek in het bos, en nog ternauwernood ontdekte hij een donker huis. Dat was Tom's Cabin. Altijd, na al die tijd, keek hij nog even naar Tom's Cabin. En altijd, bijna zonder het zelf te weten, trok hij dan even met de schouders. En dan was het weer voorbij. Er was immers toch niets aan te doen.

De boot gleed langzaam langs de brede steiger van Het Complex. Booglampen flitsten kwaadaardig aan, uit een wachthuisje kwamen drie met stenguns bewapende mannen. Alec wist het wachtwoord.

‘Walnoten’, zei hij. Toen moest hij - evenals monsieur Jacquard en professor Pousekovsky - nog een pas laten zien.

Een auto stond klaar op de betonbaan, die zo breed was, dat er best een vliegtuig kon landen, wat soms inderdaad

gebeurde, ofschoon men het meest gebruik maakte van watervliegtuigen. En paar minuten later waren ze bij Het Complex. Weer het wachtwoord en weer de passen. De politiebewaking was hier veel zwaarder. Een groep van zes bewakers begeleidde hen door de zeer grote, helverlichte ingangshall. Alec wist, dat ze nu door allerlei infra-rode stralen liepen, ergens begon het te zoemen in verschillende toonhoogten, de grote bronzen deur aan het eind van de hall gleed automatisch open. Toen ze erdoor waren, sloot hij zichzelf weer. Ze naderden de lift. Vlak voor de deur van de lift was een eigenaardige constructie aangebracht, een ongeveer tien meter brede gang van chroom en een dik soort matglas. Dat was de röntgen-detector. Terwijl professor Pousekovsky, monsieur Jacquard en Alec door de ziekenhuis-achtige gang liepen, verdeelde de groep bewakers zich; ze gingen met drie links en drie rechts langs de buitenkant van de matglazen wanden. ‘O.K.’, riepen de beide voorsten elkaar toe. De liftdeur ging open. Ze stapten in en stegen, ze waren hun bewakers kwijt.

Ze kwamen langs de eerste verdieping, eens de afdeling van dr Helen Pousekovsky, die nu uit Oaklake was verbannen. Ze passeerden de tweede, waar dr Bert Pousekovsky had gewerkt, ook verleden tijd. Op deze verdieping was Alec wel geweest, evenals op de derde, de afdeling van dr William Pousekovsky. Er brandde een rood lichtje boven het cijfer drie en dat betekende: Geen Toegang. Tot het cijfer vier was Alec nooit gekomen. Het licht erboven was groen. De deur ging open, natuurlijk stonden er weer een paar bewakers. Maar deze keer konden wachtwoord en passen achterwege blijven. Een gebrilde, streng uitziende man in een witte overall tekende hun namen af op een presentie-lijst. ‘Ze zijn nu allemaal aanwezig’, zei hij. Hij ging hun voor - door een doodgewone houten deur - naar een grote, machinekamer-achtige ruimte, waar het bijzonder heet was. Toen ze de hoge, zachttrillende apparaten voorbij waren, zag Alec een betegelde zaal waarin op een college-tribune de wetenschapsmannen

zaten, die hij 's middags aan de bar had bediend. Tegenover de tribune stond een onvoorstelbare warwinkel van grote en kleine technische attributen, waarvan een enorm matglazen televisie-scherm, verder een zeker vier meter hoog en drie meter lang en breed ding, dat het midden hield tussen een monsterachtige brandkast en een fantastische telefooncel, het meest in het oog vielen.

Monsieur Jacquard wees Alec een plaats aan in een der banken. Toen hij ging zitten, ruiste er een zacht gefluister door de gebrilde gelederen. Alec keek om zich heen en glimlachte welwillend. Wat kon hem gebeuren? Maar diep in hem was er twijfel. Hij dacht: imbecielen licht men niet in, imbecielen gebruikt men. Maar waarvoor in hemelsnaam zou professor Pousekovsky hem willen gebruiken?

Voor...

‘Stilte, heren’, zei meneer Jacquard zachtjes.

Een aantal mannen in witte overalls schaarde zich om de merkwaardige apparaten. Vlak voor het televisie-scherm stond een klein, stalen tafeltje, waarop een paar telefoontoestellen en een paar rijen witte knopjes waren aangebracht. Boven het tafeltje hing een kleine microfoon; een man bracht een draaistoel aan en daarin nam professor Pousekovsky plaats, met zijn rug naar de tribune. De microfoon werd ingeschakeld. Een tienvoudig vergroot gemompel klonk door de ruimte. Het waren de woorden: ‘Laten we beginnen’.

IV

Herfst 1953

Het laboratorium in Oaklake was niet het enige werkterrein van professor Pousekovsky. In Simonshill, honderd en vijftig mijl verder de heuvels in, dicht bij de Canadese grens, was een tweede laboratorium gebouwd. Alec was daar nooit geweest, maar hij stelde zich voor, dat het er in Simonshill ongeveer moest uitzien als in Oaklake: bossen, een meer en ergens op een heuvel het lab. Een

kleiner lab stellig dan in Oaklake. De leider in Simonshill was dr Mencken, die regelmatig met Oaklake in contact stond door middel van een eigen televisiezender.

'Hoe komt Simonshill binnen?', vroeg de Grote Man van Oaklake.

Vlak bij de enorme brandkast zat achter een ingewikkeld contrôle-bord vol kathode-straalbuizen, wijzerplaatjes, knoppen en schakelaars een kaalhoofdige, steile man in een witte overall. 'Perfect', zei de man. Op het televisiescherm begon het te warrelen.

'Is William gewaarschuwd?', vroeg de professor. Het kwam Alec voor, dat de Grote Man hier veel minder onduidelijk en zeker veel minder verontwaardigd sprak. Hier was hij helemaal thuis, op zijn gemak. De kaalhoofdige man legde een koptelefoontje tegen zijn oor, draaide aan een knop, keek op een kathode-straalbuis en sprak toen nonchalant een paar cijfers uit.

'Uitstekend', zei de professor.

Het beeld op het televisie-scherm werd scherp en was niet zwart-wit, maar gekleurd. Alec zag een paar mannen in dezelfde witte overalls en op de achtergrond eenzelfde kolossale brandkast en eveneens een contrôle-bord. Dat was het laboratorium van Simonshill.

'Bèn je daar, Mencken?', vroeg de professor.

'Present', zei een droge stem en er kwam een zeer lange, stevige man in het beeld. Hij droeg een slordig, donker pak. Zijn haar was grijs en zeer vol en golfde als de manen van een leeuw; zijn gezicht was bleek en vlezig, met veel plooien. 'Spuit eens op', zei de professor. De man op het scherm nam een boekje uit zijn zak en las een paar minuten lang iets voor, waarvan Alec niets begreep. De mannen in de college-banken maakten ijverig notities. Ze keken daarbij alsof het een eenvoudig taal-dictee betrof. Alec voelde zich geweldig dom. Maar hij zat er niet verloren bij, de hoofdzaak begreep hij; hij wist bij benadering wat er zou gaan gebeuren.

'Nou?', vroeg de man in het beeld. Hij keek niet eens zo erg gespannen. De professor zat iets op een blaadje uit te

rekenen en zei: ‘De condities zijn niet ongunstig’, en toen: ‘Hoe zijn de honden?’

Ha, honden, dacht Alec, ze gaan het met honden doen.

De grijze man in Simonshill lachte. ‘Ze zijn springlevend’, zei hij.

‘Goed’, zei de professor, ‘dan doen we nu eerst de houtproef’.

Er kwam een grote, rode weegschaal in het beeld. Er lag een houten kubus op, waarop in blauwe kleur S.H. 85a was geschilderd. ‘Heb je het gewicht genoteerd?’ vroeg de professor.

De man met de leeuwenmanen klopte geruststellend op zijn boekje.

‘Vooruit dan maar’, zei de Grote Man.

Een overall-man in Simonshill opende de deur van de gigantische brandkast en legde de kubus er voorzichtig in. Daarna sloot hij zeer zorgvuldig de deur, wat zeker twee minuten in beslag nam: hij had werk aan heel wat handles en knoppen te verrichten.

‘Schakel eens in op de vóór-contrôle, Mencken’.

De spanning op de college-banken werd plotseling hoorbaar. Men kuchte en schuifelde. Alec dacht: En toch is dit zeker niet de eerste keer. De kast in het Oaklake-lab begon vaag te trillen. Er klonk een hoge fluittoon ergens op de grens van het gehoor.

‘Hier is alles in orde’, zei de man die Mencken heette.

De professor keek naar de overall-man bij het contrôlebord in Oaklake. ‘Hier ook’, zei de man.

‘Is iedereen klaar?’, vroeg de professor. ‘Geef me dan de klok’.

Op het scherm kwam een wijzerplaat. De secondenwijzer was groen en zeer duidelijk zichtbaar. ‘Schakel over op rood’, zei de professor in de microfoon. De secondenwijzer van Simonshill werd rood. Overal in het Oaklake-lab begonnen rode lampen te branden. ‘Klopt het daar?’, vroeg de professor en de stem van Mencken antwoordde bevestigend.

‘Goed’, zei de Grote Man, ‘schakel dan definitief...’, hij

herhaalde nadrukkelijk: ‘definitief...’, hij kuchte, ‘over na... na vijftien seconden... vijftien seconden... van NU!’ De secondenwijzer op het scherm sprong traag van streepje naar streepje. In het lab hing de stilte van het crematorium wanneer eindelijk de kist zakt. De hoge fluittoon verdiepte die stilte. Negen seconden, tien, elf, twaalf, dertien. Iemand op de banken snoof nerveus. Veertien. VIJFTIEN. Er klonk een geweldige klap door het Oaklake-lab, alles trilde. En alles werd groen.

‘Af’, riep professor Pousekovsky, ‘alles uitschakelen’. De groene lichten gingen uit, de fluittoon verdween. Was alles goed gegaan?

Mencken's stem klonk door de luidspreker: ‘'t Is mis, geloof ik’, en hij brabbelde een paar formules. In het televisie-beeld kwam de brandkast. Mannen van Simonshill openden hem. Hij was leeg. Het Oaklake-lab herademde. Een Oaklake-man ging naar de zware deur en opende hem. Er kwam een verschrikkelijke schroeilucht naar buiten. ‘Alleen maar as’, zei de man. De professor vloekte. ‘Mencken, verdomme’, zei hij in de microfoon, ‘wat ís dat nou?’

Mencken zei weer een paar cijfers, in de college-banken werd geschreven. ‘Goed, goed’, riep de professor. ‘Overdoen’.

Een overall-man was al bezig de brandkast schoon te vegen; hij deed het met de gemakkelijke allure van iemand, die het meer bij de hand heeft gehad. En men begon opnieuw, in precies dezelfde volgorde. Er kwam een nieuwe kubus op het scherm. Deze keer stond er S.H. 85b op. Men noteerde het gewicht. De kubus werd in de brandkast van Simonshill gelegd, de voor-contrôle werd ingeschakeld, weer werd de fluittoon hoorbaar. ‘Alles is in orde’, zei Mencken. Zijn stem klonk nerveus, onzeker. De wijzerplaat kwam, het groen werd rood. Professor Pousekovsky vroeg sarcastisch of het nu wèrkelijk goed was. Mencken deed kennelijk zijn best om ferm ‘Jawel’ te zeggen.

‘Schakel dan definitief... definitief...’, en de professor her-

haalde dezelfde zin, met dezelfde onderbrekingen en intonaties. Hoe vaak zou hij dat al gedaan hebben?

Dertien, veertien, VIJFTIEN! Weer de klap, weer trilde alles. Het rood werd groen en het groen ging uit. De fluittoon verstierf. ‘Ja ja!’ riep Mencken, ‘'t is goed’. De brandkast in Simonshill ging open: LEEG! De brandkast in Oaklake ging open: EEN KUBUS! Er werd in Oaklake een rode weegschaal naderbij geduwd. Men woog de kubus. Monsieur Jacquard kwam aanlopen om het gewicht te controleren. ‘Op het atoom af!’ riep hij bijna jolig. In de collega-banken werd gelachen. Het was gelukt. De contrôle-proef was geslaagd. De eigenlijke proef kon beginnen.

‘Laten we dadelijk doorgaan, Mencken’, zei de professor.

‘Neem een kleine, sterke hond, een kerngezonde hond’.

Monsieur Jacquard vroeg: ‘Zullen we niet even wachten? Kijk eens hier’. Hij tikte op een der wijzerplaatjes op het contrôle-bord. De kaalhoofdige, steile overall-man was bezig met een rekenmachine en gaf het resultaat met een bedenkelijk gezicht over aan meneer Jacquard. De Grote Man verliet geïrriteerd zijn plaats en liep met zijn onwennige plattelandspassen naar het bord. Er stonden zweetdruppeltjes tegen de wortels van zijn kortborstelige, grijze haar; zijn rode gezicht glom en de dikke, wrattige vetbulten op zijn wangen schenen op springen te staan. Hij las de cijfers op het papier en keek naar de wijzer, die al terugliep. ‘Niets aan de hand’, zei professor Pousekovsky, ‘maar goed, we zullen een kwartier wachten’. De mening van Jacquard woog altijd zwaar bij hem.

Na een minuut of twaalf, dertien klonk er een luid, nijdig blaffen door de televisie-luidspreker. Even later kwam er op het beeld een man in een doktersjas, een kogelrond, opgewekt mannetje met een dikke snor. Hij trok een springerige, kleine hond voort. Professor Pousekovsky nam één der telefoons van zijn tafeltje en zei, kennelijk tegen een afdeling van de bewakingsdienst: ‘Breng die dierenarts boven’. Een paar minuten later kwam er ook in het Oaklake-lab een man in witte doktersjas binnen,

een nogal onnozel uitziend persoon met een paardegebit. Hij groette verlegen, schutterig. Monsieur Jacquard wees hem een plaats naast Alec aan.

‘Stilte allemaal’, zei professor Pousekovsky. ‘We beginnen. Van de heren wordt verwacht, dat ze uitermate nauwkeurige notities maken. De nabespreking van morgenochtend zou wel eens belangrijker kunnen worden dan het experiment zelf, dat begrijpt u!’

De hond kwam groot op het scherm. Iemand achter Alec vroeg naïef op een fluistertoon, wat voor soort het was.

‘Misschien wel een Mexicaanse’, zei Alec vrij luid. Zijn opmerking had succes, er klonk ontspannen gelach. De Grote Man keek zeer verstoord om. Het was Alec weer eens duidelijk, dat de professor hem een levensgrote imbeciel vond. Wie er niet van overtuigd is. dat dit een groot moment is, zei hij nijdig, ‘wordt verzocht onmiddellijk te vertrekken’.

Het was zwaar, vloeibaar stil in de zaal.

Professor Pousekovsky overlegde met de kogelronde dierenarts in Simonshill. De man vertelde op een gezellige manier, dat de hond een middenslag Schnauzer was en legde uit wat dat wel precies betekende. Hij gedroeg zich, alsof hij nooit anders dan dergelijke experimenten had meegemaakt en of hij wist, dat je daarbij de tijd moest nemen.

‘Genoeg, genoeg’, riep de Grote Man, ‘hoe staat het met de hartslag? Dáár gaat het om. Het moet binnen de hartslag kunnen gebeuren. Is dat duidelijk?’

‘Nogal’, zei het mannetje laconiek, en hij begon rustig een verhandeling te geven over de hartslag van de Schnauzer.

Mencken kwam en kreeg de opdracht te beginnen. Professor Pousekovsky was kort aangebonden en maakte haast. Het duurde niet lang of de hond werd in de brandkast geduwd; het beest blafte hoog en langgerekt, het verzette zich verschrikkelijk. Daarna werd het stil, de zware deur was dicht. De hoge fluittoon begon, de wijzerplaat kwam in zicht. Groen, rood. De vraag of alles in orde

was. Mencken zei, dat er niets mankeerde, nogal onzeker. ‘Vijftien seconden... van NU!’

De lucht was dik, olieachtig, men ademde zwaar, vermoeid. De fluittoon lag soms fracties van seconden boven de gehoorgrens.

Zeven seconden, acht, negen, tien. Plotseling bibberde de fluittoon, dadelijk daarop klonk een dreunende sirene. ‘Stop’, riep de Grote Man, ‘geef groen, groen’. Op hetzelfde moment brandden de groene lampen al. ‘Mencken, in hemelsnaam, wat ís dat?’

Mencken kwam lijkkleurig op het scherm. ‘Ik ... ik durfde het niet riskeren’.

‘Wàt?’ zei de professor, ‘niet riskeren? Zo'n doodgewone hond?!’ Hij blies als een aangevallen kater.

‘Het gaat niet om de hond. Ik vertrouw de apparatuur niet’.

‘Spuit op’.

Een overall-man bracht Mencken een papier. De grijze, bleke man begon luid en snel te lezen, gespannen.

‘Mmm’, zei de professor, ‘kijk wat er aan te doen valt’.

Er kwamen nu meer witte mannen op het scherm. Ze pleegden overleg, mompelden vaag.

‘Duidelijk praten’, beval professor Pousekovsky.

Vlak daarop klonk een lichte knal. Mencken draaide zich verschrikt om. Hij liep uit het beeld, kwam even later terug. Hij zei: ‘Sector 18 YOB is defect. Waarschijnlijk was de spanning te hoog’.

‘Hoe lang duurt de reparatie?’

Mencken wendde zich naar een overall-man. Ze spraken kort, onverstaanbaar. Toen zei Mencken: ‘Op zijn kortst acht uur’.

‘Goed’, zei de professor. ‘Simonshill werkt vannacht door. En in Oaklake heffen we de zitting op. Tot morgenochtend negen uur, heren’. Hij stond op en ging heen. Monsieur Jacquard wenkte Alec. Ze volgden de professor.

Ze voeren terug. Het waaide een beetje, de boot schommelde nu en dan stug. Er waren grote, koele, waterige wolken,

die in flarden uiteendreven en waardoor een bleke, aangestoken maan reisde. Alec keek er geboeid naar, wolken hadden hem altijd veel te vertellen in hun woordeloze taal. Monsieur Jacquard keek ook naar boven. Achter zich hoorden ze het ongeduldige gemompel van professor Pousekovsky.

'Heb je er iets van begrepen?', vroeg meneer Jacquard. Alec keek hem aan en glimlachte. De lichtjes van het dashbord beschenen het scherpe gezicht en de rossige snor van meneer Jacquard. Alec zag, dat hij ook lachte, een beetje excuserend. 'Je hebt iets heel bijzonders gemist', zei hij. 'Het zou het eerste experiment met *levend materiaal* zijn geweest. Je begrijpt hoe belangrijk dat voor ons is'.

'Want natuurlijk', vulde professor Pousekovsky plotseling aan, 'gaat het onze opdrachtgevers in laatste instantie om de mens. Is je dat duidelijk?'

Alec knikte sullig. De professor kwam naast hem staan en vatte hem bij de arm. Alec staarde hem verbaasd aan. Dit had de Grote Man nog nooit gedaan. In het gelige licht van het dashbord was het rode gezicht van de professor onwezenlijk; het was vol vage schaduwen, die werden veroorzaakt door de ronde heuveltjes op zijn wangen. Het geheel maakte een domme indruk. Over zijn hanglip kwamen de woorden: 'De lui, die dit voorjaar de Mount Everest hebben overwonnen, zullen voor eeuwig in de geschiedenis bekend blijven. Voor eeuwig'. Hij verviel weer in de mompeltoon. 'Een nog veel grotere dienst wordt de mensheid bewezen door de man, die...'. Hij bracht zijn vrije hand naar links, deed alsof hij daar uit de lucht iets greep, bracht het denkbeeldige voorwerp naar rechts en liet het daar neer. Hij keek Alec doordringend aan, onderzoekend of hij het wel begreep. En Alec begreep het. Hij begreep het drommels goed. 'Voor eeuwig', zei de professor Pousekovsky. Maar nu konden zijn ogen niet langer de sluwheid verbergen. Alec dacht: die man moet mij wel verschrikkelijk dom vinden. En daarom lachte hij ook maar dom. De ondervinding had hem geleerd dat dat de beste houding was. Hij had wel

vaker een dergelijke sluwheid in ogen zien opdagen. Altijd weer een beetje anders.

Alleen: één was er geweest, die bijna precies zo had gekeken als professor Pousekovsky.

Wiè was dat nog maar weer geweest? Er verscheen een baard in Alec's geheugen, en in die baard groeide een mond, een merkwaardige, scheve mond. Alec's glimlach was ver weg, een flink stuk terug in de tijd. Hij wist nu, dat professor Pousekovsky's ogen even op die van de heer Eric T. Dall hadden geleken.

V

Zomer 1951

De Willys Overland reed door een poort van halve berkenstammetjes en begon dadelijk binnen het kamp een grote wolk stof op te jagen. Opzettelijk primitief gehouden houten borden duidden de weg naar het parkeerterrein aan, en daar kwam reeds een oude, zeer kwiek doende man behulpzaam aangelopen. Hij droeg een korte khakibroek en een vervaarlijk khakihemd met veel zakken en kleppen en wees met een kort, knobbelig pijpje waar meneer Talbot, de kampleider, te vinden was: op zijn kantoor, vóóraan in Barak C. Hij zou wel even meelopen, dan kon hij helpen met de bagage, hij wist precies waarvoor de heren kwamen. Ja, ja, in ‘Mayflower Camp’ was alles tot in de puntjes geregeld, zei hij, en zijn naam was Philip, zo noemden ze hem hier allemaal, jongens onder elkaar, nietwaar?

Meneer Talbot was al een even joviale man. Hij ging gekleed in een stijf, leren broekje, een bruine, verschoten sweater, had een bril hoog op de bleke neus en keek enigszins wereldvreemd, als een mislukte dominee, die eindelijk zielsrust heeft gevonden in nederig, maar zonnig werk. Zijn spitse, vooruitstekende knieën pasten wonderwel bij hem. Alec keek door het open raam van het houten kantoor, waarvan de muren waren versierd met grote, glanzende

groepsfoto's, vlaggen, medailles, speren, veldflessen en diploma's. In de wandversiering stelde Alec weinig belang. Die was in het kantoor van elk zomerkamp dezelfde. Alec's aandacht ging uit naar een grote groep frisse meisjes, die zingend en zelfbewust in gelid kwamen aanstappen tussen de bomen van het kamp door. Zo, dit was dus een *gemengd* kamp, want bij de ingang had hij al een troepje padvinderachtige jongens gezien. De heer Alec J. Weatherwood hield van gemengde kampen, waar de sfeer altijd iets vrijer was en waar een groepsleidster - meestal een studente - niet dadelijk door haar collega's werd beroddeld wanneer ze een eindje opliep met de assistent van meneer Dall. Ondertussen luisterde Alec naar het gesprek achter hem. Meneer Dall was maar dadelijk met de deur in huis gevallen en had Michael O. Talbot gewaarschuwd voor de waarschijnlijke komst van de journalist Chester Hobson. ‘In verband met eh...’

Meneer Talbot lachte kelig. Een onaangename kwestie, ja. Maar er was niets te verbergen, ofschoon, ofschoon... de pers... Maar die moest dan maar naar de politie gaan, die was er onmiddellijk in gekend, wat dacht u, heren. Meneer Dall zei: ‘Zeer juist gezien’, kuchte en begon voorzichtig naar détails te informeren. Was het een gevolg geweest van de misschien wat vrije verhoudingen in een gemengd zomerkamp als dit?

‘Pardon’, zei de heer Talbot streng, ‘in dit kamp bestaan geen vrije verhoudingen. Jongens en meisjes: correct, corréct gescheiden. Klachten dáárover zijn nog nooit voorgekomen’.

De heer Eric T. Dall wilde wel graag weten, waarover het dàn ging. ‘U begrijpt, om eventuele beschuldigingen’. Meneer Talbot zag het in. Het was eh, zei hij, u begrijpt het waarschijnlijk wel, geweest. Meneer Dall begreep het niet en de heer Talbot fluisterde het woord.

‘Eén der jongens heeft het aangebracht, een zeer licht geval overigens. Maar ik heb de hele troep er onmiddellijk uit laten zetten. En bovendien: het waren Canadezen. “Mayflower Camp” treft géén blaam, meneer Dall. Ze

sliepen niet eens in onze barakken. Ze hadden zèlf tenten. Die hadden ze opgesteld achter in het kamp. Nu, dat laten we óók nooit meer toe'.

In elk kamp is altijd wel wat, dacht Alec, òf er breekt een besmettelijke ziekte uit, òf ze kunnen nog net op tijd een bosbrand voorkomen, òf er gebeurt zóiets, òf er komen plotseling klachten binnen over het eten, òf de kampleider wordt verliefd, òf ze ontdekken dat de oude, kampbewaker een beetje aan de drank is. Een mooie baan, dacht hij, kampleider, maar alléén buiten het vacantieseizoen, in een volstrekt leeg kamp. Dat zou ik van de winter best eens kunnen doen ergens, bij wijze van vrij wonen met een zakcentje toe.

Meneer Talbot reed met hen mee naar Barak K, waar de lezing zou worden gehouden, en de khaki-man Philip liep met krachtige pas achter de Willys Overland aan. 'Philip is speciaal óók voor de electrische aansluitingen', zei meneer Talbot. En Alec dacht een beetje moe: in elk kamp is altijd wel speciaal een Philip voor electrische aansluitingen. Alec wist het nu zo langzamerhand wel, hij begon te verlangen naar iets anders.

Het werk was in een uurtje bekeken en de beide gebaarde mannen liepen terug naar het kantoor, waar ze zouden eten met meneer Talbot. Ze hadden nogal wat bekijks van de jongens en meisjes, maar daaraan waren ze gewend. Uit het kantoor van meneer Talbot klonk een vreemd lawaai, iemand sprak luid en sloeg blijkbaar op het bureau. Het raam werd haastig gesloten. Desondanks gingen de beide mannen binnen. Het verbaasde hen niet, dat Chester F. Hobson de oorzaak was van de herrie. 'Dat is de pers feiten achterhouden, jongeman', riep hij de verschrikte meneer Talbot toe. Hij keek om, zei: 'Ach', en schoof zijn hoed nog verder achter op zijn zandkleurig haar. Hij grijnsde met dunne lippen en zei: 'Eerste grote weg, rechts, hè?' Hij herkende Alec nog steeds niet.

'Kijk', zei meneer Dall, 'dat...'

'Dat was een klein grapje', zei Alec. 'We zijn niet zo erg gesteld op de pers'.

‘Nou nou’, zei meneer Dall, ‘kijk...’

‘Ik vind jullie maar een stelletje verdomd verdachte jongens’, zei Hobson, ‘ik geloof, dat ik dit hele kamp maar eens ondersteboven haal. Ik zit hier met die smerige gemengde kampen van jullie. Het “48 Syndicate” zal daar nou toch eindelijk eens gedegen aandacht aan besteden. De bom gaat barsten, jongens’.

Meneer Talbot zei bedeesd: ‘Ga toch naar de politie, meneer Hobson. Die geeft u alle inlichtingen. Het spijt me, maar ik ben erg onbedreven in perszaken en...’

‘Iedereen is in staat om de waarheid te spreken’, zei meneer Hobson.

Alec lachte. ‘Zoekt meneer Hobson de wáárheid?’

Hobson spuwde zijn uitgekauwde gommetje in de prullemand en stak een nieuw stukje in de mond. Hij lachte, zeer kort en cynisch. Hij zei: ‘Hobson zoekt nieuws’.

‘Ga dan naar India’, zei Alec achteloos. ‘Daar zijn vannacht zeker nog wel honderd mensen van de honger gekrepeerd’.

‘Heb je de zon vanochtend zien opkomen?’ vroeg Hobson.

‘Dat schrijven we óók niet elke dag. Oud nieuws’. Hij keek Alec nauwkeurig aan en zei: ‘Communist zeker, hè?’ ‘Nee nee’, zei meneer Dall, ‘kijk...’

‘Ik kom met jullie niet verder’, zei Hobson. Hij keek op zijn horloge, liep naar een hoek van het kantoor waar op een kastje een radiotoestel stond en draaide aan de knop. Hij wachtte even, draaide aan een andere knop en ging luisteren naar de stem van een nieuwslezer. De man las het weerbericht, vertelde iets over de luchtbrug naar Berlijn, over de oorlog in Korea, er was weer nieuws genoeg. Toen zei hij: ‘Vandaag werd in Washington bekend gemaakt, dat met steun van de regering en een aantal vooraanstaande industrieën het zogenaamde Oaklake-plan zal worden doorgezet. Dit plan is afkomstig van professor Victor A. Pousekovsky, die een groot complex van laboratoria heeft ontworpen. Aanvankelijk leek het er op, dat het oude Oaklake-plan op de lange baan zou worden geschoven, maar de jongste wetenschappelijke ontwikke-

lingen hebben de doorvoering ervan noodzakelijk gemaakt. Professor Pousekovsky zal zich zeer binnenkort in Oaklake gaan vestigen, samen met zijn dochter dr Helen Pousekovsky en zijn zoons dr William en dr Albert Pousekovsky. Men is reeds begonnen met de ontruiming van de zomerhuizen in Oaklake. Er is daar momenteel een grote uittocht gaande'.

'Dàt is nieuws!', zei Chester F. Hobson. Hij zette met een krachtige ruk de radio af. Hij vervolgde: 'Heren, het brandende probleem van de gemengde kampen blijft nog even liggen. Chester F. Hobson begeeft zich thans naar het schone Maine, waar Oaklake hem tegenlacht. Volg zijn spitse verslagen via de kanalen van het "48 Syndicate". Ik groet u'. En hij draaide zich om.

'Meneer Hobson', zei Eric T. Dall haastig, 'u moet ons goed begrijpen. Wij zijn de pers natuurlijk zeer terwille, en ik persoonlijk zou willen zeggen...'

Hobson keek hem aan en legde de hand op zijn schouder. 'Je bent toch wel een aardig kereltje', zei hij. 'Misschien kun je het nog eens goed maken tussen ons, met een tip of zo'. Hij viste een visite-kaartje uit zijn borstzak, gaf het spottend aan meneer Dall en verdween, niet eens de moeite nemend de deur achter zich dicht te trekken.

'Ik moet zeggen: een zeer, zéér verschrikkelijk mens', zei meneer Talbot, met plotseling een zenuwtrek om zijn neus. Hij opende het raam en blies zijn longen leeg.

'En toch...', zei meneer Dall.

'Laten we gaan eten', zei Alec lusteloos.

Die avond was Alec er niet helemaal met zijn hoofd bij. Eén keer vergiste hij zich zelfs met een gamelan-plaat. En toch kon hij elke lezing wel dromen. Als ze bij de zin kwamen: 'Toen ik de laatste keer in Bhawnagar was...' schoof hij meestal automatisch plaatje 88 voor de lens, en als ze kwamen bij: 'Dit bijvoorbeeld in tegenstelling met het wondermooie eiland Bali...' liet hij de projector weer zoemen en zette hij even later gramofoonplaat 15 op, kant A. Maar Alec volgde nu noch het havenleven van

Bhawnagar nòch de bruiloft op Bali. Hij was in Oaklake, in zijn eigen, goeie ouwe Oaklake.

Dus toch, dacht hij, dus toch. Ze hebben het zover gekregen. Hij zou zijn vriend Charley schrijven of het nu nog wel nodig was dat hij kwam. Misschien was het maar het beste om nooit meer, nooit meer naar Oaklake te gaan, het Oaklake, dat ze nu, op ditzelfde moment, aan het verwoesten waren. Hij haatte eensklaps al de Pousekovskys zeer fel, zelfs de goedaardige Bert. Hij liet hun gezichten langs zich trekken, trachtte zich te herinneren wat ze gezegd hadden tegen hem tijdens die korte ontmoeting het jaar daarvoor. Maar hij kon ze niet allemaal haten, met één had hij medelijden. Dat was met Joan, de echtgenote van dr William, een donkere, zachte vrouw, die de begrijpende, enigszins spottende humor van melancholici had gehad.

Dadelijk na de lezing ging hij naar zijn bed. Hij deed het licht uit en keek in de wereld van het duister. In de verte werd nog gezongen, vlakbij hoorde hij de heldere, blijde lach van een paar meisjes.

Het interesseerde hem nu weinig. Hij vroeg zich alleen maar af, of Helen ooit zó gelachen had. En ondanks de haat, die hij in zichzelf opwarmde, was hij eensklaps eerlijk genoeg om te bekennen, dat hij al die maanden vaag had gehoopt Helen nog eens weer te zien, misschien in Oaklake...

‘Die idiote Helen’, zei hij halfluid. Buiten lachten nog steeds de meisjes. En ondanks de warmte kroop hij diep onder zijn deken.

Maar het duurde lang voor hij insliep.

VI

In de ogen van de meeste mensen was Alexander James Weatherwood een rare vogel, en zelfs zijn beste vriend Charley Bickleston - de eigenaar van het Oaklake-hotel -

vond hem niet helemaal gewoon. Alec en Charley kenden elkaar uit het leger. Samen hadden ze gemarcheerd op de tochtige exercitie-velden van Engeland, samen hadden ze - dorstig, vuil en vol schrammen en nu en dan toch lachend - gekropen door de droge greppels van Normandië, samen hadden ze - doornat, met alleen een fles cognac als troost - dekking gezocht in de ruïne van een boerderij ergens in de zachtglooiende, grauwe winterheuvels nabij Bastogne en samen waren ze er ongedeerd af gekomen, op het nippertje, want in die wilde zomer van '45 waren ze op een donkere, luidruchtige avond in Frankfort met een jeep in een verkoolde bouwval gereden, die op instorten stond. En samen waren ze laat in de herfst van het bevrijdingsjaar teruggevaren. Charley was met de dag dikker geworden en steeds heftiger geladen met de optimistische energie van de soldaat, voor wie in het burgerleven een omvangrijke taak ligt te wachten. Zijn toekomst was verzekerd, hij kon lachen, en dat deed hij dan ook, bij elke voorkomende gelegenheid. Hij lachte luid, eruptisch, hij was overal zeer duidelijk aanwezig met zijn dikke, bleke brillekop, die al weer helemaal naar de weelde van het hotelvak stond. Alec lachte geluidloos met hem mee, zoals stille, laconieke mensen doen, die plezier in het leven hebben, maar er zich niet erg druk over maken. Het leek altijd, of Alec maar zo'n beetje meedeed. Soms waren de jongens hem kwijt, en dan vonden ze hem lui en languit liggend op een brits, genoegelijk lezend in een boekje. Dat scheen wel zijn meest natuurlijke houding te zijn.

Terug in het geboorteland volhardde hij in die houding. Zo nu en dan werkte hij een beetje, dan hier, dan daar. Hij had weinig nodig voor zichzelf; hij kon het roken best laten, had zelden behoefte aan drank, at - als het niet anders kon - met achteloos plezier sobere maaltijden, weken achter elkaar; kleren konden hem niet veel schelen, als ze maar gemakkelijk zaten en niet al te vlug sleten.

Soms drong het maar half tot hem door, hoe goedkoop het leven was, hoe weinig hij eigenlijk hoefde te doen om aan de kost te komen. Hij deed waar hij zin in had, reisde

wat en liep - als er geen behulpzame automobilist kwam opdagen - fluitend langs de weg. Hij was de vogel, die altijd wel wàt vangt. Een trekvogel, die tegen de herfst kalm en welgemoed naar het Noorden trok, door de rijpe heuvels van Maine naar het bosgebied van Oaklake. En daar stond Charley hem dan grijnzend in de deur van het Oaklake-Hotel op te wachten. Ze gingen naar de bar, dat was traditie. Alec nam de shaker, nam citroen, zeer oude cognac, whiskey, kerrie, een eierdooier en ging aan het werk. Hij schonk twee glazen vol. Charley en hij proefden. ‘Opgepikt in Dayton’, zei Alec. Of hij zei, dat hij het recept had ontdekt in Louisville, Lincoln of Portland. Elk jaar kwam hij met een nieuwe coctail, dat was traditie.

Charley proefde met een bedenkelijk gezicht. ‘Nou...’, zei hij, ‘nou... Maar goed, ik zal je een weekje op proef nemen. Maar eerst die baard er af’, en ze grinnikten verlegen tegen elkaar, schonken zichzelf gauw een groot glas bier in, dronken het in één teug leeg en lachten, joviaal-brallerig, Duitsers imiterend. En dat was óók traditie. Alec's koffers waren al aangekomen, stonden al klaar op zijn kamer, en Charley liep mee naar boven, keek toe hoe Alec zich schoor, hoe er in de spiegel een nette barkeeper ontstond. Charley hoorde hem uit over waar hij gezeten had, of hij nog steeds geen zin had om met een beetje vastigheid te beginnen, hoe het met de liefde was gegaan - ‘Heb je die telefoniste in Richmond nog eens opgezocht?’ - en wat Alec had gedaan aan zijn schrijverij. Charley had een vaderlijk gevoel voor Alec. In zijn ogen was hij een talentvol mens, die zijn tijd maar wat verdeed. Het was meer ernst dan pesterij van Charley, dat Alec altijd een oude schrijfmachine en een grote stapel papier op zijn kamer aantrof. En Alec maakte er soms inderdaad gebruik van. Maar meestal was het veel plezieriger op het meer te varen in één van Charley's motorboten of wat te liggen lezen in een hangmat in het bos op een nog warme, na-zomerse dag.

Wanneer Alec kwam, in September, eindigde in Oaklake het vacantie-seizoen; de meeste vaartuigen werden opge-

takeld in de botenhuizen, het geschal van kinderen dunde uit in de bossen, de bagage werd in de stationcars geladen en de luiken werden tegen de ramen van de zomerhuizen vastgeschroefd. Maar niet alle huizen gingen hun winterslaap in. Er waren daar een dertig, veertig huizen - her en der verspreid in de heuvels en langs de oevers van het meer -, waar het 's winters goed wonen was. In sommige ervan zag men alleen met Kerstmis licht branden, wanneer de rijken waren teruggekomen met kalkoenen en rum. Maar in de meeste brandde ook licht in de avonden van de herfst; ze werden dan bewoond door schilders en schrijvers, die er in de stilte werkten en luierden. Ze waren minder echte hùùrders dan wel een soort bewakers, die de huizen warm hielden voor het geval de bezitter het plotseling in zijn hoofd kreeg te komen jagen met een paar vriendjes. En dat gebeurde nog al eens. Het herfstige Oaklake was een mannelijk oord, waar de gemakkelijke kunstenaars en de ferme Zondagsschutters zich goed met elkaar vermengden, stellig het best in Charley's vrolijke bar, die floreerde tussen 's avonds acht en 's nachts twee. Tegen Kerstmis was de ware vrolijkheid van de baan. De villa's raakten weer bevolkt met drukke gezinnen, voor de schilders en schrijvers was geen plaats meer, en de Zondagsschutters werden goed geklede echtgenoten, die zich aan de bar behulpzaam - haast onderdanig - gedroegen tegen hun koele, stekelige vrouwen.

En Alec hield het dan niet langer uit. Hij zag wel in, dat zelfs Zondagsschutters aan de bar bediend willen worden door een goedgeschoren keeper, hij zag niet in, waarom hij voor hun vrouwen ook maar even dieper zou buigen dan zijn eigen ruggegraat hem veroorloofde. Hij trok zijn witte jasje uit en kreeg onvermijdelijk ruzie met Charley. Wat wilde hij, hij hoefde toch maar zes uur per dag te werken? Waar was het beter op de wereld dan in Oaklake? Nee, het was nergens beter op de wereld dan in Oaklake, maar alleen tussen September en Kerstmis, wanneer Alec ook achter de bar een beetje zichzelf kon blijven, met een publiek, dat hield van laconieke opmerkingen en ook

graag, als het moest, mannelijk werd tegengesproken. Alec nam altijd deel aan de debatten. Soms zei Charley: ‘Wat dacht je, heeft meneer Kennedy werkelijk gelijk?’, en dan zei Alec: ‘Ik zal het boven eens even naslaan’, en dan kwam hij terug: ‘Nee meneer Kennedy, Holbach was, zoals ik al zei, een Franse filosoof van Duitse afkomst’, en dan grinnikte Charley trots. Want Alec mocht dan een rare, luie donder zijn, hij was een knaap, die zijn weetje wist, een barkeeper aan wie je op alle mogelijke manieren iets had. Hij gaf standing aan de zaak.

Soms hield Charley hem na tweeën nog aan de praat en dronken ze wat na. Vaak begon Charley er dan over, of Alec niet voorgoed kon blijven; als Charley naderhand vaderlijk begon te doen op een enigszins sentimentele wijze, informeerde Alec bezorgd hoe Charley's scheidingsprocedure vorderde. Dat was een eindeloos onderwerp, waarin Charley zijn zelfbeklag nog wel eens liet rond dartelen: hij was na de oorlog haastig getrouwd met een hittepetitterig juffie uit Boston, dat na drie maanden tot de ontdekking kwam niet in Oaklake te kunnen leven. Als Charley een zaak zou willen beginnen in Boston, was alles goed, tot zolang zou ze daar op hem wachten. Een scheiding?, nee, daar voelde ze niet voor, het ging toch goed zo, Charley kon haar toch komen opzoeken zo nu en dan? ‘En dan loopt het altijd op slaan uit’, zei Charley. Die toestand sleepte al jaren. Maar eigenlijk maakte hij zich er niet al te grote zorgen over.

Zijn grootste zorg was die van iedereen in Oaklake: of daar nu werkelijk het laboratorium zou komen, waarover de kranten zo nu en dan vaag schreven. Het verre, dreigende woord Pousekovsky maakte het leven een beetje onzeker. En die onzekerheid was de grootste troef van mevrouw Bickleston in Boston, die ervan overtuigd was, dat het Oaklake-Hotel geen lang leven meer was beschoren: hadden niet jaren geleden al de grondbezitters hun eigendommen verkocht en konden de nieuwe geheimzinnige bezitters niet elk ogenblik hun rechten laten gelden? ‘Als je maar weet’, zei Charley altijd, ‘dat ìk

persóónlijk nog geen vierkante duim heb verkocht. Mìj krijgen ze niet, nooit niet'.

VII

In 1914 was Victor Alexander Pousekovsky de jongste hoogleraar aan de Academie voor Wetenschappen in St. Petersburg. Hij was toen vierentwintig jaar, ongehuwd en in hoge mate begunstigd door een hofdame van de Tsaar, die overigens weinig moeite bij het hof hoefde te doen om de gedrongen, roodharige man van boerenafkomst een eigen laboratorium te verschaffen: zijn in perfect Frans gestelde proefschrift 'Mogelijkheden van draadloze energieverplaatsing over verre afstanden' had zelfs ver buiten de grenzen allerlei beroemde hersens op een geheel nieuw denkspoor gebracht. Vrij kort na zijn promotie werd hij tot hoogleraar benoemd, en kort daarop opende de hofdame, als vertegenwoordigster van de Tsaar, het eerste, particuliere Pousekovsky-laboratorium, een bescheiden, houten gebouw, waar hij, behalve een aantal radiophonische apparaten en een installatie voor radioenergetische onderzoekingen, die merkwaardige blik ontwikkelde. Niet een blik, waarmee hij iets zàg in de verte, maar waarmee hij voortdurend iets begòn te zien, zodat zijn ogen steeds aandachtig tuurden in een geheimzinnig niets. Ondanks de moeilijke oorlogsomstandigheden bleven de subsidies van de Tsaar regelmatig binnenkomen en dat bezorgde hem vijanden in allerlei kringen. Het drong niet tot hem door, hij werkte. En wanneer hij na middernacht nog bezig was met het schrijven van zijn publicaties - waarvan er een aantal waren, die door precies dertien mensen ten volle werden begrepen - kwam de hofdame hem persoonlijk zwarte koffie met caviaar-sandwiches brengen. Hij mompelde dan iets van dank en vroeg haar nieuwe inkt in zijn potje te doen, wat ze glimlachend deed; ofschoon ze na haar vertrek zuchtte achter de ge-

sloten deur. Ze kon het niet helpen, ze hield van hem. Op een avond in 1917 kwam ze zonder koffie en caviaar bij hem binnen. Ze was zeer opgewonden en vertelde hem wat er gaande was. Hij zag geen gevaar, en ze had een uur nodig om hem te vertellen hoeveel vijanden hij had. Toen hij de deur van het laboratorium achter hen sloot, verliet hij het land in gedachten reeds voorgoed. De hofdame werd twee dagen later gegrepen, professor Pousekovsky ontkwam. Hij dook op in Parijs, waar de deuren van de Sorbonne gemakkelijk voor hem opengingen. De studenten verstonden elk woord, want zijn Frans was vloeiend, maar waarover hij het had, begrepen ze maar half. De rustige mannen van de industrie begrepen het des te beter, er volgde een hard spel van bieden en loven, en Amerika won. Al gauw was hij daar staatsburger en gehuwd met de donkere, mollige dochter van een roomrijkeolie-boer uit Californië. Deze vrouw had reeds twee echtgenoten verloren, de één bij een overstroming tijdens een vacantie in Key West, de ander in één der slagen bij Verdun. Beide echtgenoten waren aan de universiteit van Harvard verbonden geweest, want Maria - op zoek naar hoger leven, haar vader was als kroegbaas begonnen - hield hartstochtelijk van wetenschap in een man. Hoe dan ook, de wetenschap in het eerste huwelijk bracht William voort, haar lieveling. In haar tweede huwelijk baarde ze Albert, lichamelijk een enigszins min, sukkelend kind. Met de beroemde naam van haar derde man was ze zo vereerd, dat ze kosten noch vooral moeite spaarde om de kleine sukkelaar Bertie zowel als de verwende, hooghartige jongen William te voorzien van de achternaam Pousekovsky. De nieuwe vader vond het allemaal goed, die tuurde maar aandachtig in het geheimzinnige niets, schreef nu met steeds groter gemak zijn publicaties in het Engels voor een steeds kleiner wordende lezerskring, en Maria bracht hem 's avonds zwarte koffie en sandwiches met ham. Ze vulde zijn Swan-vulpen vóór hij er om vroeg. Ze zuchtte niet achter de gesloten deur, want ze paste een eenvoudige techniek toe, waarop de hofdame van weleer

nooit gekomen was: ze sliep 's middags stevig en gezond en was klaar wakker als de wetenschap 's nachts laat te bed ging. Desondanks werd er uit dit huwelijk maar één kind geboren, een spits, vuurrood meisje, dat ze Helen noemde, en dat ze dadelijk begon op te voeden als haar ideaal-beeld. Maria stierf in 1945, toen de bonbons het eindelijk van de insuline wonnen. Ze had haar taak volbracht: een half jaar daarvoor was Helen gepromoveerd in de chemie op het proefschrift: ‘De hormonen van de bijnier en het geluksgevoel’. Het was een winderige dag, toen ze Maria begroeven. Niemand huilde, alleen de knappe, hooghartige dr William Q. Pousekovsky trok even met zijn mond op een manier, die niet bij hem paste. Twee jaar later trouwde hij met een donker, mollig meisje, dat enigszins op oude foto's van zijn moeder leek, zoals het meisje verrast ontdekte, toen hij ze haar toonde. Joan Marylin Beasly was één van zijn assistenten geweest aan het sterrenkundig observatorium van Harvard, waar ze, na kennismaking met de veelbewonderde, maar nogal afwezig-doende dr William Q. Pousekovsky ontdekte, dat ze meer om de liefde dan om de wetenschap gaf. Maar voor het altaar werd ze met de wetenschap verbonden, tot in de dood, en dat zou ze merken. Ze bleef hem toch trouw en volgde met lieve aandacht zijn steeds stijgende ster door vele hemelkringen van de wetenschap. Een boek van hem, dat in slechts vierhonderd exemplaren verscheen en dat als titel had ‘Radar Telescopisch Toegepast’ werd merkwaardig snel in het Russisch vertaald. Naderhand betwijfelde men, of hij het wel had mogen publiceren. Maar zijn goede trouw stond vast: gedurende een groot deel van de oorlog was hij op een geheime post zeer nuttig geweest voor de marine. Zijn vader had hij al die tij niet gezien, die verbleef ‘ergens’ in Tennessee, omgeven door een lijfwacht van militairen, aardige jongens, die hem nog tot diep in de nacht zwarte koffie en hamburgers brachten en het lint in zijn schrijfmachine vernieuwden. Hij werkte zo hard, dat, zoals men zei, hij met de dag grijzer werd. In Mei 1945 had hij geen rode haar meer over.

De kleine sukkelaar Albert was al vroeg een in zichzelf gekeerd letteretertje en werd later een bescheiden, vriendelijk mens, een ietwat mistige figuur, die op zijn twintigste jaar al begon te grijzen. Hij was met een onopvallende, verlegen soort hink-stap-sprong door het onderwijs gegaan, studeerde vergelijkende taalwetenschappen en promoveerde op ‘De Psychologie van het Sanskriet’. In Bagdad, Amsterdam en Rio de Janeiro werd er hevig over gedebatteerd. Bert B. Pousekovsky doceerde aan verschillende universiteiten en kreeg in de oorlog een buitengewone plaats in de code-opsporingsdienst van het leger. Hij construeerde een machine, die enigszins leek op een hollerith-apparaat en waarmee het ontsleutelen van codes zeer versneld kon worden. Hij slaagde er in dezelfde tijd in de grondslagen te leggen voor een vertaalmachine, waarover omstreeks 1949 reeds iets doorlekte in de dagbladpers. Door de regering werd daarna een oekase op dergelijke berichten afgekondigd. Dit wekte in besloten kring verkeerde voorstellingen, omdat in feite niet de regering Bert Pousekovsky's voornaamste opdrachtgever was, maar een bekende industrie van schrijf- en rekenmachines.

Maar de regering liet zich geregeld op de hoogte houden van de werkzaamheden der drie mannelijke Pousekovsky's en na verloop van tijd had uitgebreid overleg met een aantal grote industrieën tot resultaat, dat men professor Victor Alexander Pousekovsky een plan liet opstellen, waaruit later het Oaklake-plan zou groeien, en waarbij ook dr Helen Pousekovsky betrokken zou worden, ofschoon tegen haar in bepaalde kringen wel enige reserve bestond. Want er was een tijd, dat er portretten van haar in de kranten stonden met daaronder: ‘Is dr Helen Pousekovsky een Commy?’; ze had een sterke aanleg voor het formuleren van opvallende verklaringen, die elkaar dikwijls tegenspraken. Ze was kennelijk niet afkerig van enige publiciteit. Minstens één keer per jaar dook haar naam groot in de dagbladen op; de ene keer was ze ver gevorderd met een middel tegen poliomyelitis, de andere keer opende ze ergens een Maria Pousekovsky-hospitaal, dan

weer had ze de aard van het vergif vastgesteld waarmee een opzienbarende moord was gepleegd, en eenmaal werd ze genoemd in verband met een beroemde filmacteur: ‘Nadat het gezelschap een rustig uur in de Stork Club had doorgebracht, sloeg Helen hem plotseling in het gezicht en verklaarde luid, dat hij “het ijdelste en domste creatuur” was, dat “het imbecielen-instituut Hollywood” in jaren had gekweekt. Daarop barstte ze in tranen uit’. De foto erbij toonde overigens alleen maar het welbekende beeld: een nog jonge vrouw met een iets te spits gezicht. De hoogmoedige blik en de nerveuze stand van de smalle neusvleugels waren op de één of andere manier met elkaar in tegenspraak.

VIII

Herfst 1950

Geen der Pousekovskys was ooit in Oaklake geweest. Wel was er eens een man komen kijken, die iets met de Pousekovskys te maken moest hebben. Dat werd tenminste verteld door Bill Thompson, de bedaarde, slungelachtige aannemer uit het dorp, die voornamelijk bestond van het op orde houden der villa's. Er was een kwieke man geweest met een zwarte bril en een rossige snor. Hij had een vreemd accent en heette Jacquard of zoiets, zei Bill. Die had hem zelf een hele dag rondgereden in zijn oude Buick en de man had vooral véél belangstelling gehad voor de waterval en de loop van de beek. Die man had het allemaal wel goed bekeken, zei Bill, want later was hij hem nog weer eens tegengekomen in het bos, samen met een troep hoge heren, die maar sigaren hadden gerookt of er geen brandgevaar bestond. Ze hadden bovendien niet eens gegroet. Nee, dan waren die landmeters heel wat aardiger kerels geweest, eenvoudige jongens, die nog eens wat geld in het dorp hadden gebracht; ze hadden er wel twee weken lang gelogeerd, bij Wilson, de postbode, die het wel gebruiken kon na de operatie van zijn vrouw.

Dat van die landmeters was overigens oud nieuws; twee hadden een kamer gehad bij Charley; op een avond waren ze met een paar collega's aangeschoten geraakt en daar was bijna een vechtpartij op gevolgd. Zo nu en dan werd er nog over gepraat, ofschoon niemand goed meer wist, wat de reden van de ruzie was geweest. Maar het feit bleef belangrijk, omdat het de enige concrete aanraking met de wereld van de Pousekovskys was gebleven.

Maar op een dag in September van het jaar 1950 kwam Charley opgewonden naar het zwembad gelopen, waar Alec lag te zonnen op een springplank. Alec was een paar dagen daarvoor aangekomen - met de coctail 'While waiting' uit Nick's Bar in Albuquerque - en hij lag zich nu gapend uit te rekken in de geprolongeerde zomerwarmte.

Charley kwam hem hijgend vertellen, dat hij juist vijf kamers had geboekt, voor de Pousekovskys en een meneer Jacquard.

'*Alle* Pousekovskys?', vroeg Alec.

'*Alle*', zei Charley, diep doordrongen van de ernst van het geval. Had niet een krant het jaar daarvoor geschreven, dat de Pousekovskys zich zelden tegelijk vertoonden? Een half uur later luisterden ze naar de nieuwsberichten. Korea, Korea, Korea, de kolen- en staalprijzen stegen nog steeds, generaal MacArthur had een ferme verklaring afgelegd.

'Geen nieuws', zei Charley.

In de volgende nieuwsuitzending werd de naam Pousekovsky al evenmin genoemd, millioenen werd het nieuws onthouden, dat nu door de interne Oaklakese berichtendienst van villa tot villa werd verspreid; overal in de heuvels rinkelden telefoons, moderne tom-toms. Maar de radio bleef erover zwijgen. Korea was het woord. En door de dreiging van dat woord kreeg de komst van de Pousekovskys de betekenis van oorlog in Oaklake: zou daar binnenkort een geheim front worden gebouwd? De atmosfeer werd geladen, Korea was in Oaklake gekomen, en niemand wilde dat.

De bar maakte 's avonds de indruk van een overvol sterfhuis. Alec had het druk; men vroeg in hoofdzaak short drinks, rye, veel goedkope rye. Om de tien minuten kwam Charley binnen. ‘Nog niks’, zei hij dan fluisterend. Maar om elf uur was het zover. ‘Ze zijn er. Dadelijk naar hun kamers gegaan. Maar ik geloof, dat die éne griet nog komt, ze vroeg iets over sluitingstijd’.

Men drong dichter samen om de bar, mannen met baarden en bruine gebitten, magere kerels in schotse hemden met opgerolde mouwen, dikke jongens met rose hemden en bruine vlinderdasjes, bestoppelde ouwe knapen met donkerblauwe truien aan. Men drong om de bar alsof dat voorname bolwerk van Oaklake duur verdedigd moest worden.

Het barzaaltje was langwerpig en zeker de helft van de ruimte was benut voor de bar zelf, die was gebouwd als een uitgerekte letter u. Daar, samengeperst tussen de bar en de wanden, zat en stond de Oaklake-kolonie. En in het andere deel van de ruimte stond eensklaps dr Helen Pousekovsky, temidden van de lege tafeltjes en stoeltjes.

Het was een lange, jonge vrouw, zeer rechtop en zelfbewust. Ze droeg een groen mantelpak van fijne tweed, en een eenvoudige dunne trui daaronder van zwarte wol; ze stond op zwarte pumps. Donkerrood haar liep strak langs kleine oren, kwam achter op het hoofd samen en viel weg in een lange, golvende paardestaart over de rug. Nogal Frans, dacht Alec. Hij had die zomer een krantenfoto van haar gezien: ‘Dr Helen Pousekovsky bezoekt Maurice Chevalier in zijn kleedkamer in het Casino de Paris’.

Helen Pousekovsky bekeek het interieur, blijkbaar overwegend of het de moeite van het binnengaan waard was. Ze keek naar de stoelen, die bekleed waren met roodbonte koeienhuiden, naar de wanden, waar oude jachtgeweren hingen en verschrikte hertenkoppen met grote geweien en oude, langstelige porceleinen pijpen met Duitse woorden erop. Ze keek naar het schilderij ‘Jagers voor een Herberg’, een niet geheel geslaagde Paulus Potter-copie van de vrolijke, kreupele Joe Sandler, die er een onbetaal-

de rekening mee had voldaan. Er zat - heel toevallig - precies één beroemd man aan de bar, de illustrator Daniel O' Shea, een knappe, cynische man, die een beetje teveel gewerkt had, naar hij achteloos had meegedeeld, en die nu logeerde bij een neef, de dikke, melancholieke componist Schulz.

Niemand wist, of dr Helen Pousekovsky O' Shea herkende, maar ze richtte in ieder geval naar hem haar weloverwogen schreden. De dikke Schulz stond onmiddellijk op en ruimde stuntelig zijn plaats voor haar in. Ze knikte vriendelijk tegen hem, erkentelijk.

'Een Calvados', zei ze.

Het was een moeilijk moment voor Alec; er was geen Calvados. Hij deelde haar mee, dat het nooit gevraagd werd, en...

'Een Pernod is ook goed', zei ze.

'Misschien kan ik u een plezier doen met Kirsch, dat komt er een béétje bij'.

'Bij Calvados? Kom nou'.

O' Shea zei: 'Het wordt in elk geval óók van vruchtensap gestookt, van kersen. Mag ik u...'

'Welja', zei ze.

Alec schonk twee kleine glaasjes in. O' Shea toastte. Schulz zei verbaasd: 'Ik dacht altijd, dat het róód was', en hij bestelde ook een glaasje. Daarop wilde iedereen Kirsch proeven en plotseling was er stemming, men had iets gemeenschappelijks gevonden. O' Shea en Helen raakten rustig, ongeïnteresseerd aan de praat, over Calvados, Frankrijk, de Côte d'Azur. Zoiets kon je wel aan O' Shea overlaten.

Charley kwam eens kijken. Met zijn dikke, bleke hoofd knikte hij tevreden tegen Alec, die een vaag gebaar maakte van 'in orde'; hij had het druk. Maar hij zag best wat er overal gebeurde. O' Shea had zich al voorgesteld, was nu een werkelijk gesprek begonnen. Charley luisterde mee, ofschoon hij lachend praatte met Schulz.

'Nog in Vallauris geweest?', vroeg O' Shea.

'Een paar uur', zei Helen. 'Een echte charlatan, die Pi-

casso. Ik vind, dat...' Het gesprek verging in het zachte rumoer.

Een doen alsof, dacht Alec, maar waarom? Ze is waarschijnlijk wel aardig, maar waarom doet ze zo stellig? Waarom doen sommige mensen niet precies zoals ze zijn? Van pottenbakkerskunst liep het naar porcelein. O' Shea begon haar te vertellen wat porcelein was, maar dat wist de chemica Pousekovsky ook wel: 'Om precies te zijn, meneer O' Shea', zei ze zelfverzekerd glimlachend, 'petuntse en kaolin, dat is' - ze verduidelijkte het bijna neerbuigend - 'een kiezelzure steen en een aluminiumaarde'. 'Ja juist', zei O' Shea. Hij liet het er niet bij zitten en begon over het mooiste Chinese wit-en-blauw, dat van Chien Lung.

'Ik dacht, dat het mooiste uit de Ming-periode was', liet dr Pousekovsky achteloos vallen. Schulz mengde zich in het gesprek, gaf Helen gelijk. Joe Sandler ging aan de kant van O' Shea staan, iedereen wist ineens iets over wit-en-blauw porcelein, maar het was allemaal zeer onduidelijk. Het debat verliep, Helen trok zich terug in een stilzwijgen. 'Weet jij het Alec?' vroeg Charley. Daar had je het weer. Hij moest Charley toch eens ééns-en-voor-al zeggen... Maar al de jongens keken hem nu aan. 'Ja, weet jíj het Alec?' vroeg Schulz.

Alec kuchte. Hij zou maar iets zeggen. Hij kon het werkelijk niet helpen, dat hij het eens in een boekje had gelezen en het toevallig had onthouden. 'Ik weet er niet veel van', zei hij, 'maar ik geloof dat in elk geval het oudste en mooiste wit-en-blauw uit de tijd van de Ming-dynastie afkomstig is. Er is maar heel weinig uit de tijd daarvoor. En Chien-Lung was làng daarna, in ònze achttiende eeuw'. Schulz vroeg: 'En wanneer was die Ming-tijd precies?' Iedereen luisterde toen Alec zei: 'In de vijftiende en zestiende eeuw zo ongeveer. Iets daaromtrent. Het mooiste wit-en-blauw is in elk geval gemaakt in één van die beide eeuwen'.

Helen keek verbaasd naar Alec. Ze vroeg zachtjes: 'En onder wie dan wel?'

‘Ik geloof onder iemand’, zei Alec, ‘die Hsuan-Te heette. Die heeft maar kort geregeerd, een jaar of negen’.

‘Een geheugen als een ijzeren pot’, zei Schulz bewonderend, ‘die knul onthoudt alles wat ie heeft gelezen’.

‘Niet alles’, zei Charley. ‘Ga het eens precies opzoeken, Alec’.

Hij verzette zich: ‘Hé nee’, zei hij, een beetje nijdig.

Maar iedereen was benieuwd of het wel goed was. Behalve Helen zeiden ze allemaal, dat hij het moest opzoeken. Hij kreeg een lichte kleur, hij voelde zich beschaamd tegenover die vrouw, maar hij wist niets beters te doen dan toch maar te gaan. Toen hij met het naslag-werk onder zijn arm terugkwam, zaten er twee nieuwelingen aan de bar, een onbekende vrouw en een jongensachtige, verlegen man; Alec herkende in hem dr Bert Pousekovsky.

Er ging een vrolijk gejuich op, als om O' Shea te pesten: dr Bert Pousekovsky had Alec's woorden juist bevestigd. Hij zei zacht en hakkelend tegen O' Shea, verontschuldigend: ‘Chien-Lung had niet het mooiste wit-en-blauw, zeker niet, zeker niet. Dat was onder Hsuan-Te, zeker, zeker. Van eh...’ - hij dacht even na - ‘van 1426 tot 1435 of zoiets. Zoiets, ja’.

In de bar hing de stilte der bewondering. ‘Schenk nog eens in’, zei O' Shea. ‘Nog een Kirsch?’, hij keek naar Helen, die niets zei, en vroeg toen aan de vrouw en aan dr Bert Pousekovsky: ‘Drinkt u een Kirsch?’

‘Graag’, zei de vrouw. Ze was jong, donker en mollig, met een niet onknap, lief gezicht. Ze had de wat droevige vriendelijkheid van mensen, die niet genoeg aan het Iachen worden gemaakt.

‘En u?’, vroeg O' Shea. Bert Pousekovsky kwam terug van een vaag reisje door de mist en zei, alsof hij er drommels goed bij was: ‘Eh nee, nee, dank u, ik eh...’, en tot Alec: ‘Heb je soep?’ Alec belde naar de keuken. ‘Er is alleen nog gebonden kippesoep’.

Dr Bert Pousekovsky lei de handpalmen strak tegen elkaar en wreef ze snel en vrolijk, alsof dit gróót nieuws was. ‘Dat is fijn, dat is goed, dat is goed’. Hij keerde zich naar

de mollige vrouw en zei: ‘Zeg Joan, 't is hier best gezellig, niet?’

‘Het zingen ontbreekt er nog maar aan’, zei ze glimlachend. En toen, strakker: ‘O’. Er kwam een steile, hooghartige man binnen. De vrouw zei tegen Alec: ‘Zet maar vast een whiskey klaar. Whiskey puur’.

De man groette kort, onaantastbaar. ‘Ik kom je halen, kindje’, zei hij, en daarna, alsof hij zich bedacht: ‘Eén whiskey dan eerst nog’. En de vrouw die Joan heette zei: ‘Die is al onderweg’.

Charley praatte lachend met Helen. Ze lachte afwezig, fronste vermoeid toen Charley haar iets toefluisterde. En al die tijd keek Helen naar Alec, de bruinverbrande en krulharige heer Alexander James Weatherwood, die zo moeiteloos omging met flessen en glazen.

IX

Herfst 1950

Achter in de kleine motorboot van zijn vriend Charley lag - op een blauwe luchtmatras - Alec behaaglijk in de middagzon zo goed als naakt te lezen in een vod van een drukwerk, dat in Lyon was gedrukt in het jaar 1712. Het boek had zeker ééns een omslag bezeten, misschien zelfs wel de leren band van de verzamelaar, want op de linnen resten van de rug zaten boven en beneden nog de overblijfselen van Bordeau-rood leer. Maar nu was het een vod, het hing uit elkaar en er ontbraken zelfs bladen hier en daar, en dat was geen wonder, want het was een pikant werk, dat tot titel had ‘La Rose de Madame Deburau’ en geschreven was door een auteur over wie geen encyclopaedie repte: Clément le Sorcier, misschien wel een pseudoniem. Alec had het voor een prik bij toeval gekocht, samen met een stelletje veel bekendere boeken, op een veiling in New Orleans, waar hij de afslager een paar weken had geholpen. De andere boeken had hij - na ze gelezen te hebben - met een behoorlijke winst van de hand

gedaan, maar ‘La Rose de Madame Deburau’ had hij behouden, niet om de pikante bladzijden (de ondeugendste ontbraken vermoedelijk) en niet om de voortreffelijke compositie en de soepele, ironische stijl, maar vooral om de behaaglijke, luie sfeer van het boek en om enkele voortreffelijke opmerkingen over de haast en de onnatuur van de mens. Er was iets bijzonders in dit boek, dat hij nu voor de derde keer las.

De haast en de onnatuur. Ach, die goeie Clément le Sorcier had niet te klagen gehad in die rozige achttiende eeuw van hem. Alec blikte over de rand en keek of zijn stille, in zichzelf pratende boot niet afdreef. Het was in orde. Het waaide maar licht, hier en daar sneed gemoedelijk een zeil over het water; het waren de laatste zeilboten van het jaar. Ze gaven een beeld van eenvoud, van bevredigdheid in zichzelf, en Alec glimlachte nu over zijn zelfbeklag van daareven. En toch... Hij richtte zich op, keek over het vrij smalle, maar mijlenlange meer en liet zijn ogen glijden langs de oevers, de gesloten botenhuizen, de villa's in de beboste heuvels en langs de lage, zuidelijke oever, waar het Oaklake-Hotel stond in de schaduw van de eerste bomen van het grote eikenbos, waaraan Oaklake zijn naam ontleende. Achter dat bos, hechter verbonden met de glooiende graanlanden dan met het meer, lag het dorp, onzichtbaar. Het lag in een bocht van de beek, waar men de forellen moeiteloos uit het water sloeg. Het dorp zelf zou wel geen gevaar lopen, niemand had daar onderhands grond verkocht. En de botenhuizen, de villa's? Ze stonden er nog en ze zouden er misschien wel blijven, maar ze waren onwezenlijk, de basis was slinks onder hun realiteit weggekocht, al jaren geleden, door tientallen verschillende makelaars, die dit gemeen hadden dat ze hoog hadden geboden en om strikte geheimhouding gevraagd. Men had verkocht en moeite gedaan zijn mond te houden. Maar het lekte toch uit, en plotseling was er het besef, dat heel Oaklake, de huizen, de heuvels, de bossen, ja zelfs het water waarop Alec nu dreef, toebehoorde aan een Onbekend Persoon. En van toen af was

Oaklake onwezenlijk geworden, Alec had het altijd een beetje zo gevoeld. Het was een soort droom.

Hij ging weer liggen, languit op zijn rug. Vijf minuten later sliep hij vredig, met ‘La Rose de Madame Deburau’ op zijn buik. Hij droomde, dat hij op een lange, plezierige weg liep, die naar een aardige stad in de verte voerde, waar het zeker goed wonen moest zijn. Hij liep altijd in zijn dromen en, net als nu, zonder haast, maar enigszins onbevredigd, alsof hem iets ontbrak. Op een mijlpaal zat zijn vader te lezen. Naast hem stond een hoge stapel boeken. ‘Dag vader’, zei Alec treurig. ‘Ha, Alec’, zei de oude man, ‘ben je nog steeds op weg? Goed, goed, maar geloof niet in de mijlpalen, geloof er niet in, mijn jongen. Altijd maar studeren, het leidt tot niets. En bovendien: aan elk boek ontbreekt de laatste bladzijde, kijk maar’, en hij toonde Alec het boek waarmee hij bezig was. ‘Nee’, zei de oude man hoofdschuddend, ‘je komt nooit achter het einde. Er is werkelijk geen einde aan de dingen. Jij hebt gelijk, loop jij maar zowat. Maar vergeet niet om genoeg te slapen’.

Hij werd plotseling wakker.

‘...ligt te slapen’, verstond hij.

‘Dat is de barkeeper’, zei een heldere vrouwenstem.

Hij richtte zich op en zei: ‘Hallo’. Er lag een motorboot naast de zijne. Achter het stuur, in een groene sweater, leunde dr Helen Pousekovsky. Achterin zat, in een blauwe, schouderloze jurk, de vrouw die Joan heette en naast haar was de figuur zichtbaar van dr Bert Pousekovsky. Hij droeg een breedgerande strooien hoed, die hij met één hand vast hield.

De mollige vrouw zei: ‘We dachten, dat er iemand verdronken was of zo. Er was niemand te zien en het was zo stil’.

‘La Rose de Madame Deburau’, las Helen hardop. ‘Lees je Frans, Alec?’

‘Ik kan me d'r zo'n beetje mee redden’, zei Alec.

‘Hoé heet dat boek, Helen?’, vroeg haar broer mistig, alsof hij in zichzelf een weg aan het aftasten was.

Helen herhaalde de titel, en voegde er aan toe: ‘Het ziet eruit als zo'n veel gelezen werkje, je weet wel’.

‘Hè, lekker’, zei Joan. ‘Mag ik het eens zien?’

Hij stak het haar spontaan toe en ze nam het met een viezig, grappig gezicht aan. ‘La Rose de Madame Deburau, roman par Clément le Sorcier’, las ze. En toen: ‘Tjee, dat is oud: 1712!’

Dr Bert Pousekovsky herhaalde: ‘1712!’ Hij legde nadenkend de hoed op zijn knieën en zei: ‘Zeg, Helen, wat zei John Hartsell ook nog maar weer waar hij naar zocht?’

Ze haalde de schouders op. ‘John Hartsell zoekt altijd naar iets’.

Bert Pousekovsky nam het boek, bekeek het, bladerde erin. Hij vroeg: ‘Is het van uzelf, meneer?’

‘Ja’, zei Alec, ‘ik heb het gekocht in New Orleans’, en hij vertelde, waarover het ging en hoe hij het vond. ‘Ik zou er best méér van willen weten’, zei hij. De ander zei: ‘Ik heb zo'n idee. Enfin... enfin...’, en toen: ‘Mag ik het misschien een dagje van u lenen? Is dat te veel gevraagd?’ ‘Welnee’, zei Alec.

‘Mooi, mooi. Want ik heb zo'n idee... Enfin’.

Hij stak het voorzichtig in een zijzak van zijn colbertjasje, dacht na, legde zijn handpalmen vlak tegen elkaar aan en begon ze te wrijven, net als die avond daarvoor. ‘Bedankt’, zei hij.

‘Heb je nog méér van die boekjes, Alec?’ vroeg Joan glimlachend.

Alec lachte terug.

‘Wie weet’, zei Helen half spottend, half plagend, ‘dit is een man met verrassingen’.

‘Klopt’, zei Alec. ‘De Calvados is besteld. 't Is er vanavond’.

Ze beet even op haar onderlip. ‘Je zult ons niet zien in de bar’, zei ze. ‘Het canaille is komen opdagen. Vandaar deze vlucht’. Ze schakelde in en riep: ‘Kom lui, nog een uurtje de vrijheid in’. Het klonk luchtig. Het paste niet bij de steelse blik, die ze op Alec's bruine, zachtbehaarde borst wierp.

Het canaille: dat was de troep journalisten die in allerijl uit de hoofdsteden waren komen aanzetten. Ze zaten aan de bar en probeerden de jongens met de schotse hemden en de baarden uit te horen, maar die wisten ook niets. Een lange man met een smalend gezicht, dat de onophoudelijke, speelse beweging van de geroutineerde gom-kauwer had, zei: ‘Altijd hetzelfde met die Pousekovskys, je krijgt ze niet te pakken. Chester F. Hobson heeft er genoeg van vrienden. Wat zullen we eens bedenken?’

‘Wat bedenken?’, vroeg een dikke, bedaarde man, die zich zeer duidelijk nooit meer druk zou maken.

‘Een verhaal natuurlijk’, zei de heer Hobson, ‘moet jìj niet met een verhaal uit de bus komen?’

De dikke man nam een flinke slok bier, veegde zijn mond af met een zeer vlezige hand en zei: ‘Ik niet gelukkig’. Hij nam nog een slok, veegde weer. ‘Ik ben maar een domme verslaggever. Ik hoef alleen maar op te schrijven wat ik zie en hoor. Als 't maar echt gebeurd is’.

‘M'n laars!’, zei Hobson. ‘Alles wat je schrijft is echt gebeurd, is van dàt moment af echt gebeurd. Want millioenen mensen geloven het dan zó sterk, dat de betrokkenen het óók geloven, ze durven niet anders meer’.

Een vlug ventje in een geblokt tweed-jasje en met een merkwaardig apemondje gichelde en zei: ‘Het “48 Syndicate” is zich hier flink de handen aan het wassen, vrienden. Alle rechten voorbehouden door Pilatus Hobson’.

De jongens van de Oaklake-kolonie lachten het hardst.

‘Niks d'rvan’, zei Chester F. kalm. ‘Het “48 Syndicate” komt er rond voor uit, dat zij het nieuws niet zóekt, maar máákt. Ik voor mij denk aan een verhaal over die vrouw van William. “Wetenschap Verwaarloost Vrouw”, of zoiets, een brandend, algemeen probleem jongens, waar of niet? Ik geloof, dat een kiese behandeling van dit probleem grote belangstelling zal hebben bij onze eminente vrouwenclubs’. Hij dacht even na en zei: ‘Nee, weet je wat, ik maak ervan: “Vrouw Offert Zich Op Aan Wetenschap”. Nou?’ Hij beheerste het uitspreken van hoofdletters volkomen.

‘Dat klinkt beter’, zei de dikke. ‘Maar nieuws is het niet’.

De bar-telefoon ging. Een mannestem vroeg: ‘Is u daar eh... meneer eh...’

‘Alec’.

‘O ja, o ja. U is zeker eh... druk bezig, hè?’

‘Met wie heb ik het genoegen, meneer?’

‘O ja... Met Albert Pousekovsky. Zeg eh... Alec, ik heb aardig nieuws. Je hebt er kijk op, ja, ja, dat boekje is geld waard, ik eh... zal ik het je morgen uitleggen?’

‘Heel graag, meneer’.

‘Zeg eh..., kan dat ergens gebeuren, ik bedoel, al die mensen... Een klein auto-tochtje, of zo. De beide dames zouden dan kunnen meerijden, voor de omgeving, een aardig tochtje, picnic ergens misschien...’

‘O, dat is best’, zei Alec. ‘Hoe laat?’

‘Is acht uur te vroeg?’

‘Doorgaans wel’, zei Alec. ‘Maar rekent u er maar op’.

‘Heel goed, heel goed’.

Alec keerde zich weer naar de bar.

‘Zeg’, zei Charley 's nachts om half drie, juist toen Alec klaar was met het opruimen, sponsen en afzemen, ‘zeg, weet je, dat die Hauman dronken in zijn eigen kots voor kamer achttien lag? Die heb je veel te veel gegeven’.

Hauman was één der journalisten, een houtmagere, pluizige man, die eerst weinig had gezegd, en toen ineens iets te luidruchtig was geworden.

‘Nee’, zei Alec. ‘Hij is nog goed weggegaan. Een paar zijn met hem meegelopen. Als je het mij vraagt, hebben ze het boven op één van de kamers nog voortgezet’.

‘O’, zei Charley. ‘Zullen we nog wat cognac nemen?’

‘Nee, ik moet morgen vroeg uit rijden. Kan ik je wagen lenen?’

‘Hoeft niet. Zij hebben hùn eigen wagen’. Hij zei het snel en het klonk iets te vanzelfsprekend.

‘Ach zo’.

‘Ja, ze bestelden een picnic, in zo'n mand, je weet wel’.

‘Kouwe kip en zo’.

‘Ja’.

‘En ham’.

‘Ja’. Charley keek hem wantrouwig aan. ‘Kan ìk het helpen?’, vroeg hij.

‘Wat?’ Alec lachte goedmoedig, hij kon zulke spelletjes nooit lang volhouden.

‘Nou, ze informeerden zo'n beetje naar je, wat je eigenlijk voor een snuiter was’.

‘Nou, als je 't niet mooier gemaakt hebt dan 't is...’

‘O nee’, zei Charley.

Maar Alec wist nu genoeg, hij was nijdig.

‘Wat heb je nou?’, vroeg Charley.

‘Niks’.

‘Nog een cognac?’

‘Nee’.

‘Nog iets anders?’

‘Nee. Of...’, hij tikte zich tegen de kin. ‘Ja, je kunt het weer goed maken. Leg maar een fles Calvados bij die kouwe kip’.

X

Herfst 1950

‘Zeg maar Joan’, had de vrouw van dr William Pousekovsky gezegd, en haar schoonzuster had daarop laten volgen: ‘Helen dan maar, hè?’ Ze leunden - nog ochtendmoe - achter in de roodbruine Kaiser Frazer. Dr Albert Pousekovsky zat naast Alec, en hij zei: ‘Dus mijn vriend... die dr Hartsell... Wat? O ja... de meeste mensen zeggen Bert tegen me, dus...’

‘Graag’, zei Alec. ‘En dan hebben we hier de eerste brug over de beek’. Het was een vrij smalle, houten brug. Splinters staken uit het wegdek omhoog. Alec reed langzaam. ‘Ik bewonder die lui’, zei hij, ‘die 's nachts altijd maar weer goed thuiskomen met hun oude motoren en hun gammele auto's’.

‘Ja’, zei Bert. En toen: ‘Hij was enthousiast, die Hartsell... Een kwartier later was New York alwéér aan de lijn...’

‘O ja?’, zei Alec. ‘Pas op, dit is één van de scherpste bochten’.

Het was een merkwaardige tocht. Terwijl Alec zijn best deed een goede gids te zijn - ‘Kijk, en nou zie je het hotel ineens van deze kant’ en ‘Dit Zwitserse châlet is van een suikerkoning uit Augusta, zijn vrouw houdt zo van muziek, daarom zit Alfred Schulz hier nou te werken’ -, terwijl hij zich werkelijk uitsloofde om te laten zien hoe mooi het meer eigenlijk wel was en hoe ongerept en vrij de bossen - ‘Zagen jullie dat hert?’ - en terwijl hij hun De Heuvel aanwees met het groene huisje van de bosbrandwacht, deed dr Bert Pousekovsky op zijn beurt zijn best om Alec zo duidelijk mogelijk - voor zijn doen - te vertellen over de verzameling van dr John Hartsell, die al jaren geleden een opmerkelijk essay had geschreven over de in onbekendheid geraakte Clément Le Sorcier - ‘Nee, geen pseudoniem, echt niet zeg, echt niet’ -, van wie Hartsell het hele oeuvre behalve juist ‘La Rose de Madame Deburau’ in de loop der tijden had verzameld en wie de voorzichtige telefoonvraag van zijn vriend Pousekovsky als muziek in de oren had geklonken. ‘Hij drukt zich altijd een beetje pathetisch uit. Als muziek, zei hij, als muziek...’

Ze stopten bij De Heuvel, nadat ze een paar uur hadden rond gereden. Het was half elf, tijd voor de koffie in de thermosflessen. De nazomer was nog steeds blauw en zonder veel wind en Helen stelde voor naar boven te klimmen en dan nog verder naar het huisje van de wacht, maar Joan zei, dat ze daar niet slank genoeg voor was en Bert zag er ook maar van af, die had altijd gauw last van zijn voeten. Hij zei niet zonder zelfspot: ‘Ik had het als kind al’. Er stond een brede, ruwhouten bank en daarop begon Joan alvast op een groot servet te dekken. ‘Voor straks’, zei ze.

Een betrouwbare, smalle trap liep vrij steil naar boven, maar Alec legde uit, dat als je het volgens vacantie-traditie wou doen je omhoog moest gaan langs de kleine slingerpaadjes van het bos. Helen koos voor de traditie, en dat kon ze gemakkelijk, met haar geel-katoenen vest, haar

donkerbruine denim en haar donkere, juchtleren wandelschoenen aan. Ze had een gezond, goed-getraind lichaam. - ‘Ik was een goeie op de 100 yards’, zei ze, ‘maar niet zo'n beste op de lange baan’ - en ze hield de vermoeiende klauterpartij goed vol. Maar halverwege moest ze toch even hijgend leunen tegen een boom. Ze lachte verontschuldigend en eensklaps zag ze er heel anders uit, een doodgewoon meisje, een beetje verwaaid, niet opvallend knap, maar wel aardig. Erg aardig. Ze zag Alec kijken en haar blik werd strak, ferm, bijna mannelijk. Ze streek wat losgeraakt haar achter de oren terug en trok haar schouders achteruit. Ze was, ondanks de denim, weer helemaal de hooggeplaatste dr Helen Pousekovsky van de foto, de vrouw die het wist.

Ze zei: ‘Kom’, alsof zíj de leiding had en vroeg - het klonk moeiteloos -: ‘Heb je het canaille nog gezien?’, zo maar, om iets te zeggen. Maar het was precies het verkeerde.

‘Ze zitten hier heus niet achter de bomen’, zei Alec scherp. Dat zou natuurlijk nooit mogen gebeuren, dacht hij: dr Helen Pousekovsky betrapt in het bos met een doodgewone barkeeper. Ze keek achterom en lachte verontschuldigend, ze had zijn gedachte geraden. Hij legde zijn handen op haar heupen en duwde haar voort. Ze liet het toe, stug eerst. Later ging hij voor haar uit, trok hij haar voort. Ze voelde de kracht van zijn spieren en kreeg het lome en toch heldere gevoel, dat ze soms had wanneer ze languit lag in een te warm, geurig bad.

Eindelijk waren ze boven en moesten ze alleen nog de trap op naar het groene huisje, dat hoog op dikke palen was gebouwd. Een oude, gebruinde man in een openhangende uniform verscheen boven hen op de smalle veranda. Hij keek over de leuning en riep - alsof hij zichzelf geruststelde -: ‘Ha, meneer Alec!’

‘Ha, die Sebastian’, zei Alec. Hij kende hem goed. Sebastian Wilson was een broer van de postbode.

‘Binnen staat wel een stoel’, zei de oude man, ‘dan kan de juffrouw even zitten’, en hij bleef bescheiden buiten staan. Maar Helen ging niet dadelijk zitten; ze leunde bin-

nen tegen één der balken, met haar hoofd ongemakkelijk tegen een ouderwets telefoontoestel. Ze keek naar buiten, naar het wijde, klare, overrompelende vergezicht. Ze voelde zich duizelig worden. Diep beneden hen lag het meer; als je goed keek, kon je toch nog kleine rimpeltjes op de langgerekte en grillig-gerande vlakte zien. Er voer een zeilboot, een dingetje van dun papier in een verre, geluidloze wereld. Het was stil, je hoorde alleen de wind zingen in de telefoondraden buiten, vreemd, melancholiek. En Helen keek maar, naar de stoppelige, minuscule dennen en de kleine huisjes daartussen. Ze zei, dat ze het mooi vond, en dat klonk onwezenlijk, niet ter zake doende. Alec stopte zijn pijp, stak hem aan, zijn rug een beetje gebogen, in zichzelf gekeerd. En Helen vroeg zich vaag af, wat voor man dit eigenlijk was. Die hoteleigenaar was maar een rare, die kon wel meer vertellen. Alec zei, over zijn brandende lucifer kijkend en ondertussen stevig de brand trekkend in de vochtige tabak: ‘Weet je, dat je der nou weer uitziet als een doodgewoon meisje. Helemaal niet dr Helen Pousekovsky’.

Ze antwoordde niet. Ze wist nu ineens, aan wie hij haar deed denken: aan een broer van haar moeder, aan oom Otto, die wel eens was komen aanlopen, maar die -als het kon - door haar moeder werd geweerd, omdat hij maar gewoon in de paardenfokkerij was. Hij had altijd losse klontjes in zijn zak, en die gaf hij achteloos aan Bert en de kleine Helen en schudde hun hoofden dan zacht bij een oor heen en weer, alsof ze veulens waren. Helen hield van die oom, maar ze vond hem wel een beetje griezelig, met die sterke geur van oud leer en paarden om zich heen. ‘Doe toch niet zo mal, Maria’, had Helen hem eens horen zeggen. ‘Weet je niet meer, dat ik het was, die je vroeger waste in een oud biervat als moeder het te druk had Zaterdags?’

Helen zei tegen Alec, half stug, half vertrouwelijk: ‘O ja? Ik bèn ook maar doodgewoon. Mijn moeder waste zich Zaterdags in een oud biervat’.

Alec lachte, hij dacht dat het een grap was, en in zijn ogen

was die grap geslaagd. Hij loog: ‘Gut, mijn moeder waste zich nooit! Geen ruimte voor in een woonwagen’.

Maar ze wist wel beter. Ze vroeg ineens: ‘Je hebt gestudeerd, hè?’

Hij zei met een glimlach: ‘Als je 't precies wilt weten: op het zakkenrollersschooltje van oom Pete’.

Maar ze ging onverstoorbaar door: ‘Je schrijft ook, hè? Wàt schrijf je eigenlijk?’

O die vervloekte, idiote Charley, dacht hij. Hij zei: ‘Chantagebrieven, in het slappe seizoen’. Hij grijnsde verlegen.

‘Ben je tevreden met dit leven? Heb je geen speciaal doel?’

‘Ik bèn er toch’.

‘Waar?’

‘Nou, hier’.

Ze haalde de schouders op.

De bruine man kwam binnen. ‘Ik geloof, dat ze beneden roepen, meneer Alec’.

Ze gingen op het balcon luisteren en hoorden de stem van Joan, die: ‘Joe-hoehoe’ riep. ‘Verdorie’, zei Helen, ‘'t is ook al half twaalf’.

Alec klopte binnen zijn pijp uit, ze groetten de oude man en daalden af. Deze keer namen ze wèl de trap langs De Heuvel en binnen het kwartier waren ze beneden. ‘Jawel’, zei Joan, ‘en pa en moe maar wachten op de kinderen. Bert!’

Bert zat in de auto te lezen in ‘La Rose de Madame Deburau’. Hij klom de wagen uit en zei tegen Alec: ‘Waarachtig, een kostelijk boek, kostelijk. De ironie is nobel, nietwaar?’

Alec haalde vier klapstoeltjes uit de bagageruimte en ze gingen allemaal zitten om de bank. Joan schonk koffie in de plastic-koppen. ‘O wacht’, zei Alec. Hij liep naar de mand, keek er in en haalde er een fles uit. In een hoek lagen een paar glaasjes van stevig glas. Hij deelde ze rond en zei: ‘Dat's lekker bij de koffie, zo'n glaasje Calvados, nietwaar Helen?’

‘Welja, welja’, zei Joan.

En Helen zei: ‘Jongens, Alec is een zeer attente man’.

‘Zie je maar weer’, zei Joan op haar droge manier, ‘dat een barkeeper ook best innerlijk beschaafd kan zijn’.

Ze lachten en dronken. Bert zei: ‘Op de roos van die lieve franse dame’. En zo kwamen ze weer op het boek, op stilistische problemen, en op de vraag of het detail belangrijker was dan de grote lijn, of men de formulering moest stellen boven de eigenlijke verhaalsinhoud. Bert stemde voor het verhaal, de feitelijke mededeling, Alec voor het verrassend gestileerde detail. Hij zei: ‘Het verháál heb je pas in je bezit, als je het boek uit hebt, en dan is het tegelijk weer weg ook. Als je leest om het detail heb je er véél meer plezier van’.

‘Maar je leest toch niet altijd voor je plezier?’, zei Helen naïef. ‘Voor goeie boeken moet je je juist moeite geven’.

‘Natuurlijk’, zei Alec, ‘de moeite van het plezier’.

Bert gichelde en wreef zich op zijn karakteristieke wijze vergenoegd in de handen. ‘Lui die zelf schrijven, weten het altijd zo goed te zeggen’, zei Helen een tikje zuur.

‘Wat schrijf je eigenlijk, Alec?’, vroeg Bert, ‘proza of poëzie?’

Alec kreeg een kleur. Joan vroeg vlug: ‘En hoe peuter je in je neus, met je wijsvinger of je pink?’

Alec keek haar dankbaar aan, ze was een reuze wijf, vond hij, ze snapte er wat van.

‘Hé, wat flauw Joan’, zei Helen. ‘Schrijf je veel, Alec?’

‘Hoogst zelden’, zei hij, ‘en het heeft niets te betekenen, net zo min als praten in jezelf bijvoorbeeld’.

‘Hoe bedoel je dat?’

‘Nou kijk’, zei Alec, ‘als je een hele tijd op jezelf bent aangewezen, zoals mij nog wel eens gebeurt, dan wil je toch wel eens wat praten. Dat geschrijf van me is eigenlijk niks anders dan maar wat praten op papier’.

‘Wel eens wat gepubliceerd?’ vroeg Bert.

‘Nee’.

‘Wel eens geprobeerd?’, vroeg Helen.

‘Nee’.

‘Echt niet?’

‘Echt niet’.

‘Waarom niet?’

Hij haalde de schouders op.

Helen vroeg: ‘Heb je dan geen eerzucht of zoiets?’

‘Ze zeggen van niet’, zei hij. ‘En háást heb ik zeker niet. Waarom zou je 't niet kalm aan doen?’

‘Gelijk heb je’, zei Joan, ‘de wereld gaat zo langzamerhand aan vlijt ten onder’.

Ja, dacht Alec, dat is een reuze wijf.

Een poos later, toen Helen maar bleef doorgaan over die schrijverij en ze vond, dat Bert het zou moeten lezen en Bert zei, dat hij dat best wilde, adviseerde Joan: ‘Alec, geef het niet uit handen. Ik voel allang, dat die schrijverij je zwakke plek is. Laat je niet opstoken’.

‘Joan, je bent onhebbelijk’, zei Helen. Ze werd nu bepaald begerig. Bert vroeg haar: ‘Wil je 't heus?’

‘Waarom niet?’, zei ze. ‘Iedereen moet zijn kans krijgen’.

‘Nou’, zei Bert, ‘dan kom ik het straks wel even bij je weghalen, Alec’. Het was zó vriendelijk, zó vanzelfsprekend gesteld, dat Alec de schouders optrok, met een toegevend gebaar. Joan keek hem snel aan en wees op haar voorhoofd. Alec zuchtte en zei: ‘Kijk, eigenlijk...’

Maar Helen riep: ‘Nee, beloofd is beloofd’. En ze lachte triomfantelijk naar Joan.

XI

Herfst 1950

‘Heb je wat?’, vroeg Charley, die hem een blik benzine overreikte en Alec zei: ‘'k Heb de pest in’.

Hij voer naar de kreupele Joe Sandler en de hele middag kapten ze hout en zongen ze luidruchtig schuine liedjes; Joe kende er wel honderd en was onvermoeibaar. Alec kwam laat terug en was net op tijd achter de bar. Toen hij zijn witte jasje aantrok, zei Charley voldaan, alsof het allemaal aan hem te danken was: ‘Hij was er geloof ik nogal tevreden over’.

‘Wie waarover?’

‘Dr Albert Pousekovsky. Over je manuscripten’.

‘Ach, stik’, zei Alec. De slechte stemming kwam opeens terug.

‘Kom, kom’, zei Charley op zijn teentjes getrapt.

Het sloeg acht uur en in de hall klonk een luidruchtige stem. Het was die van de heer Chester F. Hobson. ‘En weet je wat ze vroeg door de telefoon?’, zei hij tegen de kalme, dikke man, terwijl ze aan de bar plaats namen.

‘Het weerbericht waarschijnlijk’.

‘Moderne poëzie, allemaal bundels moderne poëzie. Van Ezra Pound en Auden en hoe al die kerels heten. En naderhand heb ik de étage-kellner een fooi gegeven en gevraagd wat ze eigenlijk dééd op haar kamer. Allemaal van die losse vellen lezen, zei die. Op sommige stonden gedichten getikt. Manuscripten natuurlijk’.

‘Nou èn?’, vroeg de dikke man vermoeid. Hij vroeg om bier.

‘Ruik je dan geen verháál?’ Hobson kauwde ongeduldig op zijn gommetje.

‘Nee’.

Maar toen later op de avond de bar drukker bezet werd, waren de meeste journalisten het er over eens, dat dit althans toch wel een béétje nieuws was. De slordige leden van de Oaklake-kolonie luisterden geïnteresseerd.

‘Dus je bedoelt’, zei de man met het apemondje, ‘dat ze hier de één of andere dichter aan de haak heeft?’

‘Wie is d'r hier dichter?’, vroeg Hauman, de houtmagere journalist met het bijna kale, pluizige hoofd.

De Oaklake-kolonie zweeg.

‘Ze heeft altíjd iets met kunstenaars’, zei Hobson.

‘Nou, hèbben’, zei de dikke man verveeld, ‘als het er op aankomt, is dàt er niet bij’. Hij maakte een plat gebaar met duim en vingers. ‘Ze is der bang van. Als je 't mij vraagt, moest ze maar gauw gaan trouwen en een fiks stel kinderen krijgen. Beter dan dat rondspringen in de wetenschap’. ‘Nou, ik ben er niet zeker van, van dàt’. Hauman herhaalde het gebaar.

‘Weet je niet meer van dat geval met die gesjochten Broadway-acteur?’, vroeg Hobson. ‘Dat was pàs nog, in 't voorjaar. Die knul had allemaal nieuwe ideeën, experimenteel toneel of zo. En toen heeft ze der broer der voor gespannen. Dat doet ze altijd’.

De man met het apemondje zei: ‘Daar zijn ze toen aardig ingetuind. De oplichterij heeft hun duizenden gekost’.

En Hauman zei: ‘Alle grieten waren gek op die bink. Hij kon smoezen als de beste. Hij maakt nou films in Brazilië, met het geld van de vrouw van een koffieplanter’.

‘Geef die mannen eens een rondje’, zei Hobson, wijzend op de Oaklake-kolonie.

Alec begon aan het rondje. Hij was er nog mee bezig, toen Charley met een geheimzinnig gezicht aan kwam. Hij riep Alec achter, in het bar-keukentje en zei zacht: ‘Ik neem het wel zo lang van je over. Of je even bij dr Albert komt’. ‘O.K.’, zei Alec grimmig. Hij zou wel korte metten maken. Maar het liep anders en hij bleef wel een uur weg. Een heel plezierig uur; ze zaten maar te praten en bier te drinken, als twee oude vrienden.

‘Dus eh... vooral dat eh... hoe heet het ook weer... “Lof der Luiheid”..., dat eh... kan ik wel voor je publiceren’.

‘Nee dank je, Bert. 't Is werkelijk beter om er mee te wachten’.

‘Goed... goed... zeker, wachten kan nooit kwaad’. Hij begreep de situatie zonder dat er over gesproken was.

‘Maar als ik later eens iets voor je kan doen...’

‘Graag’, zei Alec.

‘Maar eh...’, zei Bert, het zich ineens herinnerend, ‘dat van dat boek eh... ik... eh... Zal ik het nog voor je verkopen?’ En om zijn waardering voor Bert uit te drukken, en tevens op een vriendelijke manier zijn onafhankelijkheid, zei hij: ‘Geef het maar cadeau aan die Hartsell’.

Hij liet dr Albert Pousekovsky verward achter.

In het keukentje vroeg Charley: ‘En?’

‘Het was de grootste rotzooi die hij ooit heeft gelezen. Precies wat ik al dacht’. Charley keek verbluft en Alec ging fluitend naar de bar. Hij was niet van plan om zich

ook nog maar door iets van de wijs te laten brengen.

Charley bezat, behalve zijn hotel, een aantal villa's in Oaklake; Charley's vader was een spaarzaam man geweest. De grootste villa - de grootste ook van de hele omgeving - was het enorme châlet ‘Sunrise’, waarin vier gezinnen konden wonen zonder er elkaar voor de voeten te lopen. Charley had nooit begrepen waarom zijn vader het onrendabele bakbeest had laten bouwen, misschien wel om de suikerkoningen en papierfabrikanten te tonen, dat een eenvoudige inwoner van Oaklake ook nog wel iets kon. Charley had veel van zijn vader gehouden en waarschijnlijk uit eerbied zag hij er altijd maar weer vanaf het 's winters te verhuren aan een stelletje kunstenaars, die het toch maar uitwoonden. Het stond half verscholen in het eikenbos, vlak aan de lage oever van het meer. Er lag een groot gazon voor het huis en in de stilte daar hing Alec graag zijn hangmat op, en dat deed hij die morgen ook. Hij had de verhalen van Boccaccio bij zich, want hij wilde er een zorgeloze dag van maken, waarschijnlijk de laatste dag voor een hangmat; de radio had slecht weer voorspeld voor de avond: een koude wind met veel regen. Hij had nog maar een paar verhalen gelezen en was juist toe aan het vermakelijke geval van de nachtegaal, toen hij stemmen hoorde. In druk gesprek, ruzie-achtig, kwamen Joan en Helen over het kiezelpad tussen de bomen gelopen. Joan was gekleed in een rode, strak getailleerde jurk, die haar niet goed stond, en Helen in een wijde, ruige badmantel van een groene stof. Hij hing half open van boven en verried een zwart glanzend badpak. Helen hield zwaaiend een zwarte badmuts in haar hand. Alec keek glimlachend naar de wandelaarsters en was er van overtuigd, dat Joan niet wist, dat hij daar lag. Van Helen was hij lang niet zeker. In elk geval: Helen zag hem het eerst.

‘Dag, lieve dames’, zei Alec, in de stijl van zijn lectuur.

‘Hé, die Alec’, zei Joan waarachtig verrast. ‘We hadden het juist over je’.

‘Onder andere’, zei Helen gereserveerd.

‘En wat verschafte mij die eer?’ vroeg Alec plechtig.

‘Als we Alec hadden, zei ik zonet, dan zou die misschien wel een plekje weten waar ik rustig zou kunnen zwemmen’.

‘Nou, zwem hier’.

Helen keek over het gazon, schudde haar hoofd. ‘Te dicht bij het canaille’.

‘Waar het op néér komt’, zei Joan, ‘is, dat ze graag een eind met je zou varen, en dan zwemmen, samen met jou’.

‘C'est le ton qui fait la chanson’, zei Helen boosaardig.

‘Kijk...’

Maar Alec kwam al uit zijn hangmat. ‘Als je 't werkelijk wilt, gaan we naar Tom's Cabin’. Hij wees naar de stille oever van het meer, waar halverwege een huis stond.

‘Mmm’, zei Helen.

‘Blijf hier maar wachten, ik kom je daar bij de steiger wel halen met een boot’.

Met Joan liep hij kalm in de richting van het Oaklake-Hotel.

‘Ik zwem vandaag toevallig niet’, verklaarde Joan eenvoudig.

‘Dat is jammer’, zei hij oprecht. ‘Maar je gaat toch wel mee?’

‘Nee. Vecht het maar alleen uit, hoor’.

‘Er is niets uit te vechten’.

‘Nou, maar goed. 't Is niks voor jou om je druk te maken’.

‘Nee. Ga je nou mee?’

‘Nee’.

‘Jammer’.

‘Ja’.

Ze liepen een poosje zwijgend voort, keken elkaar eensklaps tegelijk aan en moesten hardop lachen. ‘Je bent een mooie vent’, zei ze waarderend en toen, vriendschappelijk complotterend met een vreemde, vrouwelijke gedachtensprong: ‘Zeker nog niks geen zin in trouwen, hè?’

Hij zei: ‘Och, ìk eigenlijk wel. Maar de goeie vrouw niet’.

‘O, ìs die er?’

‘Dat weet ik juist niet, ik heb d'r nog niet gevonden. En

nou ben jìj ook al weer getrouwd', zei hij charmant. En ernstiger: 'Maar je bent wel het type. De meeste vrouwen wìllen allemaal wat, ze zijn altijd onderweg naar het één of andere doel'.

'En jij wilt helemaal niks. Zo maar een beetje leven zeker?'

'Ja, zoiets'.

'Nou, zet je dan maar schrap. Helen heeft nog een pijltje op d'r boog'.

'Als ze over die schrijverij begint, maak ik onmiddellijk rechtsomkeert'.

'Nee, dat doet ze nou niet meer, ze is spits genoeg. Maar ze wil je nu in aanmerking laten komen voor een Maria Pousekovsky-beurs. Dan kun je voor niks gaan studeren. Ik zei, dat je dat toch niet zou doen'.

'Nee, vast niet'.

'Nee', zei Joan. En toen, zusterlijk: 'Het cadeau-geven van dat boek was een aardig gebaar van je. En zo verstandig!'

Tom's Cabin was ook een huis van Charley. Het was een plezierig, klein geval, een echt zomerhuis; men kon er niet stoken. Beneden was een botenhuis, een steiger en een klein gazon. Alec stevende er recht op aan. Maar hij was er zeker nog wel tien minuten vandaan, toen Helen plotseling over de beurs begon, zonder omwegen.

Alec zei vriendelijk en beleefd: 'Heel aardig, het verrast me. Maar ik kàn het eenvoudig niet aannemen. Ik heb werkelijk andere verplichtingen. Maar vraag me als je blieft niet welke'.

Ze keek achterdochtig naar hem. 'Heus?'

Hij lachte en zei: 'Nou, niet helemaal. Maar 't heeft geen zin erover te praten, ik weet het zelf ook allemaal niet. Laten we plezierig gaan zwemmen, hè?'

Alec legde de boot vast en spreidde op het gazon een groot badlaken uit over een paar luchtkussens. In het botenhuis deed hij zijn zwembroek aan. Hij kwam terug en zag Helen op de steiger staan, met haar badmuts al op. Haar badpak was tweedelig; ze had geen buik, sterke billen en ferme, rechte borsten.

‘Nou’, zei hij, ‘je mag der wezen’.

Ze keek gechoqueerd en dook snel in het water. Ze bleef lang onder, ze wou blijkbaar laten zien, dat ze goed kon duiken. Toen hij in de verte de zwarte kleur van haar badpak onder water zag verschijnen, dook hij ook. Hij vond haar gemakkelijk en trok haar aan de benen, het oude truckje. Maar toch schrok ze er geweldig van. ‘Wat een nare grap’, zei ze nijdig en slikkend.

‘Ja, je hebt gelijk’. Hij dacht: hoe krijg ik haar aan het lachen zoals je andere vrouwen aan het lachen krijgt?

Na een poosje zwommen ze terug. Hij ging naar het botenhuis, droogde zich, kleedde zich aan.

‘Wat nou?’, vroeg ze. Ze lag languit op het badlaken.

‘Had je niet nòg eens een keer gewild?’ De toon van teleurstelling was eerlijk.

‘O... Ik dacht’.

‘Wat dacht je?’

Hij zei, ineens vermoeid: ‘Kijk es, ik weet helemaal niet wat ik aan je heb. Ik weet niet of je me wel màg of niet. Aan de bar gaat me dat natuurlijk niks aan, maar dit is geen werk voor me, zie je, dit is particulier’.

‘Moet ik nou zeggen, dat ik stapelverliefd op je ben?’ vroeg ze kwaadaardig.

‘Als het zo is, moet je het niet laten’.

‘Je bent de raarste man die ik ooit ontmoet heb’.

‘Waarom?’

‘Je hebt geen eerbied voor een vrouw’. Het klonk erg ridicuul en ze ging er nog wel rechtop bij zitten.

‘Loop heen’, zei hij. ‘Je moest maar eens weten. Nou’. Hij dacht: ach jezus, en ik vind 'r nog aardig ook.

‘Ik bedoel’, zei ze, ‘je bekijkt me alleen maar als vrouw’.

Hij zei snel: ‘Is dat niet verstandig? Over de andere verschijningsvorm van dr Helen Pousekovsky kan ik genoeg in de krant lezen’. Hij glimlachte.

Ze vroeg: ‘En wat jóuw andere verschijningsvorm betreft, Alexander James Weatherwood?’

Hij zei: ‘Hier sta ik, helemaal compleet. Er ontbreekt niets aan’.

‘Jawel’, zei ze, ‘een plan. Je hebt geen doel. Aan jou ontbreekt de behoefte om iemand te zijn in de wereld’.

‘Maar ik ben toch iemand. Hier sta ik toch. En als je mijn nut in de gemeenschap bedoelt: ik ben een heel behoorlijke barkeeper’.

‘Maar wil je dan echt niet iets meer zijn? Iets meer dan andere lui?’

Hij plaagde: ‘Ben je gek! Daar ben ik juist erg tegen. Dat geeft juist zoveel narigheid: millioenen mensen die allemaal meer willen wezen dan millioenen mensen’.

Toen zei ze, op een toon alsof ze zich plotseling herinnerde wie ze eigenlijk wel was: ‘Wat zit ik eigenlijk met je te praten’.

‘Zo is het’, zei Alec. Hij pakte haar beet en zoende haar geweldig. Het duurde toch nog drie seconden voor ze tegenstribbelde. Ze sloeg hem en hij liet los.

‘Je bent een nare, primitieve man’, zei ze.

‘En jij bent een nare en hoogmoedige snob’, zei hij.

Hij pakte de luchtkussens op en bracht ze naar de boot.

Die middag stond de oude professor Pousekovsky dan toch nog een pers-conferentie toe, de journalisten hadden het wel voor elkaar gekregen. Het was maar een korte conferentie, en er werd niet over gesproken wat er al die dagen was afgehandeld in het achterzaaltje, waar de mannelijke Pousekovskys en de man met zijn rossige snor, meneer Jacquard, en nog een aantal volstrekt onbekende heren hun hoofdkwartier hadden opgeslagen, met kaarten en bouwplannen, zoals de kellner Frank wist te vertellen. Meneer Jacquard stak voor de professor in de bar een verklaring af, en die was uitermate summier. Hij zei met zijn merkwaardig accent: ‘Het zogenaamde Oaklake-plan, waarover u al zoveel gehoord hebt en waarvan wij zelf nog niet weten wat het is, zal voorlopig de eerste maanden niet worden uitgevoerd. En dat is alles. Het is mìj nòch iemand anders toegestaan hier te antwoorden op vragen. Ik dank u’.

De volgende dag was Oaklake weer het oude Oaklake en na een paar weken werd er niet meer of minder aan gevaar gedacht dan vroeger. Alec ontving uit New York een pakje. Er zat een luxe editie in van de ‘Nouvelle Héloïse’, met op het titelblad een duur-aandoende dankbetuiging en een zwierige handtekening van dr John Hartsell. En een paar dagen daarop kwam er, helemaal uit Miami, nog een pakje. Het was een eenvoudige uitgave van Hemingway's ‘Men without Women’. Er stond alleen maar neutraal op het titelblad geschreven: ‘Van Helen, ter herinnering’.

XII

Zomer 1951

De Willys Overland was onvermoeibaar en reed heuvel op heuvel af, reed door de Dinsdag, de Woensdag, de eerste week van Augustus, de tweede week. Reed urenlang dwars door behaaglijke bossen, langs kleine, open meren, reed door het oude prairieland van weleer waar nu de maïs opschoot, waar de gerst en rogge al werden binnengehaald, en waar, op de grote, verlaten graslanden de grauwe, neergestreken wolkenvelden der schapen zich langzaam voortbewogen in de richting van de wind, die droog, regenloos, van de Rocky Mountains aanwoei. Alec dacht vaak: wat een land, wat een wonderbaarlijke afwisseling binnen de rechte snijlijnen van slechts één staat. Honderden landschappen binnen één staat, honderden kleuren, geluiden, geuren. En zo was dat in elke staat, acht en veertig keer opnieuw. Wat een land!

Maar hoe gelijkvormig waren dikwijls de kleine steden en dorpen! De landschappen hadden alle zo duidelijk een eigen wil. De kleine steden en dorpen daarentegen verschilden vaak maar nauwelijks van karakter en schenen alle uit de bouwdoos van dezelfde rijke jongen te zijn gekomen. Ze reden Noord-Dakota binnen, de eenvoudige, rustige staat, waarvan de bodem geen enorme, industriële

energie heeft en waar maar weinig grote steden zijn opgegroeid. Maar ook hier was de spankracht nog steeds niet op een dood punt gekomen, er was nog plaats en werk en voedsel voor steeds meer kinderen, er was nog geld voor steeds meer scholen en er was, aan de rand der kleine steden, nog steeds grond genoeg voor steeds meer gelijkvormige huizen voor steeds meer gelijkvormige jonge echtparen. Het jonge Amerikaanse gezin kon nog rekenen op een ruim, vrijstaand huis uit de bouwdoos van de rijke jongen. En dat was in elke staat hetzelfde. Altijd die heldere, frisse woonbuurten vol met gelijkvormige, vrijstaande huizen voor het welvarende gezin. Soms, als Alec en meneer Dall een lange rit voor zich hadden, kwamen ze 's ochtends wel eens vroeg langs zo'n woonbuurt. Jonge vrouwen in ochtendjassen wuifden nog vol aandacht naar hun wegrijdende echtgenoten, die met opgerolde mouwen zaten in hun trotse, glimmende cabriolets, op weg naar het laboratorium van de melkfabriek, naar de boekhouding van de maalderij of de ontwerpafdeling van de nieuwe meubelfabriek. De oudere vrouwen sloten verveeld de deur van de garage - waarom altijd die haast 's ochtends, waarom kon Jay nu nooit eens zèlf voor de garage zorgen? - of groetten achteloos met een plumeau, reeds denkende aan het kaartclubje van die middag, de sandwiches, en wat ze zouden zeggen van de nieuwe jurk van de buurvrouw. En hun mannen groetten afwezig terug met hun sigaar tussen de vingers en met hun gedachten al bij de herrie, die weer eens was begonnen door het hoofdkantoor. Of ze hadden de pest in omdat ze nog steeds niet wisten wat ze nu eigenlijk zouden doen met het pak Anaconda Copper. Of ze dachten erover om nu toch maar eindelijk die brutale Baker van de factuur-afdeling te ontslaan. De neef van Campbell was misschien toch inderdaad wel geschikter voor die plaats en bovendien: Campbell zou misschien geld in de zaak steken als ze zouden gaan uitbreiden het volgend voorjaar. En dan begon de dagtaak, met toch weer hetzelfde werk. Er lag natuurlijk post, met wéér een brief van die lastige kerel uit Minneapolis, de

telefoon ratelde, Nicholson kwam binnen: er was een stelling doorgezakt op het magazijn, en de telefoon ratelde. Juffrouw Forster kwam binnen, voor het opnemen van de brieven en ze had nog steeds datzelfde rot-parfum. En de telefoon ratelde. De portier kwam, er zat een man uit Bismarck in de wachtkamer - 'Laat hem wachten' -, straks moesten eerst de monsters worden gekeurd. En de telefoon ratelde, o, wat een leven, wat een leven. En de telefoon ratelde weer. Juffrouw Forster had twee brieven helemaal verkeerd getikt. En de telefoon ratelde. 'Meneer Bridges, die man uit Bismarck...' In Godsnaam, laat hem dan binnen. En de telefoon ratelde, wat een leven! En zo ging dat de hele dag. En natuurlijk was er weer overwerk. En de telefoon ratelde, het was Mary, die zurig vroeg of er nog prijs op geroosterde kip met sla werd gesteld. Ja, natuurlijk, ik kom, ik kom dadelijk. Het werk moest maar blijven liggen tot morgen, wat een leven! En wat was er met de wagen aan de hand, wat was dat voor getik? Sla met kip; prentbriefkaarten, van John uit Sioux Falls en van Doris uit Itaska. De Browns hiernaast hebben een nieuwe frigidaire gekregen vandaag, en ik hoorde van mevrouw Pike, dat de Fletchers van plan zijn een nieuw televisie-apparaat te kopen, hoor je me, Jay? In elk geval, Jay: wíj moeten nodig een nieuwe loper op de trap. En doe je grijze pak aan straks, dat sportieve, dat is beter als je gaat bridgen bij zulke jongelui als de Fullers nog zijn. En morgenavond gaan we met de Chapmans naar de nieuwe drive-in, en overmorgen is er een etentje bij Caroline en haar moeder, nee geen pretje, maar wat moet je?

'Waarom is het eigenlijk allemaal?', mompelde Alec, maar Eric T. Dall verstond het niet of hield zich zo: hij had het te druk met de weg en de speedometer, waarvan het rode pijltje nerveus gehinderd werd door het drukke, grillige ochtendverkeer. Hij zei alleen maar mompelend: 'Ze moesten de grote wegen in een nog ruimere bocht om de steden leggen, laten ze dat nou toch eindelijk eens doen'. En Alec zweeg en keek melancholiek naar de keurige,

vrijstaande huizen, zonnige, gelijkmatige verworvenheden en hij keek naar de jonge vrouwen in ochtendjas, die na verloop van tijd even achteloos met hun plumeau een groet zouden zenden naar hun mannen als hun oudere buurvrouwen nu deden. En hij keek naar de oude en jonge mannen, die zich met eendere vlijt op het gezicht naar hun werk repten. Het maakte hem werkelijk droevig. Ze werkten als slaven, die kerels, het waren beste, goedwillende, sterke mannen, die niet tegen een extra uur werk opzagen. Maar wat was de winst van al dat harde werk? Was die winst een menselijke vrijheid in de uren van hun vrije tijd? Bestònd er voor hen vrije tijd, tijd waarin ze *werkelijk* vrij waren? Alec dacht: ze maken geen tíjd vrij met hun harde werk, maar ze verwerven zich dìngen, levenloze dingen: tapijten, frigidaires, televisie-apparaten. Ja, vooral televisie-apparaten. Ze werken als slaven om dingen te kunnen kopen, waarmee ze hun vrije tijd gemakkelijk om zeep kunnen brengen. Dit is geen leven, dacht Alec, niet eens existeren, dit is domweg functionneren. Functionneren als een opgewekte kanarie, die men zangzaad toedient uit een pakje. Het is een vlak, horizontaal functionneren zonder een verticaal moment. En waarvoor leefde men anders dan voor dat verticale moment? Waarvoor leefde men anders dan om zo vaak en zo intens mogelijk te ervaren, dat men geheimzinnig leefde? Waarvoor leefde men anders dan om voortdurend te denken over het leven, met altijd dezelfde vragen en met bij voorbaat de vreemde, veilige voldoening dat een definitief antwoord niet ter zake deed, juist niet ter zake deed?

‘Zo’, zei meneer Dall, ‘die is ook weer ingehaald. De weg is vrij’.

Alec keek hem steels aan. Daarna liet hij zijn hoofd rusten. Hij dacht: en deze man maakt me het droevigst van allen. Nog wel een man, die Shakespeare heeft gespeeld! Wat moet dàt een slecht acteur zijn geweest!

XIII

Zomer 1951

Voor de posterijen was Alexander J. Weatherwood een dure klant: het gebeurde zelden, dat brieven de adressant regelrecht in handen vielen, meestal werden ze van adres tot adres doorgestuurd, zodat de envelop soms bijna onleesbaar werd van de doorhalingen en bijschrijvingen. Zijn vaste adres was een bank in Nashville, zijn geboorteplaats, en van tijd tot tijd liet hij de bank weten waar hij zich bevond of zich zou gaan bevinden. Hij leefde van plaats tot plaats, licht en gemakkelijk beweegbaar, als een veertje in een grillige wind. Want in Augusta leerde je een gezellige kerel kennen, die je wel stiekum in zijn verhuistruck helemaal wou meenemen naar Columbus; daar wist je een oud-sergeant te zitten, die een wijn-import was begonnen en die je wel een poosje als hulp kon gebruiken. En in zijn zaak maakte je kennis met een op vacantiezijnde scheepsbevrachter uit Tampa, die je als chauffeur pootte in zijn bestofte Cadillac. In Tampa lag het M.S. 'Vicksburg', waarvan de marconist een beetje mistroostig in de bar zat, omdat de steward net was overleden in het ziekenhuis. Met de M.S. 'Vicksburg' voer je dan mee als steward naar Coatzacoalcas, en er was een Spanjaard aan boord, die wel Frans sprak maar slecht Engels, en die je reis betaalde naar Salina Cruz in ruil voor taallessen, en met wie je later nog naar San Francisco vloog, om daar als tolk te dienen. En daar wist je weer een knaap uit het leger te zitten, iemand, die op de één of andere manier in dienst stond van de Unesco en die net een contract had afgesloten met een zekere heer Dall, die zulke uitstekende lezingen hield, maar die nog een assistent moest hebben.

De Willys Overland reed van Bismarck langs de zomerkampen aan de ondiepe James River en de bruine, grillige Red River naar Fargo, waar hij een daglang terdege werd nagezien. Na Fargo reden Alec en meneer Dall naar het

Noorden, in de richting van Emerson. En op de avond van die dag, in het eerste kamp na Fargo, lag er voor Alec een brief te wachten van Charles Bickleston uit Oaklake, Maine. ‘Dank voor je brief. Nou, je hebt het in de krant zeker al wel gelezen, 't is hier niet zo best. Maar ik heb nog steeds niets verkocht, alleen “Sunrise” verhuurd, goeie prijs. Het Hotel is overvol, de bar is druk, maar in September zal het wel wat afnemen. Het weer is hier prachtig. Vorige week nog in Boston geweest, géén verandering, weer grote ruzie. Je komt toch zeker? Misschien doe ik de boel tòch nog wel aan kant; koop ik ergens anders een spul. Zouden we niet samen wat kunnen gaan rondtoeren, zo'n beetje uitkijken? In elk geval: ik reken op je, net als anders. Dus tot September. Kom maar eens kijken. Telegrafeer als je krap zit met geld!
Charley’.

Met de meeste andere mensen had de heer Dall gemeen, dat hij Alexander Weatherwood wel als een volwaardige werkkracht beschouwde, maar zeker niet als een volwaardig mens. Je had - als het er op aankwam - veel nut en steun van die man, maar daarmee was ook alles gezegd. Je had bijvoorbeeld zo weinig vat op hem, en niets kon hem warm maken. De heer Dall kon er niet achter komen of Alec zijn werk plezierig vond of niet. Hij kon er niet achter komen, waarom de jongeman zich nooit haastte. Hij kon er niet achter komen, waarom hij altijd onmiddellijk de benen nam, wanneer hij, Eric T., des avonds met de kampleider ging zitten nakaarten, er daarbij naar vissend, of zijn lezing goed was en of er misschien nog iets aan verbeterd zou kunnen worden. Alec zou daar toch wat van kunnen leren! Maar nee, hij nam de benen. En in een meisjeskamp of in zo'n gemengd kamp kon Eric T. dat nog begrijpen, wanneer hij uit het donker de lach van zijn assistent hoorde opklinken en even later gegichel van meisjes, want potverdrie, Eric T. had er óók mogen zijn in zijn jonge jaren! Maar dat Alec er ook dadelijk na afloop tussen uitkneep in een jongenskamp, louter en

alleen om zomaar wat te liggen op een veldbed of om ergens onder een heldere lamp te lezen, dat was onbegrijpelijk. Een mens wilde toch wel eens wat aanspraak? En bovendien: het was strikt noodzakelijk om je mensenkennis op peil te houden en om steeds maar op de hoogte te blijven van wat er in die jonge kampmensen om ging, daarvan was je brood toch maar afhankelijk! Er zat - dat was duidelijk - weinig ernst in Alec, weinig wil om zich een plaats te veroveren in de wereld. Kortom, Alec was niet serieus! Maar wel bruikbaar, bèst bruikbaar zelfs. Die jongen had met zijn lezen toch nog heel wat opgestoken. Alleen: hij deed er niets mee. Totaal niets.

‘Alec’, zei hij hoesterig, terwijl hij een halve sigaar door het raampje wegsmeet, ‘heb jij wel eens wat over Zuid-Afrika gelezen?’

‘Ik weet het niet’, zei Alec soezend. ‘Waarschijnlijk wel, in tijdschriften of zo, en in de kranten natuurlijk’.

‘Geschiedenis vooral, bedoel ik’, zei meneer Dall. ‘Ik overweeg namelijk een nieuwe lezing. 't Is een erg mooi land, ik heb er heel wat rond gereisd’. Het was overigens al lang geleden, dat hij - en ook nog maar gedurende een paar maanden - met zijn troep in Swakopmund en omgeving had rondgetoerd. En niet eens met veel succes.

Hij hoestte weer en zei: ‘Een mooi land om er een lezing over te maken’.

Alec zei: ‘Jammer dat ik het niet eerder wist, dan hadden we eens kunnen gaan snuffelen in de bibliotheek van Fargo’.

‘Waarachtig, dat zou een goed...’ Een nieuwe hoestbui.

‘Dat was een zeer slechte sigaar’, zei meneer Dall met tranen in zijn ogen en enigszins schor. En toen: ‘Ja, dat hadden we moeten doen. Zo'n bibliotheek is een nuttig ding voor mijn vak’.

Alec zei: ‘O ja, boeken zijn heel gewillig wat dat betreft. Maar het materiaal? De films, de projectieplaatjes, de muziek. Hebt u verstand van de muziek?’

‘De Unesco zal me wel helpen, dat zijn daar reuze mensen’.

‘Ja, daar staan ze voor bekend’, zei Alec. Hij was in een vrij goede stemming; de tocht zou over ruim een week ten einde lopen. En hij had die ochtend besloten toch maar naar Oaklake te gaan, omdat hij, zoals hij het in zichzelf had geformuleerd, ‘zijn vriend Charley niet in de steek wilde laten’. Hij had daarbij vaag geglimlacht, want hij wist maar al te goed, dat ook iets anders hem trok in Oaklake. Dat hinderde hem, maar hij veroorloofde het zich niet er over na te denken. Voorlopig was het zo, dat zijn September-reis naar Oaklake traditie was. Een *hoe* het daar ook mocht zijn, het was stellig heel iets anders dan die frisse en vrolijke kampen met het zo hygiënisch gemechaniseerde vacantie-genot. Tjéé, wat waren de kampen in zíjn jeugd anders geweest. Hij had er nooit lieden als Eric T. Dall zien optreden. Die jongens en meisjes moesten de arbeid van de heer Dall en diens assistent wel zwaar te verdragen vinden. Alec geloofde niet erg meer in deze wijze van cultuur-verspreiding, sinds hij de jongelui steevast, reeds na de eerste twintig minuten, had zien gapen.

Ze reden en reden en die ochtend werd meneer Daal vroeger moe dan gewoonlijk; hij liet zich zuchtend in de kussens neer, toen Alec het stuur overnam. Om vier uur 's middags bleek, dat hij een keelaandoening had. Hij begon een paar spraak-oefeningen met veel a's en o's en u's, en hij maakte zich hevig ongerust, alsof hij die avond in een uitverkocht Memorial Theatre in Stratford-on-Avon gestalte moest geven aan Hamlet.

‘Alec’, zei hij angstig, ‘der komt niets van terecht.’

‘Kom kom. Een beetje oververmoeid. Dat komt morgen en overmorgen wel weer goed. Vanavond maar kalm aan doen’. En hij had nog meer opwekkends: dat ze de eerstkomende dagen alleen maar kleine reisjes hadden te maken, de kampen lagen dicht bij elkaar.

Meneer Dall zei met piepende keel: ‘De volgende tournee maak ik het zo, dat de méésteste kampen dicht bij elkaar liggen’.

‘Dat is een uitstekend idee’, zei Alec.

Om vijf uur, een kwartier voor ze hun doel bereikten, was Eric T. niet meer in staat geluid te produceren.

Alec zei: ‘Nou, dan doe ik het wel’. Hij kende al de lezingen nu uit zijn hoofd en begon ten bewijze daarvan te citeren uit verschillende ervan. Meneer Dall was ontsteld over het voorstel, en minstens even ontsteld over het citeren, waarin hij kleine eigenaardigheden van zichzelf herkende. Maar toen ze het kamp ‘Summertime’ binnenreden - door alwéér zo'n poort van halve berkenstammetjes - knikte hij met een hopeloos gebaar, dat het dan maar moest.

Het ging niet helemaal goed die avond, omdat meneer Dall niet zo handig was met de apparaten en omdat Alexander J. Weatherwood zich de vrijheid veroorloofde zo nu en dan een paar wijzigingen in de tekst aan te brengen. ‘Want jullie denken nu wel, lui, dat jullie hier in het kamp nogal primitief leven, als echte buitenmensen, de beri-beri krijg je hier niet’. Gelach. ‘En daar moet je niet om lachen, dat is een ernstige zaak. Want die zogenaamde primitieve, domme mensen in India’ - in de tekst van meneer Dall stond: ‘Natuurlijk zijn de meeste van deze mensen primitief en dom’ - ‘zoals ze wel eens genoemd worden, krijgen niet de beri-beri uit slordigheid, maar omdat ze niet het goeie voedsel kunnen betalen. En dat, terwijl bij jullie in de straat bijna iedereen een auto heeft. En als je daar goed over nadenkt, hoef je niet trots te zijn op al die auto's bij jullie in de straat. Maar lui, laten we niet vervelender worden dan deze lezing al is’, want meneer Dall had per ongeluk juist een koelie met een richshaw vertoond, en Alec nam snel de normale draad van de lezing weer op. Er werd wel gelachen die avond, en ook wel onrustig geschuifeld, maar niet gegeeuwd.

Meneer Dall was Alec die avond zeer dankbaar, maar hij kon niet nalaten op een papiertje te schrijven: ‘dat van de beri-beri en zo zoals het moét’, en daarbij keek hij Alec doordringend aan. De twee volgende avonden deed Alec inderdaad zoals meneer Dall het zelf altijd deed, waarom zou hij zich ook druk maken. De derde dag kon

Eric T. Dall weer vrij normaal spreken, voor zover dat mogelijk was met een enigszins scheve mond. Die avond ging alles weer het oude gangetje.

'Héhé', zei meneer Dall na afloop, 'ik ben blij dat we weer zover zijn. Maar je hebt me goed geholpen, dat wel. Je hebt je er heel aardig doorgeslagen'. Hij trachtte vaderlijk naar Alec te kijken. Hij kuchte, hij wist niet goed hoe hij ermee voor de dag moest komen; hij had met een dikke shawl om zijn keel en met een deken om twee dagen lang op een zeer voordelig plan zitten broeden: ze zouden het sàmen doen, Alec en hij, kampen bezoeken, die dicht bij elkaar lagen, een dubbel stel apparaten meenemen, een paar jonge knullen aannemen, die graag eens een goedkope vacantie willen meemaken - eigenlijk had je hat zo te pakken met die apparaten - en dan konden ze het nòg wel af met één stationcar, desnoods met een aanhangwagentje. En dat zou betekenen: dubbel geld. 'Kijk', zei hij, 'ik heb gedacht, dat het voor jou toch ook wel aardig zou zijn om dit vak te leren, grondig te leren, ik kan je nog héél wat bijbrengen. Zie je, dan heb je een beroep, iets waarop je kunt bouwen, en nu heb ik het volgende bedacht...', hij tikte Alec sportief met een uitgestoken wijsvinger tegen zijn borstbeen en ontvouwde zijn plan, maar over het dubbele geld zweeg hij. Hij keek Alec doordringend aan, zijn best doende om te verbergen, dat hij hem niet serieus nam en dat hij zakelijk vèr boven hem stond. Alec dacht: zijn mond staat nu nog schever dan anders. Toen zei Eric T. Dall: 'Ik denk wel, dat ik je dan tweemaal zoveel zou kunnen laten verdienen'.

'Potverdrie', zei Alec. Maar hij dacht: altijd hetzelfde, ze denken dat ik een sukkel ben, omdat ik me niet druk maak over hun soort zaken. 'Maar kan dat er wel af?', vroeg hij vaag, 'kan de Unesco dat wel betalen?'

'O, dat regel ik wel', zei meneer Dall.

'Volstrekt niet, volstrekt niet', zei Alec. 'Weet je wàt? Dat neem ik zelf wel even met ze op, hè? Ik wil natuurlijk niet, dat u eraan te kort komt. Tweemaal zoveel, stel je voor!' En toen ineens, tegenstrijdig en verwarrend: 'Ik ben wel

goed, maar niet gek', en daarbij keek hij half vriendelijk, half spottend in de ogen van meneer Dall, die zijn sluwheid niet meer verbergen kon en met een rood wordend hoofd achterbleef. 'Enfin', zei meneer Dall, 'enfin' en hij stelde nu definitief in zichzelf vast, dat de persoon van Alexander J. Weatherwood hem tòch niet beviel. En hij zette er een streep onder door te mompelen: 'Inderdaad, 't is ook maar véél beter van niet!' En tot slot: 'Een slappe man zonder een greintje vlijt!'

XIV

De man achter het bureau droeg een blauwige bril en zette zeer secuur een handtekening onder een groot papier dat hij daarop voorzichtig schoof in een brede, dikke envelop met het rode woord 'Geheim' erop. Hij verzegelde de envelop zonder haast en de beide mannen voor zijn bureau keken ongeïnteresseerd toe. Toen de lak hard was, nam de oudere man - een ferm, fris type - de envelop over en stak hem in zijn actetas, die hij enigszins onhandig vasthield, omdat onder zijn mouw van het handvat naar zijn pols een strakke ketting liep. Man en tas waren onzichtbaar één. De jongere man - iemand, die de indruk wekte verveeld te zijn, - keek onverschillig toe, zijn linker hand in zijn broekzak. De andere hand hield hij - als een slappe Napoleon - tussen zijn revers. Ze groetten de man met de blauwe bril en gingen heen. Buiten stond een gepantserde auto, die hen snel naar een ander gebouw voerde. De man in de lift keek zwijgend naar de tas. 'Kamer 99', zei hij, toen ze boven kwamen. Achter het bureau van kamer 99 zat een dikke, kale man met een zeer intelligent, plezierig gezicht. Hij nam de envelop aan, opende hem, las het papier. Hij kriebelde zich boven de neus, begon opnieuw te lezen, ging naar de brandkast in de hoek en sloot het document weg. 'Bedankt', zij hij. De twee mannen gingen heen, rustig, het was hun dagelijks werk. De dikke man

verzorgde het nummerslot, liep terug naar het bureau, belde en zei: ‘Van? Luister’. Hij dacht even na en sprak toen zacht en nauwkeurig zes namen uit. ‘Bel ze. Ik verwacht ze om vier uur in kamer 213’.

Om vier uur waren ze present om de rechte tafel. De dikke man vertelde hun snel de inhoud van het document. De zes begonnen met vage sensatie in hun toon te confereren. Ze noemden namen, overwogen vele zaken, waren om zeven uur klaar. ‘Van? Er ligt hier een lijst met namen voor je. Iedereen moet morgenochtend om tien uur aanwezig zijn, in zaal 3. Politiebewaking, detectives. Lunch in 3b’.

Dat was in 1951, op een voorjaarsdag. Van die dag af was zaal 3 onbereikbaar voor iedereen zonder speciale pas. Er werd geconfereerd, de vergadering werd verdeeld in secties, secties werden verdeeld in ondersecties. Operatie Quartet was in voorbereiding. Er werd een geheime datum vastgesteld: 29 Juli 1951. Op 5 Augustus zouden de aangegeven territoria definitief ontruimd moeten zijn. Op 25 November zou Het Complex moeten zijn voltooid. Een uitvoerig werkschema ontstond, een enorm draaiboek, elke handeling stond er van dag tot dag, van uur tot uur in aangegeven, het aantal werkkrachten, de te gebruiken materialen, hoe ze vervoerd moesten worden. Het drieduizend vijfhonderd één en tachtig pagina's dikke boek was gereed op twintig Juli. Alles was in orde, nauwkeurig als een militair aanvalsplan. De man met de blauwe bril liet naar het andere gebouw bellen. Kamer 99. Hij zei: ‘Goed werk’. De dikke man zei glimlachend: ‘Bedankt’. Hij was duidelijk een paar kilo lichter geworden.

Op de vroege ochtend van 29 Juli ging een grote, gemotoriseerde politie-ploeg, voorzien van stafkaarten en ontruimingsbevelen, langs al de villa's. Een uur daarna reed een ploeg van honderd houthakkers de bossen in, een kwartier daarop gevolgd door tractoren, hijskranen, machines. Om tien uur 's ochtends was er al een grote open plek in het bos. Om precies vijf over tien waren de vijf-

honderd bouwvakarbeiders aanwezig met de pre-fabricated barakken. Om twaalf uur stonden er dertig klaar, compleet ingericht, met de bedden opgemaakt. In de keukenbarak waren de koks al bezig. Vijf en twintig honderd nieuwe arbeiders arriveerden om half één. Om half twee dreunde heel Oaklake, er werd gewerkt met dynamiet, bomen kreunden, vielen bij tientallen tegelijk. Een oorverdovend geratel van een ganse batterij betonmolens mengde zich daardoor, sirenes gaven code-seinen. Aan het einde van de volgende dag waren er driehonderd barakken gereed, keukens, kantoren, kantoren, kantoren, ontspanningszalen, bars, twee bioscopen, drie kerken, badhuizen, een ziekenhuiscomplex, tekenzalen, een gemeentehuis, een complete, kleine stad met een eigen electrische centrale. Op 5 Augustus was er 50 mijl betonweg klaar, was men al begonnen met de stuwdam, liep er een reusachtige, electrisch geladen omheining door wat er van het bos was overgebleven. Des nachts was het in Oaklake even licht als overdag, geweldige schijnwerpers stonden overal opgesteld. Tienduizend arbeiders werkten continu in drie ploegen, werden gecontroleerd door honderden geüniformeerde mannen. En Oaklake kreunde, dag en nacht, dag en nacht. Er groeide langzaam een enorm gebouw van grillig op elkaar gestapelde kubussen. Op De Heuvel werd beton gestort, beton gestort, beton gestort. Er verrees een kolossaal, rond geval van metaal. De stuwdam aan het einde van het meer kreeg vorm. En Oaklake kreunde, dag en nacht. Het veranderde van geur, vogels vlogen onrustig over het meer. Een nieuwe, verschrikkelijke wereld was bezig vorm te krijgen. En Oaklake kreunde, dag en nacht.

In deze wereld arriveerde Alec J. Weatherwood midden September 1951. Het was hem, toen hij naar de verwoeste omgeving keek en hij de handen tegen zijn oren hield, alsof hij voorgoed beroofd was van een laatste zekerheid. De maanden met meneer Dall waren, dat wist hij nu, een paradijselijke zomer geweest.

XV

Herfst 1951

‘Het moet van de dokter’, zei Joan, ‘minstens een uur per dag. Maar ik doe het graag, dat wandelen’.

Joan was, onder haar beige-bruine nertz-mantel, zichtbaar zwanger.

‘Maar hier is het de goeie plaats niet, je moet de linkerkant opzoeken, daar is het nog stil. De kant op van Tom's Cabin’, zei Alec.

Ze zaten in het grote eikenbos tussen de varens, op een omgewaaide boomstam, die men al jaren verzuimd had op te ruimen. Het was hier nog ongerept, dit gedeelte viel buiten het plan. Het was er zelfs nog vrij stil; alleen zeer vaag waaiden nu en dan de geluiden aan van de betonmolens en de sirenes. Maar van die wereld was hier niets te zien, en daarom was Alec er 's ochtends heen gegaan, een beetje doelloos, ontworteld als de boom waarop hij ging zitten; maar minder verzoend met het lot. Hij zat daar maar en rookte sigaretten, wat hij anders zelden deed, en hij overlegde wat hij zou doen. Het was een week na zijn terugkeer en die ochtend had hij ernstig gesproken met Charley. Jawel, Charley begreep het best, het wàs een toestand om er geen oog meer bij dicht te doen. En die cynische journalisten en brede, alcoholische aannemers 's avonds in de bar waren óók geen pretje. ‘Maar eind November is alles voorbij. Denk er eens rustig twee weken over na. Werkelijk, Alec. Ik neem het je niet kwalijk als je er tussenuit trekt, maar na November wordt alles beter. Dan komt er hier weer rust. En dan zal het publiek 's avonds ook wel anders worden, allemaal van die geleerde mensen, dat is wel wat voor jou’. En toen kwam Charley met zijn troef: ‘Kijk, ik had gedacht om een schoorsteen in Tom's Cabin te laten bouwen. Dat is nou net een huisje voor jou om in te gaan wonen van de winter. Ga maar eens kijken vanochtend’, en hij gaf hem een hartelijke klap op de schouders en reikte hem de sleutel over.

Maar Alec was niet naar de steiger gelopen, hij was landerig het bos in gedwaald. Hij had daar misschien tien minuten tussen de varens gezeten, toen hij ineens Joan door de bomen zag komen, langzaam, doelloos, met de handen in de zakken van haar bontmantel. Ze was de eerste van de Pousekovskys die hij die week zag.

'Dag mevrouw Pousekovsky', zei Alec opstaande. Het was al vrij koud voor September en hij had een oude ulster van Charley aan, waarin hij zich shabby voelde.

Ze was helemaal niet verrast en keek hem met haar enigszins droevige ogen glimlachend aan. Toen kwam er langzaam iets anders in haar glimlach, iets nieuwsgierigs misschien. 'Bèn je veranderd?', vroeg ze.

'Hoezo?'

'Ik dacht dat je wel wist, dat ik Joan heette'.

'Jawel', zei hij.

'Nou dan', zei ze, 'blijf dan mènselijk, hè. Daar was je het vorige jaar ook zo goed in'. En toen: 'Ben je vèr geweest in de wereld?'

Hij vertelde haar het één en ander, rustig, bijna dof. Pas toen hij bij meneer Dall kwam en hij wat citeerde uit diens lezingen, werd zijn toon vrolijker. 'En nou ben ik dan weer hier', zei hij. 'Alles goed met de familie?'

Ze ging er bij zitten en vertelde van haar toestand, en over het advies van de dokter.

'Als je er geen bezwaar tegen hebt', zei Joan, 'zou ik wel eens een keer met je willen méélopen, de kant van Tom's Cabin op. Ik heb niet zovéél aanspraak, zie je, ze hebben het allemaal nogal druk'.

'O ja?'

'Natuurlijk, wat dacht je dan? Dit is Operatie Quartet!'

'Ja'.

Ze pakte hem plotseling bij één van zijn revers en zei: 'Zeg, gekke Weatherwood, ben jij heus alleen maar teruggekomen om de verwoesting van je geliefde Oaklake te bestuderen? Of gaat het om een ander soort masochisme?' Hij zei: 'Ik weet het waarachtig niet'.

'Helen is geweldig druk bezig', zei Joan, alsof ze het al

die tijd al vaag over haar hadden gehad. ‘Ze heeft een enorm geloof in haar nieuwe werk. Ik weet alleen niet, wat voor werk het precies is. Biochemisch, het heeft met hormonen te maken, met type-verandering of zo. Ja, ze gelooft er enorm in’.

‘Gelooft ze ook in zichzelf?’

‘Ze gelóóft dat ze in zichzelf gelooft’. Ze keek afwezig en zei: ‘Eigenlijk is ze een reuze schat. Maar ze is helemaal op hol gebracht door haar opvoeding.’

‘Hoe?’, zei Alec.

Ze overlegde hoe ze het zou formuleren en begon vrij langzaam, als om het zichzelf allemaal nog eens te vertellen: ‘Mama was altijd bang flaters te slaan. Dat hèb je met dochters van rijkgeworden kroegbazen als ze in andere milieu's komen. De wetenschappelijke wereld was mama's enig mogelijke wereld geworden’. En spottend: ‘Ik begrijp niet, wat ze er aan vond. In ieder geval: Helen zag in haar jeugd weinig anders dan introverte academici om zich heen. De rest van de wereld bestond uit lowbrows, met wie elke omgang eenvoudig onmogelijk was. Helen zou en moest slagen, ze was per slot het enige èchte Pousekovsky-kind, en mama's ideaal. Maar de jongens waren toevallig ook niet mis. Helen had niet alleen de intelligentie, maar ook de èchte overtuiging van een Marie Curie moeten hebben om met ze te kunnen concurreren’.

‘Verder’, zei Alec.

‘Maar ze heeft die overtuiging nooit gehad, nooit echt. Ze wist altijd wel, dat ze niet zó knap was als Bert en William. Maar mama zei, dat ze het wèl was. Die heeft haar een overtuiging òpgelegd. Helen zou en moest schitteren, minstens zo sterk als William, de lieveling. Van Helen heeft ze nooit echt gehouden, denk ik, het ging niet om Helen, het ging om haar zelf’.

‘Verder’.

‘Verder niets natuurlijk’, zei Joan, ‘ze zal en moet nu schitteren. Maar ze moet het niet uit intellectuele overtuiging. Het is uit jaloezie tegen William, die inderdaad verwend is vroeger, en uit haat tegen papa, die haar, zoals

al de kinderen, eigenlijk wel heeft verwaarloosd. Het zou haar triomf zijn papa te kunnen overtreffen. Op welke manier dan ook, wetenschappelijk of bijvoorbeeld door een huwelijk, en dan alleen maar met een man, die nòg knapper is dan papa. Zoiets. Ik denk altijd, dat het zoiets is'.

'Wat zou je er aan kunnen doen?', vroeg Alec.

'Niets natuurlijk. Als jij je misschien illusies maakt in die richting...'

Alec zei: 'Ik maak me nooit illusies'.

Ze stonden op en wandelden samen in de richting van de villa 'Sunrise', waar nu àl de Pousekovskys resideerden.

Joan vroeg: 'Kunnen we nù niet naar Tom's Cabin lopen?'

'Nee, dat is te ver voor jou, heen en terug'.

Ze kwamen bij het gazon.

'Kijk, daar loopt ze', zei Joan. 'Een paar maal per dag gaat ze het meer over om te kijken hoe het vordert aan de overkant'.

Helen liep in een hagelwitte overall over de flagstones. Haar rode haar was nu kort geknipt in de nek, en reikte nog niet aan het groene shawltje, dat ze om haar hals droeg. Ze zag er zeer sportief uit, maar te mannelijk. Eigenlijk viel ze Alec tegen, ze was vooral ook gewòner dan hij al die maanden had gedacht.

Joan zei plotseling: 'Als zíj ons eens in haar boot naar Tom's Cabin bracht, Alec? Is het dan nòg te ver om te lopen, alleen maar dat stuk terug?'

'Nee, dat denk ik niet', zei Alec enigszins onwillig.

'Helen!', riep Joan. Ze liep op haar toe, dwars over het gras. Alec bleef staan onder de bomen, pakte, om zich een houding te geven, een mes uit zijn zak en begon een beetje in een stam te krassen.

Hij deed zijn best niet naar de steiger van 'Sunrise' te kijken. Hij voelde zich onzeker en hij dacht: wat heb ik toch? Het is maar het beste dat ik vertrek uit Oaklake, ik moest nu eindelijk maar eens proberen ergens rustig te gaan wonen, zonder verwarring.

Hij hoorde Joan roepen en zag, dat ze hem wenkte. Helen lachte vaag over iets dat Joan blijkbaar net had gezegd.

Onverschillig kwam hij aanlopen, met het open mes losjes slingerend tussen duim en vinger. Hij zei: ‘Dag juffrouw Pousekovsky. Nog bedankt voor het boek. En voor de opdracht’.

Helen kleurde licht, keek op een merkwaardige manier, als geobsedeerd, naar zijn mes en zei: ‘Er stond niets van *juffrouw* in dat boek’.

‘Dat was ik niet vergeten’, zei hij, en tegelijk dacht hij: o verdorie, waarom moet ik dat nou zeggen? Hij knipte zijn mes dicht, stak het weg.

‘Alles goed?’, vroeg ze.

‘Nee’, zei Alec, ‘niet zo best’. Hij glimlachte en voegde er aan toe: ‘Ik ben bedroefd over de toestand van Oaklake’. ‘Ik niet’, zei Helen. ‘We zijn niet op het schema achter’. Ze liepen in een onzekere, vijandige stemming de steiger op en stapten in de motorboot. Helen vroeg: ‘Gooi jij de boot even los, Alec?’

Dat deed hij en even later voeren ze weg. Alle drie zwegen ze, een hele tijd, de stemming werd pijnlijk.

Joan vroeg: ‘Zijn we weer met de lunch thuis, Alec?’

‘Misschien, reken er niet te vast op’.

‘Je moet je niet té veel inspannen’, zei Helen.

‘Nee, dat komt wel goed’.

Helen keek terzijde, liet haar blik glijden over Alec's overjas. Ze vroeg zacht, zonder een onaangename bijbetekenis: ‘Zit je aan de vloer, Alec?’

Hij lachte kort. ‘Nee, waarom?’

‘O, zomaar... Ik had eigenlijk niet gedacht, dat je hier nog zou terugkomen’.

‘Ik verbaas me er zelf ook over’, zei hij.

‘Leuk gehad dit jaar?’

‘Achteraf gezien bijzonder plezierig’.

‘Achteraf valt het dikwijls mee’, zei ze.

Ze spraken nog wat met zijn drieën zo nu en dan, niet ter zake doende woorden waren het. Het was, of er iets droevigs achter alles zat, een onbepaalbare melancholie.

XVI

Herfst 1951

Er lag een kleine motorboot aan de steiger van Tom's Cabin te wiegen, toen Helen hen daar afzette. ‘Tot de lunch!’, riep Helen en ze wuifden terug. Tom's Cabin was gebouwd als een klein arendsnest. De oever aan de stille kant van Oaklake was bijna overal glooiend, soms zelfs bijna vlak, maar juist hier was hij vrij steil. Van het steigertje tot de ingang van het zomerhuis was een hoogteverschil van zeventien meter, en men kon dat verschil op twee manieren overwinnen: door een met grind bestrooid zigzagpad te volgen, of door regelrecht een houten trap op te gaan. Joan en Alec kozen de laatste weg.

In de deur boven verscheen een slungelige man met een duimstok in de hand. Het was Bill Thompson, de aannemer uit het dorp. Alec dacht: die Charley laat er geen gras over groeien.

‘Komen jullie voor de schoorsteen?’, vroeg Bill.

Alec knikte maar en ze volgden hem. Alec legde Joan met een enkel woord uit, wat er aan de hand was. Ze liep door het huisje, ging naar de kleine bovenverdieping, kwam vrolijk terug en zei, dat ze best een poosje in Tom's Cabin zou willen wonen. ‘Och ja, zei Bill,’ ‘'t is wel een aardig ding, maar u moet natuurlijk wèl rekenen, mevrouw, dat er wat ruimte afgaat met zo'n schoorsteen. Het kan maar amper. En het zal in de kosten óók nog niet meevallen’.

‘Nou, dat horen we dan nog wel’, zei Alec. Ze vertrokken. Achter Tom's Cabin bevond zich een weggetje, dat onmiddellijk van de oever wegliep en het bos inslingerde.

Joan voelde er voor om een poosje stevig op te lopen en Alec begon op een parodistische toon een aantal van de kampliedjes te zingen, die hij de laatste maanden zoveel had gehoord. ‘Zing mee’, zei Alec, maar dat kon ze niet, ze kende maar heel weinig van dat soort liedjes, ze was nooit in een zomerkamp geweest, want ze was op een boerderij opgegroeid, en: ‘Boerenkinderen gaan 's zomers liever logeren bij familie in de stad’. Later, toen ze op de

universiteit ging, was het precies andersom geweest, en was ze 's zomers altijd blij geweest weer naar huis te kunnen gaan. Ze kwamen op een hoog stuk, waar weinig bomen stonden en waar het plotseling koud was. Joan sloeg haar mantel hoog dicht en zei: ‘De zomers waren verschrikkelijk heet in Kansas, maar ik verlang er altijd nog naar terug. Dan ruik ik de geur van de watermeloenen en hoor ik het piepen van mijn vaders schommelstoel op de veranda’, en ze vertelde, dat zij, de kinderen, dan ergens in de schaduw zaten te lezen of te doezelen; de wereld had iets onwezenlijks en blijmoedigs. 's Avonds, als er onweer dreigde en de oogst snel moest worden binnengehaald, luisterde ze in bed naar het geschreeuw van de knechten en het geluid van de tractoren, en dat was zo opwindend, dat ze soms huilde van geluk. ‘Dan dacht ik, dat ik maar dood moest gaan’. Ze keek, of het hem interesseerde.

‘Ga door’, zei Alec geboeid. Hij hoorde haar graag praten. Ze ging verder met over haar meisjesjaren te vertellen, over de Zondagen, het kerkbezoek, de feestjes 's winters, en hoe ze eens per jaar met de hele familie naar de state fair reden. Haar vader was een kalme, vooruitstrevende man geweest, hij had altijd de nieuwste landbouwspullen, en Joan was zijn trots, omdat ze zo goed kon leren. Ze was het eerste meisje in de buurt met een scooter, daarop ging ze naar ‘college’. Het was misschien wel helemaal fout om een meisje te laten leren, zei haar vader - want wat had je aan kennis als je er geen plezierig gebruik van kon maken - maar hij stuurde haar later toch naar de universiteit, en hij was eigenlijk heel trots, toen ze assistente werd van dr William Q. Pousekovsky. ‘Maar ikzelf wist toen al lang, dat ik niet van het goede hout was gesneden, en dat ik veel liever een grote boerderij had geleid. Toen ik met William trouwde, gooide ik de hele wis- en natuurkunde over boord. Het was veel plezieriger om wat te werken in ons tuintje’.

Joan was wat minder stevig gaan lopen, haar ademhaling ging nu wat moeilijker, en soms, als ze een nieuwe hoogte

op moesten, pakte Alec haar hand en trok hij haar voort. Na een tijd vroeg ze: ‘Heb jij ook zo'n plezierige jeugd gehad, Alec?’

‘Nee’, zei hij. En hij zweeg.

‘Neem me niet kwalijk’.

‘O nee, je mag het best weten. Ik dacht erover na, dat ik er een beetje verdrietig over was, niet voor mezelf, maar voor mijn ouders’. Eigenlijk had hij - nu ze dood waren - medelijden met ze. Zijn vader was een stille en wat bittere man geweest, die hoge idealen had gehad en die was blijven steken in een laat huwelijk en een leraarsbaantje. Zijn moeder zei dikwijls: ‘Zorg, Alec, dat jíj je nooit laat passeren, wees maar nooit zo goed voor de mensen als je vader’, en dan keek ze hem heerszuchtig aan. Alec zei: ‘En dan haatte ik haar platte lichaam en haar doelbewuste stap, waarmee ze eeuwig op weg was naar Waterloo’.

Joan schoot in de lach.

‘Ja’, verduidelijkte Alec, ‘haar leven was één nederlaag, die ze wegdragonderde met die plompe voetstappen’. Want er was nog niets verloren: híj, Alec, zou dan wel de maarschalkstaf in de ransel hebben, híj zou haar rehabiliteren. Het was allemaal al lang uitgestippeld dat hij zou gaan studeren, en een klinkende naam zou worden in de wereld, iemand, die ze zouden aanwijzen op straat.

Joan zei: ‘Dat is óók gek. Dat lijkt wel iets op de geschiedenis van Helen’.

‘Waarachtig!’, zei hij. Hij speelde even met die gedachte en concludeerde: ‘Maar 't was toch heel anders. Mijn vader bemoeide zich óók wel weinig met de plannen van mijn moeder, maar alleen, omdat het te pijnlijk voor hem was een houding aan te nemen: zou hij mijn moeder gelíjk geven, dan was het of hij zijn eigen mislukking toegaf door nu zo duidelijk zijn laatste hoop op mij te vestigen. En zou hij mijn moeder tégenwerken, dan was het of hij zijn kleine schijnsel niet zou willen laten overheersen door het mogelijke licht van zijn zoon’.

‘Enig kind?’, vroeg Joan.

‘Ja’. En daarna: ‘Ik denk, dat mijn vader er eigenlijk wel

tegen was, dat mijn moeder mij een wetenschappelijke kant opdreef - welke kant wist ze toen zelf nog niet - en zo nu en dan mompelde hij vaag, dat het niet gaf wat je deed, als je er maar tevreden mee was. Eens zei hij op een wandeling: “Iets willen, dat kan iedereen wel, maar zijn eigen mogelijkheden kennen, dat is voor elke beginneling veel belangrijer”. Ik denk, dat dat meer op hemzelf sloeg dan op mij’.

‘Vertel nog eens meer’, zei Joan.

‘Best’. Hij vond het prettig om al die dingen aan Joan te vertellen, het luchtte hem op, hij voelde, dat zijn stemming er beter door werd. Hij zei: ‘De verschrikkelijkste zin van mijn moeder was “Alec moet kunnen meedoen”. Ze ontzegde zichzelf en mijn vader werkelijk veel’. Altijd moest hij alles kopen op de één of andere manier: door zijn zakgeld voelde hij zich verplicht gunstige schoolcijfers te halen; een nieuw, noodzakelijk pak zette hem er toe aan te doen of hij het plezierig vond op school. ‘En dat vond ik helemaal niet. Het was allemaal zo...’

‘Zo stom natuurlijk’, zei ze.

‘Ja, alles was zo stom, en niet alleen op school. Duizenden dingen om me heen waren zo belachelijk, net of ze er helemaal niet toe deden. Als jongen had ik daar al last van’. Hij grinnikte. ‘Weet je wat ik dacht toen ik tien was? Dat het leven er héél anders zou uitzien als de mensen zonder maag zouden kunnen bestaan. Al hun drukte was uit angst voor honger. En toen ik veertien was zag ik een nieuwe reden voor een hoop drukte op de wereld’.

‘Droomde je over een wereld zonder genitaliën?’

‘Het kwam me wenselijk voor’, zei hij. ‘Soms zeer wenselijk’.

Beiden lachten ze.

‘En kwam er later nog een derde facet?’

Hij zei: ‘Wat zou je denken van een wereld zonder hoogconjunctuur in het artikel IK?’

‘Dat zou een hoop rust geven. We hebben van dàt serum allemáál veel te veel in ons bloed’.

‘Je wordt er zo koortsig van’.

‘Een St. Vitusvuur van vlijt’.

Alec vertelde verder over zijn moeder. Eén ding was er, waardoor ze hem werkelijk vast in haar greep had: zijn gebrek aan ambitie. Had hij voor een bepaalde richting een uitgesproken voorkeur gehad - hij zei: ‘Voor schilderen bijvoorbeeld’ - dan zou hij zich wel aan haar hebben onttrokken. Maar nu liet hij zich door haar voortdrijven, tot op de universiteit. ‘De oorlog redde me en dat is zonder cynisme gezegd’. Hij trok het uniform niet met veel plezier aan, maar het moest, zelfs van zijn moeder, die onmiddellijk overschakelde en ging denken aan een militaire carrière. Toen Alec in Engeland was, ging zijn vader met pensioen. Op een dag kreeg hij een brief, waarin stond, dat zijn vader was overleden; op een donkere avond was hij in het water gelopen en verdronken. Alec zei: ‘Zo'n bericht maakt, dat je plotseling het nutteloze van een bepaald bestaan ziet, en eigenlijk van èlk bestaan, en je bent droevig en je denkt bij voortduring: waarom is het allemaal, en je denkt vooral ook: wat doe ìk in het leven?, en het doet er allemaal maar weinig meer toe. En je overdenkt alles, je voelt plotseling, dat je je altijd hebt verzet, dat je theorieën bouwde als jongen over een mensheid zonder maag en genitaliën, en je weet dan al lang, dat je bent mislukt, dat je altijd van alles hebt gedaan dat je niet wou doen, en plotseling zeg je bij je zelf, dat je nou eindelijk wel eens wilt zien wat het leven is, dat er toch ergens een essentie moet zijn waar je van moet kunnen uitgaan, maar dan denk je weer aan die vervloekte oorlog, en je gelooft, dat de hele wereld een rotzooi is en dan zegt je vriend Charley, dat je dan maar een stevige borrel moet drinken en dat doe je dan’. Ze werden zo dronken als bunzings en raakten in gevecht met een beroerd stuk luitenant, wiens gezicht ze scheef sloegen, ondanks de hulp, die er onmiddellijk voor hem kwam opdagen, en de volgende dag kwamen ze beurs tot hun bewustzijn achter een ijzeren deur en de kater was veel erger dan het bericht dat ze iemand het ziekenhuis hadden ingeslagen en waren gedegradeerd in rang. ‘Iemand bij ons in de troep - óók

een jongen uit Nashville - schreef het allemaal aan zijn ouwelui en een paar weken later kreeg ik al een brief van mijn moeder, die om opheldering vroeg. Ik schreef het haar vergoelijkend, maar nogal eerlijk'. Altijd had hij het drukkende schuldgevoel gehouden, zei hij, dat dat de aanleiding tot haar dood was geweest. Haar man met een whiskey te veel in het water gelopen - pas later drong die waarheid tot hem door - en haar zoon door de drank gedegradeerd. Ze moest toen ook de mislukking van háár leven eindelijk hebben erkend. Ze begon te sukkelen, en ofschoon hij haar steeds bijzonder opgewekt schreef en haar allerlei kleurige toekomstplannen ontvouwde, was hij niet bij machte haar van zo'n verre afstand op te beuren; waarschijnlijk doorzag ze zijn brieven. 'En ten slotte is het waar', zei Alec, dat ik één ding niet vermelden kon: dat ik weer in mijn oude rang was hersteld. Tot aan het einde van de oorlog heeft ze daar blijkbaar op gehoopt. Ze stierf eind vijf en veertig, vlak voor hij als zomaar gewoon soldaat zonder veel glorie naar huis zou gaan.

XVII

Herfst 1951

'En toen?', vroeg Joan.

'En toen niks. Helemaal niks. Zomaar een beetje leven'. Een hele tijd liepen ze zwijgend door de koele Septemberdag. Soms keek Alec kort naar haar. Hij vond, dat ze veranderd was, dat ze mooier was geworden. Het moest voor een man maar weinig moeite zijn, dacht hij, om haar voorgoed op te vrolijken. Hij dacht dat objectief, zonder het spijtgevoel, dat hij die man had kunnen zijn, want zo was het helemaal niet. Misschien kwam het door haar zwangerschap, dat er voor hem alleen maar iets zusterlijks van haar uitging.

'Zomaar een beetje leven dus', herhaalde ze toch nog, of ze er diep over had nagedacht.

''t Was erg gemakkelijk in het begin', zei hij. 'Je weet,

dat die lui van het leger geweldig hun best deden voor afgezwaaide jongens. Met studiegelden en morele hulp en wat niet al. Ze vroegen of ik weer studeren wou. Nee. Wat dan wel. Niks. Hoe niks? Nou, niks, helemaal niks. Mijn leven niet langer verbeuzelen met onzin. Welke onzin? En ik maar opspuiten'.

'Wat zei je?'

'O, van alles. Ik spuwde mijn gal uit over hun mooie wereld, waarop ze zo trots waren. Niet aardig van mij natuurlijk, en een beetje dom, want over die dingen praat je niet. Maar mijn fout is, dat ik het zo nu en dan toch doe, wat nog erger is dan erover te schrijven. Enfin, ik was er weer één, hè'.

'Hoe één?'

'Eén van die door de oorlog geschokte jongelui, het soort jongens, dat nogal in de watten werd gelegd. Ze bleven me met hun steun achtervolgen, maar dat wilde ik helemaal niet en ik zwierf heel wat rond in die tijd, dat kan ik je wel zeggen. Toen ze er achter kwamen, dat ik gewoon aan mijn brood kwam, met werken hier en werken daar, toen lieten ze me met rust'.

'En nu zwerf je nog steeds'.

'Ja', zei hij. 'Maar aan alles komt een eind. Vanochtend dacht ik ineens, dat ik maar eens moest proberen ergens rustig te wonen. Ergens buiten misschien. Zo nu en dan eens naar de stad, om even uit te razen, de kwade dampen en zo'.

'Nog steeds geen geloof in de vrouw, hè?'

'Niet in de sóórt, wel in een mogelijke uitzondering. Welke vrouw zou dat willen, getrouwd wezen met een luie man, die absoluut niets is?'

'Het zou me niets kunnen schelen als William zo zou zijn'.

'Ook als William helemaal niemand was, iemand volstrekt zònder naam?'

'Waarom niet?', vroeg ze. 'Mijn vader was toch ook iemand zonder naam. Hij was wel een vooruitstrevende man, maar het kon hem geen zier schelen of iemand hem kende en dat hij zomaar boer was, een man, wiens foto

nooit in de krant zou komen. Hij leefde rustig, hij wilde niemand anders zijn dan die hij was en nergens anders dan wáár hij was. Hij was tevreden met wat hij was en met wat hij had, en als hij zich iets nieuws aanschafte, het een of andere moderne ding voor de landbouw, was hij er helemaal niet trots op. Het was een simpele daad, het moest nu eenmaal, het was het beste en daarmee af. Er moest vooral niet te veel over gepraat worden in de stijl van "Kijk es wat wij nu weer hebben", want, zie je, misschien was het juist wel helemaal niet het beste; hij was helemaal niet overtuigd van zijn onfeilbaarheid. Hij was maar een mens, hij wist het verder ook niet, hogerop zouden ze het wel goed uitzoeken'.

'Je zult wel veel van hem gehouden hebben', zei Alec.

'O ja', zei ze, 'dat deed iedereen. En mijn moeder was stàpel op hem. Wat híj deed was goed. We hadden een heerlijk leven thuis. Ik herinner me niet, dat er ooit een ècht vervelend woord gevallen is. Maar wat me het sterkst van thuis is bijgebleven, is, dat we nooit haast hadden, het was er zo rustig'.

Ze waren opnieuw op een hoog punt van het pad gekomen. Naar de kant van het meer konden ze over de dennen uitkijken en ze zagen, dat ze vrijwel recht tegenover het enorme, betonnen laboratorium stonden. Kil en hoog stond het daar aan de overzijde van het brede water. Het lag nog een heel eind van de oever, maar toch was alles goed zichtbaar, omdat tussen de oever en het grillige, geheimzinnige gebouw de bomen waren weggekapt. Van Het Complex liep een zeer brede betonbaan naar de grote, veelarmige steiger. Daarover gingen stipjes af en aan, mensen en auto's. Bij het enorme, ronde netwerk van staal op De Heuvel, en verderop, verloren in het bos, zwaaiden hijskranen. Tegen een wolkenkrabberachtige toren van Het Complex zagen ze duidelijk een werklift rijzen.

Alec vroeg: 'Heb jij nu ook het gevoel, dat we hier iets verbodens staan te doen?'

'Ja', zei Joan. 'Zo straks, toen Helen erbij was, niet. Maar nu wel. Kom mee'.

En terwijl ze verder liepen, de helling af, zei Alec: ‘Al een heel aardig fabriekje, hè?’

‘Ze zullen er vast geen schommelstoelen maken’.

‘En geen hangmatten ook’, zei Alec.

Joan moest lachen. Maar plotseling sloeg ze om. Ze zei: ‘O, het zijn zulke vlijtige, ijdele idioten. Ze moeten maar bezig zijn, vlug jongens, we hebben weer iets nieuws. Vlug jongens, straks zijn de anderen ons voor. Klaar zijn voor datum X., dat is héél, héél belangrijk. Ze leven of er geen dood bestaat, of ze over honderd of tweehonderd jaar wel de tijd zullen vinden om even uit te rusten, om een paar dagen in bed te blijven liggen bij hun vrouw en eens wat te praten, zomaar doodgewoon te praten. Maar thuis glimlachen ze en zijn ze afwezig, blikken ze hoog en vaag naar het plafond, denken ze, dènken ze, of zitten ze te wachten op het doorkomen van het een of andere belangrijke telefoonbericht...’ Ze zuchtte. ‘Alec’, zei ze toen met een ongewone, droge stem, ‘ik ben toch ook maar een doodgewone vrouw, en...’, ze draaide zich om, maakte vlug een gebaar over haar gezicht.

Hij schrok en zei: ‘In “Moeder en kind’, hoofdstuk 13, afdeling ‘Bijverschijnselen van de Zwangerschap”...’

‘Ach idioot’, zei ze. Ze lachte alweer.

‘En bovendien’, zei Alec, ‘spreek je, zoals je daar loopt, jezelf zo uiterst duidelijk tegen...’

‘Je bent een fijne jongen’, zei ze.

Hij nam haar bij de arm, zodat het dalen haar gemakkelijker afging, en een hele tijd zeiden ze weer niets. Alec dacht: daar aan de overkant zetelen ze, de priesters van de techniek, van de steeds kleinere afstanden, van de steeds grotere snelheden. Wat een wereld!

Op datzelfde moment ratelden over de hele wereld een millioen telefoons - wat nou weer, wat nou weer -, raasden treinen, gierden vliegtuigen, moesten mensen vlug van de ene plaats naar de andere. Tijd winnen, tijd winnen. En waar bleef de tijd? Nergens bleef de tijd, en er was niets gewonnen, alles verloren. De tijd was materie geworden, ijskasten, gasovens. Nieuwe blokken op de

stapeltoren van het ik. Kom lui, we moeten méér zijn dan de buren, wanneer komt je opslag, pa? Méér zijn dan de buren, we hébben dit, en pa ís dat. Maar waar bleef de liefde en waar het rhythme van de schommelstoel?

Er klonk een vol, dreunend brommen in de lucht. Het was een groot, ouderwets watervliegtuig, dat langzaam, voorzichtig tastend, neerstreek op het meer.

'Een oud beestje', zei Alec.

'Ja', zei Joan. 'Ik noem het in gedachten altijd "Jules Verne". Dat is oud genoeg en past toch bij de sfeer hier'.

XVIII

Een paar dagen later kwam er op een ochtend telefonisch het verzoek uit de villa 'Sunrise', of de heren Bickleston en Weatherwood zo vriendelijk zouden willen zijn dr Helen Pousekovsky van advies te dienen in een dringende kwestie. Er werd op de heren gewacht. Een statige huisjuffrouw in het zwart, die de gedempte sfeer van sterfhuizen om zich heen had, zei hun naar kamer 15 te gaan op de eerste verdieping. Ze gingen daar binnen en struikelden bijna over een man, die bezig was een parketvloer aan te leggen. Midden in de kamer, naast een stapel vurenhouten planken, stond Helen in verhit gesprek met een dikke, donkere en er nogal eigenwijs uitziende man, die voortdurend zijn mopsneus naar rechts trok. Helen stelde hen aan elkaar voor. De man boog op een hoffelijke manier en bleek Beher te heten en binnenhuisarchitect te zijn. 'Zoals overeengekomen, meneer Bickleston', zei Helen, 'zouden we op eigen kosten een paar geringe veranderingen in uw châlet mogen aanbrengen. Van deze ruimte zouden we een bar willen maken', en tot Alec: 'Om de sfeer een beetje menselijk te houden. Onze topmensen zullen wel eens een drankje willen drinken in een intieme omgeving'. Charley keek zuinig en Helen zei:

‘Natuurlijk zullen we de leveranties van de dranken over u laten lopen’.

‘Heel graag’, zei Charley, al minder zuinig.

Het bleek, dat dr Helen Pousekovsky en de binnenhuisarchitect Beher - uit Augusta - een hevig verschil van mening hadden over de inrichting en ze wilde graag het oordeel van de heren. Charley begon door de kamer te lopen en na enig nadenken met grote, bevelende gebaren aan te geven hoe de ruimte het best verdeeld kon worden. De bar moest half rond worden, tafels daar, geen stoelen, kleine krukjes. ‘En dan natuurlijk’, zei Charley, ‘de ramen blinderen met panelen’.

Met zijn duits accent riep meneer Beher: ‘Maar... - hij trok met zijn neus - dat pràchtige uitzicht!’ Weer de neus. ‘Het gaat in een bar om het ìnzicht’, zei Alec.

Er ontstond een heftig debat. Maar omdat Helen ook voor de panelen was, legde Beher er zich na enige tijd bij neer. Hij zei: ‘Panelen dan, maar met metalen draaddecoratie en daarachter indirect licht’.

‘Nee’, zei Alec, ‘met góeie, rustige reproducties. Niet van dat onpersoonlijke draadgedoe’.

‘Juist’, zei Helen.

Vijf minuten later gingen Charley en Alec heen, ze hadden een plezierig half uur gehad met het in de hoek drukken van mopshond Beher. ‘Die kerels denken dat ze overal verstand van hebben’, zei Charley, ‘net of ons vak niet een heel apart vak is’.

Ze waren nog geen kwartier terug, toen ‘Sunrise’ al weer aan de lijn kwam. Het was voor meneer Weatherwood.

De stem van Helen zei: ‘Zeg Alec, ik vertrouw die Beher niet. Je bedoelde toch reproducties van oude meesters, niet?’

‘Ja’.

‘Hij zegt, dat ik het maar het best aan hem kan overlaten. Ik weet het niet, ik wou maar even met hem meerijden naar Augusta, waar hij ze wel weet te vinden, zegt hij. Zou je er voor voelen mee te gaan? Twee weten meer dan één’.

‘O, dat is best’, zei Alec.

De hele weg lang was meneer Beher aan het woord. Alec zat naast hem en ze konden de snel voortschietende Cadillac van Helen maar nauwelijks bijhouden. Alec liet hem maar praten, zei zo nu en dan ‘O ja?’ en ‘Zo’. Toen ze Augusta binnenreden, passeerden ze de Cadillac en gingen ze voor Helen uit. Ergens in de buurt van de oude wapenmagazijnen, in een nauw steegje, was een lijstenwinkel. Een bleke, beverige man in een met lijmvlekken besmeurd zwart pak liet hun zien wat hij had. Meneer Beher koos uit de portefeuille dadelijk met groot gemak een achttal reproducties. Maar er was er maar één bij naar Alec's smaak, en nog niet eens volledig. Het was een stilleven met een grote, koperen pan en een dode haas, die aan een spijker met de kop omlaag hing. Het was een werk van Chardin. Alec legde de oude bleke man uit wat de bedoeling was. ‘Het moet vooral met *drinken* te maken hebben. En dan oude meesters’. Ondertussen ging Beher voort met geestdriftig reproducties aan te wijzen. Helen keek Alec aan en schudde het hoofd. De oude man zei: ‘Nee, nee, dat is de bedoeling niet, ik weet het best’, teleurgesteld over zijn eigen voorraad. Hij zei: ‘Wat u wilt wordt hier nooit gevraagd. Zeegezichten willen ze hier en magnolia's in een vaas. Maar dat andere niet. Dan moet u in Boston zijn’, en hij wreef zich over de kin en noemde een adres. ‘Schrijf het eens op alstublieft’, zei Helen en dat deed de man, langzaam, met mooie, soepele letters. ‘Dan zullen we die haas maar kopen, niet Alec?’ Hij knikte. Meneer Beher keek hem misprijzend aan.

Buiten, toen meneer Beher met een buiging en een stijve handgroet was weggereden, zei Helen: ‘Zeg, nu we toch bezig zijn, kunnen we wel dadelijk naar Boston rijden. Klaar is klaar. We moeten het tòch zelf uitzoeken, dat heb ik nu wel gezien’.

‘Ja’, zei Alec, ‘maar het is een verschrikkelijk eind naar Boston,’ ‘n kleine honderd vijftig mijl, schat ik. En dan moeten we nog terug. Dat kan nooit voor vanavond acht uur. En bovendien: 't is de vraag of we Boston wel halen voor sluitingstijd’.

‘O, met gemak’, zei Helen. ‘Heb je me wel eens ècht zien rijden?’

Ze kwamen overeen, dat hij Charley zou bellen en dat deed hij, in de cel van een drugstore. Charley zei: ‘Gut gut’, en toen: ‘Nou, omdat je toch al zo weinig in je leven hebt... Maar netjes blijven, dat hoort zo in Boston’.

Helen reed formidabel. Na een tijd zei ze: ‘Wat ben je stil’, en hij antwoordde, naar waarheid: ‘Ik ben sprakeloos van je rijden’. Hij was zelfs een beetje bang; het pijltje schommelde voorzichtig om de zeventig mijl. Ze zei: ‘Dat vind ik heerlijk, hard rijden, het geeft me een gevoel van macht’. Even later verduidelijkte ze: ‘Niet over de auto, of over het andere verkeer, maar over mezelf. Je wordt er zo heerlijk van, net als in dromen waarin je begint te zweven. Jij bent dan de enige die zweven kan’.

‘Zo'n droom heb ik nog nooit gehad’, zei Alec. ‘Ik droom altijd dat ik loop, naar een heel plezierige stad in de verte. Ik droom ook wel eens, dat ik aanspoel op het warme strand van een groen, tropisch eiland’.

‘Dat droom ik nu nooit’, zei ze.

Het was nu heel gewoon tussen hen, alsof er nooit iets was voorgevallen vroeger. Het raampje stond open en de rukkende, koude wind dreef een bitter parfum in zijn neus. Ze droeg een grijs, jersey mantelpak en een dikke, donkergroen geblokte wollen das om hals en schouders. Ze had dikke, juchtleren handschoenen aan.

‘Ik was dit voorjaar op stap met een Spanjaard, die ook zo graag hard reed’, zei Alec. ‘We hebben heel wat afgetoerd in de buurt van San Francisco. Maar met hem knéép ik h'm bepaald, omdat hij meestal een paar whiskeys had gedronken. Hij was een grage drinker’, en Alec vertelde een paar drankverhalen over de Iberiër.

Het adres in Boston lag in de havenbuurt en was een klein antiquiteitszaakje, dat al gesloten was en nogal verdacht lag tussen twee rumoerige zeemanskroegen. Ze klopten en er kwam vrij spoedig een verrassend frisse, jonge vrouw opendoen. ‘Ik was net aan 't koken’, zei ze. Alec zei waarvoor ze kwamen en de vrouw knikte. ‘U

boft', zei ze, 'ik heb momenteel veel in huis'. Ze deed het licht op en kwam met een paar portefeuilles voor de dag. Binnen een kwartier hadden ze hun keuze gedaan: het waren alle goed gedrukte reproducties. De jonge vrouw zei verklarend: 'Ik lever veel aan mensen van de universiteit'. Helen, terwijl ze afrekende, vroeg aan Alec: 'Hoe ken je al die schilderijen?' en Alec antwoordde: 'Doordat de oorlog tenminste nog dit goeie had, dat hij gesjochten jongens een gratis trip door Europa bezorgde'.

'Cook doet het tegenwoordig gerieflijker', zei de jonge vrouw.

'En vlugger', zei Alec. 'Twintig minuten voor het Louvre'. Plotseling klonk er buiten schieten, geschreeuw, een knal alsof er een band sprong en gerinkel van glas. Ze doken automatisch achter de kleine toonbank. Het schieten ging door, Helen's hand greep die van Alec. Even later golfde uit de verte een sirene aan, het schieten hield op, geluid van opgewonden stemmen klonk door de straat. Ze gingen naar buiten. De voorruit van de Cadillac was versplinterd, een band was gescheurd, benzine dreef als een kleine rivier naar de straatrand, en vermengde zich daar met bloed: achter de auto lag het lijk van een jonge man. Er kwamen agenten, er flitsen lampen, er werden notities gemaakt, dingen gevraagd aan omstanders. Alec, Helen en de jonge vrouw kwamen reeds de eerste minuten aan de beurt, mochten daarna weer naar binnen. De jonge vrouw belde op naar een garage. 'Bel ook maar een taxi', zei Helen, 'ik zou wel een drankje willen drinken'.

'Een goed idee', zei Alec.

Alec zat in een bar en wachtte. Hij dronk rustig van zijn whiskey, bestelde een nieuwe voor het lege glas naast het zijne. Helen kwam terug uit de telefooncel. Ze zei: 'Dank je', naar de whiskey kijkend. 'Niet zo'n best bericht van de garage. Als ze doorwerken is de wagen pas vannacht om drie uur klaar'. Ze dronken langzaam, overlegden wat ze zouden doen. Tenslotte kwamen ze tot het inzicht, dat een hotel het beste zou zijn. Alec rekende af, liet een taxi

komen. Ze reden naar een klein Italiaans restaurant, waarvan Alec de eigenaar kende. Ze aten spaghetti met lamsvlees en dronken daarbij een glas chianti. Alec vertelde de eigenaar van de moordpartij en van hun gedwongen verblijf in Boston en de dikke, bronsbleke man met de kleine puntsnor keek van Helen naar Alec, glimlachte en kwam even later met twee belachelijk kleine koffertjes terug. Dat was alles, wat hij momenteel thuis had, zei hij, het zou wat beter staan voor het hotel. Helen staarde niet begrijpend naar Alec. Hij legde het haar uit, Helen keek overrompeld en moest eensklaps hartelijk lachen. De dikke man begreep het niet helemaal. 'Als u er liever maar één wilt hebben...' 'Nee nee', zei Helen, nog steeds lachend. Ze was gewend dat elk hotel voor haar open stond, of ze met of zonder koffer kwam. Haar visitekaartje was voldoende. Toch bleken de koffertjes hun nut te hebben. Ze gingen naar een drugstore en kochten daar de noodzakelijkste toilet-artikelen. Daarna liepen ze, onwennig met de koffertjes in hun hand, naar een bioscoop, waar ze een slechte showfilm zagen. Maar ze lachten toch zo nu en dan, om de malle koffertjes op hun knieën. Ze dronken nog wat whiskey ergens en zochten een hotel op. De receptionist in zijn donkerrode jas vergiste zich niet in hun combinatie, richtte eerst het woord tot Helen en vroeg, of ze een kamer met of zonder bad wenste. Daarna kwam Alec aan de beurt met dezelfde vraag. Ze kregen kamer 18 en kamer 19. De liftjongen bracht hen boven. 'Om negen uur komt de wagen voor', zei Helen.

'O.K.', zei Alec. Hij gaf haar een hand en sloot zijn deur. Hij wachtte, hij wachtte tot hij niets meer hoorde op haar kamer, ging de gang op, sloot voorzichtig zijn deur en ging naar de bar; hij zou voorlopig toch niet kunnen slapen. Hij nam een whiskey, binnen de vijf minuten nog één. Hij zou juist aan die tweede beginnen, toen Helen binnenkwam. Ze keken elkaar aan, uitdrukkingloos. Helen zei: 'Ik kwam er nog één te kort'.

'Ja', zei hij.

Ze dronk hem snel leeg. Hij betaalde. De liftjongen floot

zacht en vals een liedje. Ze stegen langzaam, ze gaven elkaar geen hand, toen ze hun kamers binnengingen.

Ze ontbeten gezamenlijk en het was als met twee mensen, die zich doorlopend moe voelen op een te lange reis; ze lazen elk een krant en zeiden dingen over het gezicht van de kellner. Bij de receptie betaalden ze elk afzonderlijk hun rekening. De Cadillac deed het weer uitstekend. Ze brachten de koffertjes terug, Alec ging alleen naar binnen en kwam terug met de dikke man die hem lachend iets vroeg. Alec antwoordde met een enkele zin.

Helen schakelde in, reed weg. Toen ze voorbij een grote winkel voor herenconfectie-kleding kwamen, vroeg Alec: 'Heb je een kwartier de tijd? Ik wil een nieuwe jas kopen', en nadat ze geknikt had: 'Ga je dan even mee? Twee weten méér dan één'. Het was hetzelfde wat zij de vorige dag tegen hèm gezegd had, en dat bracht haar weer in een betere stemming. Hij liet de versleten ulster van Charley achter in de wagen en ze gingen naar binnen. Hij maakte weinig drukte met passen, besloot snel.

'Zou je niet liever die?'

'Liever wel, maar ik moet nog een pak ook'.

Ze gingen naar de costuum-afdeling. Bijna elk pak van zijn maat zat hem goed, hij had een standaard-figuur. Helen was voor een zwaar, donker-grijs costuum, Alec koos een bruin; het was goedkoper. Bij de kassa zag ze, dat hij maar nauwelijks genoeg geld had om te betalen. Maar ze durfde niets aan te bieden, dat was voorgoed voorbij. Ze durfde hem zelfs niet te vragen of zij de maaltijd en de whiskeys van de vorige avond met hem mocht verrekenen.

Ze reden weer, veel minder snel dan de dag daarvoor, Helen voelde zich moe, geprikkeld. Ze dacht: waarom leeft iemand zo? Waarom leeft iemand met zulke capaciteiten, alsof het hem in wezen allemaal niet raakt? Hij is toch iemand verdorie, toch zo maar niet de eerste de beste platte vent, die probeert een smoesje te maken voor je hotelkamerdeur. Dat van het vorige jaar was anders ge-

weest, had een heel andere bedoeling gehad. Ze vroeg zich plotseling af of hij haar haatte, of al zijn vriendelijke aandacht, zijn voorkomendheid voor haar in Augusta en Boston alleen maar een façade was geweest. Misschien laat ik hem wel helemaal koud, dacht ze, en lacht hij in stilte om me. Misschien denkt hij, dat het heel wijs van hem is zich niet zo druk te maken om dure kleren. Maar toch: hij doet niets, totaal niets, hij is, als het er op aan komt, onmaatschappelijk.

Ze zei ineens: 'Mijn afdeling in Het Complex schiet al mooi op'.

'O ja? Wat ga je er eigenlijk doen?'

'O, dat is erg ingewikkeld, het heeft nogal veel kanten. Heb je wel eens van cortisone gehoord?'

'Nee, wat is dat?'

'Dat is een nieuw, synthetisch hormoon-preparaat. Eén van zijn eigenschappen is, dat je je er lekker bij voelt'.

'Gaan jullie dat maken?'

'Nee. Maar we zoeken naar iets soortgelijks. Ik zeg het maar om het je uit te leggen. Stel je voor, dat je je geestelijk niet prettig voelt, je hebt iets onaangenaams meegemaakt en nu blijft een bepaalde stemming een hele dag hangen. De onaangename prikkel heeft een stof met een te lánge werking in je bloed gebracht. Soldaten komen van het front, nog helemaal overstuur, schipbreukelingen, mijnwerkers na een ramp. De schok moet worden overwonnen. Maar nu nog een stap verder: de schok voorkòmen. De tegenzin opheffen die arbeiders hebben voor ze aan het werk gaan, schoolkinderen, verpleegsters voor een nare operatie. Duizenden voorbeelden'.

Hij zei: 'En soldaten voor ze naar het front gaan'.

'Bijvoorbeeld'.

'Mijn God', zei hij. 'Wat een wereld. Ga jíj dat uitvinden?'

Ze vroeg verontwaardigd: 'Wat is er verkeerd aan?'

En hij: 'Kun je het aan aanstaande moeders ook inspuiten vlak voor de baring, zodat het kind zonder onlustgevoelens op de wereld komt?'

Ze vroeg verrast: 'Hoe kom je aan die vraag? Ons onder-

zoek zal ook in die richting gaan. Wij willen - heel grof gezegd - kijken, in hoeverre wij een ongeboren, in aanleg misschien wel onevenwichtig kind tot een gelukkig, vrolijk en niet snel te schokken type kunnen maken'.

'Mijn God', zei hij weer, 'jullie gaan er dus kleine machines van maken'.

'Alec', zei ze, 'je begrijpt er niets van. We streven naar een mensheid zonder ongeluksgevoelens'.

Hij zei woedend: 'Dat is een kanon op God richten. En gelukkig even onmogelijk'.

En daarmee begon een geweldige, intense ruzie, die een merkwaardig gevolg had.

XIX

Herfst 1951

Alec zat voor het raam van zijn goed ingerichte, warme kamer in 'Sunrise' en keek over zijn schrijfmachine naar de hatelijke, scherpe vormen van Het Complex, dat zo triomfantelijk uitstak boven wat er nog van het bos stond. Hij zuchtte en begon weer te tikken, begon weer te proberen met die kleine, zachte hamertikjes een aanval te doen op de wereld van het enorme gebouw daar aan de overkant. Diep in hem was het allemaal heel klaar waarom die wereld niet deugde. Hij zuchtte, de wezenlijke woorden, die zich in rustige, weloverwogen zinnen zouden moeten laten neerzetten, wilden niet komen.

'O jij idioot', had Joan gezegd, 'is het je naar je malle hoofd gestegen? Dacht je soms, dat je naam Alexander James Plato was? Ben je nu helemaal gek geworden? Waarom geef je haar eenvoudig niet Huxley te lezen? Meneer denkt dr Helen Pousekovsky te kunnen bekeren met zijn persoonlijke filosofie, die hij overigens eerst nog helemaal moet opschrijven. Alexander, je gaat naar de afgrond!'

Hij protesteerde: 'Niks persoonlijke filosofie, en niks bekeren! Maar ik... O verdorie!'

‘Wat heeft ze jóu der ingeluisd’, zei Joan, ‘ze heeft je te pakken, jongen! Nou zul je het zelf op papier voor haar gaan bewijzen, wat voor een verschrikkelijke stuntelaar je bent. Want ik zweer je, dat ze hoopt dat het zo zal gaan. En zo zàl het ook gaan. Hou toch vóór je wat je gelooft. Het is onmogelijk om over zo'n onderwerp ernstig te schrijven als je jezelf niet belachelijk wilt maken. En dat wil ze nu juist: dat je je belachelijk maakt en je het zelf waar maakt, dat er achter jouw gemakkelijke manier van leven geen bétere wereld schuilt, maar helemáál geen wereld’.

‘O Joan’, zei hij, ‘je ziet het veel te ingewikkeld. Zo ìs het helemaal niet’.

Ze zei geringschattend: ‘Pfft. Wat ben jíj een simpel mens’.

Hij was verward, hij wist het niet meer.

Joan zei: ‘Je bent alleen maar hier teruggekomen om haar’.

Hij zei niets.

‘En je ging maar àl te graag op haar voorstel in. Hoe kon je je zó vernederen: keeper worden in háár bar. Eigenlijk heeft ze je al klein. Ze kàn nu al op je neerkijken’.

‘Nee’, zei Alec. ‘Ik blijf dezelfde die ik was. Er verandert niets aan de situatie. Het doet er niet toe of je een losse klant een glas vol schenkt of een werkgeefster. En bovendien’, zei hij, zijn vorige redenering verzwakkend, ‘zal ik het maar een paar uur per dag doen’.

‘En een paar uur per dag schrijven’, zei Joan. ‘In opdracht van Hare Majesteit dr Helen Pousekovsky bewijzen, dat jouw manier van leven de beste is. Maar de beste manier is altijd de meest stilzwijgende’.

‘Het gaat niet om míjn manier van leven’, zei Alec.

‘Maar een anders manier van leven kún je immers niet veranderen. Dat kan niemand’.

Het was allemaal hopeloos gecompliceerd.

De ruzie tussen Helen en Alec op de terugweg naar Oaklake was zo kwaadaardig geworden, dat ze plotseling

had gezegd: ‘En nu is het genoeg’. Ze remde af en de Cadillac kwam gierend tot stilstand. ‘O.K.’, zei Alec. Hij opende de deur, sprong naar buiten en begon nijdig in de richting van Augusta te lopen. Bijna bevend van woede keek ze, hoe hij daar liep, mannelijk, eigenzinnig. Hij was een onverdraaglijk man en eigenlijk toch een lowbrow, die, om welke reden dan ook, het werk van de wetenschap op de meest onbeschofte manier kleineerde. Ja, om welke reden? Uit jaloezie? Omdat hij niet meedeed? Nee, dat was het niet, hij had er een werkelijke minachting voor. Maar hoe dom! Alsof de vooruitgang op de wereld... Maar welke vooruitgang? Hij had gezegd: ‘Er is alleen maar vooruitgang mogelijk door dichter te komen tot... eh... nou, tot God’. Hij had schamper iets gezegd over lui die maar rondliepen met geiger-tellers en injectienaalden en die vergaten, dat er ook nog een Prediker en een Plato bestonden. Woorden, woorden: jullie materie, jullie atomen, hormonen, dat heeft allemaal niets met zíjn te maken. Zijn is hièr, nooit een verder, nooit een wroeten. Maar in feite, wist ze, was dat niet de kern van de ruzie. Het ging er eigenlijk om, dat zij niet wilde zijn als hij, en hij niet wilde zijn als zij. Ze geloofden wederkerig niet van elkaar, dat ze wilden zijn zoals ze waren. Hij gelóóft niet dat ik zo ben, dacht ze. Hij gelooft, dat het maar een alsof is. En hij weet, dat ik het van hèm ook geloof.

Ze reed hem langzaam achterop, hield stil. ‘Laten we niet flauw doen’.

‘Best’. Hij stapte in.

Ze reden weer, niet snel, het pijltje stond op 45 mijl. Ze zwegen. Het begon te regenen, ze zette de ruitenwissers aan en sloot het raampje. Ze kregen beiden een veilig gevoel in de beslotenheid van de wagen.

Ze zei: ‘Het heeft allemaal geen zin, al die woorden’.

‘Nee’, zei hij. En toen: ‘Niet zó tenminste. Het is zó moeilijk om de júiste woorden te vinden. Je zou het allemaal rustig moeten opschrijven’. En even later: ‘Ik zou dat kunnen, ik weet woord voor woord hoe het is’.

Het begon nog harder te regenen.

Ze vroeg: ‘Zeg Alec, is dat nu waar, ben je ècht gelukkig?’ Hij zei: ‘Nee, nu niet, maar van de zomer...’ Hij onderbrak zichzelf: ‘Maar gelukkig is het goede woord niet. Het gaat om iets héél anders..., om... Ach, dat kan je zo niet zeggen. 't Is héél iets anders, en dat kan er ook best zijn als je ongelukkig bent’.

Ze dacht: wat zou dat zijn, dat andere, iets wat hij kent en ik niet? Ze voelde zich geprikkeld, vaag onzeker en misschien zelfs wel een beetje dom. Ze dacht aan haar werk, aan gelukkiger mensen. Kleine machines, had hij gezegd. ‘Je moet werkelijk een hekel aan me hebben’, stelde ze hardop vast.

‘Nee’, zei hij, ‘integendeel, ik mag je erg graag’.

Ze dacht: het kan natuurlijk nooit iets worden. Ik begríjp hem zelfs niet eens. En hij... Maar eensklaps had ze heel duidelijk het gevoel, dat hij haar juist wel begreep. Maar hoe, maar hoe?

‘Wanneer ga je weg uit Oaklake?’

‘Al gauw, denk ik. Charley vindt het niet erg. Hij vindt het zelf ook verschrikkelijk’.

‘Wat ga je doen’.

‘Ik weet het nog niet’. Hij dacht er over na en kreeg weer dat vermoeide gevoel. Ja, misschien zou hij nu eindelijk wel eens ergens rustig willen wonen.

Ze dacht: het gaat niet om geluk of ongeluk. Maar waarom dan wel?

Ze zei: ‘Weet je wel, dat er stoffen bestaan, die de mens een metafysische extase kunnen bezorgen?’

‘Jawel’, zei hij. ‘Niets voor mij, voor mij geen extase. Een beetje heimwee is voldoende’.

Heimwée? Heimwee waarnaar?, dacht ze. Ze zag hem lopen langs de weg, zoals hij daarstraks had gelopen, maar harmonischer, misschien een beetje droevig. Hij had gezegd: ik loop altijd in mijn dromen.

Ze zei: ‘We moeten natuurlijk straks ook een barkeeper hebben. Iemand voor een uur of twee, drie per dag’.

‘Ja’.

En toen - het kwam plotseling in haar op -: ‘Is dat niets

voor jou?' En haastig daarop: 'Voorlopig? Een paar maanden? Dan ben je tenminste uit die sfeer van Charley weg en dan kun je altijd nog zien wat je wilt'.

Hij zei niets. Hij was moe. Hij dacht: wat zou ik nu eens beginnen in mijn leven. Misschien zou ik er wel eens werk van kunnen maken regelmatig vertalingen te krijgen.

'Charley zou dat best willen', zei ze, 'of je nu bij hem staat of bij ons...'

Hij dacht: ze wil me vasthouden. Het gaf hem eensklaps dat gevoel van heimwee. ''t Is te weinig', zei hij, 'drie uur. Daar kun je niet van bestaan'.

Ze zei: 'O, maar...', en zweeg. Ze zou hèm stellig niet meer kunnen geven dan een ander. Hij zou dat nooit aannemen. 'Nee, dat is waar'.

Het regende nog steeds, fel, nijdig.

Ze dacht: wat heeft hij toch allemaal gedaan in zijn leven? Ze had het jaloerse gevoel, dat hij iets voor haar verborg, en dat ze alles van hem wilde weten.

'Ik weet iets heel geks', zei ze eensklaps. 'Je zou er iets kunnen bijverdienen. Je bent een gekke man, een soort uitzondering. Ik zou wel eens willen weten hoe het komt, dat je je zo zelden druk maakt. Weet je dat zèlf eigenlijk wel?'

'Jawel', zei hij, 'er zijn maar heel weinig dingen belangrijk. En heel veel dingen onbelangrijk. Maar...'

'Nee', zei ze, 'praat er maar niet over. Schrijf het op. Schrijf het op voor me!'

'Wat?'

'Alles! Alles wat je op je lever hebt. Hoe het mogelijk is dat je zo kunt zijn zonder een injectie van het één of ander'.

Hij lachte triestig en zei: 'Neem liever een bloedproef'.

Ze zei naïef: 'Nee, zover zijn we nog niet'.

Plotseling werd hij weer kwaad. 'Maar dáár gaat het nu juist tegen', zei hij, 'tegen die instelling!' O, dacht hij, het allemaal te kunnen opschrijven, mijn gal uit te kunnen spuwen. Hij vroeg: 'Zou je dat wel willen: om precies op papier te hebben hoe ik denk over jullie en over jou speciaal?'

‘Jawel’, zei ze.

Hij zei boosaardig: ‘Nou, dan zul je het hebben. Ik zal eens precies opschrijven hoe ik denk over lui die schaarse plekken als Oaklake komen verwoesten. Op een dag zal ik zeggen: hier, hier heb je de rotzooi. En vaarwel met de hele zaak, groetjes. Voor eeuwig adieu! Bedoel je het zo?’ ‘Zo en niet anders’.

‘Mijn God’, zei hij. ‘Wat leef ìk in een krankzinnige wereld. Maar ik lééf er nu eenmaal in. En weet je wat het gekste van alles is? Dat ik het nog dóe ook!’

‘Minder gek dan je denkt’, zei ze.

Ze drukte langzaam het gaspedaal dieper in. Het wijzertje klom naar de vijftig, naar de zestig, naar de zeventig mijl. Helen voelde zich merkwaardig opgelucht, bijna nieuw. Het stuur lag vast in haar handen. De wagen zoemde door het kleine, knepperende geluid van de regen op de weg. Heerlijk was het om zoveel macht te hebben. Niet over de wagen of over het andere verkeer op de weg. En zelfs niet eens over haar zelf deze keer. Het was macht over heel iets anders.

‘Jules Verne’ daalde op het meer, voorzichtig proevend aan het water, dat geschrokken wegspatte. Kleine mannetjes op de grote steiger ver, ver weg kwamen met zwaaiende armpjes aanhollen. Het dagelijkse gezicht. En Alec boog zich weer over zijn schrijfmachine en tikte. Zijn taak woog hem zwaar, het was allemaal zo ridicuul. Maar hij mocht het niet opgeven. Die nederlaag kon hij zich niet veroorloven. Hij tikte, hamerklopje voor hamerklopje. En hij voelde zich de belachelijkste mens van de wereld. Hij had het nooit mogen doen, nooit, nooit! En weer keek hij naar buiten, keek hij over het water naar Het Complex. En hij wist, dat hij veranderd was, dat de sfeer van dat vreselijke gebouw aan de overkant hem al op een geheimzinnige manier had ingekapseld en dat hij zijn eigen, kleine waardigheid al aardig had verloren. Hij was niet langer dezelfde laconieke Alexander James Weatherwood.

XX

Herfst 1951

De tijd verstreek als troebel water in een vlakke, ondiepe rivier en elke week werd de toestand onwezenlijker; het werd een donkere, bange droom met toch slechts halve angsten, omdat het immers maar een droom was. Er kwamen meer watervliegtuigen, modernere, spitsere, en op de brede betonbaan landden helicopters. Soms gloeide er 's avonds ineens een zacht, maar toch schrikaanjagend, veelkleurig licht uit het radargevaarte op De Heuvel. In sommige delen van Het Complex knipten vurige schijnsels aan en uit. Ver, ver weg, aan het uiterste uiteinde van het meer, waar De Stuwdam groeiende was, brandde elke nacht een wonderlijk snoer van lampen. De stemming van elk ontwaken was eender, betongeurig, grijs, alsof er altijd een onhoorbare en onzichtbare regen viel. Er kwam een brief, doorgestuurd uit Nashville, een sein uit de andere wereld. Het was een brief van meneer Dall, die schreef over een misverstand. Hij stelde nu een bedrag voor, dat aanzienlijk hoger was. Over een paar weken zou hij beginnen met een nieuwe tournée, voor vrouwenclubs, en hij vroeg of Alec hem weer gewoon wilde komen assisteren. De lezing over Zuid-Afrika was héél goed geworden, misschien moest er nog een beetje aan worden geschaafd. Mocht hij gauw iets horen?

Die ouwe, goeie schurk, dacht Alec. Hij verscheurde de brief langzaam en liet de snippers in de mand dwarrelen. Er stond een fles aan zijn rechterhand en een klein glaasje. Hij vulde het glaasje, dronk het leeg. Het was zijn derde. Hij dronk 's ochtends al, elke dag. Als hij er vijf op had, begon hij zich energiek te voelen, boosaardig. Hij liep dan vloekend door de kamer, ging plotseling achter de schrijfmachine zitten en ratelde vele woorden op het papier, hield dat een paar uur vol en was dan doodop. Hij viel op zijn bed en sliep zwaar en onrustig. Om drie uur nam hij een douche, warm, koud, warm, koud. Hij at iets en stond om vijf uur fris achter de bar; dan begon

hij met zijn werk, eigenlijk zijn enige vaste ontspanning. Sinds hij de uitputtende methode van het glas en de fles toepaste, las hij nooit meer iets over.

Hij vluchtte in de slaap, daarna onder de douche, daarna achter de bar. En dan was hij gered. Want daar was het leven nog dragelijk. Hij was er iemand in wie men geloofde.

Als men zei: 'Een whiskey', dan kwam er een whiskey. Het was veel gemakkelijker een syphon te bedienen dan een schrijfmachine, veel gemakkelijker andere mensen te kennen dan jezelf.

Monsieur Jacquard dronk altijd Pernod, drie, en dan niet één meer.

De zware man met het kale hoofd en de zwarte bril - hij heette Faulkes - dronk altijd stout, zeker vijf glazen. Joan wilde allen maar sinaasappelsap, met een klein stukje ijs.

Bert onveranderlijk soep, alle soorten.

De hooghartige, vaag-glimlachende William was een whiskey-puur-drinker; hij nam er twee, soms drie. Meneer Mencken - als hij over was uit Simonshill - dronk vier, vijf grote glazen pure rum. Hij werd er niet veel anders van, alleen wat scherper, moediger.

Helen dronk elke dag iets anders, je kon het van tevoren nooit weten.

Professor Pousekovsky daarentegen had maar één drank op zijn programma staan, chocolademelk.

Alec schonk, dronk kalm mee en luisterde. Door het verwarde netwerk van vreemde woorden zag hij werelden schemeren, langzaam begon hij iets te begrijpen van 'Operatie Quartet'. Ze keken hem soms aan, die academische mensen, maakten een opmerking die hij niet zou moeten kunnen begrijpen, hij zei dan ironisch iets terug, en dan lachten ze hartelijk. Hij was de juiste man op de juiste plaats, hij snapte er iets van. Papa zette zijn bril op, seinde misprijzend over de rand en mompelde onverstaanbare woorden. Altijd hetzelfde. Als Joan binnen-

kwam, zei ze: ‘Nog steeds hier?’, altijd hetzelfde. En als Bert zijn soep kreeg, wreef hij zich in de handen, met de vingers recht omhoog, alsof hij zich langs een onzichtbaar touw uit een mist omhoogtrok. Altijd hetzelfde. En Helen deed net of hij haar vrolijke neef was, met wie je het gesprek met een grap moest beginnen. Maar er kwam nooit een echte grap, het was altijd hetzelfde. En toch hield hij van de bar, het was zijn nieuwe thuis, de enige plek waar hij iets was. Soms kwam Charley zelf een kistje volle flessen brengen en als hij dan Alec op één arm geleund met dr Albert zag staan praten, zei hij: ‘'t Gaat naar je zin, hè?’, en dan was het duidelijk dat Charley zichzelf een goede vriend vond. En dan lachte hij beleefd tegen Helen alsof er daarbij niets in hem omging.

Ze waren - behalve de professor - allemaal aardig tegen Alec, zelfs William, die van tijd tot tijd met een neutrale zin als ‘Aardige wandeling? hoorde ik’, liet blijken hoe hij het op prijs stelde, dat Alec zijn vrouw soms begeleidde door het bos.

Soms, ja. Het ging nooit van Alec uit, die maar schrijven wou, om gereed te komen, zo vlug mogelijk. Maar tot meer dan vier of vijf bladzijden per dag kon hij het niet brengen en zijn verhaal was lang, héél lang. Hij schreef met hoogten en diepe laagten, een brokkelig verhaal vol gevaarlijke bochten, hevige stroomversnellingen en troebele, vervelende meren. Soms, als Joan 's ochtends kwam kloppen, riep hij ‘Nee, nee, vandaag niet’, dan was hij midden in een gevaarlijke bocht, waardoor het water diep wegsneed. Maar soms, in de verveling van een meer, stond hij op en ging hij met haar mee. Maar het was nooit meer als voorheen, ze vermeden te spreken over de dingen die Alec vasthielden in Oaklake. Eén keer zei hij alleen: ‘Tegen Kerstmis ben ik klaar’, en toen zei ze ‘Gelukkig’. Hij vermoedde, dat ze soms over hem sprak met Bert, die zo opvallend vriendelijk met boeken aankwam; of die hem iets vroeg over de één of andere Europese schrijver. Ongemerkt werden ze vrienden, betere dan Alec zelf ooit had kunnen vermoeden. Want op een dag, toen Bert's

afdeling helemaal gereed was - Bert was de eerste - zei hij: ‘Ga eens mee, Alec, vanavond. Ik zal je een paar dingen laten zien, die je zullen interesseren, werkelijk, ja, ze zullen je werkelijk interesseren’.

Alec vroeg verwonderd: ‘In het lab?’

‘Ja, natuurlijk, ja, in het lab’.

‘Maar is daar dan niet alles geheim?’

‘Niet alles’, zei Bert, ‘tenminste, als je er maar niet over praat’. En hij lachte jongensachtig.

Alec was niet de enige genodigde die avond; Joan ging eveneens mee en later Helen plotseling ook. En op het laatste moment was zelfs William in staat zich vrij te maken. Met zijn vijven reden ze in Helen's Cadillac over de nieuwe betonweg naar Het Complex. Het was 20 November. Vijf dagen daarna zou Het Complex officieel worden geopend. ‘Ik zal niet op tijd klaar zijn’, zei William afgemeten, alsof het ook een onmogelijkheid zou zijn geweest. ‘Althans niet klaar voor nieuwe ontwikkelingen’.

‘Mijn lab is overmorgen helemaal in orde’, zei Helen, ‘een dag voor het lab van papa’. Ze was er blijkbaar trots op.

‘Mooi zo’, zei William uit de hoogte, ‘en als nu het werk nog maar lukt...’

‘Natuurlijk, natuurlijk...’, zei Bert broederlijk.

Ze kwamen voor de ingang. Het was in de jonge dagen van het nieuwe Oaklake, paspoorten en wachtwoorden waren nog niet nodig als je met één van de Pousekovsky's kwam. Maar de vaste begeleiding van de zes geüniformeerde mannen was er al, evenals de röntgen-gang. Ze gingen met de lift naar de tweede verdieping. Boven was een ruime hall, die ze dwars doorkruisten; ze sloegen rechts af en liepen een lange, nauwe gang door. Alles rook nog naar verse verf, nat beton en nieuwe rubber. Ze kwamen in een ruimte, die er enigszins uitzag als een radio-studio. Ook die gingen ze door; en eensklaps bevonden ze zich in een enorme zaal, op een ijzeren balcon. Een aantal grote, ondefinieerbare machines rustten een

verdieping lager op dikke betonnen sokkels en rezen twee, drie verdiepingen boven hen uit. Het was ongeveer als in een cokesoven-hall van een grote electrische centrale, maar veel minder warm. Bert ging hen vaag hinkend, zoals hij altijd liep met zijn zwakke voeten, voor naar een platform, waar eveneens een aantal apparaten stonden opgesteld. Hij riep: 'Beaver!' Van achter één der apparaten kwam een man in een witte overall, een kleine, dikke neger, die er zeer intelligent uitzag. 'Wil jij B18 even bedienen, B18?' De man knikte, nam een telefoon van de haak en gaf bevelen. Ze gingen terug naar de studio. 'Blijf jij maar hier Helen', zei hij. Hij zette haar midden in de ruimte neer, vlak voor een hangende microfoon, en opende voor de anderen een deur naar een grote contrôle-kamer, waar Beaver al achter de knoppen zat. Door een dubbele wand van glas zagen ze Helen staan. Bert zei door een klein microfoontje: 'Praat maar eens wat, Helen, praat maar eens wat, maar rustig en duidelijk, duidelijk. Ik geef je een teken'. In de zijwand schakelde hij een machine in, die iets leek op een telexapparaat. Hij gaf een teken. Het apparaat begon te ratelen op hetzelfde moment dat Helen zei: 'Wij hebben vanavond een korte, rustige rit gemaakt van huis naar Het Complex, waar wij nu plezierig worden bezig gehouden door broer Albert'. Ze had duidelijk en een beetje stijf gesproken. 'Genoeg', riep Bert door het microfoontje. Hij scheurde een stuk papier van de telex en toonde het aan William. Alec keek mee en las: wij hebben van avond een korte rustige rit gemaakt van huis naar het compleet waar wij nu plezierig worden bezig gehouden door broer albert.

'Jezus, Bert!', riep William. 'Ben jij al zó ver?'

'Maar één fout!', zei Bert, terwijl hij zich de handpalmen wreef.

Door een telefoon zei Beaver: 'Ja, die Franse jongeman, dr Milhaud'.

Helen kwam en zei: 'Nou? Een opname?'

'Kijk eens', zei William. Helen las, zei niets. Ze waren allemaal stil.

In de studio verscheen een keurig geklede, gebochelde man met een knap, jong gezicht.

Bert vroeg: ‘Klaar, Beaver?’

‘Alles in orde’, zei de donkere man.

Toen vroeg Bert door het microfoontje: ‘Doctor Milhaud. Zoudt u zo vriendelijk willen zijn iets te vertellen over...’, hij keerde zich om en vroeg: ‘Waarover?’ en Helen zei: ‘Over het plezierigste terras van de Champs Elysées’, en Bert herhaalde haar woorden door het commandomicrofoontje.

En terwijl doctor Milhaud in het Frans begon te praten, kwam er op de telex: wie op de velden van elysium loopt hoeft nooit te zoeken naar een mooi terras, want daar is terras en ook voor weinig geld.

‘Jezus’, zei William weer. Het was een ogenblik beklemmend stil.

‘Nou, dat is niet zó geslaagd’, zei Bert enigszins nerveus. ‘Doctor Milhaud, hartelijk dank, hartelijk dank’. De jongeman glimlachte en ging heen.

‘We zijn natuurlijk nog niet vèr met de gesproken-schriftelijke vertalingen, maar dit is ook ècht nog maar het begin’, zei Bert op excuserende toon. Hij nam haastig een briefje van Beaver over, las wat er op stond en vervolgde: ‘Ofschoon het dubieus is, ja, zeer dubieus, of we kunnen doorgaan met ons onderzoek, want, laat me eens rekenen, even rekenen, deze minuten hier in de studio hebben ongeveer, ongeveer vijftig duizend dollar gekost’.

‘En wat dan nog?’, zei Helen. ‘Dit is kolossaal, kolossáál Bert!’

Alec vroeg bescheiden: ‘Wat is de uiteindelijke bedoeling?’

‘Foutvrije vertalingen natuurlijk’, zei Helen.

Maar Bert zei, dat dàt niet het geval was. Helemaal foutvrij zouden ze nooit kunnen worden. De uiteindelijke bedoeling was om uit vele talen over en weer met elkaar te kunnen *spreken*: een Chinees met een Spanjaard, een Maleier met een Rus, en zó, dat ze elkaar dadelijk zouden begrijpen. Bert legde uit, dat zijn ideaal was een soort van gehoorapparaten, waarmee men zich verstaanbaar zou

kunnen maken in elk vreemd land. ‘Maar dat is een zeer ver ideaal’, zei hij, ‘een zeer ver ideaal. En we zullen in allerlei tussenstadia komen, waarvan het resultaat practisch bruikbaar is. Tenminste als het goedkoop in het gebruik is’.

XXI

Herfst 1951

Dagen werden weken, werden maanden en in het hoofd van Alec J. Weatherwood werd de tijd een stoffige nevel; er was geen duidelijk heden meer, de secondenwijzer van het nu had zijn heldere tik verloren en was overgegaan in een electrisch, automatisch verglijden. Het verveloze, geurloze moment was aan de grauwheid van de toekomst gelijk, was er één mee, geen dag was anders dan een vorige. De hemel was grijs, de tijd was grijs, met dagelijks slechts twee vreemde wolken daarin: de groene, zachte, onwezenlijke wolk van de uren in de bar, waarin al de dingen waren zoals ze niet waren, waaruit vreemde, onmogelijke woorden regenden: doca, 2 Pyridine, translatieenergie, approximatie, Bolzano, isomorfie, elongatie, spectroscopische parallaxen, extragalactische nevels. De andere wolk was bruin, bruin als de oude whiskey gedurende de uren van het verbeten schrijven. De schilferige, droge roestdeeltjes van de herinnering vielen eruit, werden pulverachtige hoopjes woorden: Frankfort, zomerkamp, telefoniste, Londen, God, hangmat, Nashville, blauwe nacht, moeder, Louvre, loopgraaf, calvados, Bastogne, hooi, oceaan, heimwee.

En de ene wolk was toch de andere, ze waren onbestaanbaar zonder elkaar en onbestaanbaar zonder het stoffige, levenloze grijze, waarin ze voortgleden en oplosten en waaruit ze ontstonden en weer voortgleden en weer verdwenen. En Alec J. zat in de afgrond en liet het over zich regenen zonder beschutting te zoeken en zonder te vluchten. Hij was een verdoofd man, door iets diep-in-hem gebonden aan de plaats waar hij zat. Vaak vermoedde hij

dat men dacht dat hij anders was geworden. Hij lachte dan, was natuurlijk toch de oude, en toch ook weer niet. Maar in elk geval: hàd hij niet het recht om te doen en te laten wat hij zèlf wilde? En hij *wilde* doen wat hij deed, hij wilde het volbrengen. En hij schreef, één lange, lange wilde liefdesbrief vol haat en afgrijzen was het, en hij wist het zelf. En hij schreef: wie zou hem het recht daarop durven ontzeggen? Niet dat men het deed, maar hij mat zich een vage achterdocht aan, speurde naar een tweede betekenis achter iedere vriendelijke zin tegen hem, achter de zinnen van Joan, als hij met haar wandelde, achter de zinnen van Bert, die hem vaak meenam naar het lab 's avonds - waarom, waarom -, zelfs achter de zinnen van William; achterdochtig speurde hij naar medelijden of naar iets wat daarop kon lijken. Charley zei: ‘Je kunt dan nu wel in “Sunrise” wonen - en je weet, dat neem ik je niet kwalijk - maar je kon tòch wel eens gaan kijken in Tom's Cabin, naar die nieuwe schoorsteen. Weet je, eigenlijk moet de brand er in, waarom ga je er niet es heen om de vochtigheid eruit te stoken?’ En achterdochtig dacht Alec: ‘Waarom gaat hij zelf niet, waarom legt hij zelf de haard niet eens aan?’, en dadelijk daarop overdacht hij, of het niet onvriendschappelijk tegenover Charley zou zijn als hij niet zou gaan. En op een dag ging hij daarom toch maar.

Hij vond het kleine huis helemaal op orde, zelfs voorzien van fris, nieuw meubilair, met dekens en lakens en linnengoed in de kasten, met een keuken vol blikjes van allerlei, met flessen drank, glazen, serviesgoed, pannen, je kon het zo bewonen. Buiten onder een afdakje lag een massa keurig gekapt hout en er was zelfs een grote kist vol met kolen. Hij ging aan het werk met papier, kleine houtjes, blokjes later en na een uur was de kilte uit het huis, de schoorsteen zoog steeds krachtiger rook uit de haard; Tom's Cabin was een veilige, warme woning geworden. Alec ging naar de keuken, nam de blikjes één voor één in zijn hand, betuurde de etiquetten en haalde een pan uit de kast. Plotseling was hij zó tevreden met de warmte en de

vriendschappelijkheid van Tom's Cabin, dat hij de pan neerzette, zijn jas aantrok, naar buiten ging, snel de trap afliep en in de boot sprong; hij vond, dat Joan het ook moest zien. Drie kwartier daarna was hij met haar terug; Joan zei niet veel, knikte alleen maar en vond later, dat er nog boeken in de kast moesten komen. Samen gingen ze in de keuken aan de slag, en ze ontdekten nu, dat er toch nog van alles ontbrak, eieren, uien, verse groenten, aardappelen en nog veel meer, Joan maakte er een lijstje van. De volgende dag gingen ze al vroeg in de ochtend opnieuw naar Tom's Cabin, met alles wat ze nodig dachten te hebben. Alec kapte buiten nieuw hout, legde het te drogen naast de haard, en hoorde Joan neuriën in de keuken. Hij zette een paar boeken in de kast, riep, dat hij wel wat voelde voor een doodgewone boerenpot, het één of ander in de stijl van wat ze 's winters aten in Kansas, en later waren ze iets aan het eten dat veel leek op een Irish Stew. Na het eten ging Joan rusten op de divan, hij dekte haar toe met een deken uit de slaapkamer boven en zette zich daarna aan de afwas. Later deed hijzelf ook een dutje, in de luie stoel bij de haard. Het schemerde al, toen ze terugvoeren.

De dag daarop gingen ze wéér naar het huis, beiden opgelucht een plaats te hebben, waar ze konden ontkomen aan de sfeer van ‘Sunrise’. En op een schemerige namiddag - hij had juist de petroleumlamp aangestoken en lag met zijn sokkevoeten op tafel over zijn boek te kijken naar Joan, die luiers van borduursteken zat te voorzien, met haastloze, bedachtzame naaldbewegingen - voelde hij zich ineens bevrijd van die benauwende verworpenheid, waarin hij nu al zolang leefde. Hij dacht: hoe lang precies? Wanneer precies was die steeds zwaarder wordende stemming beginnen te groeien, als een aansluipende ziekte? Was het, toen Helen voor de eerste keer aan de bar was gekomen? Nee. Was het boven op De Heuvel geweest, toen Sebastian buiten was blijven staan? Nee. Was het begonnen op het gazon hier beneden, met het zwemmen en wat daarop was gevolgd? Misschien... Of was het be-

gonnen, toen hij dat boek van Helen had toegestuurd gekregen, het boek met de vage opdracht? Waarschijnlijk. Of was het begonnen in Boston, toen Helen achter die toonbank zijn hand had gegrepen, bang voor het schieten buiten? Nee, toen niet, toen was het er al. En heel duidelijk was het er geweest 's avonds in de bar van het hotel, toen ze beiden te veel onrust hadden gehad om alleen te slapen. En toen wàs het er onherroepelijk: een hopeloos geloven in Helen zoals hij dacht dat ze in wezen moest zijn. Hopeloos, ja. Heremijngod, dacht hij, waarom moest het juist Helen zijn. Hij had nooit geloofd dat het kon zijn zoals de Brontë's erover hadden geschreven in hun sombere, romantische eeuw vol ongeloofwaardige tegenstellingen. En nu bestond het toch nog, in zijn eigen, hygiënische eeuw die weer andere, even ongeloofwaardige tegenstellingen had. In elke eeuw was er altijd wel een diep water.

'Heremijngod', zei hij luid.

Joan keek verbluft op.

'Weet je wat het was?', zei hij zonder inleiding, 'weet je wat het al die tijd was, Joan? Ik wilde dezelfde Alec blijven, nog geen stapje wijken, zoals dat heet, en háár veranderen, haar veranderen door middel van een soort schriftelijke cursus. En weet je waarom die cursus niet afkwam, waarom ik steeds maar dacht dat ik méér moest schrijven, het nog beter moest zeggen? Omdat *ik* veranderd ben, *ik*! En zíj is dezelfde gebleven. Heremijngod!'

Hij stond op en zei: 'En nu is het afgelopen. Ze kan der cursus krijgen, af of niet af. Ik ga weg!'

'Hèhè', zei Joan. 'Phoenix Alec. Eindelijk uit de resten verrezen! Hoe komt dàt zo ineens?'

Hij haalde de schouders op, lachte, keek om zich heen en zei: 'Deze kamer heeft het gedaan. Deze doodgewone kamer. Met zo'n dóódgewoon wijf erin. Zo maar gewoon, àlles. Niets van een andere, vreemde wereld. Alles met twee benen op de grond, met twee voeten doodgewoon plat op de grond, en niet onwezenlijk hoog op de tenen. Doodgewoon plat', zei hij nog eens.

'Alec', zei ze zusterlijk, bijna vermanend, 'zul je het nooit

weer doen?' En toen: 'Nee, doe het nooit meer, al was het ook alleen maar voor die paar lui, die zorg over je hebben. Niet veel, maar toch wel een beetje'.

'Jullie zijn allemaal brave mensen', zei hij, 'jij en Bert en Charley. Nee', zei hij, 'nee, ik zal het nooit weer doen. Heremijngod'.

Van dat moment af schreef hij geen letter meer. Hij bleef nog in 'Sunrise' en stond elke dag gewoon van vijf tot zeven, acht uur achter de bar. Tegen Helen zei hij op een avond, en dat was de eerste keer dat er weer tussen hen over werd gesproken: 'Het mooie proza is bijna klaar. De dag van scheiden is in zicht'.

'Wanneer?', vroeg ze zonder veel uiterlijke nieuwsgierigheid.

'Over een paar weekjes', zei hij; hij had zichzelf voorgenomen te blijven tot het kind van Joan zou zijn geboren; tot zolang zou hij de winterdagen met haar blijven doorbrengen in Tom's Cabin.

Helen deed de dagen daarop haar best niet méér naar hem te kijken dan anders. Maar ze kon het niet helpen dat ze merkte, dat hij anders was geworden, vrolijker, onafhankelijker. Het was niet geweldig opvallend, maar toch zo, dat het haar prikkelde.

XXII

Winter 1951

Op het grijs van de matglazen deur stond in donkerblauwe letters: *dr Helen Pousekovsky*. Daarachter, in een grote, grijze kamer, achter een groot, grijs bureau, waarop een kleine, wolkenkrabber-achtige stad van boekenstapels was geformeerd, zat Helen te lezen in een dun geschriftje vol chemische formules. Helen droeg een grote bril met donkerbruine randen. Nu en dan maakte ze in een klein, springerig handschrift aantekeningen, in een dik notitieboek. Ze zat daar te werken met haar gezicht naar het hoge raam,

waarachter zich een lang, breedbetegeld balcon uitstrekte, eigenlijk een soort dakterras. Van daar zou men 's zomers een wijd uitzicht hebben op het meer. Nu sneeuwde het, het jaar ging langzaam onder in wisselende buien. De natuur was onbestendig. Achter Helen waren langs de muren hoge, grijze kasten opgetrokken met duizenden boeken erin, het was haar persoonlijke bibliotheek. In een hoek stond een donkerblauw ebonieten tafeltje en daar om heen een viertal stalen fauteuils, die bekleed waren met een zwarte, geribde stof.

Er werd op de matglazen deur geklopt. Helen nam haar bril af, trok een la open, sloot de bril weg en riep: ‘Ja’. Er kwam een kleine, joodse vrouw in een witte laboratorium-jas binnen; ze droeg voorzichtig een dunne dossiermap, alsof er iets zeer kostbaars in zat. Ze zei: ‘Het rapport van dr Rothenstein is klaar. Hij zei, dat u er op wachtte’.

Helen zei: ‘Dank je, Rachel. Zeg hem, dat ik het vanmiddag nog zal lezen’.

De vrouw ging heen en sloot de deur voorzichtig achter zich. Helen haalde haar bril te voorschijn en ging weer verder met het maken van notities. Na een poosje zuchtte ze, ze vond niet waar ze naar zocht, ze was niet op de goeie weg. Ze schoof de boeken voor zich terzijde, nam haar bril af en keek naar buiten. Het sneeuwen begon langzaam minder te worden, werd plotseling heel dun en hield op. Er streek even een vaag, blauw licht over het meer, het was of de wereld naar lucht hapte. Ver weg, aan de overzijde, sneeuwde het nog; een minuut later werd ook daar alles helder. Het landschap was wit, een spits, gekarteld wit van dikbesneeuwde dennen. Tom's Cabin was een klein, stomp wit kegeltje in een witte wereld ver weg. Een bruinachtige rook steeg op uit de schoorsteen, achter het raam ging eensklaps een onduidelijk licht branden; het was een kerstkaart-achtig beeld van vrede.

Helen schoof haar boeken voor dit beeld, zette haar bril weer op en begon te lezen in het rapport van dr Rothen-

stein. Ze begon met tegenzin, maar na vijf minuten las ze geboeid. Hoe intelligent was Rothenstein, hoe helder wist hij te formuleren, hoe zeker waren zijn conclusies, hoe eenvoudig, regelrecht was zijn stijl. ‘Van deze duizend waren vijfhonderd vrouwen, vijf honderd mannen. Allen waren dertig jaar oud en van één beroep: onderwijzer(es); allen zaten in dezelfde loonklasse, de levensomstandigheden waren nagenoeg dezelfde, de gezondheid van allen was op het moment van de test perfect’. Ze las formules, uiteenzettingen over typologische indelingen, bloedgroepstatistieken. ‘Door de psychologische afdeling werd tien procent der vrouwen en eveneens tien procent der mannen aangeduid met “type A”. De speciale kenmerken van dit type zijn door dr Hans Blotch beschreven in bijlage III’. Helen sloeg bijlage III op. ‘In elk geval’, besloot bijlage III, ‘was er een zéér duidelijk verschil in de nawerking van aandoeningen als hierboven beschreven. Bij het door ons gemerkte type A kon men zelfs bij proef W16 nauwelijks spreken van enige aandoening’. Helen las verder, bladerde terug, sloeg dan weer bladzijden haastig om. ‘Voorlopig zullen wij de afgescheiden stof HP_5 noemen, om de bekende redenen. We zijn er nog niet in geslaagd te ontdekken door welk orgaan deze stof wordt afgescheiden. Een onderzoek hiernaar is thans gaande. Het is overigens zeer wel mogelijk, dat dit onderzoek niet terzake doende blijkt, wanneer HP_5 synthetisch kan worden verkregen’.

Helen sloeg het rapport dicht, nam haar bril af en wreef zich over de ogen. ‘Hij heeft het’, dacht ze, ‘Rothenstein heeft het inderdaad gevonden. Maar nu begint het pas voor hem. Enfin, laat hij er zo goed en zo vlug mogelijk mee doorgaan’.

Ze belde Rothenstein. ‘Dat is uitstekend, Paul, gefeliciteerd. Dat is onze eerste overwinning. Alleen één ding: deed je niet een tikje minachtend over de voortzetting van het biologische onderzoek? Vertrouw je niet té veel op een mogelijke synthetische vervaardiging van HP_5?’

Rothenstein lachte en zei: ‘Misschien ben ik wel een

beetje in de ban van de mode. Het lukt tegenwoordig allemaal zo goed'.

'Ja', zei ze, 'maar ik zou het ene dus zeker niet laten. Je weet, dat ìk een voorkeur heb voor dat cobra-onderzoek'. Rothenstein: 'De hokken worden al gebouwd'.

'Heel goed', zei Helen. Ze legde de haak neer, schoof het rapport in een la. Ze zette haar bril weer op en begon te bladeren in het dunne boekje, waarin ze eerst had gelezen. Ze was jaloers op Rothenstein. Ze dacht: en toch is het maar een klein onderdeel, het vinden van één van de zovele zijwegen. Aan de hoofdweg was niemand nog toe. Ze stond op, ging naar de boekenkast en nam er een dik boek uit, dat tot titel had: 'Ideale Maatschappij-Typen, een Indeling en Omschrijving', door Prof. dr Richard G. Moss. Voor de bouwstenen van een ideale maatschappij kon men volstaan met zeven verschillende typen, die Prof. Moss zeer uitvoerig omschreef. Een leek zou zich hebben kunnen afvragen met welk nut, omdat waarschijnlijk op de gehele wereld niet zeven volstrekt zuivere mensen à la Moss zouden kunnen worden aangewezen. Maar daaraan had Moss ook nooit gedacht. Moss was bedrijfseconoom, hij gaf alleen maar een theoretische ideaal-opbouw aan. Moss had natuurlijk nooit één moment gedroomd, dat er ergens in Maine een grote groep academici aan het werk zou gaan met het geloof, dat deze mannen zouden kunnen worden gevòrmd, hoe dan ook, met injecties of tabletten.

Helen dacht: ik zou type E moeten worden. De vrouwelijke E, aangeduid als Ev. Ze lachte niet eens bij die gedachte. Hoe eenvoudig zou de wereld zijn! Een prachtige, volmaakte, hygiënische wereld, waarin alles storingsvrij zou verlopen, Geen moeilijkheden meer, geen misdaden, en geen mislukte huwelijken bijvoorbeeld. Nooit zou type B zich aangetrokken kunnen voelen tot type F, een type Bm (mannelijk) alleen maar tot een type Bv (vrouwelijk). Met precies veertien chemische formules zou de wereld volmaakt zijn, absoluut ideaal. Helen zuchtte weer en dacht aan die lange, lange weg die ze voor zich had. Was

de opgave te zwaar? Soms had ze ineens buien vol verwarring, alsof ongeloof wit en koud door haar heensneeuwde. Maar dan gebeurde er weer iets, rook ze in de dierenhokken de scherpe geur van faecaliën, vernam ze iets van een twist op het lab, las ze in de krant over een afschuwelijke lustmoord, en dan was haar geloof weer sterk. Want er waren twee werelden voor haar en die waren er altijd geweest: de zindelijke, weloverwogen, foutloze wereld waarin haar moeder haar had opgevoed, en die andere, verwarrende en onvolmaakte, grove wereld buiten haar bestaan. Die laatste hinderde haar voortdurend: vlekken op kleren kon ze niet uitstaan, de geur van een onverzorgde arbeider was iets verschrikkelijks; een w.c. in een hotel moest altijd worden overwonnen met veel papier op de rand; te laat komen was een hoofdzonde, een luide ruzie eigenlijk iets misdadigs. Haar ideaal was een glanzende, smetteloze, goed-geoliede wereld zonder botsingen, een rustig, anti-septisch bestaan.

En toch: er waren altijd uitzonderingen. Ze vormden een lange reeks onder en door haar bewustzijn, een lange reeks, die was begonnen met de warme pret van een volle luier, met plassen in bad, de plezierige schrik als een bord in honderd scherven viel, later de geur van sommige bezwete kleren, het gierend lachen van een keukenmeid ver achter in de tuin op een zomeravond, de geur van oom Otto, de paardenfokker - ja, dàt vooral -, stiekum kijken als Tom de tuinman ging wateren achter een boom, de ontroering van de afschuwelijke trompetmuziek van het Leger des Heils, het warme, stromende gevoel van toen Harold Jenkins haar had gezoend - ze was toen zeventien -, de opwinding van een boksmatch die ze eens had bijgewoond, de lucht van camenbert, het oorlogsgeluid van het journaal later, de kracht in een oude, ongeperste, strakgespannen mannenbroek, het was allemaal chaos. Chaos die thuishoorde in de andere wereld die niet bestaan mocht. En die altijd krachtig en onontkoombaar aanwezig was, altijd.

De telefoon ging. Het was Butcher, de chef van de huis-

houdelijke dienst van de afdeling H, die vroeg hoe laat de chauffeur haar moest komen halen. Ze dacht na en keek naar buiten, naar de grijze spiegel in de besuikerde, grillige rand. Ze zei: ‘Hij hoeft me niet komen halen. Maar hij moet zorgen, dat over drie kwartier mijn eigen boot aan steiger 3 ligt. Ik heb hem vanavond óók niet nodig, je kunt hem eventueel anders indelen, Butcher’. Ze legde neer, nam haar bril af en keek nogmaals naar buiten. Het begon nu echt te schemeren, en toch was het nog lang geen vier uur. In Tom's Cabin brandde het licht sterker dan daarstraks. Wat zouden ze daar nu doen? Theedrinken bij de haard? Hoe romantisch!, dacht ze schamper. En waarover zouden ze praten, waarover zouden ze toch al die dagen praten in hemelsnaam?

Ze keek op haar horloge, ze wilde niet te laat naar huis gaan, want ze zouden vroeg eten: William zou hen die avond voor het eerst zijn lab laten zien, een belangrijke gebeurtenis, zelfs papa zou meegaan. Ja, bij William ging papa wel kijken! Ook bij Bert was hij op een avond een kwartiertje aangekomen, maar bij háár was hij nog niet geweest...

Ze deed het licht aan en nam het rapport van Rothenstein weer ter hand, maar ze las niet. Zou Alec ook meegaan die avond? Hij was kind aan huis bij Bert, en William deed soms ook al haast vriendschappelijk tegen hem, in elk geval: veel minder uit de hoogte, als tegen een aardige huisvriend van nederige kom-af. Als zo vaak de laatste dagen overdacht ze, of ze Alec tòch had moeten uitnodigen die keer, dat Joan en William en Bert waren komen kijken. Maar van twee kwaden had ze gedacht het minst kwade te kiezen door Alec niet te vragen. Ze was er stellig van overtuigd geweest, dat Alec's verweerschrift hol zou worden, en dat hij haar op de lange duur gelijk zou geven. Dat hij zou inzien, hoe vaag en onduidelijk zijn leven *eigenlijk* was! En zij had gelijk gekregen: Mevrouw Stoops, de huisjuffrouw fluisterde: ‘Ik geloof, dat die Weatherwood 's morgens al drinkt... Als ik hem om elf uur zijn koffie laat brengen, dan...’ En op de vraag of

hij schreef: ‘Ja, dat wel, ik hoor zijn schrijfmachine steeds gaan... Maar toen ik laatst over de gang kwam, hoorde ik hem een paar keer hard achter elkaar vloeken’. Heel goed, had Helen gedacht. Als hij capituleert, niet dadelijk natuurlijk - o, er zullen nog heel wat debatten moeten volgen -, zal hij misschien eindelijk weer eens voor de studie gaan voelen.

Ze dacht altijd, dat filosofie het beste voor hem zou zijn. Dr Alec J. Weatherwood. Een rustige, glimlachende man, die het allemaal wist en die hielp meebouwen aan een vrediger wereld zonder storende onregelmatigheden. En dan zouden ze gelijken zijn, dan zou die stromende warmte in haar, die ze soms voelde bij een trage lach van hem of een plotselinge oogopslag, niet meer thuishoren in de verboden wereld van de chaos, maar in die andere wereld, de ingedeelde, verkavelde en overzichtelijke. Ze had hem al zien veranderen, ze had hem stiller zien worden, minder ironisch van optreden. Ja, dàt vooral: de ironie was minder geworden, ànders althans.

En nu? Nu was alles voorbij. ‘Nee, hij schrijft niet meer’, berichtte mevrouw Stoops, ‘en het drinken is ook opgehouden. En ik hoorde laatst, dat hij gauw weg zou gaan. Ik denk, dat hij wacht tot het kleintje van uw schoonzuster er is. Ik hoorde hem dat zeggen tegen die meneer Bickleston van het Oaklake-Hotel’.

Dacht hij dat hij geslaagd was met zijn taak? Of was hij onverschillig het nutteloze er van gaan inzien? Ze wist het niet. Ze wist alleen maar, dat Alexander James Weatherwood haar weer irriteerde, dat hij weer iets onverschilligs had gekregen, iets van het oude, onafhankelijke. ‘Er zijn maar heel weinig dingen belangrijk...’, had hij een gezegd. Was hij weer terug in die stemming?

Ze zette zich krachtig aan haar lectuur. Maar even later keek ze opnieuw op. Had ze er tòch fout aan gedaan hem niet uit te nodigen op haar lab? Was het juist verkeerd geweest, dat ze zich zo weinig met hem bemoeid had, dat ze hem zoveel mogelijk met rust had gelaten? Hemel, dat had hij toch wel goed begrépen?

Buiten sneeuwde het woelig. Het is de sneeuw, dacht ze, het is de onrust van de sneeuw. Ze sloot het gordijn. Maar het donkerblauwe fluweel sloot de wereld niet buiten, er kwam een witte vlek op, een motorboot. Languit, bijna naakt, lag daarin een slapende Alec J. Weatherwood, met op zijn buik ‘La Rose de Madame Deburau’. Hij glimlachte droevig in zijn droom, alsof hij àlles, àlles begreep. Zonder het te weten nam Helen de droevigheid van dat gezicht over, maar niet de glimlach. Hemel, dat het juist Alec moest zijn! Er zijn millioenen mannen op de wereld en juist Alec moest het zijn. Keuze-bepaling? Waren er duistere, nog onontdekte formules in het bloed van de één, die contact zochten met andere formules in het bloed van de ander? Was het zó? Een onopgelost geheim in de chemische chaos? Of was het alleen maar héél plat, ordinair, als de snuffelweg van honden die elkaar in het donker blindelings vinden? Een afschuwelijk beeld!

Ze trok de gordijnen weer open, opnieuw was de wereld woelig, maar zindelijk tenminste. Ze ging op het terras, snoof de gereinigde lucht op. Van héél, héél ver kwam het gedempte, intieme geluid van een motorboot, een onzichtbare man lachte beneden op de betonbaan, ergens blafte driftig een hond, zeker de herder van een politieman. De atmosfeer was zuiver en toch vol donkere geheimen.

Door de aether zochten formules contact met formules. Eensklaps wist ze heel zeker, dat ze hem kwijt zou raken als ze niet iets deed. Ze ging naar binnen, liep naar de garderobe, deed haar ruw-wollen, groene wintermantel aan, trok strak de zwarte, brede riem om haar middel. Ze sloot haar kamer af en ging. Vijf minuten later stond ze in haar boot, stevende door de sneeuw recht over het meer, naar Tom's Cabin. Ze had maar één ding in haar hoofd: dat hij niet moest denken uit onverschilligheid met rust te worden gelaten door haar. Een enkel woord - ‘hallo’ of zoiets - en een enkel kop thee in Tom's Cabin zouden al voldoende zijn om dat te bewijzen...

‘Het enige nare van jouw liefde voor rumgrocs is’, zei

Joan, ‘dat ik er zo pijnlijk door word geconfonteerd met mijn gedwongen onthouding’. Ze zette het dampende glas voor hem neer en zei: ‘Dat is je tweede en daar blijft het bij, je hebt nog werk te doen’.

Alec lag weer met zijn voeten languit op tafel lui te lezen in de ouwe sok Dickens, die het toch maar had gekund, en hij zei zonder op te kijken en een beetje brommerig: ‘Ja, we moeten zo weg, verdorie’. En later even: ‘Ik zal zo de trap schoonvegen voor je, die zal wel dik onder de sneeuw zitten’.

Over de gewatteerde trap kwam op hetzelfde ogenblik Helen naar boven, voorzichtig lopend in de dichtgroeiende schemering, bang om uit te glijden. Joan en Alec hadden allebei wel vaag een motorboot gehoord, maar er voeren zoveel boten op het meer... Het zou wel weer politie zijn geweest.

In de droge, neerdwarrelende sneeuw, blootshoofds, stond Helen verward voor het raam naar binnen te kijken, zag ze Alec met zijn sokken zomaar op tafel liggen; hij lag lui te lezen en tevreden te drinken uit een dampend glas; bij de trillende gloed van de haard zat Joan te breien aan een luierbroekje van een raar, onaesthetisch model. Ze zag, dat geen van beiden sprak en heel tevreden in zichzelf gekeerd zat in de kleine, rommelige ruimte, met boeken en glazen en knotjes wol. Het was allemaal heel levend, heel werkelijk. Helen scheen die kamer op dat moment de bron van alle heimwee in het aardse bestaan. Ze stond daar en rilde, buitengesloten. Ze keek naar de belachelijke, wanstaltige buik van Joan, naar die bolle, met rose wol bepluisde rok. Ze keek naar de ruw gestopte sokken van Alec. Ze zijn thuis, dacht ze. Ze zijn thuis bij elkaar, ik hoor er niet bij, ik ben een ander. Zou de paardenfokker ook zo thuis hebben gezeten, ongegeneerd, zonder dat er een woord over zou zijn gezegd? Plotseling wilde ze, dat Joan niet getrouwd was met William, en tegelijk wilde ze - hoe verwarrend! - dat zij Joan was. Maar dadelijk daarop zag zij het dikke, strenge gezicht van haar moeder met de zindelijke prothese. En toen weer

de bolle, met rose wol bepluisde rok van Joan. Twee werelden.

Ze rilde en haatte haar moeder en haatte die dikke buik. Even stond ze op het punt naar binnen te gaan om iets sarcastisch te zeggen. Ze keek naar Alec, naar zijn rustige, glimlachende gezicht. Hij sloeg een bladzij om, dronk, ging verder met lezen. Helen voelde een volle, warme stroom dwars door haar middenrif trekken. Ze wist, dat ze nooit moest trachten hem te veranderen, dat daar de man lag, van wie ze hield. Voorzichtig draaide ze zich om en nòg voorzichtiger ging ze de trap af. De sneeuw had de geur van oom Otto, heel vreemd was dat...

'Hé, Joan!', riep Alec, met een bezem in zijn hand. 'Heb jíj daar straks nog iets uit de boot gehaald?'

'Welnee', zei Joan, 'met die sneeuw...'

Samen stonden ze in de deur te kijken naar de voetstappen op de trap.

Alec zei: 'Zie je wel, ik mòet hier weg. Politie, overal, net of we misdadigers zijn'.

'Ja, zei Joan. Ze dacht: wìl hij nou niet zien dat het damesschoenen zijn geweest?'

XXIII

Winter 1951

Er waren vele genodigden, zodat Alec bijna niet opviel in de menigte. Bovendien ging al heel spoedig het licht uit. Ze zaten op William's verdieping - de derde - in een kleine, intieme zaal, die verrassend veel leek op een klein bioscooptheater, een show-room van een filmmaatschappij bijvoorbeeld; er waren niet meer dan zestig fauteuils. Twee dingen waren opvallend: de grootte van het doek, en - een meter of vijf daarvoor, vlak tegen de eerste rij fauteuils aan - een grote schakeltafel met microfoons, ingebouwde meet-instrumenten, honderd wijzers en knoppen en handles en zelfs een paar peilglazen, die wel iets leken op reageerbuizen, waarin groene, gele en rose voch-

ten zachtjes borrelden. Achter de schakeltafel zaten dr William Pousekovsky, hoog en recht in het donker, en een grote, brede, zeer mannelijke vrouw met uitpuilende ogen achter een dikke bril; deze vrouw droeg een witte jas, een zwarte, gehaakte zelfbinder en zwarte, platte schoenen. William was gekleed in een zeer goed zittend, grijs colbertcostuum.

Op het doek kwamen lichtflitsen, concentrische flitsen in velerlei kleuren. Alec zat op de derde rij, tussen Joan en de dikke, intelligente neger Beaver in. Naast Joan zat Bert, naast Bert Helen. Op de tweede rij zaten onder meer professor Pousekovsky, monsieur Jacquard en meneer Mencken. De professor had kwaadaardig gekeken, toen hij bij de contrôle aan de grote ingang ook Alec had gezien. Hij had kortaf het wachtwoord 'Kerstmis' gemompeld. Maar nu was het licht dan tenminste uit; Alec voelde zich betrekkelijk veilig.

'Dames en Heren', zei William, 'het is duidelijk, dat ik u technische uiteenzettingen zal besparen. Bovendien wordt u geacht alles te vergeten zodra de demonstratie is afgelopen. Weliswaar is de *theorie* van de tot dusver bereikte resultaten ook buiten Oaklake bekend, maar met de practijk kan men waar ook ter wereld onmogelijk zover zijn als wij nu. Een enkele opmerking over een klein detail kan reeds het verraden van een groot geheim betekenen. De heren en dames medewerkers van andere afdelingen begrijpen dat zonder meer. Mijn opmerking geldt dan ook voornamelijk een enkele gast, die bij wijze van uitzondering hier aanwezig is. Maar overigens dadelijk ter geruststelling: wat u gaat zien is feitelijk niet zeer nieuw. Het is de basis, waarop wij hier in Oaklake verder zullen werken. We zullen beginnen'.

Alec dacht: sommige mensen drukken hun waardering voor iemand op een vreemde manier uit. Hij moet het wel héél bijzonder vinden, dat ik de laatste tijd zoveel met Joan ben opgetrokken. En misschien heeft nog een ander er op aangedrongen, dat ik uitgenodigd zou worden, Bert waarschijnlijk, of misschien Helen wel. Joan niet, dat ligt

niet in haar lijn. Ze weet zelfs niet, dat ik het toch wel interessant vind.

Het licht op het doek was grijs geworden en een beetje glinsterend. Plotseling zag Alec, dat het water was.

William zei: 'We hebben de spiegel nu gericht op het meer'. Het beeld verschoof, duidelijk was ineens het Oaklake-Hotel te zien. Weliswaar schoten er scherpe, onregelmatige sterretjes over het doek, als bij een slecht televisietoestel, maar het beeld was zeer werkelijk, ook al, omdat de kleur haast natuurlijk was.

'Op deze wijze gebruikt werkt onze Coloradar-apparatuur ongeveer als de lens van een technicolor-camera', zei William. 'Alleen: een dergelijke camera is uiteraard veel minder lichtgevoelig'.

Er kwam een motorboot in het beeld, eerst ver weg en klein, maar bijzonder snel werd hij groter en groter. Er stonden twee geuniformeerde mannen in; ze zagen er kouwelijk uit en hadden allebei hun kragen opgeslagen. De man die niet achter het stuurwiel stond had zijn handen ongedisciplineerd in zijn broekzakken gestoken. Het beeld werd steeds groter, tot alleen nog maar hun gezichten op het doek waren. De mannen maakten ontevreden een paar opmerkingen tegen elkaar; het was als een oude kleurenfilm, waarvan het geluid is uitgevallen.

William zei: 'Als de boot niet zo schommelde, zou het zelfs mogelijk zijn om bijvoorbeeld de neus van één der mannen twintig maal vergroot op het doek te krijgen. Maar nu gaat dat niet'.

Er werd geschuifeld en gekucht, zwaar geademd zo nu en dan.

'En nu zullen we eens kijken wat men in New-Oaklake aan het doen is'. Op het scherm kwam een zee van warrelingen, even de flits van een wolk, daarna een massa gekarteld wit - dat was het bos - en toen een net, regelmatig en overzichtelijk conglomeraat van betonnen gebouwen: het was de nieuwe, kleine stad, waar de leden van het lagere personeel woonden. Het leek een kunstige maquette. Opnieuw werd het beeld groter.

‘We zullen de bioscoop eens nemen’.

Het beeld kreeg een zoekende gang, was plotseling vol kleurige cirkels, die pijn deden aan de ogen, en daarna kwam een deel van de bioscoop in beeld, zeer helder en zeer dichtbij.

Monsieur Jacquard zei: ‘Het is verbluffend’.

De professor naast hem trok nukkig met de schouders, mompelde iets.

Op de gevel stond in een schamele illuminatie van electrische lampjes aangegeven, dat de film ‘Rope’ werd vertoond. De volgende voorstelling was om kwart over negen, aldus kon men met enige moeite lezen op een bord boven de kassa. Even later echter was het bord veel beter zichtbaar, het beeld concentreerde zich op de kassa, die langzaam naderbijkwam. De hall van het theater was leeg en de juffrouw in de kassa - een jong, pukkelig ding met een klein, streng brilletje op - was rustig bezig met het controleren van een aantal lijsten. Haar volle lippen bewogen tellend. Eensklaps waren alleen maar die lippen in het beeld, ze vulden nagenoeg het hele doek.

Alec voelde het koud langs zijn rug lopen. ‘Potverdorie...’, zei hij fluisterend.

Joan kreunde, als verbluft en verveeld tegelijk, maar Alec lette er niet op, bleef volkomen overrompeld het beeld volgen.

‘Het oude dorp’, zei William.

En daar was het al, door het Coloradar-oog besprongen over het oude eikenbos heen. Maar vrij snel werd het beeld warrelig. ‘Het gaat sneeuwen’, zei Wiliam, ‘maar dat is niets’. Hij sloeg een paar handles om, zei iets tegen zijn assistente. Er kwamen honderden rode cirkels op het doek. ‘Ja’, zei William. En eensklaps werd het beeld helder. William zei: ‘We zijn dwars door de sneeuw heengegaan. En nu gaan we dwars door het bos heen’. Opnieuw de rode cirkels, vlak daarop nogmaals Oaklake, niet alleen de daken, maar zo, alsof er geen bos bestond. De spiegel nam één der buitenste huizen van het dorp. Het was dat van Wilson, de postbode. Er kwam een man het doek op-

gelopen; het was Sebastian, de broer van Wilson. Hij klopte op de deur en ging dadelijk naar binnen. ‘Schakel in op drie’, zei William. De rode cirkels. Een vaal licht. De rode cirkels. Een zeer schemerig interieur, een keuken of iets dergelijks. ‘Naar links’, zei William. Weer de rode cirkels, daarop een helkleurige chaos, toen ineens zacht, geel licht, een tafel, een vrouw in een bed, Wilson, en Sebastian, die een pakje gaf aan de vrouw. Het was geen mooi beeld, nogal onwezenlijk, de gezichten waren vertrokken en de perspectief van alles was zeer onwaarschijnlijk, maar vrij duidelijk kon men toch zien wat zich in de kamer afspeelde.

Een opgewonden gemompel klonk door de show-room.

‘Jezus’, zei Alec fluisterend tegen Joan, ‘dit is Orwell. Néé, dit is nog véél gruwelijker’.

Joan kreunde weer, met de nagels op haar tanden.

William zei: ‘We kunnen dit momenteel nog maar doen in een straal van zeven mijl. Maar daarbuiten hebben we weer heel andere mogelijkheden. We zullen eens kijken of er in de naaste omtrek een vliegtuig in de lucht zit’, en tegen de brede, mannelijke vrouw: ‘De automatische detector’.

Er kwamen dwarrelingen, sneeuwvlokken waarschijnlijk, rode cirkels, wolken, rode cirkels, een zeer klare sterrenhemel met een maan, die plotseling weg was. Sterren flitsten als meteoren over het doek. Maar na een paar seconden werd het beeld rustig en zag men een tweemotorig vliegtuig door de lucht zeilen. Na een poosje werd het hele doek gevuld door de cockpit. ‘We zullen de piloot eens nemen’. Rode cirkels. Men keek binnen in het toestel en zag een stuk van de wang van de bestuurder, zijn lippen waren gespitst, hij floot kennelijk een liedje.

‘En nu tot slot een paar opnamen van de maan’.

Een gele plek: de maan. De plek dijde uit, werd te groot voor het doek, veranderde van kleur, werd groener, daarna blauw, daarna grijs. Men zag een kraterrand, daarop een deel van die rand. Tenslotte hield het beeld stil, gericht op een vreemde, lavasteen-achtige partij. William

zei: ‘Zo zou je het ook zien vanuit een helicopter op dertig meter hoogte’.

Er werd weer onrustig geschuifeld en gekucht. Joan kreunde diep in haar keel, alsof ze pijn had. En eensklaps drong het tot Alec door.

‘Joan, is er iets bijzonders?’, vroeg hij snel. ‘Moet ik William waarschuwen?’

Ze knikte. Alec stond op, schuifelde langs Beaver en de anderen naast hem, liep naar William, fluisterde het hem in het oor.

Het beeld knapte uit elkaar in duizend kringen, het doek werd wit, toen donker. Het licht in de zaal ging aan. William zei: ‘Door omstandigheden moeten we het hierbij laten’, en tegen zijn assistente: ‘Bel een ambulancewagen’.

XXIV

Beneden, op de vliegveld-achtige, brede betonbaan stond Helen de ambulance-wagen na te kijken. Ze klemde haar blote handen om de revers van haar ruw-wollen, groene wintermantel en hield haar hoofd nadenkend tegen de gespannen knokkels gedrukt. Het sneeuwde weer, nat nu, en Helen was nog verwarder dan die middag.

Verward was zelfs niet eens het goede woord, ze was verbijsterd. Hoe ondenkbaar ver was William reeds met zijn werk! Hoe mannelijk zeker was zijn gedrag, hoe groot de overtuiging, dat hij zou slagen. Ze wist half wat zijn voornaamste doel was, en hoe dicht was hij daar nu reeds bij!

Ze was zich steeds onbelangrijker en onzekerder gaan voelen, en ze had een zurig, misselijk makend gevoel in de maag gekregen, toen ze William de woorden had horen zeggen: ‘Zo zou je het ook zien vanuit een helicopter op dertig meter hoogte’. En vlak daarop was dat van Joan gekomen. Een kind... Er zou een klein, vertederend kind

op ‘Sunrise’ komen! Het was plotseling tot haar doorgedrongen, dat ook zij er op had gewacht, al die maanden lang. Alleen: al die tijd had ze de gedachte eraan weggeduwd.

Haar werk scheen haar nu zeer nietig toe, zeer theoretisch, onbelangrijk. Ze twijfelde er ineens sterk aan of ze het wel ooit zou kunnen voleinden: en wat dan nog? Ja, ze voelde zich verbijsterd, ook al, omdat ze er sinds enkele uren van overtuigd was, dat ze niet hield van dr Alexander James Weatherwood, doch enkel en simpel van de Alec op kousevoeten. Maar die zou nimmer passen bij dr Helen Pousekovsky, alleen maar bij een Helen, die zou kunnen verdragen, dat men: ‘Nou, je mag der wezen’ tegen haar zei, met blote, bewonderende blikken daarbij op haar borsten en billen. En zo'n Helen bestond er, ergens in een donker gebied, waarin ze illegaal werkte tegen de sterke bezettingsmacht van dr Helen, type Ev.

En dr Helen met de bril zei, dat het maar goed was, dat Alec nu ging en Helen met de borsten en billen zei, dat het verkeerd was, volkomen verkeerd. En samen schoven ze ineen tot de vrouw, wier hoofd rustte op gespannen, ongeschoeide knokkels. Helen Pousekovsky stond te wachten op Alec J. Weatherwood, die voorgoed uit haar leven zou verdwijnen.

Het duurde nog minstens een kwartier voor hij beneden kwam, samen met Bert. Bert zei: ‘Rij je met ons mee, Helen?’

‘Nee, ik zou graag een ogenblik met Alec willen spreken voor hij voorgoed hier weggaat’.

Bert zei, alsof hij er niet zo gauw bij gedacht had: ‘Ga je werkelijk binnenkort, Alec, werkelijk?’

‘Morgen’.

‘Maar dan zie ik je toch zeker nog, dan zie ik je toch nog?’

‘Natuurlijk’. Alec stond daar losjes en vriendelijk, met zijn overjas open, dezelfde jas, die hij en Helen in Boston hadden gekocht.

‘Zullen we dan maar?’ vroeg Helen nerveus.

‘Ja’, zei Alec. Hij keek Bert na, die verstrooid, mistig

wuifde en moeilijk naar de auto-parkeerplaats liep. Hij vroeg: ‘Wáár wil je praten?’

Ze haalde de schouders op, wist ineens niet wàt er te praten viel. ‘Ik ben met de boot’, zei ze.

‘Goed’.

Helen wenkte een politie-man, bestelde een dienst-auto. Zwijgend lieten ze zich over de betonbaan naar de steiger rijden. Dr Helen dacht: dit is de laatste avond, en Helen dacht: en tegelijk de eerste. Dr Helen dacht: ja, zo is het, laat ik één enkel uur eerlijk zijn, laten we alle troebelheden vergeten, laten we alle onzuiverheden wegvagen met één eerlijk uur praten, zomaar praten. Ze liepen over de steiger, met zachte stappen in de zachte sneeuw. ‘Deze is het’. Het was een overdekte boot.

Alec hielp haar instappen, gooide de twee touwen los, sprong haar na.

‘Laat mij maar’, zei hij. Hij ging achter het stuurwiel staan, waarachter de lichtjes reeds brandden. ‘Ik zal de schijnwerper doen’, zei Helen.

Het sneeuwde nog steeds, dun en klef. Voorzichtig voer hij langs de andere boten aan de steiger; na korte tijd waren ze in vrij water.

Helen zei: ‘Ik wil afscheid nemen van je in Tom's Cabin. In je eigen hol’.

‘Dat is goed. Maar het zal wel even duren voor ik het daar warm heb’.

‘Ja. Maar misschien valt het mee. Misschien is het er nog een beetje warm van vanmiddag’.

Hij zei een hele tijd niets, kuchte een paar keer, begon opeens: ‘Ben jij daar boven geweest?’

‘Ja. Ik had willen binnenkomen. Maar eensklaps kon ik het niet, ik hoorde er niet’.

‘Nu wel?’

Ze zei: ‘Ik heb het mezelf toegestaan er nu wel te horen’.

Ze liet de schijnwerper spelen door de sneeuw, ving niet ver van hen een politieboot, die terugscheen, daarna het licht weer doofde.

Helen zei - het was de koele, nuchtere stem van dr Helen

die sprak -: ‘Ik hou van jou, Alec. En jij houdt van mij. Is het zo niet?’

‘Ja, zo is het’, antwoordde hij laconiek.

‘Eenvoudig eigenlijk, hè?’

‘Het lijkt erg eenvoudig’.

‘Ja, je hebt gelijk, het is het niet. Het is als een Braziliaanse, die verliefd wordt op een Chinees. Ze houden van elkaar, maar er is over en weer geen begrip voor elkaars wereld. De één wil geen Braziliaan worden, de ander geen Chinese. En ook als ze het zouden willen, zouden ze het niet kunnen, ze zouden het eenvoudig niet kunnen’.

‘Er zit een mogelijkheid tot debat in’, zei hij, ‘maar laten we er mee ophouden. Laten we niet meer debatteren, nooit meer’.

‘De zaak is’, zei ze, ‘dat we van elkaar houden, maar dat we elkaar niet aanvaarden zoals we zijn. Is dat helder gesteld?’

‘Ja, dat is zo helder mogelijk gesteld’.

‘Hemel, Alec’, zei ze, ‘wat hebben wij een troebele situatie geschapen. Ik had het je nooit mogen voorstellen, dat van die schrijverij’.

‘En ik had het nooit mogen aanvaarden. Het heeft me bijna kapot gemaakt. Ik ben nog nooit zo geweest, in mijn hele leven niet, zo idioot. Niemand heeft me ooit zo ver gekregen. Maar zo gaat dat blijkbaar, als je van iemand houdt die je tegelijk haat’. Hij verbeterde snel: ‘Wier wereld je tegelijk haat’.

Ze zei: ‘En tòch gaan we niet debatteren...’

‘Nee, nooit meer’.

Ze vroeg: ‘Je weet, waarom je me haat. Maar weet je ook, waarom je van me houdt?’

‘Nee, dat weet ik bij God niet. Ik hou van je haar en zoals je loopt en zoals je in elkaar zit en zoals je ruikt. Ik hou van je om het wijf in je. Je bent een lekker wijf en dat blijf je, geen laboratorium-jas kan dat verbergen’.

Ze zei: ‘Ik weet ook niet waarom ik van jóu hou’.

‘Ik ook niet’, zei hij stekelig. ‘En eerlijk gezegd gelóóf ik niet eens dat je het doet. Práten erover, dat is gemakkelijk

genoeg, maar er iets voor willen verliezen, dàt is heel iets anders'.

'Heb jíj er iets voor willen verliezen?'

Hij zei: 'Niet soms? Ben ik mezelf niet maanden kwijt geweest door die stomme schrijverij? Heb ik niet maandenlang als een gek op de tenen proberen te lopen? Morgen zal ik je de hele rommel geven, dan kun je zien wat ik verloren heb. Ik had geen plezier meer in mijn leven'.

'En nu?', vroeg ze.

'Ik weet het niet. Maar over drie maanden is het allemaal anders, vast en zeker. Alles slijt. Als ik over drie maanden een portret van je in de krant zie, zal ik alleen maar denken: van dat wijf heb ik gehouden, vroeger, toen ze nog leefde. Zoiets... Pas op!', zei hij plotseling, 'de steiger, licht even bij'. En daarop: 'Ofschoon, zijn we eigenlijk niet uitgepraat?'

'Nee', zei ze. De steiger stond nu in het licht. Ze pakte een touw en wierp dat om één der palen. 'Nee', zei ze nogmaals. Ze keerde zich om en pakte hem bij zijn revers en keek hem ernstig aan, alsof ze iets zeer belangrijks wou gaan zeggen. Maar daartoe kreeg ze de kans niet. Ze voelde haar botten bijna kraken, riep tussen haar scheefgedrukte lippen door zoiets als 'au', maar verzette zich niet. De illegaliteit stond op en rende verrukt van vrijheid door haar bloed, dr Helen Pousekovsky - type Ev - voor zich uitdrijvend, Ev vluchtte achter de levensboom van de kleine hersenen en riep van daaruit met zwakke stem: 'Ik wil, dat je je weduwnaar voelt, als je over drie maanden dat portret ziet'.

Maar vanuit het oerwoud der verwildering riep het beest, terwijl het de klauwen kromde, haatdragend op zoek naar beschadiging: 'Wie wil hier wat?' Helen was ineens afschuwelijk bang, maar Ev had zelfs de kracht niet meer voor het geringste tegen-offensief.

Om drie uur des ochtends schoof Alexander James Weatherwood één der overgordijnen opzij, keek naar

buiten en zei plagend: ‘De Coloradar-spiegel heeft zeer waarschijnlijk niet gewerkt vannacht. Het is daar zo dood als wat’.

Dr Helen Pousekovsky vroeg: ‘En zijn er ook geen voetstappen op de trap?’

‘Alleen de onze’.

Ze trok de zwarte riem om haar mantel dicht.

Hij vroeg: ‘Zou het je iets hebben kunnen schelen?’

‘Maar Alec! Natuurlijk! Ik zou het verschrikkelijk hebben gevonden!’

‘En nu dan, nu? Je kunt nu later tòch nooit meer geheim houden, dat je iets verloren hebt’.

Ze glimlachte teder, pakte hem bij zijn revers en zei: ‘Ik zou het nooit beter aan iemand anders hebben kunnen verliezen’. En bijna naïef: ‘De eerste is niet altijd de beste, heb ik wel eens gehoord’.

Hij zei, een beetje bitter, maar niet zonder ironie: ‘De tijd zal het leren’.

Ze dacht na, keek wantrouwend en vroeg indringend: ‘Je denkt toch niet, dat...’ en verduidelijkte: ‘Sommigen denken dat het afschuwelijk is, de eerste keer en dat het daarom niet kan schelen met wie je...’ Ze onderbrak zichzelf en vroeg nogmaals: ‘Je denkt toch niet...?’

‘O hou op’, zei hij, ‘in hemelsnaam... Je dènkt te veel. Wees toch niet zo onzeker. Je bent toch iemand!’

Ze dacht: ben ik onzeker? Ziet Alec mij als onzeker? Het was een nieuw gezichtspunt.

Ze keek hem aan, zoals hij daar stond, zichzelf een laatste glas rum inschenkend. ‘Wil je ook nog?’, vroeg hij, zonder op te kijken.

‘Nee’, zei ze zacht. Ze keek nog steeds naar die kalme man met het glas en de fles, ze keek naar zijn jas, die er goed uitzag, maar die zo goedkoop was geweest. Wat een vertederende man was hij! Moesten het dit soort mannen zijn die de moeder in je losriepen? Ze dacht plotseling aan Joan en zei: Misschien is er nu al wel een kind in ‘Sunrise’. ‘Ja’.

En toen was het, dat ze snel vroeg, wat ze steeds het

laatste uur had willen vragen: ‘Alec, je gaat toch niet ècht, hè, morgen?’

Hij zei: ‘Toch wel. Er zijn maar twee mogelijkheden: of het debat heropenen of weggaan. In elk geval: dit kan nooit worden herhaald op dezelfde basis. En het debat hebben we afgezworen. En dus moet ik wel gaan’.

‘Ja’, zei ze. ‘Ja, je moet gaan. 't Is voorbij. Ja, zo is het afgesproken, ja’.

‘Ja’.

Een minuut daarop vertrokken ze. Rillend in de kilte, voeren ze over een stil meer door de nacht naar ‘Sunrise’. Er brandde daar nog licht; een helder punt was het om op af te varen in het duister van de winterochtend. Ze zeiden al die tijd niets, het was voorbij, zo was het afgesproken. Later liepen ze toch nog hand in hand over de schoongeveegde flagstones, maar dat was al. De wereld was leeg en nat en zonder zin. In de hall kwamen ze mevrouw Stoops tegen, die op een blaadje een kop bouillon droeg.

Ze zei: ‘Ik ben zelf maar opgebleven’, keek toen pas een beetje verbaasd van Alec naar Helen, herstelde zich onmiddellijk en zei geheimzinnig: ‘'t Is een uur geleden gebeurd. 't Is een jongen. Mevrouw heeft nu zo'n trek in bouillon’.

‘Vraag of we even mogen komen’, zei Helen.

Ze wachtten in de hall. Het dunne, vliezige schreien van een kind begon te klinken. Helen noch Alec zei iets en geen van beiden glimlachte. Het uur was volstrekt zonder toekomst. Mevrouw Stoops kwam terug en knikte dat het goed was.

Het hoofd van Joan lag goedmoedig op een bol kussen. William stond hoog en rechtop in de wieg te kijken, de handen op de rug. Hij glimlachte beleefd en afwezig, toen hij werd gefeliciteerd.

‘De één komt, de ander gaat’, zei Joan.

‘Zo’, zei William, ‘ja ja. Zeg Alec, eh..., je houdt je natuurlijk wel aan de afspraak, hè. Je begrijpt, het was zeer exceptioneel, en...’

Alec zei: ‘Ik zal trachten alles te vergeten wat er na acht uur is gebeurd...’ En opgewekt: ‘Behalve dit natuurlijk. Dit gaat alles te boven. Nietwaar Joan?’

Joan zei: ‘Je bent een fijne vent’.

‘Ja’, zei Helen.

‘Nou, het beste dan maar’, zei Alec. Hij gaf nogmaals een hand. Ineens viel het hem zeer zwaar uit ‘Sunrise’ weg te moeten, het was niet alleen om Helen. ‘Bedankt voor alles. En je moet maar zo denken: geen bericht goed bericht’. William vroeg verstoord: ‘Waarom huil je nou ineens, Joan?’

Later, op de gang, vroeg Helen aan mevrouw Stoops: ‘Zou er nog whiskey zijn?’

De ander zei vrij koel: ‘In de bar natuurlijk wel. Daar zit meneer Weatherwood ook’.

‘Ja’, zei Helen, ‘daar was ik al bang voor’. Ze opende de deur van haar kamer en ging binnen. Drie seconden later was het dichtklikken van het slot hoorbaar. Het was voorbij.

XXV

Het kleine établissement ‘Desperado’ in Pasadena ging elke avond pas om elf uur open en sloot 's ochtends om precies vier. Het was een club, men kon er niet in zonder lidmaatschapskaart of althans niet zonder iemand, die zo'n kaart in zijn zak had. Het was overigens niet zo moeilijk om zo'n kaart te krijgen, want ‘Desperado’ was zeker geen exclusieve club voor mensen met veel geld; de meeste leden waren betrekkelijk laag gesalarieerde filmschrijvers, die ééns verzen hadden geschreven en in sommige gevallen ook romans, en die verbeten hun best deden om ondanks hun drukke studio-werk door te gaan met het schrijven van verzen en romans. In de bar van ‘Desperado’ zaten ze elkaar van nacht op nacht te vertellen van hun plannen. Er kwamen ook acteurs, mannen, die in een verleden vol

roomtaarten naar Hollywood waren gewenkt, en die nu oud waren en vergeten en een baantje hadden als hoofd van de etiquetteer-afdeling in een fabriek voor vruchtenconserven of een betrekking als schoenverkoper, of die, als ze geluk hadden gehad, shows organiseerden voor mode-zaken: ‘En dit, dames, is Eileen, Ze draagt een robe van steenbruine tafzijde. De wijde, stijlvolle mouw is afgezet met...’

Emigranten kwamen er ook. Sommigen waren film-cutter, anderen hadden zo nu en dan een kleine bijrol, weer anderen werden onderhouden door vrienden. Er zaten ook mensen aan de bar soms, die iets te maken hadden met fotografie, of die bezig waren aan een vaag rapport voor de één of andere universiteit. Een enkele keer kwamen er een paar journalisten, vermoeide, verloren mannen. Bijna geen der leden van ‘Desperado’ was geslaagd in het leven. Bij ‘Desperado’ hadden ze de kans om elkaar te vertellen wáárom eigenlijk niet. De besten onder hen, de emigranten en de oude, uitgerangeerde acteurs, vertelden het elkaar beslist niet zonder humor; zíj waren het dan ook, die na de terugslag in het filmbedrijf in 1946 de club hadden opgericht en de naam hadden bedacht. De zaak was een beetje verwaarloosd en erg rommelig, met overal foto's van jan en alleman: ‘Ja, dat ben ik, ja, met Hedy. We waren vroeger dikke vrienden in Praag’.

Met behulp van een voorspraak-reeks, die was begonnen bij Charles Bickleston, arriveerde in dit bedrijf op een rustige Februari-avond een nieuwe bar-keeper, die zich Alec liet noemen. Al na een week voelde hij zich er voortreffelijk thuis en na een maand was hij in het bezit van een tweede-hands motorfiets, waarop hij 's ochtends tegen vijf uur rustig door de straten van Pasadena reed en door de heuvels koers zette naar een vervallen buitenplaats, bewoond door een oud, Pools echtpaar, dat zich blijkbaar had verzoend met de naderende dood en dat teerde op de laatste resten van een uit een verlopen confectie-fabriek overgehouden kapitaal. Ze woonden daar samen met een

kleindochter, een oorlogswees, die haar best deed beeldhouwster te worden. Verder was er nog een verzakte dienstbode, ook al een Poolse. En dat was de hele familie. Van dit viertal zag Alec, die in de oude chauffeurswoning van het buiten woonde, eigenlijk alleen maar zo nu en dan Myriam, de jonge beeldhouwster. De anderen lieten zich zelden zien, leefden maar zowat, voornamelijk op het zuidelijke terras aan de andere kant van het huis.

Bij stukjes en beetjes begon Alec de chauffeurswoning op te knappen en te installeren. Toen er in Maart een klein buitje viel, lekte het dak niet meer. Hij kocht hier en daar wat stoelen en tafels, een divan, hij timmerde een boekenrek en midden Maart kwamen zijn boeken over uit Oaklake. Hij schreef Charley, dat hij het best naar zijn zin had, en dat hij besloten had voorlopig te blijven waar hij zat. Charley moest maar niemand vertellen waar hij woonde, hij had er zo'n gevoel van, dat dat voor iedereen beter was. En Charley schreef terug, dat alles dik o.k. was, dat hij Tom's Cabin had verkocht aan dr Helen en dat hij steeds hogere bedragen kreeg aangeboden voor het hotel, dat hij het overigens erg druk had, meest van ééndagsklanten, die het één of ander te doen hadden binnen De Omheining.

's Middags om twaalf uur stond Alec op, scharrelde wat door het huis, bedacht een kalm ontbijt, at buiten in de zon, lezend en zich uitrekkend en reed 's middags naar de zee, waar hij zwom en weer las en - als dat zo uitkwam - stoeide met een blonde figurante, die dikwijls tijd te over had, en verveeld haar dag verdeed op het strand.

Heel dikwijls ook bleef Alec thuis en ging hij naar de verwilderde tuin, waar hij een hangmat ophing; dan lag hij een hele middag te luisteren naar de gelukkige vogels van Californië. Hij was weer waar hij was, hij was thuis bij zichzelf. Niet helemaal natuurlijk, het beeld was nog niet compleet, want een goed huis begint met twee. Maar Alec had geen haast.

Een paar keer in de week ging hij eens kijken in het atelier

van Myriam, een donker, sterk en nogal slordig meisje, dat behalve beeldhouwen geen andere belangstelling scheen te hebben. Ze was critisch, zag van weinig dingen het nut, en was tevreden met de vervallen villa en de verwaarloosde tuin, waar ze, zoals ze zei ‘door de goedkope kermis van het leven’ niet gestoord werd. Ze kende een groot aantal recepten van Russische en Poolse gerechten en ééns kwam ze bij Alec borscht maken, die ze later voor de helft aan zijn tafel weer op at.

Om tien uur 's avonds klom Alec weer op zijn oude motorfiets en reed hij fluitend en zonder tegenzin naar zijn werk. Hij hield van de enigszins rommelige en pretentie-loze kring van leden. De ouderen hadden al lang verleerd te klagen en de jongeren hadden de voorbeelden naast zich, dat roem even bestendig is als een paar schoenen. ‘Eerst ben je niets, en eensklaps ben je alles en later ben je weer niets’, zei eens de magere man uit Praag, die nog wel eens een bijrol had in reclame-hoorspelen. ‘En wat is het allemaal geweest? Wat was precies *roem*? Was het iets meer dan je portret in de krant? Verder was het - op zijn best - toch allemaal als nu: vriend zijn met een paar aardige, doodgewone mensen zoals jullie. Ach, pas later begrijp je, dat het dáár op aan komt. Roem...’, zei hij, ‘roem... dat is een soort vergif...’

Maar toch had ieder zijn eigen menselijke onvrede, en ieder kwam daar voor uit, soezerig filosoferend erover. Heftige debatten kwamen zelden voor. En als het al eens rumoerig werd, dan was het van het lachen.

Alec was moe 's ochtend als hij terugreed. Maar hij was niet ontevreden over zijn werk. Het is natuurlijk niet iets om je hele leven te doen, dacht hij wel eens, maar waarom eigenlijk ook weer niet? Hij had geen haast, hij wàs er immers. En wie weet werd het nog prettiger: één van de filmschrijvers had hem een proefvertaling bezorgd. ‘O, er is geen haast bij, kijk maar eens’. Alec werkte er 's middags aan, heel rustig. En de vogels van Californië zongen boven zijn hoofd hun helder lied.

Eens droomde hij, dat hij in zeer koud water zwom naar een verre kust. Er waren verschillende eilanden in de buurt en hij had de kant op gewild van een klein, bergachtig eiland met palmen, maar de stralen van de Coloradar-spiegel hadden hem in hun greep en dreven hem naar een ander eiland, waarop Het Complex stond. Uit de zee rees ten overvloede een grote richtingaanwijzer op met de woorden: ‘De Weg naar Geluk, drink in Colo dr Helen's Courtisane-water’. Hij spoelde aan. Op het strand stond Helen, maar het was het pukkelige meisje van de bioscoop-kassa en ze pikte met een scherp potlood op de cijfers van een optelstaat. Het tikken van haar potlood weerklonk hoog in zijn oren. Hij werd wakker, keek op zijn horloge. Het was kwart over twaalf en de zon sprong met omarmend licht door de kamer. In de verte hoorde hij de steenbeitel van Myriam, hoge, scherpe geluiden. Hij stapte uit bed, bevrijd, en liep naar buiten. De wereld was zoals hij was, groen en blauw, met een echte wind, met echte geuren, met wezenlijke geluiden. Hij was zeer gelukkig dat hij daar stond, een eilandbewoner, zonder angst en haast.

XXVI

Voorjaar 1952

De volgende avond was het plotseling allemaal voorbij. Kort nadat om elf uur Nicholas, de portier, de deur van ‘Desperado’ had geopend, drongen zich een tiental opgewonden mannen naar binnen, die wild op Alec afstormden, allen met een Saturday Evening Post in de hand. ‘Die ouwe rakker!’ en ‘De filosoof achter de bar’ en ‘Jonge, jonge, wat sta jìj in de publiciteit!’, riepen ze en: ‘Dat staat hier òns maar whiskey in te schenken!’ en: ‘Nu houdt hij zich nog onschuldig ook!’

Maar Alec wist werkelijk niet waar ze het over hadden en ze sloegen hun tijdschriften open en daar zag hij ineens zichzelf staan, in een wit jasje achter de bar van het Oaklake-Hotel. Nog meer foto's van hem waren er, en

ook foto's van Helen. ‘De Wereld Gaat Aan Vlijt Ten Onder’, las hij en daaronder: ‘De merkwaardige historie van de onbekende burger Alexander J. Weatherwood, naverteld door George P. Gifford, met een opzienbarende inleiding van dr Helen Pousekovsky’. En daaropvolgend:

‘Nummer I van drie afleveringen’.

Alec kreeg vreemde, vlekkerige wangen, en het was hem of hij zonk, of hij zonk met de bar van ‘Desperado’, met heel Pasadena.

‘Wàt een verhaal’, zei de man, die hem de proefvertaling had bezorgd, ‘over een half uur heb je onze studio aan de lijn. Je moet Stuart als agent nemen, die heb ik ook’.

Alec zei sullig: ‘Werkelijk lui, het is allemaal buiten me om gegaan...’

‘Maar je hèbt toch dat verhaal geschreven in Oaklake?’, zei Joe Saunders, ‘die citaten hier zíjn toch van jou?’

Hij las en de bruine, bittere smaak van whiskey kwam hem in de mond.

Ja, ze wàren van hem. Maar daaraan had hij al niet meer getwijfeld toen hij de koppen boven het verhaal had gelezen. ‘Met een inleiding van...’

Hij vloekte kort maar uitermate hevig. Hij zei: ‘Ze heeft me te pakken...’

Allen keken ze hem verwonderd aan.

Hij zei: ‘Excuseer me één ogenblik’ en ging naar het keukentje, sloot de deur. Nerveus trok hij zijn witte jasje uit. Eensklaps scheen hij helder te worden, schoot hij in zijn dagelijks colbertcostuum en nog haastiger daarop in de Montgomery-jas, die hij altijd droeg op zijn motorfiets. Hij verdween langs de achterdeur, holde naar de garage waar zijn motor stond en jakkerde weg. Voorbij, voorbij... Bij Myriam brandde nog licht en ze kwam in het open raam, toen hij de poort doorreed. Ze riep, dat er voor hem was opgebeld uit ‘Desperado’. Terwijl ze dat zei, werd er alweer gebeld. Hij riep ‘Ik ben er niet, zeg, dat ik niet hier ben’. Hij zag haar praten, de hoorn neerleggen. Ze zei: ‘Ik denk niet, dat ze het geloven’, en toen: ‘Wat is er aan de hand?’

Hij vertelde het haar zo kort mogelijk. Ze begreep het maar half, en wanhopig begon hij het haar te verduidelijken. Opnieuw ging de telefoon. ‘Nee, nog niet. Hij komt heus nooit voor vijf uur thuis. En laat u me nu alstublieft slapen’.

‘Goeie genade, zei ze tegen Alec, waar het op neer komt is, dat je je rust kwijt bent. Je bent ineens goud waard, dit is een verhaal. En dan nog: je zult daar wel véél hebben gezien, in Oaklake... De jacht op jou is geopend’.

‘Wat moet ik doen?’, vroeg hij.

Nogmaals ging de telefoon. Ze nam nu niet meer op. Dictatoriaal bleef het apparaat doorzoemen, met korte, dreigende stoten, een hongerig, metalen beest, dat zijn recht op kwam eisen.

‘Je moet hier weg’, zei ze. ‘Neem een klein hotel in Los Angeles. Bel me op morgen, ik zal iets bedenken. Heb je genoeg geld?’

Het hongerige beest hield voorlopig op, maar de stilte was nu minstens even dreigend.

Hij keek hoeveel hij had en ze zei, dat het niet voldoende was. Ze ging het atelier uit en kwam even later terug met twee biljetten van honderd dollar. ‘Misschien heb ik morgen meer’.

Hij schudde zijn hoofd, hij was tevreden met de twee biljetten. Zonder iets te zeggen draaide hij zich om en rende naar de oude chauffeurswoning. Hij pakte haastig een koffer vol met ondergoed, hemden, dassen, een colbertcostuum, toilet-artikelen. Vijf minuten later reed hij weg. Om ruim één uur was hij in Los Angeles. Hij stalde zijn motor en zocht een hotel. Het was half twee toen hij in bed lag, ingeschreven onder de naam Richard F. Halsey. Hij liet een fles whiskey op zijn kamer komen en sliep tegen vieren in.

Zes uur later werd hij wakker, in dezelfde naargeestige stemming, waarin hij des ochtends in ‘Sunrise’ was ontwaakt in het begin. Hij nam de telefoon en belde Myriam op. Ze vroeg: ‘Heb je de radio vanochtend gehoord?’ ‘Nee’.

‘Dr Helen Pousekovsky houdt op met haar werk in Oaklake. Ze gaat een nieuwe beweging stichten. Ze zegt, dat de tegenwoordige mens een totaal verkeerd leven leidt’. ‘Een originele gedachte’.

De stem aan de andere kant lachte. ‘Zal ik je de koppen uit de ochtendbladen voorlezen?’

‘Ja’.

‘Nummer één: “Publicatie van Dr Helen Pousekovsky wekt Grote Bevreemding”. Nummer twee: “Onenigheid in Milliardenproject Oaklake?” Nummer drie: “Dr Helen Pousekovsky Verloofd met Barkeeper?” Nog meer?’

‘Wordt mìjn naam vaak genoemd?’

‘Zeer terloops. Het is alles dr Helen wat de klok slaat’.

‘Gelukkig dan maar’.

‘'t Zal wel anders worden. Vanochtend om zeven uur waren hier al een stuk of tien journalisten aan je deur. Ze zijn vast en zeker naar je op zoek’.

‘Heb je iets bedacht?’

‘Ja. Ik zal je naar een nicht van me brengen die getrouwd is met een boer in Imperial Vallee’.

Hij zei: ‘Dat is een heel eind weg’.

‘Zoveel te beter’.

‘Ja, misschien wel’. Hij gaf haar zijn adres en zei naar wie ze vragen moest. Hij ging onder de douche, schoor zich, kleedde zich keurig aan en borg de fles en hèt glas weg. Hij ging zitten wachten en deed de radio aan. Een vrouw met een scherpe stem speelde disc-jockey. Haar zoete muziek bezorgde hem het lichte soort hoofdpijn, die hij vroeger als kind had gekregen van fondantjes. Hij draaide de radio uit, liet even later toch het knopje weer knakken. Iemand was begonnen met een zeer mannelijk, imponerend geluid nieuws te lezen. ‘...aldus de Hollywood Reporter. Pasadena. Gisteravond verdween plotseling uit de Desperado-Club barkeeper Alec Weatherwood, wiens levensverhaal in vervolgen verschijnt in The Saturday Evening Post; volgens Joseph B. Saunders, filmschrijver onder andere van Wilde Paarden in het Westen, heeft Weatherwood's verdwijning niets te maken met geruchten

over een mogelijke verloving van hem met dr Helen Pousekovsky, zijn vorige werkgeefster. Oaklake. Gisteren sloot plotseling dr Helen Pousekovsky haar afdeling in het nieuwe laboratorium-complex. Ze is vertrokken naar Washington. Long Beach. Het hedenochtend op het strand gevonden lijk bleek dat te zijn van...' Knak, Alec draaide het toestel uit.

Vijf minuten later kwam Myriam binnen. Ze keek verontrust en zei: 'Ik geloof dat ik gevolgd ben'.

'Ik denk het niet', zei hij. 'Er zit geen echt nieuws in mij. De Saturday Evening Post is immers iedereen al voor geweest'.

'Ze hebben het in hun hoofd dat hier iets geweldigs achter zit', zei ze. 'Ze zullen nog een Raspoetin-barkeeper van je maken in hun kranten: dr Helen Pousekovsky in ban van barkeeper'.

Hij zei: 'Laten we naar beneden gaan'.

In de hall zaten drie mannen in grijs tropical. Ze stonden kalm op toen ze Alec zagen en kwamen vertrouwenwekkend op hem toe. De oudste zei: 'Geen pers', en de jongste 'We hebben maar één vraag. Wilt u uw verhaal verkopen aan onze studio?'

'Nee'.

Toen zei de derde man: 'Hebt u het al verkocht?'

'Nee'.

'Bent u dan soms al in bespreking met anderen?'

En Alec loog, om eraf te zijn: 'Ja'.

'Heeft men u al een optie-bedrag geboden?'

'Nee'.

'Wat dacht u van vijfduizend dollar? Voor de optie'. Het was een keurige man met donker haar, een stevige puntkin en een gouden bril op een grote neus. Alec keek van hem naar Myriam, die een stroef gezicht trok.

'Nee', zei Alec.

'De optie verplicht u tot niets. We geven u nù het geld - een niet terugvorderbaar bedrag - en we geven u een week bedenktijd over de termen van het eigenlijke contract'. Hij overhandigde Alec zijn kaartje. Er stond op

van welke maatschappij hij was en dat hij Clarence W. Conboy heette.

Alec beschouwde daarmee de zaak als afgedaan, groette en liep weg. Meneer Conboy legde rustig de hand op Alec's schouder en zei: ‘Goed, we verdubbelen het optiebedrag’.

Myriam zei ineens: ‘Nou, dàn kun je het wel doen, Alec’. Hij draaide zich verbaasd naar haar om. Hij vroeg aan Conboy: ‘Met het aannemen van een optie-bedrag verplicht ik me alleen om niet naar een andere filmmaatschappij te lopen, is het zo niet?’

‘Zo is het, zei Conboy. Als u dat wel doet, krijgen wij het bedrag terug’.

‘Accoord’, zei Alec. ‘Hebt u de contanten bij u? Dan kunnen we hier tekenen’.

‘Nee’, zei Conboy, ‘daarvoor moeten we naar het kantoor’.

‘Goed’, zei Alec. ‘En géén publiciteit. Ik ben erg op mijn rust gesteld. Ik trek me een poosje terug’.

‘Waarheen?’

‘Dat laat ik u nog wel weten’.

Dadelijk nadat ze het geld binnen hadden, reden ze in de ouderwetse Baby-Ford van Myriam in de richting van Imperial Vallee. Myriam zei: ‘Je had misschien nog wel méér kunnen krijgen. Maar je bent er niet de geschikte man voor. Ze hadden toch al bijna door, dat je die film nooit zult laten maken’.

Toen Alec in Imperial Vallee aankwam, wist hij al dadelijk, dat hij er niet lang zou blijven: de zure, schrale trek om de mond van de blonde boer beviel hem niet; zijn jonge vrouw - ze was slank en donker en had vlugge ogen - deed gereserveerd tegen Alec, maar dat was om haar man een plezier te doen, zoals hij de tweede of derde dag al begreep. Het huwelijk was kinderloos en de ogen van de man stonden constant op achterdocht.

Alec begon zijn baard te laten groeien en toen hij er de eerste weken bijliep als een voddenkoopman, deed de man nog tamelijk dragelijk tegen hem, en hoorde hij hem uit over de reden van zijn verblijf, een zaak waarover zijn

vrouw Mary hem al uitvoerig en met veel begrip had ingelicht, maar die hij steeds maar ‘ongewoon, ongewoon’ bleef vinden. De menselijke staat van Alexander J. Weatherwood paste niet in zijn denkschema. Maar die staat correspondeerde daarentegen direct met het verhongerde verlangen naar romantiek van Mary. Als Alec al die zes weken dat hij er bleef geen seconde naar de radio zou hebben geluisterd en geen lettertje zou hebben gelezen, dan zou hij nog uitstekend op de hoogte zijn gebleven, want een paar keer per dag kwam Mary hem commentaar op het nieuws leveren, en dat commentaar sloot ze onveranderlijk af met: ‘En zo, Alec Weatherwood, sta je der voor in de wereld’.

Mary had de grootste weken van haar opgesloten en onvruchtbaar leven en Alec lag maar strootjes te kauwen op de hooizolder en te wachten op bericht van zijn Unescovriend in San Francisco, die hij in een brief had gevraagd of er iets voor hem te doen viel in zijn situatie. Misschien kon hij ergens op een afgelegen plaats aan de slag gaan onder een andere naam; wat zijn baard betrof: die groeide al aardig. Herbert werd magerder en zuurder; hij kwam soms plotseling de hooizolder op om verward maar opgelucht te ontdekken, dat Alec daar in zijn eentje verveeld lag te lezen.

Op een dag kwam Mary hem opgewonden roepen, ze had iets bijzonders ontdekt in de kranten. Hij kwam naar beneden en ze wees hem een kleine advertentie, die luidde: ‘Derde oproep in drie maanden. Dr H.P. vraagt A.J.W. dringend zich met h. in verbinding te stellen’.

‘Nou?’, vroeg Mary.

‘Ze zal het wel zijn’, zei Alec. ‘Jammer voor haar, ik lees nooit kleine advertenties’. Hij dacht na en zei: ‘En jammer voor mijzelf ook. Anders had ik het misschien allemaal kunnen voorkomen’.

Want dàt werkte nog het schadelijkst van al in hem: dat Helen zijn schrijverij had laten omwerken en publiceren zonder dat hij er zelf in was gekend. Goed: ze had dus geprobeerd hem te bereiken. Het was niet gelukt, ge-

lukkig; en ongelukkig. Maar hoe dan ook, nooit had ze dit mogen doen zonder zijn toestemming. Hij wilde haar beslist nooit terugzien, nooit! Hij wilde, dat zij hem de rust van zijn chauffeurswoning had gelaten. Voorbij was dat, voorbij. Hij moest wéér opnieuw beginnen.

De volgende morgen kwam er een brief voor Mary, helemaal uit San Francisco. Toen ze hem openmaakte, zat er een gesloten envelop in, waarop de naam van Alec stond. De brief aan Alec was geschreven door de Unescovriend, die door middel van een schoolkampen-organisatie iets voor Alec had gevonden: hij kon voor de duur van de zomer leider worden van een kamp in Arizona, ergens in de buurt van Phoenix, tussen een paar Indianen-reservaten in. Hij moest zo spoedig mogelijk naar dat kamp toegaan, en zich daar als Theodore Harley Mellon voorstellen aan een man, die Bill Sheehan heette en die hem verwachtte. Bill zou hem van alles op de hoogte stellen.

XXVII

Voorjaar 1952

Het was eind Mei, toen Ted H. Mellon arriveerde in ‘Wigwam City’, een zeer groot, maar nog volkomen leeg kamp. Hij werd er voortreffelijk ontvangen door Bill Sheehan, een oude, vrolijke man met korte o-benen, die een slordige, gele magazijnjas droeg en op zijn grijze krullen een bolhoed had staan.

Bill - wiens officiële functie bewaker van ‘Wigwam City’ was - leidde hem rond en al gauw drong het tot Ted Mellon door dat hij als leider van dit kamp niet al te veel werk hoefde te verzetten: Bill regelde de zaakjes hier al jaren uitstekend.

‘Kijk meneer Mellon, het regelt zich allemaal vanzelf, maakt u zich maar geen zorgen. Morgen komen de schilders om de boel in de carboleum te zetten, en voor Woensdag heb ik de lui van de schoonmaakdienst besteld, en zo loopt het allemaal vanzelf’.

‘Maar je moet toch wéten wat er allemaal gebeuren moet’. ‘Welnee, dat staat allemaal op papier. Elk jaar is het hetzelfde en een paar jaar geleden heb ik het eens opgeschreven en nou ga ik maar gewoon het lijstje langs. En dan maar opbellen. 't Is enkel een kwestie van geregelde contrôle. Zèlf hoef je niks te doen’.

‘Nou, dat is prettig’, zei meneer Mellon, ‘maar in 't seizoen zal dat wel even anders zijn, niet?’

‘Ach, dat valt ook best mee. Er komt een meisje op 't kantoor en die zorgt voor het kaartsysteem en dat soort dingen, en de koks zorgen voor de keuken. Dat rolt allemaal best’.

‘Maar wat moeten wìj dan doen?’

‘Contrôle’, zei Bill Sheehan weer, ‘alleen maar contrôle. 's Avonds moet u de kas even natellen en nagaan of de lui van de keuken de zaak niet bedonderen met de inkoop en al dat soort dingen. Met een paar uur per dag is het bekeken. Want dat van de keuken en zo heb ik ook allemaal op papier, dat is makkelijk, dat spaart tijd’.

‘Ik geloof Bill’, zei Ted Mellon, ‘dat wij samen uitstekend geschikt zijn voor dit kamp’.

Bill stopte een pijpje tussen zijn kleine tandjes en terwijl hij de brand in de tabak zoog, zei hij: ‘Meneer Mellon, de hele kunst hier is het dragen van een khaki-pak. En net doen of je 't gelooft, weet u wel? En voor de rest is het u wel toevertrouwd, lijkt me zo’. Hij knipoogde of hij Theodore Harley Mellon uit en te na kende.

Alec ging zijn kamer in orde brengen. Het was een zindelijk, zonnig vertrek met een bed, een groot bureau waarop een schrijfmachine stond, een paar tafeltjes en zes luie stoelen en er was zelfs een boekenkast. De grote ramen gaven uitzicht op een klein weitje, dat lag midden tussen dicht, vrij hoog kreupelhout. Ted Mellon zou het hier best een zomer kunnen uithouden.

Die eerste week vermaakte hij zich uitstekend. Bill had een oude Harley Davidson, een driewieler, en daarmee knetterde hij zo nu en dan naar Phoenix om daar het een of ander te halen; meestal waren het materialen voor zijn

figuurzagerij. Voor meneer Mellon nam hij een grote stapel pocketbooks mee, tabak voor de pijp en een compleet khaki-pak met alles wat er bij hoorde.

‘Hang het maar rustig in de kast’, zei Bill Sheehan, ‘eind Juni, als de eerste troep komt, is het nog vroeg genoeg’.

‘Zeg Bill, der heeft een man opgebeld, een O'Brian of zoiets. Hij zei, dat hij van het “Gila Camp” was en vroeg wat wij dit jaar deden: eierpoeier of niet’.

‘O, die vervelende O'Brian, die weet als het er op aan komt nooit wat hij moet doen. Er zullen de komende weken nog wel meer kampleiders opbellen om ons om raad te vragen, dat heb je altijd in streken waar ze veel kampen bij elkaar hebben. Dan houden ze zogenaamd contact en dan maken die lui zich overal druk over’.

‘Nou’, zei Ted Mellon, ‘daar doen we niet aan mee. Als ze mìj bellen, zeg ik dat het eigenlijk jouw afdeling is, maar dat je er op het moment niet bent, en zo kun jíj dat omgekeerd ook doen’.

Bill lichtte joyeus zijn bolhoed en zei: ‘Meneer Mellon, u en ik hebben elkaar wonderwel gevonden’ en hij ging naar zijn werkplaatsje, waar hij meestal fluitend de dag doorbracht met het vervaardigen van de afschuwelijkste schemerlampjes van triplex. De modellen waren van hemzelf, maar op papier maakten ze een heel andere indruk dan in werkelijkheid. Als Bill er weer een af had, bekeek hij het geval op een afstand, krabde zich onder zijn hoed en zei dan zoiets als: ‘Nou, dat is óók een mal ding geworden, zeg...’ Maar hij bleef het vertikken om goede modellen uit boekjes te halen, zijn goedmoedig ideaal was een èigen schepping. En onverdroten ging hij voort, fluitend en wel. Hij was er van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat mee bezig. Hij zei: ‘Ik heb er altijd van die plezierige gedachten bij, meneer Mellon’.

Het telefoonsysteem dat Ted Mellon bedacht had, werkte uitstekend, en de beide mannen sleten hun dagen in zuivere rust. Van tijd tot tijd gingen ze eens kijken of de schilders opschoten of kwamen ze bij elkaar om te overleggen wat ze die dag zouden eten en wie er zou koken

en dan gingen ze ieder weer hun gang. Ted Mellon las en sliep en wandelde en zwom en het leven was weer zoals het moest zijn. Hij was opnieuw aangespoeld op een goed eiland.

Aan het einde van de tweede week werden ze opgebeld door O'Brian van het ‘Gila Camp’, die hun op een borrel uitnodigde voor de komende Zaterdagavond.

‘Ja, daar zitten we aan vast, meneer Mellon’, zei Bill, ‘dat is traditie, hij doet het elk jaar. Al de vaste lui van de kampen maken kennis bij hèm, dat vindt hij fijn’.

‘Nou’, zei meneer Mellon, ‘als het dan mòet...’ En hij keek in de spiegel en vond, dat zijn baard nu wel voldoende vermommingskracht had.

Die Zaterdag staken ze zich in khaki, lieten het kamp over aan een oude carboleumschilder, en reden in de hobbelende driewieler naar het andere kamp. Ze kwamen daar laat aan, want op de kamer van O'Brian was de coctailparty al in volle gang. Al de in khaki gestoken heren en dames stonden ernstig met elkaar te praten en voorzichtig te drinken.

Meneer O'Brian was een dikke, domme man met een wipneus en een autoritaire lach.

‘Zo zo, meneer Mellon, zo, zo’, zei hij, ‘dan zal ik u maar eens voorstellen, nietwaar?’, en hij begon met Alec door de dichtbevolkte kamer te schuiven. Na de negende kennismaking zei O'Brian: ‘Kijk en daar in het hoekje, ik zal hem eventjes op de rug tikken, staat óók een kampleider die we hier nog nooit hebben gezien. Meneer Dall, mag ik even... dit is collega Theodore Harley Mellon van “Wigwam City”.’

Het was Eric T. Dall, die zich met breed gewicht omdraaide, met een blik, die op ferm was gezet, maar dat niet vol hield, en Eric T.'s mond kwam nog schever dan anders in zijn baard te hangen. Hij zei: ‘Wel heb ik ooit!’, en langzaam begon hij zijn lippen in een brede grijns te treken.

‘Ach, kènde u meneer Mellon al?’, vroeg O'Brian domcorrect, zonder één gram werkelijke interesse.

‘Ik kom zo bij u terug, meneer Dall’, zei Theodore Harley Mellon. Hij vervolgde met O'Brian de tocht door de kamer, sneller nu, want Ted had haast om meneer Dall iets belangrijks te vragen. ‘Tot straks’, zei O'Brian aan het einde van de tocht. ‘Nu eerst maar eens even op eigen houtje acclimatiseren, nietwaar?’

Alec knikte en begaf zich dwars door de kamer naar Eric T. Dall, die een schools lesje in Vrolijk, Verblijd Glimlachen Tegen Een Oude Vriend weggaf. Hij boog ondeugend zijn oor naar Alec en zei: ‘Hóe was het ook al weer?’, en Alec fluisterde nadrukkelijk: ‘Theodore Harley Mellon’, en wat luider: ‘Zeg maar gewoon Ted hoor, net als vroeger!’

‘Die ouwe Ted’, zei Eric T. en daarbij gaf hij Alec een beschaafd schouderklapje. ‘Hoe kom jíj hier zo?’

‘Och’, zei Ted Mellon, ‘sommige lui van de Unesco weten wat een opgejaagd mens toekomt, hè?’

‘O ja?’, vroeg meneer Dall ineens bitter, ‘nou, dan heb ìk andere ervaringen. Maar in het najaar zullen ze me potverdrie weer moeten boeken!’ Hij keek met afschuw naar zijn khaki-broek en de blote knieën daaronder.

‘Dus dit is maar tijdelijk...’, zei de ander.

‘Reken maar. En daarom ben ik juist zo blij jóu hier te zien. Wat zou je der van denken: samen weer op stap te gaan?’

‘Nou’, zei Alec voorzichtig, ‘misschien zou Theodore Harley Mellon best weer aangenomen willen worden, als de discretie daarbij tenminste bewaard zou kunnen blijven. Ze zitten hem nogal achter de vodden’.

Meneer Dall vroeg ernstig achter zijn hand: ‘Politie?’

Alec schudde het hoofd en zei glimlachend: ‘Nee, 't zijn allemaal vrijwilligers. De pers en lui van de film en dan ook nog een zekere dr Helen’.

‘Jaja’, zei meneer Dall, of dàt allemaal vanzelf sprak, ‘ik volg de kranten geregeld’, en weer achter de hand: ‘Een nare situatie, nietwaar?’

Alec trok de schouders op en zei: ‘'t Zal wel weer slijten’. ‘Weet je wat’, zei Eric T. ineens zeer opgewekt. ‘Wíj gaan

met elkaar praten eh... Ted. Met jou zie ik het winterseizoen gunstig in, zéér gunstig. Wat zou je der van denken als we Woensdag a.s. eens bij elkaar kwamen?'

Alec knikte. 'Dat is een goed idee', zei hij.

'Goed', zei Eric T. Dall. 'Woensdag ben ik je man. Waar kan ik je vinden?'

En Alec zei het hem en verplaatste zich opgelucht naar de omgeving van een fiks-doende kampleidster, die, nu ze een paar coctails had gedronken, lacherig was geworden en er zelfs aardig begon uit te zien.

Terug in 'Wigwam City' zei Bill Sheehan: 'Altijd plezierig, hè, als je oude kennissen ontmoet die zo intelligent zijn'.

'Een aardige man?'

'Nee', zei Bill, 'ik bedoelde de man, die ù ontmoette. Die zo blij was dat hij u zag. Een intelligente man'.

'Ja', zei Ted Mellon, 'een intelligente man. Maar een ouwe schurk, reken maar'.

Bill Sheehan zei met lichte nadruk: 'Dan zou ik maar voorzichtig zijn...'

Ze keken elkaar aan, heel kort en glimlachten zonder betekenis.

'Slaap lekker', zei Ted.

'Hetzelfde', zei Bill.

Ik zit er lelijk tussen, dacht Alec op zijn kamer, heel lelijk. Want hij had er in het geheel geen behoefte aan om na de zomer bij die brave Bill vandaan te gaan. Hij had zelfs al overlegd hoe hij zich een winterbaantje in 'Wigwam City' zou kunnen creëren. Het leven met de vrolijke figuurzager beviel hem uitstekend. En in bed probeerde hij middelen te bedenken om zonder kleerscheuren van Eric T. Dall af te komen.

Dat had hij helemaal niet hoeven te doen, want op hetzelfde ogenblik zat Eric T. gebukt over zijn koffer en zocht hij in de map Waardevolle Papieren naar het visitekaartje, dat hij eens van een brutale journalist had gekregen. Hij wist zeker, dat hij het had bewaard, want in

zijn ogen was elke relatie met de pers, zelfs de geringste, van eminent belang. En inderdaad vònd hij het kaartje van Chester F. Hobson. Juist: ‘48 Syndicate’.

Eric T. liep naar zijn bureau en stelde daar de tekst op voor een telegram. Daarna belde hij de tekst door. Hij schoof het kladje samen met het visitekaartje bij de Waardevolle Papieren en schonk zich zelfvoldaan een whiskey in. Drie vliegen in één klap, dacht hij. De hak, die hij Alec J. Weatherwood vroeger in zichzelf beloofd had te geven, was eindelijk onderweg. Ten tweede bewees hij Een Belangrijk Journalist een zéér grote dienst, je kon nooit weten waar dat goed voor was. En ten derde zou hij met de aanstaande publicatie over Alec J.'s onderduikplaats de Unesco een héél aardige duw nageven. ‘Leer om leer’, zei hij en hij dacht niet aan Shakespeare, maar aan het feit, dat men indertijd zijn lezing over Zuid-Afrika had afgekeurd.

XXVIII

Voorjaar 1952

De Maandag daarop ging Alec naar het kantoor om eens wat te neuzen in de archiefkasten: hij moest toch per slot enig verstand van de kampzaken zien te krijgen? En dus trok hij energiek aan de laden en snuffelde in kaartsystemen en dossiers en boekhoudboeken en het begon hem al aardig helder te worden hoe het allemaal in elkaar zat, toen hij plotseling achter zich een stem hoorde zeggen: ‘Dag Alec J. Weatherwood’. Hij bleef staan, met zijn handen aan een la en wist onmiddellijk, dat het mis was. DAT HET WEER MIS WAS! Hij draaide zich om, bekeek de man in de deur kalm en zei: ‘Hallo Chester. Helemaal alleen?’

‘Nog wel’, zei de blonde man, die nog altijd dezelfde kauwgewoonte had. Hij keek op zijn horloge. ‘Maar binnen een half uur komen de kranten van de pers, en daarin staat jouw verblijfplaats te lezen. Dus je hebt de keuze: òf de

hele troep op je dak, pers, film en wie niet al meer, òf een rustig en exclusief gesprek met Chester F. Hobson'.

Chester Hobson schoof zijn hoed achterover en liep op Alec toe.

Alec zei: 'Je mag der wel inkomen, maar dan moet je hoed af'.

'Nog praatjes ook, hè?', zei de ander, maar hij wierp toch achteloos zijn hoed op een bureau. 'Nou, wat kies je?' 'Niks', zei Alec, die zich weer over een la vol met kaarten boog, 'ik blijf gewoon hier, dan ben ik in één keer van alles af'.

'Wat dacht je van vijfhonderd dollar?', vroeg Chester F.

'Nee, geef ze maar aan meneer Dall'.

'Doe niet zo rot. Zal ik even bellen of ik er duizend van mag maken?'

'Niet nodig. Ik blijf hier'.

'Waar ben je al die tijd geweest?'

'Wacht tot vanmiddag, dan geef ik een persconferentie'. 'Alec', zei Hobson, 'je bent een goeie barkeeper, je hebt me prima whiskeys geserveerd. Ik mag je wel. Maar je intelligentie-quotiënt is lager dan dat van een rund'.

'Dat ontdek je laat'.

'Klopt. Maar niet tè laat. Want ik weet nu, dat je je niet verborgen houdt voor de pers of voor Conboy en zijn troep, maar voor dr Helen Pousekovsky. Waar of niet?'

'Wacht tot de pers-conferentie'.

'O.K. Luister ondertussen verder naar me. Ná die conferentie moet je wéér de benen nemen, als je tenminste dan de speurhonden van juffrouw Helen wilt ontkomen'.

'Welke speurhonden?'

'Word ìk geïnterviewd?' Hij lachte, bijna grimmig. 'Maar goed: de speurhonden die ze overal op het pad heeft om je te vangen'.

'Ze kunnen me niets maken'.

'Nee. Ze kunnen je alleen je leven verpesten. Want je houdt niet van publiciteit'.

'Nee'.

'Luister: als die honden je te pakken hebben, is Helen zó

in de buurt, en met haar ook een troep journalisten. Wat gebeurt er? Knip knip knip, mooie plaatjes. Onderschrift: “De Verliefde Helen en Haar Barse Barkeeper”. Je zult nergens nog een rustige stap kunnen zetten. Overal vingers: kijk, daar heb je de man die niks met die Pousekovskyvrouw te maken wil hebben’.

Het klonk nogal aannemelijk wat Hobson zei, zo zou het wel zo ongeveer gaan.

‘Maar’, vroeg Alec. ‘Wáárom wil ze me zo graag te pakken krijgen? Wáárom heeft ze die verhalen over me laten publiceren?’

Hobson keek op zijn horloge. Hij zei: ‘Omdat ze steun bij je zoekt voor haar werk’.

‘Wat voor werk?’

‘Ik zal je vertellen wat ik ervan weet. Onderweg’.

‘Hoe onderweg?’

‘Rund Weatherwood’, zei Hobson, ‘dacht je dat je hier kon blijven om rustig een paar uurtjes met me te keuvelen? Nee meneer, als je nú de benen neemt en mij èven je verhaal vertelt op het kantoor in Phoenix, dan kun je je ergens anders weer ongezien vestigen. Ik zal er Persoonlijk voor zorgen, dat je met je vijfhonderd dollar goed terecht komt’.

‘Is dat geen smoesje?’

‘Je zult het zien’.

‘O.K.’; zei Alec zuchtend. ‘Help me maar even mijn koffer inpakken’. Hij ging hem voor naar zijn kamer en binnen twee minuten was het werk gebeurd.

Alec liet Chester de koffer naar de auto dragen en ging naar Bill. Die vroeg achterdochtig: ‘Wat moest die man eigenlijk die naar u vroeg?’

‘Dat is Hobson. Een journalist’.

Bill Sheehan sprong van zijn krukje. ‘O’, zei hij droevig.

En toen, traag: ‘Gaat u weg, meneer Mellon?’

‘Ik moet wel’, zei Alec.

‘Ja’, zei Bill, ‘ja, ja’. Hij streek zich langzaam met een pols over zijn linker dij en overwoog: ‘Dan zal ik het hoofdkantoor straks maar bellen. Misschien kunnen ze nog op tijd een andere kampleider vinden’.

‘Ja, dat is te hopen’.

‘Jammer’, zei Bill, ‘verdraaid jammer. We hadden het zo aardig voor elkaar, u en ik. Niks geen capsones en zo. Jammer’. Hij gaf Alec een hand en zei: ‘Ik hoop dan maar dat u ergens ànders een beetje rust mag vinden. Want het is inderdaad waar meneer Mellon: de wereld gaat aan vlijt ten onder’.

Alec glimlachte: de ouwe rakker had het al die tijd verdraaid goed geweten... ‘Ja’, zei hij. ‘Maar hou dat vooral voor je. Práát er nooit over. En schrijf er nog veel minder over’, en hij draaide zich om en ging.

Bill keek hem na door het raam en mompelde in zichzelf: ‘Een beste man. En niet eens verknipt, zoals ik eerst dacht’. Toen deed hij drie schreden achteruit en keek naar het pas voltooide schemerlampje van triplex. Hij hield zijn hoofd scheef, fronste zijn voorhoofd, krabde zich langzaam onder zijn hoed en zei: ‘Nou, zó'n mal ding heb ik nog nooit gemaakt! Wat een rotdag!’

Ze hadden nog maar kort gereden, toen de Oldsmobile hikkerig begon te schokken, alsof hij op het punt stond over te geven en niet durfde.

‘Altijd hetzelfde met die verdomde huurwagens’, zei Hobson, die nijdig uit de wagen sprong en de motorkap omhoogtrok. Alec stapte ook uit en begon heen en weer te lopen op de stille weg. De ander keek bezweet van de motor op en zei: ‘Nee, dat kunnen we niet riskeren, ga achterin zitten asjeblieft’. En Alec deed het maar. Hobson kwam terug en rommelde onder de voorste zitbank, liep met een paar stukken gereedschap naar de motor, boog zich weer in de Oldsmobile. Hij vloekte plotseling en zoog zich met een pijnlijk gezicht op de vingers. Daarop ging hij haastig met zijn werk verder. Na een poosje zei hij, dat hij het maar eens proberen zou, ging achter het stuur zitten en liet de motor lopen. De oude Oldsmobile was zijn braakneiging kwijt. Een minuut daarna reden ze opnieuw zo snel mogelijk in de richting van Phoenix.

‘Die dr Helen Pousekovsky van jou is stapelgek’, zei

Hobson. ‘Weet je wat ze in het geheim heeft opgericht? Een Luiheidsbond’.

‘Een wat?’, vroeg Alec verbijsterd, leunend met zijn kin op de voorste leuning.

‘EEN LUIHEIDSBOND’, zei Hobson. ‘Voor zover mijn inlichtingen juist zijn hebben ze haar verbannen uit Oaklake. Haar ouwe wil niets meer met haar te maken hebben. Het had niet veel gescheeld of ze was gearresteerd. Naar ik hoorde was ze al aardig op weg met haar werk - wàt het was weet ik niet - en plotseling verklaarde ze, dat het misdadig was, dat het helemaal fout was. En nu zit ze in Washington, van God en de hele ratteplan verstoken. Ze heeft een kantoor opgericht en ze heeft daarvoor alleen maar met de grootste moeite personeel kunnen krijgen, want de mensen zijn bang, dat ze communiste is of zoiets. Ze is ook een laboratorium begonnen, maar dat is helemaal huilen’.

‘Waar betaalt ze het van?’, vroeg Alec verwonderd.

‘Moederlijk erfdeel’, zei Hobson op de toon van iemand, die altijd goed geïnformeerd is.

‘Maar wat wil ze dan allemaal?’

‘Nou, dat heb je zo ongeveer wel kunnen lezen in haar inleiding bij die malle artikelen. Ze wil, dat de mens de massa in zichzelf bevecht. Stel je voor’, zei Hobson, ‘dat ìk dat eens deed. Er zitten tien millioen lezers in me, vecht daar eens tegen!’ Alec zweeg, hij zou nooit meer debatteren. Chester zei: ‘Allemaal flauwekul, dat van die massa en die vrije-tijdsbesteding en een persoonlijk leven. Hier heb je bijvoorbeeld Chester F. Hobson, toch een naam, nietwaar, iemand met enige roem. En wat ben ik eigenlijk? Een slaaf, meneer. En zo gaat dat met iedereen. We zijn allemaal slaven van elkaar. Op het ogenblik ben ik zelfs jouw slaaf: Chester F., de taxi-chauffeur van een barkeeper. Allemaal om in leven te blijven’.

‘Een Luiheidsbond’, zei Alec. Hij schaterde ineens van het lachen.

‘Ja’, zei Hobson, ‘is het niet stapelgek?’

‘Een Luiheidsbond! Maar wat heb ìk ermee te maken?’

‘Jongen, dat is zo helder als glas. Ze heeft geen méns in de wereld meer en ze klampt zich aan iedereen vast. Nou, en aan jou natuurlijk helemaal. Jij hebt het allemaal in haar losgemaakt, die flauwekul’. Hij keek opzij en vroeg: ‘Geloof je dan nu zelf allemaal wat je zei in die stukken?’ ‘Ben je gek’, zei Alec, ‘ik ben veel te lui om me ergens druk over te maken’.

‘Gelukkig mens’, zei Chester op een achteloze cliché-toon. En toen, alsof het plotseling tot hem doordrong wát hij had gezegd: ‘Verdomd ja, eigenlijk wel’.

Op het kantoor in Phoenix weigerde Alec zijn mond open te doen vóór hij die vijfhonderd dollar in zijn zak had; hij begon het klappen van de zweep aardig te leren. Toen hij het geld rustig in zijn binnenzak had gestoken, zei hij ‘O.K.’, en Chester liep naar de deur en zei: ‘Ja’, en daar kwamen drie meisjes binnen met steno-blocs en drie fotografen, die Alec van alle kanten knipten, met en zonder Chester. De heer Hobson zette zijn vocale mitrailleur in werking en spoot een spervuur van scherpe vragen op Alexander James Weatherwood. Of het waar was dat hij gedegradeerd was in het leger, of de Spanjaard, met wie hij was gesignaleerd in San Francisco een communist was, waarom hij niet bij zijn vriend Charley was blijven werken, hoe hij ‘toevallig’ zo dicht in de buurt was geweest van die onopgeloste moord in Boston, wat er die avond in het hotel was gebeurd, waarom hij barkeeper was geworden bij de Pousekovskys, waarom hij geheim had gehouden, dat hij in Pasadena werkte, wat voor een vrouw die Myriam was, waar hij naderhand gebleven was, hoe hij aan het baantje in het kamp was gekomen, wat zijn werkelijke verhouding tot dr Helen Pousekovsky was, of hij nog van plan was een filmcontract te tekenen, hoe hij dacht over een Luiheidsbond? Alec antwoordde kalm, vertelde niet meer dan hij kwijt wilde, en eigenlijk was het maar heel weinig wat hij verborgen hield; Chester F. Hobson kreeg waar voor zijn geld. Het interview duurde ongeveer een half uur.

‘Weatherwood’, zei Hobson, ‘je bent een man totaal zonder ambitie, ik kan je niet classificeren. Je bent geen idealist, je bent geen godsdienstwaanzinnige, je bent geen gore communist, je bent geen spion, en eigenlijk ben je niet gek ook. Wat moet ik met je aan? Ik moet je toch een stempel geven?’ Hij dacht na en zei: ‘Ik maak een gevaarlijke relativist van je, een uitwas van het intellectualisme’, en tegen Alec: ‘Klinkt dat gek?’

‘Krankzinnig!’, zei Alec. ‘Ik ben helemaal geen intellectueel!’

‘Dondert niet’, zei Hobson. ‘Als ik mijn verhaal maar heb. En dat heb ik. Ik maak het zo: “De Ziekten van het Intellectualisme. Wanhopige Relativist Besluit dat Niets Doen de Beste Houding is”, en dan plaats ik jou tegenover de even grote misdadigheid van de idealistische Helen Pousekovsky, die Wil Werken Voor de Wereld, Maar Verkeerd. Hoe lijkt je dat?’

‘Knap bedacht’, zei Alec, ‘je doet maar, Chester. En wat nu?’

‘Nu ga je dervan tussen’, zei Hobson, ‘als ik jou was, zou ik voorlopig maar naar Mexico trekken, daar zit je rustig. Ik heb je niet meer nodig. Je verhaal is uitgeput. Neem de trein maar naar El Paso, daar heb je een goeie verbinding met Mexico City’.

‘Ik denk, dat ik maar ga liften’, zei Alexander J.

XXIX

Voorjaar 1952

Tussen de uitlopers van de Sierra Madre in het westen en de Sierra de Guadelupe in het oosten stroomt diep door het droge land de bochtige Rio Grande del Norte, de natuurlijke grens tussen Texas en Mexico. Waar deze grens op de kaart plotseling overgaat in een regelrechte stippellijn naar het westen, gloeien in de avond de vuren van grote hoogovens tegen onromantische bergen, waarboven een droge, stoffige hemel staat vol sterrengruis.

Alec zag die bergen en vuren, en hij wist, dat vlak daarachter Mexico moest liggen, maar hij wist tevens, dat hij dit land voorlopig niet zou zien, want de drie mannen, met wie hij samen zat in de ruime, gele De Soto, waren niet meer dezelfde vriendelijke mannen die ze waren geweest in het kleine Sierra Hotel even over de grens van Arizona. De Coca Cola-auto, waarmee hij tot daar was meegereden, ging niet verder en Alec was in het Sierra Hotel binnengegaan om een biefstuk te eten en te wachten op een nieuwe lift.

Hij zag er anders uit dan toen hij Phoenix verliet: hij had zijn baard weer afgeschoren, maar een stevige snor laten staan en dat had hij gedaan in een hotel aan de weg naar Tucson, waar Chester F. Hobson hem had afgezet en waar deze hem een ‘Ik zie je nog wel eens’ had toegeroepen. Die Chester was toch meegevallen.

Alles viel mee. In het Sierra Hotel zaten aan een tafeltje achter het zijne drie stevige, goedmoedige mannen te eten en luid te discussiëren over de vraag, hoever het nu nog wel precies was naar El Paso. Alec keerde zich om en zei, dat het nog zeker honderd mijl was, dus nog ongeveer twee uur rijden. Of hij de weg wist? Nee, die wees zich vanzelf, maar misschien hadden ze een plaatsje over? O best, dat was in orde. Het viel hem niet als iets bijzonders op, dat één der mannen een lange tijd in de telefooncel bleef. De anderen gingen wat staan spelen aan een trekautomaat en lachten luidruchtig, alsof ze niet waren geboren voor verlies. Alec wachtte geduldig en na een klein half uur stapten ze in de nieuwe De Soto en zoemden ze door de grijze, hete schemering naar El Paso. De mannen waren weinig spraakzaam, rookten, presenteerden Alec ook, en Alec rookte en zweeg eveneens. Hij vond het al lang best.

Maar toen in de verte de vuren van El Paso zichtbaar werden tegen de heuvels, zei de kalme man naast Alec: ‘Zullen we het hem zeggen?’, en de anderen knikten en de man achter het stuur zei: ‘Dat 's goed, Joe’.

We doen geen kwaad, meneer Weatherwood, zei de

kalme man, ‘we zijn veel te blij dat wij u zo gemakkelijk hebben gevonden. We hebben de opdracht u naar meneer Conboy te brengen, die in El Paso op u wacht’.

Die smeerlap!, dacht Alec, die vuile Hobson! ‘Je verhaal is uitgeput’, had hij in Phoenix gezegd. Maar hoeveel zou hem de tip aan Conboy hebben opgeleverd?

‘Ik heb helemaal geen behoefte om met meneer Conboy te spreken’, zei Alec woedend.

‘Ik zou het toch maar doen’, zei de man naast hem, ‘dat is voor ons ook plezieriger, begrijp je wel. En bovendien: er is een uitstekende hotelkamer voor je gereserveerd door meneer Conboy. 't Gaat allemaal erg vriendschappelijk toe’.

‘Werken jullie alleen in opdracht van Conboy?’, vroeg Alec. ‘Of zijn er nog meer liefhebbers?’ Hij dacht: misschien heeft hij Helen ook wel een seintje gegeven.

‘We weten van niks’, zei de man achter het stuur en de ander naast hem voegde daaraan toe: ‘Echt niet’. En de man naast Alec zei: ‘Je zult je toch wel een beetje gedijsd houden, hé?’

‘O.K.’, zei Alec vermoeid, en toen, opgewekter: ‘Waarom zullen we het elkaar niet naar de zin maken...’.

‘Zo is het’, zei de man naast hem.

Ze reden door de rommelige voorsteden van El Paso, kwamen in de eigenlijke stad en stopten voor een aangenaam aandoend hotel. Met zijn drieën liepen ze naar de receptie.

‘Is meneer Conboy er al?’

‘Zeker heren, die zit met de andere heren in zijn suite’.

Ze hoefden niet in te schrijven - hun namen stonden al in de boeken - en ze gingen naar boven.

‘Ha’, zei meneer Conboy, en tegen de twee keurig-verzorgde, donkere mannen naast hem: ‘Die met de snor, dat is hem nu’.

Op dat moment begon de heksenketel te koken.

‘Nee, nee, nee!’, zei Alec. Al voor de honderdste keer in drie uur had hij gezegd dat hij geen enkel contract zou

willen tekenen. Conboy en zijn twee keurig verzorgde advocaten hadden al honderd keer gezegd dat hij het wel zou doen. Ze dreigden met een proces, dan weer zeiden ze, dat hij zo'n goeie publiciteitsstunt had uitgehaald met zijn onderduiken, tien minuten later spraken ze over een verhoging van het uiteindelijke honorarium, dan weer werkten ze op zijn eerlijkheid - hij had toch een optiecontract getekend, nou dan? - en al die tijd had Alec niet door, dat hij maar aan het lijntje werd gehouden, en dat het grote spel nog beginnen moest. Maar de ouverture werd talentvol gespeeld door de drie mannen en ze raasden en vloekten en noemden hem een oplichter en een gek, die zijn positieven niet bij elkaar had, en dan ineens vroegen ze of hij dan liever een baantje bij de studio wilde, een lekker zacht baantje, zodat hij de eerste jaren geborgen was, en Alec zei: ‘Nee, nee, nee!’ Wat hij in hemelsnaam dan wilde? ‘Niets, helemaal niets. Voorlopig alleen maar slapen’, en Conboy liet whiskey komen en ze dronken en grijnsden tegen elkaar en ze noemden Alec een malle idioot en Alec noemde hen aardige kerels, die goed voor hun werk opkwamen, en ze lachten en plotseling lachten ze niet meer en schreeuwden ze weer en al die tijd was het maar een spelletje.

Het was drie uur 's nachts toen ze naar bed gingen.

Joe stond voor de deur een sigaret te roken en Alec zei tegen Conboy: ‘Niets belet me om de politie op te bellen’, en Conboy zei: ‘Natuurlijk niet, maar je hebt toevallig een kamer zonder telefoon’, en Alec ging zijn kamer binnen en wist, dat Joe tegen zijn deur stond geleund.

Hij werd de volgende morgen wakker om een uur of tien en hij besloot lekker in bed te blijven liggen, lezende en rokende, en dat deed hij. Hij lag daar om twaalf uur nog zo en een uur later eveneens en toen had hij zijn boek uit en begon hij zich af te vragen of Conboy met zijn mannen was vertrokken. Hij opende de deur, en zag in de gang, de man staan, die de dag daarvoor de De Soto had gereden. ‘Geen honger?’, vroeg de man vriendelijk.

‘Welja’, zei Alec, ‘breng eens een hapje, jongen’.

‘Ik hoorde, dat er net een dame is aangekomen, die zo graag beneden met je wil lunchen. Er staan een hoop lui in de lobby om er een plaatje van te maken’.

Alec vloekte.

‘Niet zo hard’, zei de man glimlachend, ‘dit is een net hotel’.

‘Laat maar wat boven komen’, zei Alec.

‘Best’.

Alec ging onder de douche, schoor de nieuwe stoppels van zijn nog steeds vreemd aandoende kin af en kleedde zich aan.

Er werd geklopt. ‘De lunch’, zei een mannenstem.

Alec deed open en daar stapte naast de man van de De Soto een bleke, vermoeide vrouw binnen. Het was Helen. ‘Alec...’, zei ze.

Hij keerde met een ruk zijn rug naar haar toe en zei: ‘In Godsnaam, Helen, ga weg’.

‘Nee’, zei ze hard, ‘eindelijk heb ik je’.

‘Ga weg’, zei hij. ‘Ga weg, of ik steek het bed in brand of zoiets’.

‘Ik ben helemaal uit Washington gekomen om met je te praten’.

Hij zei: ‘Sodemieter op!’

‘Héhé, niet zo grof’, zei de man. ‘De eieren zijn hard gekookt, dat is zeker wel goed?’, en hij zette het tablet met de lunch op een tafeltje en ging fluitend heen.

‘Alec’, zei ze, ‘we zitten hier sàmen in de knoei. Begrijp dat toch. Die Hobson heeft me erin laten lopen met zijn zogenaamde discrete telefoontje. Het is stampvol met journalisten beneden, we kunnen beter in goeie harmonie samen gaan lunchen’.

‘Welke goeie harmonie?’, vroeg hij, maar dacht terwijl hij de woorden uitsprak: nee, nee, dit wordt weer een debat, en hij zei: ‘Ga weg, ga in Godsnaam onmiddellijk weg!’

Er werd weer op de deur geklopt.

‘Wie is daar?’

‘De kellner, meneer Weatherwood. Hier is de koffie’.

Alec deed de deur open en op hetzelfde ogenblik werden zijn ogen sterk verblind door een aantal fotolampen.

‘Pardon’, zei de kellner huichelachtig, ‘ze zijn zo brutaal als de beul, die mensen van de pers’.

Hij ging weer heen.

Alec zei: ‘Ga der uit, Helen’.

‘Nee, het kan me nu allemaal niet meer schelen. Ik ga wel, maar je zult het eerst allemaal horen’.

Hij antwoordde niet, ging languit op het bed liggen, vermoeid en met gesloten ogen, alsof hij zware hoofdpijn had. Ze begon te vertellen, op een trieste, maar ongegeneerde toon en het klonk als een soort biecht aan de echtgenoot, die jaren is weggeweest en die vreemde dingen heeft gehoord over zijn vrouw. Ze begon over Joan en het kind, waarvan ze zoveel hield. En toch had ze het op een dag niet langer kunnen verdragen daar bij dat kind in ‘Sunrise’ te zijn, het maakte haar nog onrustiger dan ze al was. Ze ging met Charley praten, kocht ‘Tom's Cabin’ en ging er wonen. Het beviel haar daar heel goed, maar het huis had een merkwaardige invloed op haar, ze werd slordiger, en soms bleef ze 's ochtends lang in bed liggen lezen, en op een dag kreeg ze op het lab ruzie met Rothenstein over een nalatigheid van haarzelf. Rothenstein had gelijk gehad. De volgende dag moest ze naar New York, om iets te regelen. Ze stond op de drie en twintigste verdieping van een kantoorgebouw en hoorde overal om haar heen telefoons gaan, hoorde liften, hoorde berichten door persleidingen schieten, zag de bleke, harde meisjes met dossiers, zag fermdoende mannen met maagzweer-gezichten, en diep beneden zich zag ze het krankzinnige verkeer. Wat een stomme, zenuwachtige wereld eigenlijk! Iedereen kwam tijd te kort, iedereen legde de grootste vlijt aan de dag om bij te blijven met de anderen! Het scheen wel of er steeds meer werk was te doen, of iedereen iets in te halen had en iedereen eeuwig angst had om te laat te komen. En ze dacht aan ‘Tom's Cabin’ en aan haar slordige leven daar, hoe ze in haar badjas vergenoegd in de

keuken kon staan knoeien. ‘Het was allemaal zeer verwarrend’, zei ze. En ze had weer naar buiten gekeken en gedacht, dat de wereld nog lang niet op zijn krankzinnigst was, dat de mensen eigenlijk nog wel enige ruimte hadden om te leven, dat de organisatie van het menselijke bestaan nog steeds speling liet. Maar éénmaal zou er een dag komen, dat de massa van steeds meer millioenen op de wereld alleen nog maar levensmogelijkheid zou hebben in de ban van een geweldige, perfecte organisatie van boven af, anders zou het niet kunnen, anders zou de maatschappij-machine in het honderd lopen. En ieder mens zou daarin een klein wieltje zijn, een goed geolied wieltje, dat geen neiging tot verzet zou mogen vertonen. Het moest een opgewekt wieltje zijn, dat machinaal, voorgeschreven, zijn werk deed. Ieder zou automatisch moeten werken om de anderen in staat te stellen ook automatisch te kunnen werken. Om te blijven leven in de massa zou men zichzelf noodgedwongen moeten identificeren met de massa, een schakeltje moeten zijn precies gelijkend op het buurschakeltje in de ketting.

Terug in Tom's Cabin las ze weer over wat Alec had geschreven, de brokkelige aanklacht tegen wat hij noemde het vlakke, horizontale bestaan. De mensen holden van het begin tot het einde hun levensroute af zonder Ergens bij stil te staan. Aan de overkant lag Het Complex, het symbool van de gedachte, dat uiteindelijk elk raadsel ontsluierd kon worden. Ja wat deden ze daar eigenlijk anders dan tezamen in gevecht zijn tegen de raadsels van het bestaan, op weg naar de wetenschappelijke onthulling van God of hoe je dat Laatste Antwoord wilde noemen. Ze dachten altijd, dat ze een functie hadden die dienstbaar was aan de Mens als Creatie van dat Laatste Antwoord.

Alec kreunde. Hij hoorde weer zijn eigen woorden. O Jezus, dacht hij, zulke dingen zeg je niet, zulke dingen denk je alleen, soms, maar je zegt ze niet. En híj had ze nog wel *opgeschreven*! Millioenen mensen hadden ze zelfs gelezen. Hoe verschrikkelijk. En nu citeerde Helen ze zelfs. Horribel! Helen ging verder. Waar waren ze in feite mee

bezig in Het Complex? Met dat Laatste Antwoord voorbij te gaan, de behoefte er aan te negéren! Ze zouden de wereld zo perfect en saai en zelfvoldaan maken, de mens hervormen tot een dusdanig gestroomlijnd wezen, dat niemand zich nog ooit zou afvragen waarom het eigenlijk was. Ze zouden de mens degraderen tot een mechanische mier! Zij, Helen, was bezig de mens het gelukshormoon voor de volmaakte mierenstaat te verschaffen, Bert ontwierp wonderlijke sprieten, waarmee elke mier de ander onmiddellijk zou kunnen verstaan in een glad, grensloos taalverkeer; papa zocht naar vleugels voor de mieren, opdat ze de snelheid zouden krijgen die vereist werd door de organisatie; en William was doende Het Oog te ontdekken, waaronder elke mier gewoon mier zou blijven, naakt en geheimloos, en waarmee tevens nieuwe ruimten voor de mieren zouden kunnen worden ontsloten! Helen zei: ‘Maar ik zag plotseling, dat we bezig waren God overbodig te maken’.

Alec kreunde weer, maar ze lette er niet op en met een stem vol rancune tegen zichzelf ging ze verder. Het was inderdaad precies zoals Alec J. Weatherwood geschreven had, ze was gaan inzien, dat ze op de verkeerde weg was. Ze moest opnieuw beginnen met iets heel anders, ze moest iets Doen!

Alec zei: ‘De honderd yards waren zeker weer afgelegd. Je was toch altíjd al zo'n goeie op de honderd yards?’

Ze zei verdedigend en moe: ‘Ik zag plotseling het zinloze van mijn werk in. Ik móest er mee ophouden, *iedereen* moest er mee ophouden’.

‘Onzin’, zei Alec, ‘voor jou tien anderen. De wereld móet een mierenstaat worden, daaraan is niet te ontkomen. De mens is nu eenmaal een te vruchtbaar ras’. Verdomme, hij verviel toch weer in de debat-toon.

‘Ja, ja’, riep Helen, ‘dat is het, een te vruchtbaar ras!’ Het was één van de voornaamste punten van de Bond; een drastische geboortebeperking. Het onderwerp was uitgebreid in studie, psychologisch, medisch, en ethisch. Het moeilijkste obstakel zou de kerk zijn. O, er waren veel

meer onderwerpen in studie, de Bond was actief bezig. ‘De Luiheidsbond’, zei Alec met een haatdragende lach. ‘Nee, nee’. Boze tongen hadden die naam bedacht, om haar werk belachelijk te maken. Natuurlijk, de moed om *lui* te durven wezen had er véél mee te maken, en eerlijk gezegd: in die richting was ze aanvankelijk beginnen te denken. Waarom was iedereen zo vlijtig? Uit ijdelheid! Iedereen wilde opvallen, maar waarom, waarom? Ze had weer ruzie gehad met Rothenstein, later ook met William, ijdele idioten waren het. Ze had de moed gevonden het zichzelf te durven toegeven, dat ze allemaal veel knapper waren dan zij. MAAR ZIJ HAD OOK EEN TAAK! Ze *zou en moest* iets nieuws beginnen! Ineens voelde ze zich bevrijd, Alec had gelijk gehad: samen zouden ze iets beginnen, ze wist nog niet precies wat, maar Alec zou het wel weten. Ze had een advertentie geplaatst om achter zijn verblijfplaats te komen, want zelfs Charley Bickleston wist niet waar hij zat, waarschijnlijk ergens op een boot, als steward. Het detectivebureau had niets kunnen vinden. Ze had nog eens een advertentie geplaatst. En steeds dringender werd de noodzaak om iets te doen. Op het lab ging alles verkeerd, ze had er haar hoofd niet meer bij. En toen was ze op de gedachte gekomen een soort actie te beginnen, en deze in te zetten met het publiceren van wat Alec geschreven had. Ze had een journalist gehuurd, die de stof geschikt had gemaakt voor een groot weekblad, zij zelf had de inleiding geschreven en het was gelukt, ze hadden het genomen. Ze wist nu, dat Alec zou reageren. Ze zouden misschien ruzie krijgen, maar ze zou komen te weten waar hij zat. En wat de ruzie betreft: het stuk was toch voor háár geschreven, zij mocht er toch mee doen wat ze wilde?

De bom was met ruïneus geweld ingeslagen in Oaklake, er was zelfs politie aan te pas gekomen. Maar het ergste was, dat Alec niets van zich had laten horen, dat het duidelijk was, dat hij niets met haar te maken wilde hebben. Ze was gaan inzien, dat ze het verkeerde had gedaan. Het was al die weken daarna onverdraaglijk, dat hij niet

weten kon waarom, en daarom móest ze hem spreken. Toen had Hobson gebeld. In het vliegtuig had ze zijn interview met Alec gelezen, een leugenachtig verhaal, Alec kon het niet allemaal zo gezegd hebben. Ze was aangekomen in El Paso en had bijna dadelijk begrepen, dat ze beiden het slachtoffer waren van een filmstunt. Maar nú moesten ze er samen doorheen, ze moesten de pers de kop indrukken, ruzie tussen hen zou koren zijn op de krantenmolen.

'O.K.', zei Alec. 'Ik heb het nu gehoord. Ik weet het nu, ik begrijp alles. Maar ik aanvaard het niet. Het is het beste, dat je nu gaat. Ga terug naar Washington en zeg aan de politie, dat ze me hier min of meer opgesloten houden. Ik wil weg, ik wil naar Mexico of naar Montreal, het kan me niet schelen, als ik maar rust heb', en hij herhaalde: 'RUST, RUST, RUST, verdomme, versta je me?'

Ze zei: 'Ik wil, dat je bij mij in de Bond komt werken, Alec'.

Hij zei: 'Ik wil met die I-DI-O-TE ROT-BOND van jou *niets* te maken hebben! Ga weg, en gauw!'

'Je bent een proleet'.

'Ja. Wat doe je hier nog langer?'

'Zo is het', zei ze schor. Ze ging inderdaad weg.

Nadat Alec moeizaam zijn lunch naar binnen had gewerkt, kwam Joe vragen of Alec naar Conboy's suite wilde komen voor een laatste onderhoud; daarna zou Alec vrij zijn te gaan waarheen hij wilde. Alec weigerde, ging weer op zijn bed liggen. Twee minuten later werd er opnieuw geklopt en verscheen Conboy in de deur. Hij zei: 'Ik kom even afscheid van je nemen, Weatherwood, de kwestie van de auteursrechten is geregeld. Ze zijn in het bezit van dr Helen Pousekovsky. Jij hebt immers het manuscript aan haar geschònken? Ze is op het ogenblik in mijn suite om de contracten te tekenen. Wil je er bij zijn?'

Alec ging onmiddellijk mee.

'Helen!', schreeuwde hij woedend, terwijl hij de suite binnenstormde. Met uitgestoken handen liep hij toe op

het bureau, waarachter ze zat. En op datzelfde moment sprongen de lampjes van twaalf, vijftien camera's. Alec bleef overrompeld staan en hij hoorde Hobson zeggen: ‘De Verliefde Helen en Haar Barse Barkeeper!’ Ja, daar stònd Hobson, grijnzend en kauwend. Hij zei: ‘Jonge, jonge, wàt een stunt. Wat een nieuws. Helen en haar Barkeeper Vechten om Filmrechten. Alec, wat ben jìj der gemakkelijk ingetippeld!’

Ja, het was hem nu zeer duidelijk, dat hij in een prachtig geconstrueerde val was gelopen. Allemaal publiciteit voor de film en nieuws, nieuws, nieuws voor de kranten. Alec hoorde Hobson weer zeggen, dat hij het nieuws niet zocht, maar máákte.

Hij zei: ‘Conboy, stuur het canaille weg’.

‘Nee’, zei Conboy glimlachend, ‘en laat je wat beleefder uit over mijn gasten. Ik sta op het punt een pers-conferentie te houden’, en tot de journalisten: ‘Heren, de reeds zo lang aangekondigde film “De Wereld Gaat Aan Vlijt Ten Onder” zal over enkele weken in productie gaan en onder supervisie staan van dr Helen Pousekovsky, die de rechten van het verhaal heeft, en wie wij de gelegenheid zullen bieden enkele van haar verrassende ideeën in de film uiteen te zetten’.

‘Helen’, riep Alec wanhopig, ‘doe het niet, ze zullen je nog belachelijker maken dan ze vandaag al doen!’

Knip, knip, knip gingen de lampen en camera's weer.

‘Gooi die man eruit!’, riep Conboy toen het gebeurd was, ‘dit is huisvredebreuk!’ Joe en één der andere detectives sleepten Alec naar buiten en sloten de deuren van de suite. Hij was versuft, trok zijn das recht, liep naar zijn kamer. Hij ging op zijn bed liggen en sliep na een uur in.

Er werd geklopt. Op zijn horloge zag hij, dat het drie uur 's ochtends was. Alec hield zich stil. ‘Meneer Weatherwood, meneer Weatherwood’, zei een beleefde stem. ‘Het is de kellner. Er is dringend telefoon voor u. Van een mevrouw Pousekovsky uit Oaklake’.

‘Ik kom’, zei Alec. Hij was verbaasd, hij vertrouwde het

niet, keek voorzichtig in de gang, maar zag alleen maar de kellner. Hij volgde hem naar de telefoon-cel gelijkvloers. Alec nam voorzichtig de hoorn op en vroeg: ‘Ja?’ Niet zo erg duidelijk klonk: ‘Hier is Joan’.

‘O ja?’ En toen: ‘Wat is er?’

‘Luister. Je moet naar Oaklake komen, daar ben je veilig. Het is natuurlijk niet helemaal altruïsme van ons, want we willen niets liever dan dat dat lawaai om Helen ophoudt. En daar is een beetje kans op, als jij je opsluit in Oaklake. En dan heb je zelf ook rust’.

Hij zei: ‘Laat me even denken’. Er was een dertig seconden zacht gekraak. Hij vroeg: ‘Hebben jullie dat in familie-kring besloten?’

Ze aarzelde blijkbaar en zei: ‘Ja, Bert en ik hebben het zo bedacht. Het is goed voor jou en voor Helen en voor al de Pousekovskys. Maar voor jou ook. We zouden het je ook hebben aangeboden, als Helen er niet bij betrokken was’.

‘Wat moet ik doen?’, vroeg hij een beetje dwaas.

‘Verlaat het hotel, neem een taxi naar het vliegveld. Er vertrekt daar over twee uur een vrachtvliegtuig naar St. Louis. We zullen het in orde brengen, dat je met dat vliegtuig mee kunt. Goed?’

Hij bromde: ‘Ja, goed’. Hij lachte even, bijna opgelucht en ging verder: ‘Tot over een paar dagen’.

XXX

Herfst 1953

‘Bèn je daar, Mencken?’, vroeg de professor.

De man met de grijze manen en het bleke, vlezige gezicht kwam in het beeld en zei: ‘Goeden avond. Hier zijn we klaar’.

‘Laat de hond eens zien’.

‘Doen we niet eerst de houtproef?’

Professor Pousekovsky zei: ‘Nee, laten we dadelijk beginnen met levend materiaal’.

Meneer Jacquard stond naast de man met het kale hoofd en las hardop een aantal cijfers af, die door de academici in de college-banken werden genoteerd. Op het scherm kwam de dierenarts uit Simonshill, het kogelronde, opgewekte mannetje met de dikke snor. Aan de leiband hield hij een vrij zware, stevige hond met een bokserskop, waaruit kwijl liep. De dierenarts zei: 'Dit is Frank, een mastiff, een heel sterk soort hond, al is het ras er als geheel door de laatste wereldoorlogen niet beter op geworden. Men neemt aan, dat reeds de oude Phoeniciërs...'

'Ja ja ja, hou maar op', zei de professor. 'Ik wil alleen maar weten of hij gezond is'.

'Als een leeuw', zei de dierenarts op het scherm.

'Goed'. Ze wisselden nog een paar getallen uit en daarop vroeg de professor zonder achterom te zien: 'Hebt u het genoteerd, meneer Otterson?'

De man naast Alec - de verlegen dierenarts met het onnozele paardegebit - zei: 'Ja zeker, ja zeker, professor'.

'Goed dan', zei de Grote Man. 'Mencken! Laten we beginnen'.

Er klonk nerveus gekuch, zowel in Simonshill als in Oaklake.

De kogelronde dierenarts had nu blijkbaar uitstekend de techniek onder de knie om een hond zonder veel moeite in de grote, telefooncel-achtige brandkast te krijgen. Alleen op de drempel streefde de mastiff even tegen. De zware deur werd gesloten door een voorzichtige man in een witte overall. De professor riep ineens: 'We hebben het gewicht niet genoteerd!'

Mencken kwam weer in het beeld en zei: 'Jawel, 160 pond en drie ons'. Oaklake noteerde.

De kaalhoofdige man bij het contrôle-bord beduidde met een rechtopstaande duim, dat daar alles in orde was.

'Geef de klok maar, Mencken'.

De wijzerplaat kwam groot in het beeld. Langzaam maaide de groene secondenwijzer de tijd weg. 'Geef maar rood', zei de Grote Man met heldere stem. Blijkbaar was hij de enige, die weinig last had van nervositeit. Hij

gedroeg zich de gehele avond al zeer beslist. De secondenwijzer was rood geworden. De gezichten van allen in Oaklake deden luguber, haast bloederig aan onder het schijnsel van de vele rode lampen. Alec dacht aan de Franse Revolutie.

De professor vroeg: ‘Alles wèrkelijk in orde, Mencken?’

‘Absoluut’, zei Mencken, heel stellig voor zijn doen.

‘Schakel dan definitief...’ - de man naast Alec klapperde even met zijn paardegebit alsof hij plotseling koorts had gekregen - ...definitief over... na... vijftien seconden... van NU! Men keek op de secondenwijzer, telde, telde. Het was, of de hoge fluittoon geheime verbindingen onderhield met andere werelden. Elf, twaalf, dertien... - de professor kuchte luid in zijn microfoon - ...veertien, VIJFTIEN.

De klap was enorm, zelfs de banken trilden deze keer. En ineens was de avond groen. Maar men kreeg geen gevoel van veiligheid.

‘Uitschakelen, uitschakelen’, riep de professor. Het licht kreeg zijn neutrale neon-kleur, het plotselinge ophouden van de fluittoon deed bijna pijn aan de oren.

Mencken kwam op het scherm en zei: ‘Het lijkt hier goed’. Hij liep zelf op de grote kast toe en opende hem uitermate voorzichtig, alsof hij er zijn handen aan kon branden. Mencken zei niets, maar hij maakte plaats en het was duidelijk zichtbaar, dat de geheimzinnige, spiegelende ruimte geen hond meer bevatte.

De kaalhoofdige man in Oaklake was reeds bezig met de deur daar. Hij trok hem langzaam open, als zou hem iets onnoembaars kunnen bespringen, en tegelijkertijd weerklonk er een zielig gejank. Een vreemde, misvormde hond kwam naar buiten hinken, trillend en bang voor de nieuwe omgeving, bang voor het hele leven. Of misschien wel voor de dood. Het paardegebit was opgestaan en naar voren gekomen. ‘Frank, Frank’, riep hij. De hond kroop jankend naderbij, steeds trager en moeizamer. Hij wilde wel, maar hij kon niet. Plotseling zakte hij in elkaar. Hij draaide zich op zijn rug, zijn poten - het waren er werkelijk maar

drie - trilden kort, bleven daarop stijf staan. De dierenarts boog zich over het beest, was al bezig met zijn stethoscoop. Hij keek op en zei zacht en verwijtend: ‘Dood!’

Toen pas begon er een geweldig rumoer in de collegebanken los te barsten. De opgewonden stemmen en halve juichkreten golfden wreed over de dode hond. Men verliet de banken, als kinderen die juist vacantie hebben gekregen. Men drong samen om het kadaver. Professor Pousekovsky, met een chronometer in de hand, zei: ‘Hij heeft precies dertig seconden geleefd’. Hij keek om zich heen, zeer voldaan, en veegde zich zwaar en boers de druppels van zijn rood, bultig gezicht, schraapte zich de keel en mompelde ontroerd: ‘Mijne heren collega's, deze dag is belangrijker in de historie dan de dag, de dag...’

Monsieur Jacquard vulde aan, vrijwel onbewogen: ‘Dan de dag waarop Columbus Amerika ontdekte...’

Iemand zei: ‘Een nieuw tijdperk is begonnen...’

En de hond lag daar maar, met zijn drie poten en zijn misvormde lichaam koud op de betonnen vloer. Alec huiverde en voelde zich op dat moment even koud als de hond moest zijn.

De professor had haast, hij reed die avond per auto terug naar ‘Sunrise’, en zijn wagen werd snel gevolgd door een feestelijke stoet andere auto's waarin zijn medewerkers zaten; ze waren uitgenodigd op een-drankje-na-de-spanning en monsieur Jacquard had Alec namens de professor gevraagd, of hij een paar uurtjes extra-dienst wilde doen. Alec vond het best. Hij vond àlles best, en begreep zelf eigenlijk maar half, waarom hij al die tijd nog in Oaklake bleef. Hij was vrij om te gaan, niemand zou hem vasthouden. En in de ‘buitenwereld’ zouden nog maar weinig mensen hem lastige vragen stellen, het geval van ruim een jaar daarvoor was uitgegloeid, niemand zou er nog erg veel leven in kunnen blazen.

‘Nee’, zei de professor, ‘whiskey, een dùbbele whiskey’.

‘En u zeker pernod?’, vroeg Alec.

Monsieur Jacquard knikte.

In de hoek begonnen er al een paar luidruchtig te lachen. De professor lette er niet eens op, het was nu feest. Hij keek peinzend naar Alec en vroeg: ‘Zeg Alec, hoe heetten toch ook nog maar weer die beklimmers van de Mount Everest?’

XXXI

Zomer 1952

Toen Alec uit El Paso kwam, werd hij in Oaklake door iedereen ontvangen als een oude vriend, behalve door de professor, die hem behandelde of hij hem nooit eerder had gezien. Bert zei: ‘We hebben al die tijd mevrouw Stoops achter de bar gehad... Nou, dat was natuurlijk niks, zelfs niet voor een soepeter, zoals ik. Dus ook daarom zijn we blij, dat je terug bent, Alec. De andere reden is, dat we verheugd zijn je weer een beetje rust te kunnen geven, een beetje rust. Maar de voornaamste reden is Helen natuurlijk, is natuurlijk Helen’.

Het bleek, dat Bert wel begrip had voor haar houding. ‘Maar toch erg jammer, erg jammer, want Rothenstein en zij waren al ver op weg, erg ver’. En Bert deed vage mededelingen over een ingewikkelde scheikundige verbinding, waarmee men iemands specifieke, persoonlijke eigenschappen zou kunnen vervlakken, ja, zelfs wegnemen in sommige gevallen. ‘Begrijp je, Alec? Datgene, wat wij altijd gemakshalve iemands “ziel” noemen’.

Het was een erg gevaarlijke stof, die men zeer voorzichtig moest doseren. ‘Want anders ontstaat er in de proefpersoon zoiets als wat je zou kunnen aanduiden met “antiziel”, ik bedoel: een grote leegte, een sterke behoefte. Ze noemden dat het “moederborst-effect”. Zoals het pasgeboren kind dadelijk de lippen tuit om zich te vullen met de moedermelk, zo is de proefpersoon op zoek naar de vulling van zijn tekort’.

‘De zielsmelk zogezeid’, zei Alec ironisch.

Bert lachte. ‘Ja, zoiets, zoiets’. Helen had er uitvoerig met

hem over gesproken, had de ontdekking niet aangekund, was in verwarring geraakt. ‘Maar ik wist niet, dat ze jou manuscript zou publiceren, dat wist ik niet, Alec. Toen het gebeurde, waren Joan en ik de enigen hier die het begrepen, die het zo ongeveer begrepen’. Maar voor professor Pousekovsky en William was ze een verraadster geweest, iemand die niet alleen zichzelf, maar eigenlijk al de werkers van Het Complex belachelijk had gemaakt. ‘Natuurlijk moest ze weg, natuurlijk. De regering kwam er aan te pas en de politie, ja ook dat nog, de politie, en nu wordt ze dag en nacht geschaduwd’. Bert keek hem aan met zijn vaal, maar kinderlijk gezicht, streek zich een paar keer door zijn grijze haar en zei, dat hij het nog niet eens zo vreemd vond waar Helen nu mee bezig was. ‘Vanuit haar standpunt, bedoel ik, vanuit haar standpunt. Ik vond, dat ze haar gang maar moest gaan, maar dat er zo weinig mogelijk over moest uitlekken, zo weinig mogelijk. Daarom waren we je dankbaar, dat je je stil hield. Tot ze je vonden in dat kamp’.

Ze hadden zich van uur tot uur op de hoogte laten houden wat er gaande was in El Paso. ‘Hun enige doel was Helen met jou te confronteren. Ze hielden je aan het lijntje, tot Helen kwam opdagen. Toen lieten ze voor hun publiciteit de ruzie losbarsten, voor hun publiciteit’. Hij lepelde de laatste resten uit zijn soepkop, wreef zijn handen vrolijk tegen elkaar en vroeg: ‘Heb je nog wat van die soep, Alec? Nog een beetje?’

Er kwam toch nog zoiets als een proces, maar de Pousekovskys stelden zonder veel omhaal een kleine batterij scherpschietende advocaten in werking en de hele zaak verliep in een kort, maar hevig gevecht; Alec won en na een maand vernam men er niets meer over in de kranten. De zaak dr Helen Pousekovsky-Alec J. Weatherwood stond niet langer in de belangstelling. Maar het was veiliger voor Alec om voorlopig nog in Oaklake te blijven en waarom ook niet? Het was volop zomer en ofschoon de bewaking zeer veel strenger was geworden, kreeg hij toe-

stemming te varen op het meer. Soms nam hij Joan mee en de kleine, mollige Henry Peter, die in zijn baby-mand rustig naar zonplekjes greep op zijn voetjes. Als ze pas 's middags gingen gebeurde het, dat ze eerst William over het meer naar het lab brachten en een enkele keer probeerde William hem op een ironische en toch nog altijd enigszins hooghartige manier uit te lokken tot een debat. Het ging William helemaal niet om dat debat, maar om te laten blijken, dat hij was gesteld op de vriend van zijn vrouw. 'Altijd nog van mening, dat de wereld aan vlijt ten onder gaat?', vroeg hij eens. Alec haalde losjes de schouders op. 'Mijn mening doet niet ter zake', zei hij glimlachend. 'Alles zal wel gaan, zoals het waarschijnlijk mòet gaan. En wat jullie daar aan het uitvinden zijn, och, dat zijn natuurlijk helemaal geen persóónlijke uitvindingen, men zal er op de hele wereld wel op de één of andere manier mee bezig zijn. Ik denk, dat de tijd al die vindingen noodzakelijk maakt. Als zodanig zijn jullie dienaren van deze en misschien nog meer van een toekomende tijd'. William vroeg stroef: 'Je bedoelt, dat wij de tijd niet voorthelpen maar de tijd ons?'

'Ja, ik denk dat het ongeveer zo is', zei Alec.

'Ik ook', zei Joan plagend.

William zei, alsof hij sprak tegen twee aardige kinderen, die het allemaal nog niet zo kunnen weten: 'Ik niet. Als Einstein er niet geweest was, zou het wetenschappelijk denken nu een heel ander karakter hebben'.

'Ik denk', zei Alec, 'dat er dan wel een andere Einstein zou zijn opgestaan'.

William vroeg: 'Wat zou er met Europa zijn gebeurd in het begin van de negentiende eeuw, als Napoleon er niet geweest was? Geloof je, dat dan een ander naar voren zou zijn gekomen die ongeveer hetzelfde zou hebben gedaan?' 'Ja', zei Alec. 'Het zou ànders zijn gegaan natuurlijk, maar de grote lijnen zouden verduiveld veel hebben geleken op die we nu leren op school. En zo is het met Hitler en Duitsland ook'.

'Met andere woorden', zei William, 'zijn wij weten-

schappelijke werkers in jouw ogen niets anders dan een product van onze tijd'.

Alec lachte, schudde het hoofd en zei: 'Nee, dat is niet flatteus genoeg. Ik zou liever willen zeggen: het nerveus registrerende instrument van een toekomstige tijd'.

'Nou, dat is toch aardig gezegd', zei Joan.

Ze lachten allemaal.

Maar William vroeg ineens: 'Als je denkt, dat dan toch alles komt zoals het komen moet, waarom doe je dan niet mee?'

Alec zei: 'We aten thuis op Dinsdag altijd macaroni met rozijnen, het was onvermijdelijk. Daarom at ik Dinsdags héél vaak bij vriendjes. Ik hield niet van macaroni met rozijnen en dus onttrok ik me eraan. Maar ik zal er nooit een actie tegen beginnen, want er zijn millioenen, die er stapelgek op zijn'.

Joan zei opeens vrij fel: 'O, als ik de kans had, zou ik me zeker verzetten tegen die Coloradar van je, William. Ik vind het een luguber ding. Je voelt je nooit meer vrij'.

William zei, bijna alweer afwezig: 'Ach kindje, dat is maar een bijkomstigheid. Het gaat om heel andere dingen'.

Alec voer langs de steiger en William stapte uit; hij keek naar de man, de vrouw en het kind in de boot, dacht met licht gefronst voorhoofd na en zei daarna plagend: 'Is het geen voorrecht voor een jaloers echtgenoot om in het bezit te zijn van een alziend oog?'

'Nou', zei Joan, 'dan zullen we je vanmiddag eens reden geven om werkelijk jaloers te zijn. We gaan lekker zwemmen terwijl jij daar in je warme lab zit!'

Pas later drong het tot Alec door, dat er nog een ander alziend oog op hem rustte. Het begon met een opmerking van Joan, die had gehoord, dat er weer een brief van Helen voor Alec was gekomen. 'Ik ving het heel toevallig op', zei ze excuserend. Alec zei, dat hij niets had ontvangen en Joan zei: 'Nee, natuurlijk niet, alle post van Helen aan wie dan ook in Oaklake wordt teruggestuurd'.

Alec vond het nogal een rustig gevoel en hij zei dat ook.

In elk geval was hij er niet geprikkeld over dat een deel van zijn persoonlijke post niet in zijn handen kwam.

Maar een ander feit gaf hem wèl een gevoel van onbehagen, ‘van Oaklake-onbehagen’, zoals hij naderhand tegen Charley zei, die erbij betrokken was.

Toen Alec terug was in Oaklake, moest hij de eerste weken achter De Omheining blijven en hij voelde dat niet als een dwang, omdat de buitenwereld hem nog in het geheel niet aantrok. Na een tijd kreeg hij permissie het Oaklake-Hotel te bezoeken en in de avonduren begon hij dat te doen. Eén van Charley's grootste grieven tegen de Pousekovskys was, dat hij niet meer op het meer mocht varen en uit recalcitrantie plantte hij daarom dikwijls een opvouwbare stoel zover mogelijk op de steiger en daar zat hij sigaren te roken en de krant te lezen en het verkeer over het water gade te slaan. Het zitten op de steiger begon hem te bevallen en ook 's avonds ging hij er heen, om te hengelen. Alec schoof een stoel aan naast de zijne en sloeg eveneens een hengel in het water. Zo zaten ze hele avonden te soezen en te praten en van tijd tot tijd een spartelende vis te vangen. Ze hielden dat zeker twee weken vol en ze bespraken rustig allerlei plannen om ergens anders een hotel voor Charley te zoeken; Alec begon er inderdaad iets voor te voelen om op een plezierige plek samen met Charley een bedrijf te beginnen. Er was maar één ding tegen en dat was, dat het hittepetitterige juffie uit Boston dan met nieuwe herrie zou beginnen. ‘Hoe ik ooit met goed fatsoen van die griet af kom...’, zei Charley.

Op een avond was hij onrustig en vond hij, dat hij maar eens een paar dagen moest gaan rondtoeren; jammer, dat Alec zich niet buiten Oaklake mocht begeven. Kon hij geen ontheffing aanvragen? Dan zouden ze, als Charley inderdaad iets behoorlijks zou hebben gevonden, samen eens kunnen gaan kijken...

Charley vertrok de volgende dag en Alec ging naar het passenbureau en ze zeiden daar, dat ze de zaak zouden onderzoeken. Een dag later kreeg hij bericht, dat het in

orde was, dat hij een ontheffing kreeg voor de eerstvolgende veertien dagen. Charley kwam geestdriftig terug. Hij had inderdaad de kans een zeer behoorlijk hotel over te nemen, ergens in de White Mountains, in New Hampshire. Maar nog geestdriftiger was hij over zijn kennismaking met ‘twee verdomd lieve meisjesstudenten van een jaar of drie en twintig’, die hij van de White Mountains naar Portland had gereden, en die daar nog een weekje zouden blijven. Alec vroeg een avond vrij en Charley en hij reden naar Portland. Hij had de eerste uren een onvrij gevoel, maar de buitenwereld herkende hem nergens en hij begon zich steeds beter op zijn gemak te voelen, vooral toen ook de meisjes niet lieten blijken of ze wel of niet wisten wie hij was. Charley had gewoon geïntroduceerd: ‘Alec, mijn vriend uit Oaklake’. Ze aten en dansten en deden al de dingen die men doet en Alec vond zijn bruinogige, intelligente Margaret bijzonder charmant, maar eigenlijk iets te vlot voor zo'n soort meisje. De mollige Laura, een brutale, blonde vrouw met een hoge gichelstem, scheen nogal aardig op Charley gesteld te zijn en ze had niet het minste bezwaar tegen zijn voorstel om nog diezelfde avond terug te rijden naar Oaklake, ze konden wel een paar dagen in zijn hotel logeren als ze dat wilden, zei Charley. Margaret deed nog wat onwillig, maar ging toch ook mee. Het leek er even op of het zou worden als in de wilde dagen in Duitsland, maar het bleef bij nog een paar whiskeys in Charley's bar en de meisjes gingen alleen naar hun eigen kamers.

Er braken een paar vrolijke dagen aan van veel eten en zwemmen en rondrijden en drankjes en de meisjes lieten op een plezierige wijze doorschemeren, dat ze best wisten wie Alec was, maar dat het hun niet interesseerde. Het was niet helemaal waar; toen ze intiemer waren geworden, begon Margaret nieuwsgierig te informeren over Oaklake en wat daar wel allemaal gebeurde. ‘Wat moet jij die Pousekovskys *eigenlijk* haten, Alec’, zei ze op een avond zachtjes achter in de auto en later: ‘Nee, dat niet, zo vertrouwd voel ik me nog niet met je’. Steeds helderder begon

Alec een mogelijkheid door het hoofd te spelen. De volgende avond zei hij: ‘Een vrouw heeft er niets aan zulke dingen te weten’.

Ze vroeg vrij haastig: ‘Mannen wel?’

‘Sommige’, zei Alec onverschillig, maar met toch iets geheims in zijn toon.

‘Uit idealisme of zo?’

‘Ben je gek. Idealisme! Alles heeft zijn prijs tegenwoordig’.

‘Zou het veel waard zijn wat je weet?’

‘Ik weet het niet’. Hij lachte luchtig en zei: ‘Ik ben nog nooit benaderd’.

‘Je zegt het of je er spijt van hebt’.

‘Och, het zou een hele sensatie zijn’.

‘Je kunt in elk geval je mond wel goed houden’.

‘Ja, dat heb ik wel geleerd’.

Ze dansten nogal veel die avond en het was laat toen ze thuis kwamen. Ze namen afscheid in Charley's bar, zoals gewoonlijk en Alec liep naar huis met de gedachte, dat er iets niet helemaal in orde was. Terwijl hij zich uitkleedde en de rommel uit zijn zakken haalde, vond hij daarin een zeer kleine envelop. Onmiddellijk dacht hij: ‘Ha, dus toch...’ Hij opende de envelop en haalde er een papiertje uit, waarop in machineschrift stond: ‘Wie handelscontact zoekt, vindt dat's ochtends plm. II uur in “The Corner” in Augusta’.

Hij belde Charley op, werd traag doorverbonden met zijn kamer.

‘Hier is Alec. Ben je daar alleen?’

‘Ja, wat dacht je? 't Is veel geschreeuw en weinig wol met die grieten. Er is iets geks mee. Ze konden toch best eens van een krant zijn of zo. Die Laura vindt jou zó'n interessante man...’

‘Zoek eens in je zakken’.

‘Wat bedoel je?’

‘Zoek eens naar iets bijzonders’.

Alec vernam het geluid van de hoorn op hard hout, daarna onduidelijk gemompel.

‘Niks bijzonders’.

‘O.K.’, zei Alec, ‘ga maar slapen. Ik leg het je morgen wel uit’.

Hij belde naar het hoofd van de terreinpolitie, vertelde hem het verhaal, las hem de inhoud van het briefje voor. De man zei alleen: ‘Bedankt’, zonder veel belangstelling. Een half uur later kwam een bewaker het briefje halen.

De volgende morgen zei Joan: ‘Was dat voor jou vannacht? Dat zei mevrouw Stoops’.

Alec vertelde haar alles.

Joan zei: ‘Informeer eens of ze er nog zijn’.

Alec deed het.

‘Nee’, zei Charley, ‘vanochtend vroeg met een grote slee plotseling weggehaald. Ik zal in het vervolg een ander soort uitkiezen, geen studenten meer voor mij’.

Toen een week voorbij was gegaan en Alec niets meer van het geval hoorde, zei Joan: ‘Als je het mij vraagt, is het een soort examen geweest. Vraag eens een permanente verlofpas aan’. Hij deed het en kreeg hem.

XXXII

Vogels trokken in wilde, luidruchtige troepen onder enorme, witte wolken door naar de herfst. Het jaar veranderde van kleur en geluid. Er kwamen nachten vol zware, plotselinge regenbuien en uit de verrottende grond boorden zich de geheimzinnige, giftige schoonheden van zwammen en paddenstoelen. Er groeide een kille heimwee in de atmosfeer, een verlangen naar de reuken van warm, knapperend houtvuur, naar veiligheid, omarmende liefde. Ergens moest het goed zijn op de wereld, zonder onrust; thuis. Maar waar? Je kon gaan door al de acht en veertig staten van het grote land en door al de vele landen van de grote wereld, en je kon praten met mensen en werken hier en daar en aardig zijn voor een zindelijke, sportieve vrouw, maar waar was thuis? In het bloed van Alexander J. Weatherwood begon de bitterzoete kwaal van een zacht-

aardige lethargie te werken. Het was, of hij niet helemaal meer geloofde in thuis, of het er voor hem weinig toe deed waar hij zich bevond, in Pasadena, Nashville of zelfs Oaklake. De wereld was overal even thuisloos. De zachtaardige ziekte schiep in Alec's hersenen de geurprikkels van staal en beton, de kleuren van bleek matglas, de smaak van anti-septische gorgeldranken, de kille echo's van blinkende, betegelde kelders, de koude onwezenlijkheid van radarbeelden, de sfeer van vlekkeloos chroom. De ziekte zei hem, dat het overal hetzelfde zou zijn, dat de wereld van Oaklake geen uitzondering was, dat heel de planeet bezig was één groot Oaklake te worden, er was geen ontkomen aan. En daarom maakte het weinig verschil of hij wegging of niet. Als hij bleef, zou een alziend oog voortgaan met op hem te rusten als op een naakte. Ongemerkt zouden ‘ze’ - een vage maar angstaanjagende ‘ze’ - voortgaan met hem te volgen, met hem uit te lokken - hoe primitief was het nog gebeurd, die eerste keer... -, met hem te toetsen op zijn betrouwbaarheid. ‘Ze’ waren achterdochtig tegen iedereen, en tegen hem natuurlijk nog meer dan tegen een ander, omdat gebleken was dat hij het oneens was met de geest van Oaklake. Oneens, goed, maar meer ook niet nu. Hij zou zich nooit meer verzetten. Het had immers geen zin, want Oaklake was overal, iedereen zou dat wel merken vroeg of laat. Van hèm zou in elk geval niemand vernemen wat hij hoorde en zag. Het verbaasde hem niet meer, het maakte hem ook niet nijdig meer, hij was alleen benieuwd hoe het allemaal af zou lopen, hoe ver de geest zou kunnen gaan. Hij wist het zelf: Oaklake had hem een beetje te pakken, had hem weer enigszins ingekapseld, maar niet als vroeger, toen die kapseling hem had aangezet tot een stekelig verweer, tot haat.

Hij bleef dus eensdeels om Oaklake zèlf. Maar voor een ander deel bleef hij, omdat hij er moe van was wéér eens mensen te moeten verliezen. Hij bleef, omdat hij niet weg wilde van Charley, zijn oude vriend, met wie hij misschien iets nieuws zou beginnen, al bleven de plannen ook vaag. En hij bleef om Joan, één van de weinige vrouwen met

wie hij, als de omstandigheden anders waren geweest, getrouwd had willen zijn, en die dat wist. En aan haar noch aan zijn kant bestond daar verdriet over, enkel een warme, bijna geamuseerde vertrouwelijkheid over en weer. En tenslotte bleef hij ook om Bert, die intelligente sukkelaar. Hij bleef, omdat hij Bert evengoed kon vertrouwen als Charley en omdat zijn werk hem werkelijk boeide.

Alec wist niet of de verwarrende en onduidelijke poging hem uit te lokken - eigenlijk kon men die kwestie nauwelijks zo noemen - er iets mee te maken had, maar pas nà die zaak begon Bert hem weer uit te nodigen mee te gaan naar zijn lab.

Alec zag dadelijk, dat hij in die zes, zeven maanden geweldige vorderingen had gemaakt. Wanneer dr Milhaud, de gebochelde jonge Fransman met het knappe gezicht, een aantal niet al te moeilijke zinnen in de microfoon sprak, verschenen deze vrij nauwkeurig vertaald op het telex-achtige apparaat. Maar er waren nu al veel meer mogelijkheden.

Alec stond voor de microfoon en improviseerde een eenvoudig gesteld verhaal en een paar ogenblikken later las hij ditzelfde verhaal in typoscript en in het Frans. Het was verbazendwekkend. Bert zei: ‘Als je over een week terugkomt, kunnen we van gesproken Duits dadelijk een leesbare vertaling maken in het Italiaans en omgekeerd’. En een week daarna wàren ze inderdaad zo ver.

In Maart 1953 werden er in New-Oaklake een aantal extra-huizen neergezet en daarin trok een paar weken later een wonderlijke kolonie van Chinezen, Vuurlanders, Indianen, Italianen, Duitsers, Eskimo's, Spanjaarden, Japanneezen, ongeveer een honderd mensen van de meest uiteenlopende nationaliteiten. In April mocht Alec komen kijken waarvoor de afdeling van dr Bert Pousekovsky al die mensen nodig had. Ze gingen door een wachtkamer, waar een vijftigtal verveelde mannen zaten te roken en te zwijgen, en daarna kwamen ze in de studio, waar dr Milhaud in de contrôle-kamer zat. Samen met Beaver

voegden ze zich bij hem achter de dubbele glazen wand. ‘Welke nationaliteit wil je voor de microfoon zien verschijnen, welke nationaliteit?’, vroeg Bert.

‘Laat eens een Eskimo komen’, zei Alec.

‘In welke taal wil je zijn tekst vertaald zien?’

‘In het Italiaans’.

Even later kwam er een sluikharige, mongools-aandoende man in een slordig confectie-pak binnen. Bert gaf hem aanwijzingen in het Engels, drukte daarna op een paar knoppen, stelde iets bij en liet Beaver de man een teken geven; hij kon beginnen. De man knikte, praatte in de microfoon, en langzaam, regelmatig, schoof er een knisperig stuk papier uit een gleuf. Er stonden Italiaanse zinnen op. Ze herhaalden de proef, met een Fin, wiens microfoonwoorden in het Frans op het papier kwamen; later kwamen er nog andere combinaties.

‘En nu het slot voor vandaag’, zei Bert voldaan. ‘Ga naar de wachtkamer, pik er zo maar een man uit en geef hem dit kaartje’. Er stond alleen maar ‘Liplezen’ op. Alec deed wat hem gevraagd was, en even later kwam er een jonge, gebrilde man binnen. Men stelde hem op voor een soort televisie-camera en de proef begon. De man stond daar maar voor de camera lipbewegingen te maken; er kwam geen geluid uit zijn mond. Maar uit het kastje schoof desondanks een stuk papier en daar stond in het Engels op: ‘ik vind dat wij hier altijd zo lang moeten wachten maar het geld is gemakkelijk verdiend en het eten is ook goed ik praat maar door want dat is mijn werk en morgen gaan wij naar de bioscoop genoeg of moet er nog meer komen?’ ‘Goeie genade’, zei Alec, zeer onder de indruk. Kunnen jullie dat met àlle talen?

‘Ja’, zei Bert vrij achteloos. ‘Ik geloof, dat dit een Hongaar was, nietwaar Beaver, een Hongaar toch, niet?’

Beaver knikte.

‘Met alle talen, ja’, zei Bert, maar dat liplezen kunnen we alleen maar vertalen in het Engels. 't Is ook niet belangrijk, 't is maar een zijspoor. Ons hoofddoel blijft een apparatuur, waardoor je een vreemde taal niet dadelijk

kunt lezen, maar hòren in je eigen taal, welke die ook is. Bert grinnikte een beetje verlegen. ‘Ik zei: òns einddoel. En toch moeten we daar extra in het geheim aan werken, extra in het geheim, want de opdrachtgevers’ - hij keek Alec snel aan - ‘hebben voorlopig alleen maar belang bij apparaten, die goedkoper zijn dan een menselijke vertaler. En even nauwkeurig. Maar dat kan nooit, nee, nooit’.

In Juni 1953 werd Bert's Oaklake-afdeling eensklaps gesloten. Het bleek, dat er een tekort van millioenen was en dat Bert het grootste gedeelte van het geld had gebruikt voor ontwikkelingen, waartoe geen opdracht was gegeven. Er kwamen met helicopters, watervliegtuigen en kleine amphibiemachines allerlei Grote Namen uit Washington, Chicago, Detroit, New York, Boston en Pittsburg. Gedurende twee dagen was men bezig met een onderzoek. Men kwam tot een voorlopige conclusie, dat dr Bert Pousekovsky zijn taak had verwaarloosd en dat hij veel te veel van zijn tijd en vooral geld had besteed voor persoonlijke liefhebberijen. Men besloot een uitgebreid onderzoek te doen instellen op de door dr Bert Pousekovsky's afdeling verrichte werkzaamheden, en voor dat onderzoek stelde men een tijdsduur van een half jaar vast. De studiecommissie zou daarna moeten besluiten of dr Bert Pousekovsky al of niet zou moeten worden ontheven van zijn taak, of dat hem een bepaald nieuw object zou moeten worden aangewezen. Tot die tijd zou hij op non-actief worden gesteld.

Er kwam slechts een zwak protest van Bert en in het geheel geen protest van de professor. William daarentegen ging hevig in verweer en betoogde, dat men zich niet mocht blindstaren in één richting, maar dat men moest openstaan voor het vele verrassende, dat door zijn broer was bereikt. Het mocht niet baten: de studie-commissie zou het laatste woord krijgen. En half Juni vertrok een verbitterde Bert uit Oaklake. Alec zei tegen hem: ‘Je was blijkbaar te idealistisch voor Oaklake: één wereld of géén wereld, hè?’

Bert antwoordde traag: ‘Nou, Alec, werkelijk, eigenlijk dacht ik niet altijd zo idealistisch, eigenlijk niet. Ik dacht meer aan de zuivere wetenschap. De toepassing was een tweede, ja, een tweede’. Hij wachtte even, dacht na en zei toen: ‘Maar misschien heb je wel een beetje gelijk, een beetje, ik bedoel wat dat idealisme betreft. Want waarom zou ik anders juist bepaalde richtingen hebben gekozen en andere verwaarloosd, zoals zij het noemen, verwaarloosd?’

En toen stond hij op en ging, moeilijker lopend nog dan anders, naar zijn kamer om zijn koffers te pakken.

XXXIII

Zomer 1953

Waarom bleef Alec daarna nog? Alleen om Joan en Charley? Of omdat het hete, blauwe licht van Juni hem overmeesterde en hem loom maakte? Hij wist het zelf niet, en zat ver op het meer te vissen in zijn boot. In de gloed van het middaguur draaide op De Heuvel de Coloradar-spiegel, op de betonbaan landden twee helicopters tegelijk. Daar, achter het beton van Het Complex, speelde zich het werkelijke leven af, het leven, zoals het morgen zou zijn, naakt, georganiseerd, hypersnel en glad. Een koude, gevoelloze wereld, zonder werkelijke vrolijkheid, zonder werkelijk verdriet. In Alec's gedachten bestond die wereld al, hij was zeer reëel voor hem. En hij voelde de laatste tijd steeds meer minachting voor het leven buiten De Omheining. De dagen daar draaiden maar dom door en men maakte zich zorgen over onbelangrijke zaken, als op een kinderfeestje. Ja, een kinderfeestje! Men wist eenvoudig niet, wat de wereld boven het hoofd hing! Alec vond het leven buiten De Omheining belachelijk van stupiditeit. Het was daar zeer onwerkelijk voor hem, hij kon er niet meer verkeren zonder het gevoel te hebben op een laatste, rumoerige kermisdag te lopen door de circustent van belangrijk doende lilliputters, die spraken en

glimlachten alsof ze de wijsheid in pacht hadden. Hij kon er niet meer rondgaan zonder steeds de behoefte te voelen om uit te roepen: ‘Stellen jullie je toch niet zo aan. Dit is allemaal schijn, de werkelijkheid is héél anders en ìk ken die werkelijkheid!’

Het was in de tijd, dat de kranten vol stonden over vliegende schotels: bestonden ze of niet? Alec dacht: waarom niet? Wat is er voor merkwaardigs aan een vliegende schotel, wat is er zelfs voor merkwaardigs aan de Coloradar, liplees-camera's, aan het ‘moederborst-effect’ en aan de dingen waarmee de professor bezig is?

Hij wist niet helemaal zeker wat het was, maar stellig moest de vinding van de professor de wonderlijkste van alle zijn. Vliegende schotels zouden er maar speelgoedjes bij zijn, kleine aardigheidjes, die niets te betekenen hadden. In principe waren binnen de muren van Het Complex tijd en afstand reeds overwonnen, Alec had aan de bar genoeg opgevangen om dat te begrijpen.

Op een warme middag in Juli - het weer was nog steeds bestendig, de dagen vielen naast elkander als blauw-gele, hete blokken - zei Joan tegen hem: ‘Alec, jij hebt de Oaklake-ziekte. Je bent nu zover, dat je de zaken omkeert, dat je Oaklake gaat zien als normaal en de buitenwereld als abnormaal. Vooruit, duik eens in het water, verfris je doffe kop!’

Ze zat in haar natte zwempak in de zon en was rustig bezig Henry Peter een schone luier onder te binden. Het kalme, vreetgrage kereltje - hij had in elke vuist een biscuitje - was nu anderhalf jaar en kon al aardig lopen. Daarom durfden Joan en Alec niet meer samen te zwemmen als Henry Peter meeging: één moest altijd in de boot blijven om op hem te passen. Eén keer had Joan voorgesteld: ‘Laten we gaan zwemmen bij Tom's Cabin, dan binden we H.P. aan de trap vast met een lang touw’. ‘Nee’, had Alec kortaf gezegd, ‘Tom's Cabin is niet van ons’. Hij ging er inderdaad nooit kijken, ook 's avonds niet op zijn eentje. Hij nam het Charley altijd nog kwalijk,

dat hij het had verkocht. Charley's verweer was geweest: ‘Maar ze zag er zo verdomd lief uit toen ze het kwam vragen. Nou, en ik dacht: wie weet, hoe het gaat, misschien komt Alec nog wel eens terug en...’

‘En wat?’

‘Niks. 't Was een foute gedachte. Vergeet het’.

H.P. had een zot linnen hoedje op zijn mollige kop en wankelde terug naar de schaduw, waar onder de overkapping van de motorboot een koekjestrommel stond op een klein tafeltje.

‘Nou, vooruit, Weatherwood, koel je lauwe zitbillen eens af!’

Hij trok zijn hengel op, borg het vistuig weg en sprong zonder aankondiging overboord. De boot schommelde er aardig van en H.P. viel en hield daarbij de koekjestrommel stevig vast. Hij gaf geen kik en Joan liet hem maar begaan met de koekjes, die over hem waren heen gevallen. Alec dook diep in het doorzichtige en niet eens zo koele water. Hij vond het heerlijk om de kracht van zijn longen te voelen en de kracht van zijn benen en armen. Zijn lichaam was nog best in orde, ook al was zijn haar de laatste tijd beginnen te grijzen. Ja, het lichaam was nog fris en sterk, maar in zijn hoofd was het dof. Hij zond een serie bellen naar boven, er kwam ruimte in zijn borst, maar de dofheid in zijn hoofd bleef. ‘Oaklake-ziekte’, dacht hij, terwijl hij vocht met zijn gebrek aan adem; hij wilde zo lang mogelijk onderblijven. Hij wilde altijd wel kalm, sierlijk rondduiken in die vreemde, heldere wereld van het meer, waarin soms grote vissen plotseling voor hem wegschoten. Toen hij boven kwam en knipperde tegen de zon, zag hij Het Complex als op een ouderwetse, schokkerige film. Maar het was geen decor van beschilderd carton, het was even werkelijk als het water. Alec zwom terug naar de boot. Toen hij zich naar binnen had gehesen, vroeg Joan: ‘Wat ga je vanavond doen?’

Hij trok zijn schouders op en maakte een onduidelijke beweging met zijn rechterhand naar het meer. Bijna elke avond ging hij varen en vissen, meestal alleen. Hij liep

nog zelden naar de hotel-steiger om daar met Charley bier te drinken en te praten. Het was niet meer zoals vroeger, zelfs niet meer zoals een jaar daarvoor, toen Charley nog allerlei plannen had gehad. Dat was nu ook voorbij sinds het hittepetitterige vrouwtje uit Boston plotseling in een sanatorium had moeten worden opgenomen met nier-t.b.c. en daar nu al maanden lag. Niemand wist, of ze het zou halen. Charley was erdoor verslagen en voelde zich nu en dan geplaagd door overbodige schuldgevoelens; het zou niet eerlijk zijn, vond hij, om nu - buiten haar om - met veranderingen te beginnen. In zijn hart hoopte hij, dat ze het niet zou halen, maar hij vond dat een slechte gedachte, die hij niet uitte.

Alec zei tegen Joan: ‘Ga mee vanavond, dan kunnen we weer eens sàmen zwemmen’.

‘Nee, ik wil iets anders, iets vrolijkers. William moet werken vanavond. Kunnen we niet gaan dansen, in Augusta of zo? Dan nemen we die arme Charley mee’.

‘Dat is een goed idee’, zei hij, eigenlijk alleen om haar een plezier te doen. En voor Charley zou het ook wel goed zijn. ‘Je bent een reuze knul, Weatherwood’, zei ze, terwijl ze keek hoe hij zijn grijzende krullen platkamde. ‘Dan doen we de samba en dan worden we een beetje teut. En naderhand gaan we belletje drukken of op een landweg loslopende kippen doodrijden’.

‘We kunnen ook gaan slootje springen of Charley jonassen’, zei hij, zijn best doende om zijn meligheid te verbergen.

‘We kunnen er natuurlijk ook voorgoed van door gaan’, zei ze, ‘dan laten we de hele rommel hier in de steek. En dan gaan we een boerderijtje beginnen in Kansas’.

Hij zei: ‘En dan elke avond een verhaaltje voor H.P. Er was eens, in een ver, vreemd land, een groot huis waarin een boze professor woonde en dat huis werd Het Complex genoemd. Deze boze koning was niet tevreden met de wereld enzovoort enzovoorts’.

‘O nee, we lezen hem gewoon voor uit Alice in Wonderland, dat is veel huiselijker’.

‘Ja’, zei hij, ‘maar te ouderwets, te weinig fantastisch voor de wereld van vandaag’.

‘Wat kan òns dat schelen, we blijven gewoon leven in de wereld van gisteren’.

‘Als kinderen met blauw bloed, ontkomen aan de revolutie’. Hij voegde er aan toe, ernstiger: ‘Maar de detectives zouden ons wel weten te vinden. Of anders het alziend oog wel’.

Ze zei ineens: ‘Ik hoorde, dat Bert nu ook bij de Bond is’. ‘Dat is dom van hem. Als ze er achter komen, blijft het daar altijd voor hem gesloten’. Hij wees vluchtig naar Het Complex.

‘Ze weten het natuurlijk al lang. William weet het toch ook?’

‘Nou, dan is het mis voor hem’.

‘Misschien juist niet. Misschien vindt hij ooit nog eens genoegen in zomaar een baantje in Princeton of Harvard. Want dat spelletje in de politiek zal hem vast en zeker gaan vervelen’.

‘Politiek?’

‘Zo noem ik het voor het gemak maar. Wereldhervorming is toch politiek?’

‘'t Is dilettantisme’.

‘Ja, natuurlijk. Als researchmensen idealistisch worden en in de politiek gaan, zijn het plotseling altijd de stunteligste dilettanten, daar heb je gelijk in. Hun bedoelingen zijn vaak wel goed, maar ze weten tegenover hun keiharde, geschoolde tegenstanders het spelletje nooit te spelen. Het blijven half-zachten’, zei Joan en ze vervolgde: ‘En bovendien is het nog de vraag in hoeverre de bedoelingen van Helen en nu ook van Bert werkelijk goed zijn. Kan iets goed zijn, dat uit rancune of haat wordt geboren?’

‘Ik weet niet, of dat bij hen zo is’, antwoordde Alec enigszins wrevelig. Hij vond, dat Helen haar nieuwe werk nogal lang vol hield. Joan had hem verteld, dat Helen er inderdaad in was geslaagd zich te laten steunen door een paar industriëlen, maar voornamelijk voor de bestudering van het onderwerp: ‘Zingeving van de arbeid in zichzelf’,

waarover nu een rapport in voorbereiding was. Ze was ook - met een groepje sociologen en economen, die overigens geheel buiten de Bond stonden - bezig met een boek, dat tot titel zou krijgen: ‘Waarom de Amerikaanse Burger verkeerd leeft’. Alec wist, dat Helen vooraanstaande geestelijken opzocht en lange gesprekken met hen had. Ze hield lezingen voor jeugdleiders en vrouwenclubs, maar ze had altijd een slechte pers: ‘Wat dr Helen Pousekovsky voorstaat is, afgezien van een paar extravagante zaken, zo oud als de weg naar Rome. Het ware beter, dat zij het werk op dit gebied overliet aan de Kerk’.

‘Henry, haal die koekjes uit je hoed en leg ze in het trommeltje’. H.P. keek haar aan, schattend hoe ernstig zijn moeder het meende en deed daarop wat hem gezegd was. Joan zei: ‘Als het dan niet uit haat en rancune is, dan zeker wel uit ijdelheid en onrust. Tenminste bij Helen’.

‘Het heeft geen zin om over Helen te praten’, zei hij vermoeid.

‘Nee, je hebt gelijk. Neem me niet kwalijk’. En toen: ‘Maar één ding blijf ik mezelf altijd verwijten: dat ik niet aan Charley heb gevraagd waar je zat, toen ze in “Tom's Cabin” ging wonen. Dan was Helen nu heel wat gelukkiger geweest. En jij ook’.

‘Je ziet het te eenvoudig. Maar genoeg erover. En wat mijn geluk of ongeluk betreft: ik zal mezelf altijd blijven verwijten, dat ik je niet heb ontmoet voor je met William trouwde’. Het klonk half plagend, half ernstig.

‘Weatherwood’, zei ze lachend, ‘je hebt te veelverbeelding’.

Joan, Alec en Charley gingen die avond naar Augusta om te dansen, maar het kwam er op neer, dat er weinig werd gedanst en dat ze kroeg in kroeg uit liepen, want daaraan had Charley het meest behoefte. Joan en Alec deden het kalmpjes aan en trachtten Charley wat te remmen, maar het lukte niet en Charley wou nog gaan vechten met een schreeuwerige man, maar het liep allemaal goed af en ze zetten Charley achter in de auto en reden terug. Vlak bij Oaklake werd hij wakker en zag hij, dat

Alec reed met zijn rechterarm losjes om Joan heen geslagen.

‘Gut gut, daar zitten ze, de tortelduifjes’, zei hij, blijkbaar weer in een betere stemming en hij zuchtte: ‘Hopeloos verliefd’.

Joan lachte en terwijl ze achterom keek, zei ze: ‘Het hopeloze ervan is, dat het ons niet hopeloos maakt. Vooral Alec is een lauwe’.

‘Je schoonzuster!’, zei Charley, even daarna hard lachend om zijn vondst.

Alec noch Joan zei iets en Charley besloot om maar weer in slaap te vallen.

XXXIV

Herfst 1953

September was het, de herfst van het jaar 1953 was nabij. Alweer een herfst. Maar Alec J. Weatherwood voelde zich beter dan een jaar daarvoor en beter ook dan in die blauwgele weken van Juni en Juli. Hij was zijn zachtaardige lethargie en zijn droomvolle Oaklake-ziekte bijna helemaal kwijt, en dat was voor een groot deel te danken aan Joan, die het niet bij die éne avond met Alec en Charley had gelaten. Het waren plezierige en soms zelfs vrolijke avonden geworden en Charley had zich elke keer goed gedragen.

Eind Augustus waren de avondlijke uitstapjes eensklaps opgehouden, want Charley werd - juist op een dag dat hij een verzoenende en opgewekte brief van zijn vrouw had gekregen - naar het sanatorium geroepen. Hij kwam te laat; een uur voordat hij arriveerde, was ze overleden. Het droeve feit bracht nieuwe hoop achter de gezichten van de beide vrienden. Ze wisten alle twee, dat ze niet lang meer in dezelfde toestand zouden blijven verkeren en dat ze binnen afzienbare tijd Oaklake zouden verlaten, voorgoed. Maar voorlopig durfden ze er nog niet met elkaar over te spreken. Alec besloot rustig af te wachten tot

Charley er over zou beginnen. Hij vond een opwindende afleiding in de merkwaardige reeks van bezoeken aan het lab van professor Pousekovsky, die zo plotseling van houding tegenover Alec was veranderd.

Een week nadat de mastiff Frank op zijn radiatomische reis van Simonshill naar Oaklake een poot had verloren, kwam de hond Bill, een stevige Labrador Retriever, ongeschonden uit de brandkast-achtige telefoon-cel gesprongen, een beetje versuft nog, maar hij begon toch dadelijk dorstig te likken van het bakje met water, dat hem door de dierenarts werd voorgehouden. Hij bleef leven en vermeide zich de volgende dag zelfs met de teef Nanny, eveneens een Labrador Retriever, en het melancholieke paardegebit kwam met tabellen en proefuitkomsten bewijzen, dat Bill dezelfde Bill was die hij altijd was geweest. Er begon een zeer druk contact met Simonshill, iedere dag werden er een tiental honden overgestuurd en de kwalen van het beginstadium - drie poten, vijf oren, kleurveranderingen, gewichtsafname, dood, half dood, ziek, kotserig -, al deze kwalen werden voorkomen doordat men geleidelijk aan ontdekte hoe men de apparatuur het best kon instellen. Zes dagen na Bill arriveerde de Orang Oetan Tim. Toen hij uit de kast kwam, gaf hij de omstanders beleefd een hand, alsof hij op zakenbezoek kwam; de bananen van Otterson consumeerde hij met een allure, alsof hij het thuis eigenlijk beter gewend was, maar daarbij begreep, dat je het op reis zo nauw niet moest nemen.

Het was dus gelukt, het principe gold ook voor levend materiaal, en er stond nu nog maar één experiment te wachten alvorens men zou proberen de apparatuur te vereenvoudigen en goedkoper te maken. In de auto zei de professor uiterst beminnelijk: ‘Vriend Alec, heb je straks nog tijd voor een persoonlijk eh..., hoe noem je dat eh...’

‘Babbeltje’, zei monsieur Jacquard.

‘Ja juist, babbeltje. Ik heb een fles uitstekende whiskey op mijn kamer’.

‘O best, professor’, zei Alec, eveneens allerbeminnelijkst. Die ouwe vos, dacht hij.

De professor was in een uitstekende stemming en neuriede een zonderlinge wijs, die Alec niet kon thuisbrengen.

‘Ik denk wel’, zei monsieur Jacquard, ‘dat we over een paar dagen het grote bericht naar Washington kunnen zenden en dat we binnen de maand een officiële demonstratie kunnen geven’.

‘Zeker, zeker’, zei de Grote Man en hij neuriede vergenoegd verder. Hij hield pas op, toen ze bij ‘Sunrise’ aankwamen. Hij zei: ‘Zeg eh... mijn beste Jacquard, ik geloof waarlijk dat het maar het beste is, dat ik alleen met onze vriend eh... hier eh... nietwaar?’

‘Uitstekend’, zei monsieur Jacquard welgemoed, ‘tot morgen dan’, en hij bleef in de auto zitten terwijl de anderen uitstapten. Alec groette de man met de rossige snor met een onafhankelijk handgebaar.

In de hall riep de Grote Man: ‘Stoops! Mevrouw Stoops!’, en toen ze verscheen in haar rouwzwarte kleding en met haar afgemeten gezicht: ‘Kunt u wat glazen en soda en misschien een extra fles van eh... u weet wel... slaapmutsje... laten brengen? En eh... wat van die vrolijke hapjes erbij...’

Ze keek hem verbaasd aan en zei teleurgesteld en alsof ze nu maar afzag van vage gevoelens voor hem: ‘Als u er prijs op stelt...’

‘Nou, en hoe!’, zei de Grote Man, duidelijk demonstrerend, dat niets hem uit zijn goede stemming zou kunnen brengen.

Ze gingen naar de kamer van de professor, een nogal rommelig, onpersoonlijk vertrek, dat de indruk maakte van een oude hotelkamer, een deel van een suite, waarin een rijke slordervos al sinds jaar en dag zijn intrek had genomen. Ze gingen in bruine, diepe crapauds zitten onder een ouderwetse leeslamp, waaruit een te fel, onhuiselijk licht viel. Op de ronde, eiken rooktafel stond naast een

stapeltje boeken en aantekenschriften een wire-recorder. ‘Ja, ja, Weatherwood, altijd maar werken, tot diep in de nacht soms, en dan maar dicteren. Ik zal het ding wegzetten, het maakt sommige mensen nerveus bij een vertrouwelijk gesprek’.

‘O nee’, zei Alec, ‘laat u maar staan. Sinds ik daar aan de overkant van allerlei heb gezien, kan een *wire-recorder* mij niet meer zenuwachtig maken...’

De professor mompelde iets onverstaanbaars, het leek het meest op een mengsel van enige ‘zo zo's’ en ‘o ja's’.

Mevrouw Stoops kwam *persoonlijk* binnen, met een blik die aangaf, dat ze bij nader inzien vooral nù de professor niet aan het lagere personeel kon overlaten. Ze zette de flessen en glazen klaar en zei: ‘Olijven, kaas, nootjes en in dit bakje salami. Wilt u nog wàrme worst ook?’

‘Laat maar, laat maar’, zei de Grote Man, alsof hij haast had om nu eindelijk eens aan de slag te gaan. Ze vertrok rechtop en enigszins bekommerd.

‘En nu zal ìk jóu eens inschenken’, zei de professor op de toon van ouwe jongens onder elkaar, ‘met of zonder soda?’

‘Zonder graag’.

‘Nou, kijk eens aan, dat is toevallig’, zei de boerse man met het rode, ontevreden gezicht, ‘zo drink ìk het nu ook. Gezondheid!’

Ze dronken.

‘Kijk’, zei de professor, terwijl hij met zijn ouderwetse horlogeketting begon te spelen, ‘kijk eh... mijn waarde Weatherwood, het is natuurlijk niet helemaal voor niets geweest, dat ik je een blik heb gegund in onze *uiterst geheime* werkzaamheden. Want ik had zo gedacht, dat jij... eh... zeer waarschijnlijk wel de geschikte man zou zijn om ons met iets héél belangrijks te helpen’.

Weatherwood had natuurlijk wel begrepen, zei hij, dat de radiatomische overbrenging van dood en levend materiaal van groot belang was voor de wereld, ja, dat de wereldgeschiedenis nu zeer zeker een héél andere wending zou nemen. Over de technische kant van de overbrenging

kon hij natuurlijk zo goed als niets vertellen, Weatherwood zou het trouwens niet begrijpen ook. Maar om hem toch een beetje in te lichten kon hij misschien nog het best het principe van de televisie als voorbeeld nemen, waarbij het beeld, een twee-dimensionaal ding, werd ontleed door een aftastende straal, waarvan de impulsen werden overgezonden. Bij radiatomie werd *materie* - een drie-dimensionale zaak dus - *wezenlijk* ontleed en de stof - 'Energie, energie, mijn vriend' - tezelfdertijd overgezonden. Tijd speelde dus bij het begrip vervoer geen rol meer evenmin als afstand. IJzerarme gebieden bijvoorbeeld zouden op slag over precies zoveel erts kunnen beschikken als nodig was, vliegtuigen zouden overbodig worden, hele legers zouden in een oogwenk kunnen worden overgebracht naar bedreigde punten, zakenlui konden 's ochtends confereren in New York, 's middags in Tokio en 's avonds in Rio de Janeiro, enfin, Alec moest zijn eigen fantasie maar laten werken. Waar het op neer kwam was, dat de wereld een overvloed zou krijgen van iets, waaraan zo langzamerhand een ontstellend gebrek kwam op de wereld, namelijk: tijd. En dat zou Weatherwood wel aangenaam in de oren klinken, tenminste als hij, de professor, goed was ingelicht over Alec's opvattingen.

Alec glimlachte en knikte maar wat, om de professor een plezier te doen. Een beetje dom vroeg hij: 'Maar zou dat nu echt waar zijn, dat de mensen zoveel tijd overhouden in de toekomst?'

'Absoluut, dat is een eenvoudige rekensom, Weatherwood'. 'Maar waarom moeten die zakenlui dan 's ochtends, 's middags èn 's avonds confereren?'

De Grote Man zei enigszins verstoord, dat dat natuurlijk maar bij wijze van spreken was.

'Jawel', zei Alec, 'maar dat neemt allemaal nog de *haast* niet weg uit de wereld, de *onrust*. Overigens: persoonlijk kan ik me er niet druk over maken, alles komt toch zoals het komen moet. Het zal mijn tijd wel uitduren'.

'Maar Weatherwood!', riep de professor verontwaardigd.

'Ze hebben me verteld, dat je een idealist bent! Denk toch

aan de mensheid!' En toen: 'Ja, ja, schenk nog maar eens in'.

Alec zei: 'Professor, ik voel me niet competent om met u te debatteren en bovendien heb ik elk debat als nutteloos opgegeven, maar als ik u even een inzicht in mijzelf mag geven: ik geloof niet in de mensheid. Dat is een begrip, dat door slimmerikken aan de man wordt gebracht als een patentgeneesmiddel tegen al de kwalen van het ogenblik. Het is een waardeloze wissel op de toekomst. Ik heb er helemaal geen behoefte aan om iets te doen voor de mensen die over honderd jaar of over duizend jaar of over een millioen jaar zullen leven, ik heb helemaal geen relatie met die lui, net zo weinig als met bijvoorbeeld Neanderthalers'. De professor keek verward, verslagen en dronk dorstig daarna. Alec dronk ferm mee. Hij schonk nog eens in. 'Ja goed', zei de professor en na een tijd van moeilijk denken zei hij met een zachte stem: 'En ik dacht, dat je nog wel een idealist was'.

'Ben ik ook', zei Alec, 'maar de moeilijkheid met mijn ideaal is, dat ik zowat de enige ben, die er iets voor voelt. En de lui, die er óók voor voelen, doen dat uit zichzelf, die hoef ik niet te bekeren'.

'Maar wat ìs dan jouw ideaal?'

'Dat staat te lezen bij de Prediker', zei Alec, 'hoofdstuk vier, vers zes'.

'O ja, dàt', zei de Grote Man vaag.

'Professor, gelooft ú in de mensheid?'

'Ja natuurlijk'. Het klonk zeer overtuigd en tegelijk weer hoopvol.

'En gelooft ú in het nut van het radiatomische principe voor de mensheid?'

'Uiteraard! Waarvoor zou ik er anders mijn hele leven voor hebben gegeven?' De Grote Man was nu zeer verontwaardigd, en met een nijdige slag dronk hij zijn glas uit.

Hij keek Alec met priemende oogjes aan.

Alec vroeg: 'Professor, waarom hebt u míj juist uitgekozen?'

'Eh... kijk... eh... Weet je wáárvoor ik je uitgekozen heb?'

‘Ik ben niet zò dom’. Alec lachte verontschuldigend, alsof het hem speet.

‘Nou... kijk eens...’, zei de Grote Man, bijna weer geheel terugvallend in zijn mompeltoon. Het kwam er op neer, dat hij voor het experiment met de eerste radiatomisch over te zenden mens iemand moest hebben, die in staat was zijn ervaringen duidelijk op te schrijven. Alec kon dat, dat was gebleken. In de tweede plaats moest het een persoon zijn, die hij volledig kon vertrouwen. Alec's geval was bestudeerd en hij was betrouwbaar bevonden. Bovendien was de professor persoonlijk gaan geloven, zei hij, dat Alec eigenlijk aan de kant van Oaklake stond; hij was dat gaan denken omdat Alec zich niet belachelijk had gemaakt door te gaan samenwerken met Helen en vooral, omdat hij ook nog na het vertrek van Bert gebleven was. ‘Vooral tóen ging ik dat denken, vooral tóen’. In de derde plaats moest het iemand zijn, die iets voor zijn medemensen over had, een modern soort Charley Lindbergh, want natuurlijk, er was enig risico aan verbonden, ofschoon hij geloofde, dat het risico bijzonder klein was. Het moest dus een idealist zijn. En wie kwam er meer voor het experiment in aanmerking dan Alec, die er zo geweldig voor was, dat de mensen steeds maar meer tijd òver hielden. ‘En dat is nu mogelijk, in de toekomst, zie je dat niet in? Een reis van New York naar Londen kost altijd nog een uur of twaalf. In de toekomst kost hij nog geen seconde. Reken eens uit, hoeveel tijd daarmee wordt gewonnen. Nou?’

Alec zei niets en hanteerde vlijtig de fles en de glazen. De ouwe vos, dacht hij weer. Het voornaamste heeft hij vergeten te zeggen: dat hij me heeft uitgekozen, omdat ik zo'n sukkel ben. Ze denken allemaal, dat ik een sukkel ben; meneer Dall dacht het, en vriend Hobson en puntkin Conboy en nu denkt ook de professor het weer.

‘Nou?’, vroeg de professor, alsof Alec reeds weifelde.

‘Ik weet het niet; het overgrote deel van de wereldbevolking reist niet dagelijks van Londen naar New York. En verder gaan snelheid en rust niet samen. Hoe sneller je leeft, hoe meer je jezelf voorbij leeft, tot je er niet meer

bent. Het is niet mogelijk om jezelf razendsnel te vervoeren en om even later languit in het gras te liggen, vrij van alle zorgen. Wie aan snelheid is gewend, houdt de onrust in zijn bloed. Ik weet, dat we daarover kunnen debatteren, maar laten we daar niet aan beginnen, professor, want u kunt nog met zùlke goeie argumenten komen, toch zal ik niet in uw eerlijke overtuiging kunnen geloven'.

De professor riep: 'Dat is beledigend!', en hij stond woest op; whiskey schoot over zijn glas en hij wankelde een beetje, alsof hij aangeschoten was.

'Mijn excuses, zo is het niet bedoeld'. Alec wachtte tot de professor weer zat, hield hem het schaaltje met de stukjes salami voor en zei: 'Ik ben niet de goeie man voor het experiment. U bent het zèlf!'

'Wàt?'

'U bent het zèlf! Want wie kan het best een radiatomische ervaring beschrijven? Uzelf natuurlijk! Wie is het betrouwbaarst? Uzelf natuurlijk! Wie is de grootste idealist? Uzelf! U hebt uw hele leven er aangegeven, hebt u zelf gezegd...'

'Nou...', zei de Grote Man zwakjes, 'is dàt soms niet genoeg?'

'Als het zo wàs. Maar het is niet zo. U leeft immers nog?' 'Bedoel je, dat ik mijn leven zou moeten riskeren?' Hij werd weer nijdig.

'Maar er is toch geen risico?'

'Een beetje natuurlijk...'

'Luister eens, professor. De radiatomie is in principe *een* feit, nietwaar?'

'Ja, natuurlijk'.

'En u zult in de geschiedenis bekend staan als de man die het principe vond?'

'Stellig!'

'Zou u denken, dat uw biografie in de encyclopaedieën komt?'

'Ongetwijfeld!'

'Maar waarom zorgt u dan niet voor een mooie, rònde biografie?'

‘Hoe bedoel je?’ Er klonk, behalve achterdocht, ook miskenning in zijn stem.

‘In uw geval bestaan er maar twee móóie eindmogelijkheden. De eerste luidt als volgt: “Toen hij zich eind September 1953 als eerste mens radiatomisch liet verplaatsen, verloor hij het leven. Maar door de verbeeldingskracht en de durf van deze pionier is het mogelijk geworden, dat ...enzovoorts”. En nu de tweede mogelijkheid: “Met de persoonlijke inzet van zijn leven, bewees hij in September 1953 op schitterende en voor die tijd uiteraard nog moedige wijze, dat... enzovoorts”. In elk geval: één van deze twee mogelijkheden zou uw biografie een betere compositie kunnen geven, zou er waarlijk iets gaafs van kunnen maken!’

‘Tja...’, zei de professor, terwijl hij neerzat als een geplukte kalkoen.

‘En bovendien’, zei Alec, ‘wat zou u er een uitstekend, ja zelfs overtuigend figuur mee slaan tegenover Washington. Want dáár moet toch straks het nieuwe geld vandaan komen... Dacht u werkelijk, dat ze Bert's afdeling zo gauw gesloten hadden, als de toestand in Korea er anders had uitgezien?’

De professor keek hem haast loerend aan en hij zei fluisterend: ‘Wat weet jìj daarvan?’

Alec haalde de schouders op en zei: ‘Dat kan ieder kind toch nagaan?’

Professor Pousekovsky dacht diep na en sipte daarbij uit zijn glas. Hij zei afwezig: ‘We drinken te veel, Alec...’

Alec zei: ‘Och, één zo'n avondje...’

Ze zwegen een hele tijd. Alec at nootjes, de ander salami.

‘Alec... eh... beste jongen... je bent nìet dom...’

‘Nee, niet altijd’.

‘Als het experiment mislukt, zullen ze me vast en zeker niet genoeg geld geven om royaal dóór te kunnen gaan. Dan kan ik hier eigenlijk wel ophouden. Maar als...’ Hij onderbrak zichzelf plotseling en zei: ‘Het maakt voor mij persoonlijk weinig verschil of ìk het doe of jìj. Behalve dan, dat we betere kansen hebben als *ik* het doe. Beredeneer ik dat goed?’

‘Ik zie het ook zo’.

‘Alec’, zei de Grote Man, ‘je hebt me op een idee gebracht. Verduiveld... ik ben toch geen lafaard...’

‘Bedoelt u, dat u het doet?’

De professor keek hem afwezig aan, een beetje bang. Toen zei hij zachtjes: ‘Ja, ik geloof het wel...’

Alec zei: ‘Prachtig! Gefeliciteerd! Dàt is zelfovertuiging! Laten we dáár op drinken. Proost!’ En toen: ‘Zullen we monsieur Jacquard ook vragen er ééntje te komen drinken op dit bijzondere besluit?’

‘Nee... nee...’, zei de professor slapjes.

‘Maar dan moeten we hem toch in elk geval bellen!’ zei Alec. Hij nam de telefoon van de haak, keek snel naar de professor, maar die zat versuft, verzette zich niet, en Alec draaide het nummer voor de directe lijn naar de nachtbewakingsdienst. Hij werd vlug doorverbonden. Alec deelde monsieur Jacquard vrij zakelijk, maar toch bijna iets te vrolijk de beslissing van de professor mee. Monsieur Jacquard begreep het niet, liet het herhalen. Toen zei hij scherp, achterdochtig: ‘Zo zo, dat is een bijzonder bericht... Mag ik professor Pousekovsky zelf even spreken?’ Alec gaf de hoorn over. De professor zei zachtjes: ‘Ja... ja... ja, zo is het, o ja...’ en toen fermer: ‘O ja... Mooi! Dan ben ik blij, dat... Ja, ja, dank je, Jacquard’. Hij legde de hoorn neer.

‘Wat zei monsieur Jacquard?’, vroeg Alec, zonder dat het brutaal klonk.

‘Hij zei, dat hij het altijd half gedacht had, dat ik het zelf wel zou doen!’

‘Nou, kijk es!’, zei Alec. Hij schonk zich héél voorzichtig nog één glas in, en hij was zich er sterk van bewust, dat het moment zéér onwezenlijk was.

XXXV

Herfst 1953

Misschien was professor Pousekovsky nog wel van zijn besluit teruggekomen als niet het gerucht ervan zich zo

vroeg en zo snel over zijn afdeling had verbreid. De Grote Man werd 's morgens wakker met een dode vleermuis op zijn tong, met een egel op de plaats waar zijn hersens hoorden te zitten en met bolletjes geribd matglas in zijn oogkassen. En toch was hij zich pijnlijk helder bewust van wat er zich de vorige avond op zijn kamer had afgespeeld. Hij voelde zich verkocht en hij vroeg zich af hoe die stupide barkeeper hem op de weg had gekregen, die hij zelf steeds zo angstvallig had vermeden. Hij voelde zich verkocht, niet aan de barkeeper, maar aan zichzelf, want hij wist, dat eigenlijk niet Weatherwood tegenover hem had gezeten, maar zijn alter ego. En opnieuw voerde hij in zijn zachte, lauwe bed de strijd, die hij 's avonds alleen zo dikwijls had gestreden, alleen veel vager, bijna bij wijze van spel.

Maar nu was het bittere ernst. De man, die in 1917 vrijwel zonder angst door de Russische steppen was gevlucht naar de vrijheid, zei, dat hij geen lafaard was. Maar de man, die zich in nachtelijke uren de inktpot, zijn Swanpen en zijn linthouders had laten vullen, zei, dat Victor E. Pousekovsky een veel te kostbaar man voor de wetenschap was om zich aan persoonlijk gevaar te wagen. Hij stond moeizaam op, zachtjes vloekend en melancholiek mompelend, en hij belde om thee, veel thee. Hij dronk, hij dronk thee, hij dronk water en hij dronk thee en liet zich gaar stomen in een heet bad vol dennennaaldenpoeder, waarin hij zich zo nu en dan helemaal liet wegglijden, als een mens die vlucht en tegelijk naar vernieuwing zoekt. Het scheren was die ochtend een nog grotere marteling en hij slaagde er maar ternauwernood in met het ouderwetse gilette-apparaatje voorzichtig om zijn vetbulten heen te strijken. Eén keer slechts sneed hij zich: het zien van het bloed maakte hem woedend en gaf hem tegelijk een hopeloos gevoel. Met veel energie deed hij een nieuwe poging mens te worden onder een ijskoude douche. Het hielp en hij liet zich na nog méér thee zo vlug mogelijk naar zijn lab brengen. Toch was hij een vol uur later dan anders, en toen hij op zijn afdeling kwam, merkte hij aan de lichte,

bewonderende buiginkjes, dat er een merkwaardige sfeer hing op zijn afdeling en plotseling begreep hij, dat ze het reeds wisten, of het op zijn minst al vermoedden. Een licht angstzweet brak hem uit en een golf van woede kwam mee door zijn bloed. Hij stevende naar de kamer van Jacquard, maar halverwege vertraagde hij zijn passen en sloeg hij af naar de toiletten.

Hij zat vast! Hij had het Jacquard immers zelf verteld. En hij besloot in zijn dapperheid te volharden, ging tòch naar Jacquard en zei: 'Goede morgen. Ik heb besloten mijn plan morgenavond uit te voeren. Hoe eerder hoe beter. Nietwaar?'

'Dus u blijft er bij?' Het klonk half bewonderend, half ongelovig.

'Natuurlijk!'

'Dan is het inderdaad maar het beste om het zo vlug mogelijk te doen', herstelde de ander zich ferm. 'Wilt u, dat ik dan nu begin de zaken met u door te nemen, zodat alles...'

'Dat had ik juist willen voorstellen'.

Van Joan hoorde Alec die middag het nieuws. Want William was door zijn vader op de hoogte gesteld en was samen met hem begonnen allerlei dingen te regelen voor het geval het experiment een 'minder gunstige' afloop mocht hebben; men was in het stadium van de dappere euphemismen gekomen.

Joan zei laconiek: 'Het komt William eigenlijk bar slecht uit, omdat hijzelf morgenavond óók iets belangrijks bij de hand heeft. Ik geloof, dat hij op een héél critiek punt is aangekomen; het besluit van papa zit hem daarom nogal dwars. Hij had liever niet afgeleid willen worden'.

'Ik kan me er niet aan onttrekken', zei Alec, 'dat er zoiets als een eind in zicht is'.

'Het lijkt er veel op'.

'Voor mìj in èlk geval'. En hij vertelde haar, dat Charley die ochtend voor een bijzonder hoog bedrag zijn hotel en zijn overige bezittingen in Oaklake had verkocht, en

dat hij over een paar weken zou vertrekken. Alec dacht, dat hij dan wel met hem mee zou gaan.

‘Jij bent goed af’, zei Joan enigszins spijtig.

Alec zei plagend, maar tegelijk met iets van ernst in zijn toon: ‘Als je 't hier niet langer kunt volhouden, weet je, bij wie je je vervoegen kunt’.

‘Dat wéét ik. Maar ik blijf bij William. Want ik hou tòch van hem’.

‘De wegen van de liefde zijn wonderlijk’.

En Joan antwoordde glimlachend: ‘Dat weet jíj het beste’.

Aan de bar 's avonds zei monsieur Jacquard tegen de Grote Man, en zo, dat Alec het duidelijk kon verstaan: ‘Het zou niet fair zijn, professor, als we onze vriend Weatherwood niet zouden uitnodigen ook bij het eh... het experiment van morgenavond aanwezig te zijn...’

De Grote Man zei: ‘Ik zie niet eh...’ En toen: ‘Ja, natuurlijk. Nog één kop chocola, Alec. Met rum maar’.

In de draaistoel, achter het tafeltje met de telefoontoestellen, de drukknopjes en de microfoon zat monsieur Jacquard, de man met de zwarte hoornen bril, het borstelige haar en de rossige snor. En híj was het, die deze keer: ‘Mencken!’ riep.

Het was niet de eerste keer die avond, dat hij het deed. Er waren al drie proeven genomen: de eerste keer een gewone houtproef, de tweede keer een proef met een kleine, nerveuze Lakeland-Terrier, de derde keer met Enna, een nogal stompzinnige vrouwtjes orang-oetan. Al de drie proeven waren perfect gelukt, en in Simonshill geleid door Mencken en professor Pousekovsky zelf. De professor was die ochtend per helicopter naar Simonshill gebracht en hij had de rest van de dag daar besteed met het grondig controleren van de apparatuur. Hij had vele metingen verricht, maar geen enkele fout kunnen ontdekken.

En nu was het grote ogenblik aangebroken. Otterson was naar huis gestuurd, hij had zijn werk voor die avond wel gedaan, en hij was vervangen door een arts, een rustige, vermoeide man van al omstreeks de zestig; zijn naam was

Edmund G. Gray. De plaats van de kogelronde, welgemutste dierenarts in Simonshill was ingenomen door een jonge, zure man, die Elmer P. Wiggin heette. Slechts de helft van de Oaklake-academici zat in de college-banken. De andere helft stond met metertjes en aantekenboeken bij het enorme contrôle-bord en bij de brandkast-achtige telefoon-cel.

De grijze leeuwenkop van Mencken kwam plotseling levensgroot op het scherm. Hij zei: 'Professor Pousekovsky wordt momenteel onderzocht. Dokter Wiggin zal zo met hem klaar zijn. Hoeveel artsen zijn er behalve dokter Gray onder uw aanwezigen, meneer Jacquard?'

'Drie', zei monsieur Jacquard. Dat waren de medewerkers van professor Pousekovsky, die óók medicijnen hadden gestudeerd. 'Bovendien', vervolgde de rossige man, 'hebben wij in de wachtkamer drie specialisten zitten en een ploeg verplegend personeel. Ze kunnen op het eerste teken binnen de drie seconden hier zijn'. En toen: 'Is alles daar nog steeds in orde, Mencken?'

Mencken wendde zijn blik uit het beeld, keek even later weer recht vooruit en zei: 'Hier is alles zoals het zijn moet. Volgens mij kan er niets verkeerd gaan. En daar bij jullie?'

De man met het kale hoofd bij het contrôle-bord riep: 'Honderd procent!'

Meneer Jacquard zei: 'Je hoort het!'

'Ja', zei Mencken. 'Dan zijn we zover!'

Het beeld vergleed en de rode weegschaal kwam op het scherm. De zure Elmer P. Wiggin stond er naast en wachtte met een notitie-boekje in zijn hand. 'De gezondheid van de professor is meer dan voldoende, lijkt mij', zei hij stijfjes, en hij gaf enkele gegevens door aan zijn Oaklake-collega Gray, die rustig aantekeningen maakte.

Joan, die tussen William en Alec in op één van de collegebanken zat, zei fluisterend, dat ze nu wel eens beginnen mochten. Ze was de enige, die weinig onder de indruk scheen van de komende proef. Zelfs Alec, die nu al zovaak een radiatomische scéance had bijgewoond, was zeer ge-

spannen. Hij keek steels naar William, die afwezig en bleek op een vingernagel zat te zuigen. Eensklaps ging er een lichte beweging door het laboratorium, als een zachte bries vlak voor een zwaar onweer: naast de weegschaal was op het grote scherm de spiernaakte, gedrongen figuur van Victor E. Pousekovsky verschenen. Hij stapte waardig op de schaal en zowel in Oaklake als in Simonshill werd zijn gewicht genoteerd. Meneer Jacquard vroeg: 'Is alles in orde, professor. Is er nog iets af te spreken?'

'Nee', zei de professor kort en duidelijk, 'ik voel me best en ik ben ervan overtuigd, dat alles goed zal gaan'. Met een licht gebaar veegde hij langs zijn voorhoofd.

'Als u het wilt, kunnen we het uitstellen', zei monsieur Jacquard.

'Nee', zei de naakte man. Hij scheen niet erg met zijn figuur verlegen, omdat hij blijkbaar aan heel andere dingen dacht. Hij zei, met een poging tot galgenhumor: 'Ik zeg liever geen adieu, alleen maar: tot straks. En mocht er toch iets verkeerd gaan, dan dank ik iedereen, die al die tijd zo intensief met mij in Oaklake heeft gewerkt. In noodgevallen, weet dr Jacquard wat hem te doen staat'. En toen riep hij, waardig, en op zijn oude toon: 'Mencken, laten we beginnen!'

Alec merkte, dat de transpiratie-lucht in het lab ongemerkt zuur was geworden. De lucht werd nu nog sterker, alsof een onzichtbare man overal azijn sprenkelde. Niemand zei iets, ieder deed zijn best niet te schuifelen en zijn strakke blik er zo gewoon mogelijk uit te laten zien.

De professor liep beheerst op de brandkast af, opende het apparaat zelf en gaf Mencken een hand. Precies als de apin Enna had gedaan, aarzelde hij even met het naar binnengaan. Toen stapte hij zeer dapper de donkere, spiegelende ruimte binnen. Mencken sloot de gigantische kast langzaam en zeer nauwkeurig. Toen hij terugliep wiste hij zich ongegeneerd het zweet van zijn voorhoofd. 'Geef de klok maar, Mencken', zei monsieur Jacquard. 'In Godsnaam...'

De bekende klok kwam op het scherm en de hoge fluit-

toon begon zijn oude dans op de grens van het gehoor. ‘Het klopt hier allemaal precies’, klonk de stem van Mencken.

De kaalhoofdige man bij het contrôle-bord in Oaklake zei: ‘Hier ook’. De academici om hem heen knikten. De meesten van hen hadden hun dassen en boorden losgemaakt.

De groene secondenwijzer op het scherm maakte de tijd bijna zichtbaar. Het was een zwaar, gruwelijk monstrum. De wijzer sneed er moeizaam doorheen, als door een deegachtige substantie.

‘Mencken’, zei monsieur Jacquard zachtjes, ‘zullen we dan maar overschakelen op rood?’

‘Best’, klonk het hees en geknepen.

De secondenwijzer werd rood; overal begonnen de rode lampen te branden.

‘In orde?’, vroeg meneer Jacquard en uit Simonshill kwam het antwoord, dat alles stond zoals het moest.

Meneer Jacquard zei: ‘Schakel dan definitief... definitief...’, hij kuchte, precies zoals de Grote Man zo dikwijls had gedaan, ‘over na...’, hij kuchte weer, ‘na vijftien seconden... vijftien seconden... van NU!’

Het deeg van de tijd scheen eensklaps dun als water te zijn geworden, de rode secondenwijzer ging er speels doorheen. Zes, zeven, acht, - overal werd gehoest -, negen, tien, elf, twaalf, - niemand ademde meer -, dertien, VEERTIEN, VIJFTIEN. *En toen de geweldige klap*. De wereld was groen en verward, als bij het begin van de schepping.

‘Af!’, riep monsieur Jacquard. ‘Uit! Alles uit!’ De fluittoon verdween, het licht kreeg zijn normale, toch onwezenlijke laboratoriumkleur. Het was, alsof er een hevige bronchitis-patiënt zwaar in een microfoon ademhaalde. Toen was het weer marmerstil.

De kast van Simonshill kwam in het beeld. ‘Hier is alles goed’, riep Mencken zenuwachtig. De kast werd opengemaakt, was leeg. Iedereen in Oaklake keek nu naar de kast, waarin de professor moest zitten. De kaalhoofdige

man opende hem, haastig, bijna ongecontroleerd. Er kwam sullig een naakte man uit het apparaat stappen. Plotseling was er geweldige vrolijkheid in het Oaklakelab. ‘Ha, professor Pousekovsky, hoe was de reis, koud gehad, kijk eens hierheen, wuif eens!’

De naakte man keek als een slaapwandelaar naar de tribune, glimlachte, wuifde inderdaad, als een kind. Hij keek om zich heen als iemand, die alles voor het eerst ziet. Toen zag hij op een tafeltje een paar vruchten liggen, stukken cocosnoot en bananen, die de apin Enna had versmaad. Hij liep naar het tafeltje en nam begerig een banaan, ontdeed hem handig van de schil en stak de bleke, weke vrucht in zijn mond. Hij keek daarbij schalks naar de tribune en had groot succes met zijn grap. Men stormde uit de banken en drong zich om hem heen.

‘Kalm, kalm’, riep dokter Gray, ‘één ogenblik astublieft’. William, Joan en Alec stonden in de dichte kring toe te kijken hoe de dokter professor Pousekovsky onderzocht met zijn stethoscoop. Ondertussen ging de Grote Man kalm door met het eten van een nieuwe banaan en het geven van slimme knipoogjes aan de omstanders.

Joan fluisterde naar Alec: ‘Is hij wel in orde? Kijk eens naar zijn gezicht...’

Het gezicht was een nuance veranderd, was jonger geworden; de kleur was minder rood en er waren zo goed als geen vetbulten meer op zijn wangen. Op zijn borstelige schedel was tussen het grijs duidelijk rossig haar te zien. ‘Hij is jonger geworden’, zei William en het klonk bijna ontroerd.

Dokter Gray zei: ‘De gezondheid van de professor is uitstekend’.

Men drong zich weer dichter samen om de Grote Man, begon hem te feliciteren en de professor liet het toe, alsof hij het allemaal niet begreep doch het maar toeliet, als een goedmoedig, vriendelijk soort dier. Monsieur Jacquard was druk bezig met het uitwisselen van gegevens met Simonshill.

Joan riep ineens: ‘Maar zien jullie dan niet, dat hij hele-

maal niet in orde is? Het is dezelfde man niet meer. Hij is helemaal versuft. En hij ziet er anders uit!'

'Papa', zei William opgewekt, alsof hij opzettelijk de wilde opmerking van zijn vrouw negeerde, 'hoe voel je je. Is het goed?'

'Het is best, het is best', zei de man. 'Ik ben alleen erg moe, en ik heb zo'n vreemde honger'.

'Geen pijn?'

'Pijn?' Hij krabde zich over de borst. 'Nee, geen pijn. Maar ik wil slapen'.

'Het is niets om u bezorgd over te maken', zei dokter Gray, 'een heel lichte shock misschien. Ik zal hem naar het ziekenhuis van New-Oaklake laten brengen en de specialisten laten komen. Een uurtje observatie kan geen kwaad'.

'Prima, prima', zei William. Hij keek op zijn horloge. 'Kom, er is nog meer te doen. Ze zitten al meer dan een half uur voor niets te wachten in mijn eigen lab. Ga je mee, kindje?' En toen hij Alec zag, na enig overwegen: 'Als ik je een plezier kan doen...'

'Graag', zei Alec.

'Wat een avond!', zei William in de lift. 'Als de kranten dit wisten... Eerlijk gezegd was ik erg zenuwachtig. Ik was bang, dat het nooit zó schitterend zou slagen!'

Alec en Joan keken elkaar met tastende blikken aan. Ze lieten elkaar in het onzekere over wat ze dachten.

XXXVI

Herfst 1953

William's vluchtige en snel bevredigde belangstelling voor de toestand van zijn vader en zijn grote haast om naar zijn eigen lab te gaan waren verklaarbaar. Joan vertelde Alec fluisterend in het donker van de show-room, dat elk half uur er werkelijk op aankwam. Met een licht gevoel van jaloezie begreep Alec, dat Joan meer wist van het werk van William dan ze ooit had laten blijken. Het

ging om-de planeet X - welke planeet het precies was scheen Joan ook niet te weten - en berekeningen hadden aangetoond, dat juist deze avond uitermate geschikt was om X in het beeld te krijgen. Men verwachtte er veel van en had getracht alle risico's te vermijden; het zou mogelijk zijn, dat men in maanden niet te zien zou krijgen wat men die avond op het scherm hoopte op te vangen en daarom zouden al de beelden automatisch op een film worden vastgelegd.

William en de brede, mannelijke vrouw zaten klaar achter de grote schakeltafel voor het grote doek en de zestig fauteuils achter hen waren bijna alle bezet. Licht flitste plotseling over het scherm, daarna was het, alsof er witte en zwarte stroken papier van links naar rechts dwarrelden, rode cirkels sprongen daardoorheen. Even later was het beeld zwart, met kleine, witte stipjes hier en daar, de Coloradarspiegel had zijn blik in het heelal gericht. De spiegel zwaaide langzaam heen en weer, hield stil. Kort daarop sprong het beeld de ruimte in, steeds minder sterren kwamen op het doek, steeds dichter kwamen de hemellichamen nabij. Vooral één ervan werd steeds groter en groter, als een tennisbal, als een meloen, vulde plotseling het hele scherm, steeds sneller reisde Oaklake naar X.

William zei hard en gespannen door het donker: ‘Ik geloof dat het lukt’.

Weer kwamen de bekende rode cikels. Het beeld werd daarna grauw, onduidelijk.

‘Stel eens bij op 528’, zei William tegen zijn assistente. Weer de rode cirkels. En toen werd plotseling een vreemde, zachte, bijna schuimvormige substantie zichtbaar.

‘Er zijn wolken’, zei William, ‘jammer. Maar we zullen het tòch proberen’. Hij nam een telefoon, zei: ‘Gaat alles goed met de film?’ en toen: ‘Mooi. Doorgaan maar, misschien krijgen we zelfs dìt voorlopig niet weer’. En tegen zijn assistente: ‘Schakel PR eens bij’.

Het doek werd vuurrood, rose, geel, groen, blauw, rode kringen sprongen er doorheen, vervolgens vloeiden allerlei onduidelijke kleuren door elkaar. ‘612’, zei William scherp.

Eensklaps was het beeld een zeer duidelijk landschap.

William riep: ‘Wij hebben het, we hebben het!’

Uit de fauteuils steeg een geestdriftig, maar toch ingehouden gemurmel op, als bij een goochelvoorstelling voor ouden van dagen. Door de telefoon zei William met dikke keel: ‘Let in hemelsnaam op die film, Hammons, nu gaat het er om’.

De spiegel schoof langzaam over het landschap. Door dik, fletsgroen bos - de bomen leken op enorme, weelderige sponsen - stroomde een goudkleurig lint, een rivier blijkbaar. Hier en daar waren er rechthoekige, blauwe plekken aan de oever, en daarop stonden witte blokjes.

Met schelle, overslaande stem riep William: ‘Dat lijkt inderdaad op...’

Sensatie sprong brokkelig uit de fauteuils: ‘Bevolking, bevolking!’

William zei: ‘PT en dan langzaam 388 inschakelen, naar rechts. Maar voorzichtig’.

Langzaam naderde het beeld één van de blauwe weilandjes. Men zag duidelijk, dat er zich iets over bewoog; het bewegende werd groter; ronde, langharige beesten waren het met dikke slurven. De rode cirkels kwamen weer. Een paar seconden nadien stonden twee van de beesten groot op het doek. Met hun slurven zogen ze iets uit de grond: sponsachtige dingetjes. Waar ze hadden gezogen werd de bodem rose. De beesten maakten een griezelige, maar zeer vredige indruk. Ze bewogen zich kalm en moeiteloos en toch log, als zeeschildpadden. Ze hadden vier stevige, soepele poten, een brede, waaiervormige staart en zeer grote, chroomkleurige ogen met paarse pupillen. Oren waren niet zichtbaar. Aan de buik schemerde door het rode haar de vorm van een ronde zak, een soort uier.

Het beeld verwijderde zich van de langharige beesten. Er kwam een hekwerk van zilverachtig hout en even later rezen daarbinnen twee witte, steenachtige blokken op. Er waren deuren in van geel rietwerk en ramen, die waren afgesloten met een blauw-doorzichtige, zijde-achtige stof. Tussen de blokken, die van boven waren afgedekt met

hetzelfde rietwerk, groeiden een paar hoge bomen met wijd loofdak. Het leek, of tussen de bomen dingen van touw of riet waren gespannen.

De assistente riep ineens: ‘Ik hou het niet langer vol, ik...’ Ze bleef daarop scheef in haar stoel hangen; ze was flauwgevallen. William riep: ‘Jacobson en Von Spiel, breng haar weg’. Hij vloekte een paar keer achter elkaar. ‘En Brenner, neem onmiddellijk over’.

De assistente werd weggesleept en een lange, kromme man nam haar plaats in. ‘401’, zei William. En toen: ‘Mijn God!’

In één der vlechtwerken van boom tot boom lag een bronsbruin, levend ding. Het was een klein, slank wezen. ‘Een kind!’, fluisterde Joan ademloos.

‘Een kind, een kind’, klonk het uit de fauteuils.

Het was een naakt kind met lang, blond haar; het sabbelde vredig op één van zijn voeten. Plotseling werd het beeld onrustig. ‘401!’, zei William, ‘hou vast op 401!’ Er schemerde iets blauws over het doek, langzaam trok het beeld weer bij. Er was een zeer lange, slanke vrouw bij de hangmat gekomen. Ze was warmbruin van kleur, droeg alleen een korte rok van ruwe, blauwe stof, waarin onduidelijke motieven waren geweven en had lang, blond haar tot over haar heupen. Ze had een ovaal gezicht met een dunne, rechte neus, volle, enigszins gekrulde lippen en grote, heldere ogen. Haar borsten waren vrij groot, torpedo-vormig. Eén ervan liet zij het kind in de mond hangen. Haar lippen bewogen daarbij, alsof ze zong.

Het beeld werd weer schemerig, gleed weg, werd goudkleurig. ‘Regel eens bij op 403’, snauwde William. Er kwamen rode, ovale plekken in het goud. Het waren boten, boten op de rivier. De hoge, kuipvormige bootjes hadden ieder slechts één man aan boord. Het waren lange, magere mannen met lange baarden, lang haar en kleine, blauwe rokjes aan. Ze lagen allen bijna op dezelfde luie wijze tegen een soort leuning van rietwerk en waren kennelijk aan het hengelen. Eén van hen had lachend moeite met zijn hengel en trok even later een vreemde vis

op uit de rivier, een rode karper met een zuigmondje en vier zwemvliespootjes. De karper had zich vastgezogen aan het aas, en spartelde hevig aan de zilverkleurige lijn. De bruine man hield rustig een langwerpig net onder het beest, dat hij daarin handig opving, toen het beest vermoeid van het spartelen losliet. De man strikte het net dicht, bond het ergens vast en liet het voorzichtig overboord zakken.

Rode cirkels, rode cirkels.

'Geeft niet', zei William, 'dit was vast een prachtige opname. Doorgaan. Probeer het met twee mijl hoogte'. Rode cirkels, daarna weer de schuimvormige substantie. 'Lager'. Het boslandschap kwam in het beeld. Rose linten gingen door het fletsgroene bos, wegen misschien? Rechthoekige velden lagen her en der, en in allerlei kleur: zwart, paars, blinkend wit, blauw, bloedrood. De spiegel zocht, was onrustig.

Brenner zei: 'We hebben hem niet helemaal in de hand'. Weer de rode cirkels. En vervolgens opnieuw bos, wijd, ruim bos, met daarin kleine veldjes en midden op elk veldje een wit-geel blokje. Honderden van die blokjes waren er. In het midden waren de blokjes groter en hoger, er gingen daar streepjes in en uit. De spiegel zakte, de streepjes werden mensen, allemaal mensen in blauwe rokjes. Op de gebouwen stonden eenvoudige, maar zeer sierlijke tekens.

'Een stad waarschijnlijk', zei William opgewonden.

De spiegel zakte nog steeds en wierp zijn blik op een luchtige, met bijna transparante, lichtgroene bomen beplante tuin, waarin misschien een vijftig hangmatten hingen. Er lagen jonge wezens in, geen baby-wezens, maar mooiuitgegroeide, harmonische schepselen die intensief luisterden naar wat een lange, ferme twee-bener vertelde. Hij liep in zijn blauwe rokje rustig tussen de hangmatten door en praatte daarbij.

'Het lijkt wel een school of iets dergelijks', zei Alec zacht tegen Joan.

De man droeg lang grijs haar en een lange, grijze baard,

en zijn scherp, merkwaardig on-aards gezicht had een humorvolle uitdrukking. Hij stond stil, leunde tegen een gladde, zilver-stammige boom, kruiste kalmpjes de lange, bruine armen over zijn blote borst en vertelde iets, met zijn hoofd enigszins achterover.

'Probeer het eens voorzichtig met 417', zei William.

Het hoofd van de man werd groter en groter, op het laatst waren alle details ervan zeer duidelijk te zien. De rode, gekrulde lippen bewogen regelmatig. Zijn gezicht nam een ernstige, bijna waarschuwende uitdrukking aan. Hij had lange, blinkende tanden, die hecht naast elkaar stonden en hij had dikke, grijze wenkbrauwen, maar zijn voorhoofd was bijna zo goed als zonder rimpels. De hele showroom zat onwezenlijk en benauwd geboeid te kijken naar het gezicht van die man vèr, ver weg ergens in het heelal. 'Het is ongelooflijk', zei Joan, 'ik zou er om willen huilen, maar ik kan niet...'

De telefoon ging. 'Wat?', vroeg Williams. 'Loopt TX15 warm? Geeft niet, doorgaan, doorgaan. TX15 is te vervangen, deze kans niet'. Hij legde neer.

De man praatte door, rustig, zonder haperingen, alsof hij zijn leerlingen een oud verhaal vertelde. Zo nu en dan maakte hij kleine gebaren met zijn handen. Plotseling begonnen er rode cirkels door het beeld te springen.

'Ga terug op 403'.

Uit de chaos van rode cirkels kwam langzaam het beeld van de tuinstad met de honderden huizen. Het beeld was scherp ineens, maar tegelijk zonk de stad, werden de huizen kleiner en kleiner.

'Vasthouden!', riep William.

'Ik heb hem niet meer in de macht', zei de man, die Brenner heette.

De spiegel begon schots en scheef te dansen over planeet X. Men zag een blinkend meer, bos, ergens een grote kudde onbekende, hoogpotige beesten, een delta, een kleine zee, wolken, wolken, wolken, een groot wit gebouw op een wijde, stille bosplek, wolken, bos, goudkleurig water en ineens begonnen de rode cirkels weer, veel heviger

dan ooit, heel het doek werd rood, met korte, scherpe flitsen en kort daarop was het scherm blinkend wit. De telefoon ging weer. ‘Kapot?’, vroeg William. Hij vloekte niet eens en zei: ‘Verbaast me niets. We hebben waarschijnlijk tè veel gewaagd. Maar we hebben een schat van materiaal’.

Het licht ging aan en William zei: ‘Nou, jullie hebben het gehoord. Dat zal wel weer een paar weekjes hard werken worden om het voor elkaar te krijgen. Maar we hebben een enorme film. En, heren, de theorieën gebouwd op vorige ontvangsten kloppen. Dàt is het voornaamste’.

Alec vroeg: ‘Vermoedden zij al, dat...’

En Joan zei: ‘Ze waren er zo goed als zeker van’.

En terwijl achter hen opgewonden werd gedebatteerd, en men onrustig heen en weer begon te lopen in de showroom en men elkaar afwezig feliciteerde, ging opnieuw de telefoon. ‘Ja, goed, goed’, zei William. ‘We komen onmiddellijk’. Hij draaide zich om en zei geïrriteerd tegen Joan: ‘Er is toch iets niet in orde met papa. Laten we naar het ziekenhuis gaan’.

Alec droomde, dat hij in een hangmat lag. De wereld was rose en lichtgroen en had de bittere, plezierige geur van nieuw leer. Er liepen vreemde beesten door de wereld, maar toch was de dag volstrekt zonder angst. De vrouw naast hem liet haar spitse borst zakken in de mond van een bronsbruin kind en ze zong daarbij een lied, dat Alec nooit eerder had gehoord en vreemd genoeg toch dadelijk herkende. De lange, sterke vrouw zong als Joan en had het gezicht van Helen, alleen was haar lange haar witblond inplaats van rood. Een oude, baardloze man kwam kijken hoe de vrouw het kind zoogde in haar merkwaardige, staande houding. Die man was de vader van Helen, maar hij leek toch op de vader van Alec. ‘Ha’, zei hij, toen hij Alec zag liggen, ‘ben je thuis? Loop je niet meer, mijn jongen? Mooi, mooi. Ik heb het ook opgegeven, ik voel me hier best. Al de boeken zijn voorbij. We zijn maar dom, mijn jongen, en dat is juist zo plezierig. Nee, nee,

geen drukte meer, dat is voorbij. Ik wil helemaal niets meer, dat heb ik hier wel begrepen'.

Er kwamen allerlei rode cirkels, het beeld knapte weg, het scherm werd grijs. En grijs was de ochtend van September. Alec keek op zijn horloge, draaide het kleine radio-toestel naast zijn bed aan. De omroeper bracht met onbewogen stem het verschrikkelijke wereldnieuws van iedere morgen. Altijd was er wel weer wat gebeurd, was er een opstand uitgebroken, een staatshoofd voortvluchtig, een nieuw soort straalvliegtuig ontwikkeld, een verklaring afgelegd door de één of de ander, en nooit was het nieuws vrolijk. Plotseling klonk door de stem van de omroeper heen een oud, angstig geluid, een andere, menselijke stem. Hij riep: 'Redt mij, redt mij, redt mij!' De omroeper praatte onverstoorbaar verder, alsof hij onkundig was van de andere stem. 'Redt mij, redt mij, ik ben verloren'. En de omroeper: 'Aldus de verklaring van het Witte Huis'. En onafhankelijk van die verklaring ging de stem op de achtergrond door: 'Redt mij, ik ben verdwaald, redt mij', en Alec kreeg heel sterk het griezelige gevoel, dat hij daar de stem van professor Pousekovsky hoorde.

XXXVII

Herfst 1953

Heel Oaklake was in opstand.

En niet alleen heel Oaklake: over het ganse gebied van Maine was op alle zenders de radio-ontvangst gestoord door de geheimzinnige, om hulp roepende stem, waarvan niemand de herkomst kon bepalen. De radiostations en de kranten spraken erover als over een ongepaste grap, waarvan de dader wel spoedig zou zijn opgespoord. En iedereen luisterde naar de angstige, bijna mompelende stem, die maar 'Redt mij, redt mij' zei, en: 'Ik ben verdwaald', of: 'Ik ben verloren', en een paar keer zelfs: 'Ik ben mijn lichaam kwijt. Ik kan er niet in. Redt mij'.

In Oaklake begon een krankzinnig, volslagen onweten-

schappelijk gerucht de ronde te doen. Niemand wist vanwaar het gekomen was. Niemand ook sprak de gedachte duidelijk uit. Men zei alleen maar: ‘Ze beweren, dat die radio-stem precies lijkt op die van professor Pousekovsky. De goeie man is helemaal veranderd, hij ligt wezenloos in het ziekenhuis. Een gekke verpleegster moet hebben gezegd, dat hij zijn ziel kwijt is, maar dat mens is natuurlijk getikt. Stel je voor, zijn *ziel*!’ Iets dergelijks zei men tegen elkaar.

‘Ja’, zei Joan tegen Alec, ‘hij is helemaal wezenloos. Hij is onpeilbaar geworden, een soort van ongevaarlijk beest. Hij wiegt met zijn hoofd en glimlacht en wuift, zegt “Dagdag”, wil steeds zijn kleren maar uittrekken en laat zijn tanden zien, als men te lastig wordt. Hij is kerngezond, lichamelijk functionneert hij zeer normaal, en met zijn geestelijke vermogens is het ook niet helemaal mis. Ze hebben hem de stelling van Pythagoras laten bewijzen en dat was allemaal best in orde; hij deed het een beetje verveeld, als een zeeleeuw, die zijn kunstje al duizend keer heeft gedaan. Zijn geheugen is prima, maar hij geeft antwoord op vragen, alsof hij voor niets nog interesse heeft en hij alles zeer tegen zijn zin uit zijn hoofd heeft geleerd uit een bar vervelend boek. Hij is gek op verse vruchten, van gekookt eten moet hij niets meer hebben, rauwe vis verslindt hij. Hij drinkt alleen nog water en cocosmelk en walgt van drank. Ze hebben van alles met hem geprobeerd en tien specialisten zijn op het ogenblik bezig te onderzoeken, welke ziekte of althans welke afwijking hij kan hebben. Ze zeggen, dat hij zijn specifiek menselijke eigenschappen heeft verloren. Hij heeft ook al een verpleegster trachten te verkrachten, alsof het voor hem de eenvoudigste zaak van de wereld was’.

‘Wanneer kunnen Bert en Helen hier zijn?’, vroeg Alec.

‘Misschien vanavond’.

Het was op de middag van de tweede dag volgend op de radiatomische mensoverbrenging en de ontdekking van menselijk leven op X.

‘Misschien ook morgen. Maar dat géét ook niet zoveel,

want levensgevaar is er in het geheel niet, zeggen ze'.

'En wat zegt William?'

'Hij haalt zijn schouders op. Hij gelooft alleen maar, dat er een kleinigheid is misgegaan bij de radiatomische overbrenging'.

'En wat zegt hij van de stem in de radio?'

'Een raadselachtig geval, zegt hij. Maar hij trekt er zich niet te veel van aan, ze hebben het op zijn lab te druk met het bestuderen van de film. Ze zijn eigenlijk allemaal gek geworden daar. Ze verwachten nu steun van Bert'.

'Van Bert?'

'Ze willen er achter komen, wat die oude, grijze man zegt tegen die jonge wezens in de hangmatten. Ze denken, dat Bert hun daarbij kan helpen'.

Alec keek haar afwezig aan en zei ineens: 'Maar natuurlijk. Hoe stom dat ik daar niet aan gedacht heb. *Liplezen*!'

Bert en Helen arriveerden gelijktijdig met een helicopter uit Boston. Alec zag hen pas 's middags aan de bar, waar het zeer druk was en zeer rumoerig. Iedereen sprak over de toestand van de Grote Man en over de stem door de radio. William en een groep van zijn medewerkers waren intens in gesprek met Bert, die er ouder, grauwer en duidelijk minder vriendelijk was gaan uitzien. Ze spraken in bedekte termen over de Coloradar-opnamen, die Bert die middag had gezien. Alec begreep, dat Bert al naar Beaver en enkele van zijn andere, vroegere medewerkers had getelefoneerd, en dat ze nog diezelfde avond laat in Oaklake zouden kunnen aankomen. Over de gezondheid van de professor werd bij moedeloze vlagen gesproken, men nam aan dat dit een zaak voor de medische specialisten was. Ook de stem over de radio hield hen bezig, sterker eigenlijk. Men wist niet, wat het te betekenen had, en wilde in deze kring het gerucht liever niet uitspreken. Men deed zoveel mogelijk zijn best om de zaak van de professor en de radio-stem gescheiden te houden, maar het was een nogal krampachtige poging.

In de kring, die Helen om zich heen had verzameld, was

dat anders. Helen zag er fris en opgewonden uit en gedroeg zich, alsof zij de leiding in handen had. Ze had het gerucht tot haar theorie gemaakt en deelde dat onomwonden mee aan monsieur Jacquard, die er onzeker tegenover stond. Mencken was geneigd zich aan de kant van Helen te voegen. Joan zei niets, was eigenlijk enigszins geprikkeld, omdat Helen opzettelijk zo weinig aandacht aan Alec had besteed, hem niet eens een hand had gegeven bij het binnenkomen, wat Bert wel had gedaan, ofschoon verstrooid en vluchtig. Joan zei, zeer kennelijk om de barkeeper in het gesprek te betrekken: 'Wat denk jij van die "zielstheorie", Alec?' Het klonk nogal ironisch.

Mencken keek hem sullig en verwachtingsvol aan, alsof steun van welke kant dan ook van werkelijke hulp kon zijn voor Helen en hem. Terwijl hij Mencken een nieuwe rum inschonk en het oog daarbij op het glas gericht hield, antwoordde Alec: 'Och, ik ben maar dom, ik weet dat allemaal niet zo. Ik geloof alleen maar, dat alles mogelijk is, een paar maanden in Oaklake móeten je wel tot dat geloof brengen. Maar als de professor inderdaad zijn ziel in de aether heeft verloren, dan is mejuffrouw Pousekovsky de enige, die een kàns heeft om hem te redden'.

Zijn toon was bewust plagend, maar goedaardig.

Helen keek hem vernietigend aan. Ze zei driftig: 'Ik verdraag niet, dat..., dat...'.

'Pardon', zei Alec, 'ik was werkelijk ernstig. Ik dacht aan het "moederborsteffect", als ik tenminste het goede woord heb onthouden'.

Mencken zei dapper: 'Kom Alec, dit is ongepast'.

'Nee nee', zei Helen snel en nog opgewondener dan ze al was, 'nee nee'. En daarop: 'Alec, ik dacht, dat je..., dat je... Geef me nog een whiskey, wil je?'

Ze dacht na met diepe rimpels in haar voorhoofd. Daarop zei ze verward: 'Alec, je hebt me op een idee gebracht. Ik moet er met William en Bert over spreken'. Ze stond op, ging naar de andere hoek van de bar en riep haar twee broers apart. Even later liepen ze met zijn drieën naar de deur. Helen keerde zich plotseling om, pakte met haar

linkerhand haar glas, stak de andere naar Alec uit en zei hartelijk: ‘Bedankt’, en vertrok daarop haastig.

Joan zei droog: ‘Het ijs is weer gebroken’.

Gedurende het borreluur zag hij Helen niet terug.

Om een uur of negen ging hij naar Charley. Hij zei: ‘Ik heb er balen tabak van. Wat zou je denken van een mooi auto-tochtje?’

Charley zei: ‘Luister eens, daar heb je die stem weer’. Hij stond bij de radio. Door de tweede van Beethoven klonk: ‘Redt mij dan toch, redt mij, ik leef nog, ik wil niet verloren gaan’.

Ze stonden samen een paar minuten te luisteren. ‘Je wordt er stapelkrankjorum van’, zei Charley, ‘en het gekke is, dat het indruk op je maakt’.

‘Ik zei dus...’, begon Alec.

‘O.K. Waarom niet?’, zei Charley, ‘de wereld is toch bezig gek te worden. Laten we maar eens een avondje meedoen’.

XXVIII

Alec kwam om drie uur 's nachts thuis, een beetje nevelig en nogal vrolijk, maar zeker niet onvast op de benen. Toen hij over het maanverlichte gazon liep, hoorde hij stemmen bij de steiger. Even later werd hij geroepen: ‘Alec, wacht eens!’ Het was Helen. Hij keerde zich om en liep langzaam naar de plaats, waar hij nu Joan en Helen bezig zag met het vastleggen van een boot. Zonder inleiding zei Helen opgewonden: ‘Het wàs zo. We hebben een bloedproef genomen en hij hàd het!’

‘Wàt?’, vroeg Alec. Joan keek hem half ernstig, half lachend aan, terwijl Helen uitlegde, dat men sporen van de anti-persoonlijkheidsstof - die stof, die zij en Rothenstein hadden ontdekt - in het bloed van de professor hadden aangetroffen. ‘Waarschijnlijk genoeg om al een zeer licht moederborst-effect teweeg te brengen. We hebben tot half drie vergaderd. Ik heb het die specialisten eerst

allemaal moeten uitleggen en we overwegen nu om mijn plan werkelijk uit te voeren'.

'Alec's plan', zei Joan.

'Kom meisjes, niet kibbelen', zei Alec welgemoed.

Helen zei: 'De bedoeling is inderdaad, dat we hem een overdosering van het preparaat geven. En dan zullen we hem nòg eens laten overzenden'.

''t Is een fantastisch idee', zei Alec. 'Ik kan er nauwelijks in geloven'.

'*Niemand* weet nog, wat hij geloven moet', zei Joan zachtjes.

'Maar 't is de enige kans', zei Helen.

Ze keken naar Het Complex, waarin nog achter vele vensters hel licht brandde. Joan fluisterde: 'Wat een afschuwelijk gebouw. Wat een afschuwelijke wereld'.

'Ja', zei Helen zacht. 'Een afschuwelijke wereld'. En tot Alec: 'Ik heb de film van William gezien'. Ze liepen nu langzaam naar 'Sunrise'. 'Wat een ontroerende film', zei Helen. 'Ik dacht, dat ik droomde. Het is een wonder, dat we met elkaar nog niet gek zijn'.

'Ik ben er niet zeker van, dàt we het niet zijn', zei Alec vrolijk.

Helen wees met haar duim over haar schouder en zei: 'Als ze daar niet gauw ophouden, zullen we het beslist worden, ja'. En toen: 'Wat een vrede daar op die film. Wat een paradijselijk leven. En nu zijn ze bezig er achter te komen wat die grijze man zegt. Alsof dat al niet lang duidelijk is. Daar heb je geen vertaling voor nodig'.

'Ik geloof, dat William helemaal over zijn toeren is', zei Joan. 'De toestand van papa interesseert hem maar half. Het voornaamste voor hem is nu om Bert en Beaver en Milhaud en al die anderen zo fel mogelijk op te zwepen om binnen de kortste tijd hun vertaalapparatuur in gereedheid te brengen. Ze zullen de hele nacht doorwerken'. Ze gingen het huis binnen. Mevrouw Stoops stak haar hoofd om een deur en zei: 'Gelukkig, dat u er bent. Henry Peter heeft zo straks gehuild. Ik geloof niet, dat hij al weer in slaap is'.

‘Ik zal gaan kijken’, zei Joan rustig. ‘Tot morgen allemaal’.

Mevrouw Stoops stond in de hall en keek naar Alec en Helen met een blik, die weifelde tussen afkeuring en aanmoediging. Ze besloot met te zeggen: ‘Er staat nog genoeg in de ijskast, mejuffrouw Pousekovsky. Zal ik iets voor u klaar maken?’

‘Ik zal het zelf wel doen’, zei Helen. ‘Ik ken de weg hier nog wel zo'n beetje’.

Mevrouw Stoops trok zich terug en Helen vroeg: ‘Eet je nog iets mee?’

‘Dat zou niet slecht zijn’, zei Alec. ‘Ik zal een paar eieren bakken of zo’.

‘Dat zal ik wel doen’.

Ze gingen naar de keuken en Alec keek toe hoe Helen kalmpjes aan de slag ging met spek en eieren, een blikje paddenstoelen, een rest vlees en tomaten. Ze gooide haar bontmantel over een stoel en trok het jasje van haar beige, jersey mantelpak uit. Ze droeg een groene, zijden blouse, die aan één kant een beetje uit haar rok hing. Het was warm in de keuken en Alec deed zijn overjas uit, legde die over de mantel van Helen en stapelde daarop nog eens zijn colbertjasje. Hij maakte zijn boord en das los en zat gezellig met zijn hoofd in zijn handen aan de keukentafel te kijken naar wat Helen aan het knutselen was.

Helen zei ineens, glimlachend: ‘Wat een toestand was het daar in El Paso, hè?’

‘Dat was óók een gekkenhuis’.

‘Ik heb je het leven wel zuur gemaakt’.

‘Hoort er blijkbaar allemaal bij’.

‘Wat ga je nu doen, straks, als je hier voorgoed weggaat?’

‘Een beetje leven, denk ik. Misschien kom ik nog eens zover als dat blauwgerokte volkje op die film. Zomaar wat in een hangmat of zo’. En na een korte pauze: ‘Hoe gaat het met je tegenwoordige werk?’

Ze zei, zonder hem aan te kijken: ‘Eerlijk gezegd: beroerd.

Het is vechten tegen de bierkaai. We zijn niet hard genoeg. Als er niet gauw iets bijzonders gebeurt weet ik het

niet...' Ze zuchtte. 'Soms denk ik wel eens, dat het maar het beste zou zijn om ze stiekum allemaal een anti-ikpoeier door hun eten te gooien. Ze willen allemaal macht hebben of macht houden. 't Is niet alleen een gekkenhuis hier of in El Paso, de hele wereld is dol'.

'Dat zal zo wel moeten zijn'.

'Ja misschien wel. Au'. Er was een spetje gloeiende boter op haar vinger gesprongen. 'Buien van verbetenheid spelen tegenwoordig stuivertje wisselen met buien van onverschilligheid. Ik moet toegeven, dat ik me in de laatste buien meestal het best voel', zei ze, terwijl ze haar vinger onder de kraan hield. 'Ik ben maar een raar, grillig meisje, Alec. Ik wou, dat ik mezelf maar een beetje beter onder contrôle had. Ik heb dikwijls het gevoel, of het allemaal nog beginnen moet'.

Hij keek naar haar slordig-zittende blouse en de stevige, aantrekkelijke borsten daaronder, naar haar enigszins wilde, rode haar en haar vrij scherpe, maar nu rustige gezicht.

'Je ziet er plezierig uit', zei hij.

'Nou, dat is dan tenminste al een heel ding', zei ze met een humoristische trek om haar rode, sterke mond. 'En nu maar eten, Weatherwood. Zullen we er een biertje bij drinken?'

'Je kunt gedachten lezen'.

Ze begonnen te eten en ze spraken losjes over dingen, die er helemaal niet toe deden, en ze lachten en namen nog een biertje en rookten en toen er een stilte achter de woorden begon te groeien, zei Alec: 'Kom, we gaan slapen'. Ze namen hun kleren over de arm en gingen de trap op. Voor haar kamer zei Helen: 'Je mag me best een zoen geven, Weatherwood', en dat deed hij. Het was een ongedwongen, bijna ironisch moment. Ze zei daarna: 'Je bent aardig grijs geworden, meneer'.

'Ja', zei hij grijnzend, 'het leven kan een mens verschrikkelijk knakken. Maar ik voel me nu toch weer een stùk beter'.

Hij gaf haar nog een zoen, heel luchtig, en liep rustig weg.

Toen hij omkeek, zag hij, dat ze hem met haar ogen volgde, een beetje peinzend, maar vooral glimlachend. Ze wierp hem een kushand toe en ging naar binnen.

XXXIX

Herfst 1953

De volgende dag omstreeks één uur - Alec lag nog steeds in bed - werd er op zijn kamerdeur geklopt. Het was Joan die binnenkwam.

'O Alec', zei ze. Ze liep wanhopig op zijn bed af, liet zich naast hem vallen en begon tegen zijn schouder te huilen. 'Wat nou?', riep Alec.

Joan snikte en probeerde hem te vertellen, dat ze nu ècht gek waren geworden in het lab. 'William wil er mee ophouden'.

'Nou', zei Alec, 'dat is toch juist mooi!'

'Maar hij wil gaan werken voor de Bond van Helen en Bert!'

'Hè?'

'Hij is helemaal overspannen. Hij ligt in een ijskoud bad cognac te drinken, om te kalmeren. Hij wil weg uit Oaklake, hij wil eerst vacantie nemen, ergens rustig aan zee, de bijbel lezen en boeddhistische literatuur...'

'Maar wat is er dan gebeurd?'

Joan zei: 'De vertaling... de vertaling... En nu ziet hij het ineens duidelijk. Helen en Bert hebben gelijk. Hij wil gaan werken voor een betere wereld, voor de vrede en voor de liefde...'

'Maar dat is toch niet erg? Dat gaat wel weer over na verloop van tijd'. En toen: 'Maar waarom?'

Met horten en stoten vertelde Joan, dat het gelukt was. Bert was er inderdaad in geslaagd het lipbeeld van de grijze heelal-man te vertalen. 'Hele fragmenten schijnen goed te zijn overgekomen', zei Joan. Voor zover ze het begrepen, was de man, precies zoals ze al gedacht hadden, een soort leraar. 'Hij gaf "levenslessen", om het woord van

Bert maar te gebruiken. Bert zei, dat hij het waarschijnlijk had over de begrippen luiheid en ledigheid, maar dat was niet helemaal zeker, de vertaling was daar onduidelijk'. Er kwamen in de vertaling ook opmerkingen voor over een 'onoplosbaar raadsel' en het 'zalig dom' zijn. Maar dat was allemaal het voornaamste niet. Veel duidelijker was een concreet gedeelte overgekomen, waarin de man vertelde hoe ééns op hùn planeet zich een groep ijverigen hadden afgescheiden, mensen, die de technische wetenschap weer hadden opgedolven, die al zovele eeuwen in bibliotheken lag begraven, als een reeds lang overwonnen standpunt. Maar de Nieuwsgierigen waren weer begonnen met al de dingen te construeren, die in de oude boeken stonden aangegeven. Ze waren zelfs verder gegaan, hadden nieuwe dingen ontdekt. Toen had de Hoge Raad ingegrepen, de Nieuwsgierigen gearresteerd - het waren er al duizenden, mannen en vrouwen - en de Hoge Raad had in het geheim de oude luchtschepen laten bouwen en daarin waren de Nieuwsgierigen naar de onbewoonde en eigenlijk ook onbewoonbare planeet Aarde verbannen, zonder gereedschap, zonder kleren, zonder voedsel. Men had eerst nog getracht hun een her-opleiding te geven, maar het was niet gelukt, de Nieuwsgierigen hadden een afwijking in de hersenen en die afwijking was besmettelijk, kon zelfs epidemische vormen aannemen. En daarom waren de Nieuwsgierigen of Zieken, zoals ze ook wel werden genoemd, naar Leprozia, de Aarde, gestuurd. Ze zouden daar wel zijn uitgestorven.

Alec schaterde van het lachen.

'Moet je er om lachen?', vroeg Joan boos. 'Moet je er om lachen, dat wij dus eigenlijk allemaal lepreus zijn?'

'Kom nou', zei Alec. 'Bert heeft dat verhaaltje natuurlijk zèlf bedacht'.

'Geloof je dan niet, dat...'

'Ik geloof er niets van. Ben je gek! Maar het is een mooi verhaal. En het heeft blijkbaar diepe indruk gemaakt. Een mooie overwinning van de Bond!'

'Alec...', zei Joan bedachtzaam, 'denk je, dat Bert dat

verhaal...' En toen: 'Het zou best kunnen!' Ze stond op en zei: 'Dat moet ik William vertellen!'

'Nee nee!', riep Alec. 'In hemelsnaam, doe dat niet! Dit is immers jè kans om uit Oaklake weg te komen. Heus, dat van die Bond en zo, dat gaat wel over!'

'Maar hij maakt zich verschrikkelijk belachelijk met die Bond. Ik heb nog liever, dat hij hier blijft, dan dat hij een politieke dilettant wordt. Ik wil niet, dat ik medelijden met hem moet krijgen! Dan loop ik weg!' Ze legde zich vermoeid naast hem neer en zei eensklaps, alsof ze een grote behoefte had aan steun: 'Dan ga ik met jou mee'.

Alec grinnikte en zei: 'Dat is de goeie methode niet. Je kunt hem beter overhalen een matrassenfabriek te beginnen of domweg leraar te worden in Topeka of een sigarenwinkel te openen in Akron. Je moet hem ervan overtuigen, dat jij en Henry Peter belangrijker voor hem zijn dan de hele mensheid'.

'Maar hoe?'

'Door over een paar dagen gewoon met hem te praten. Je zegt maar heel eenvoudig, dat je er beu van bent. Hij zal het dan heus wel begrijpen'.

'Geloof je dat werkelijk?'

'Beslist. Maar praat er verder met niemand anders over. Ook niet met Helen bijvoorbeeld'.

'Helen weet nog van niets. Die is in haar lab. Ze is daar aan het werk met Rothenstein, die is vanochtend aangekomen met een paar andere lui. Ik heb zo'n idee, dat ze het vanavond al zullen doen'.

'Wat doen?'

'Papa nog eens een keer overzenden van Simonshill naar Oaklake. Met een overdosering van het preparaat'. Ze zette de radio aan en draaide bijna gedachtenloos aan de knopjes. 'Redt mij, redt mij', klonk het dwars door Doris Day heen. 'Ik ben mezelf kwijt, ik ben mezelf voorbijgerend, redt mij, redt mij'. En Doris zong: 'Enjoy yourself, it's later than you think'. En de stem riep zwak: 'Redt mij, redt mij'.

Om half zes die avond was de bar in ‘Sunrise’ overvol, maar het was er niet rumoerig, integendeel, de stemming was gedrukt, bijna plechtig. William zat bleek en wazig van een grote bel cognac te nippen, Bert was goedmoedig verstrooid, monsieur Jacquard keek geheimzinnig, maar helder in de verte, Joan zat geprikkeld te spelen met de olijf in haar glas en Helen blikte verward naar Alec.

Ze zei tegen hem: ‘Het was een erg zielig gezicht...’

‘O ja?’

‘Hij huilde als een kind, bijna dadelijk na de injectie al. Hij snikte aan één stuk door, alsof hij ergens verschrikkelijke pijn had en niet kon zeggen waar. Hij vond alles best wat ze met hem deden, en hij ging zonder tegenstribbelen met de verplegers mee in het vliegtuig. Hij had alleen maar aandacht voor zijn eigen verdriet’. Ze keek op haar horloge. ‘Om acht uur vanavond doen ze het. Ga je ook mee?’

‘Als het kan...’

‘Jacquard vindt het vast goed. Ze zijn allemaal de kluts kwijt’.

Hij werd naar de andere kant van de bar gewenkt en was daar een paar minuten bezig met flessen en glazen. Toen hij terugkwam, zei Helen, fluisterend, terwijl ze zich naar hem toeboog: ‘Heb je het al gehoord van die vertaling en van William?’

‘Ja’, zei hij, ‘een aardig succesje voor de Bond’.

Ze vroeg: ‘Vind je het niet een ontstellend verhaal?’

‘Ik begin alles te accepteren’, zei hij achteloos. ‘Wat is waarheid, wat fantasie? Wat zien we en wat dromen we maar?’

Helen zei: ‘Ik geloof, dat we àlles dromen. Ik wou, dat ik maar wakker kon worden. Ik zal wel doodmoe zijn als ik ontwaak’. Haar blik trok weer weg, werd opnieuw afwezig en in gedachten volgde ze zijn bewegingen met de shaker en de glazen. ‘Wat zal ik nog eens drinken’, overlegde ze halfluid bij zichzelf. Ze vroeg, en eensklaps waren haar ogen weer helder, herkennend: ‘Heb je Calvados?’

‘En hoe!’, zei Alec. Hij nam de fles en begon haar een glaasje vol te schenken.

‘Hemel, weet je nog?’, zei Helen, ‘wit en blauw porselein! Wat is dat een *eeuwigheid* geleden’.

‘Hsuan-Te!’, zei Alec. ‘Dat waren mooie tijden!’

‘La Rose de Madame Deburau!’ Ze lachte. ‘En we klommen De Heuvel op’.

‘Voorbij, dat is allemaal voorbij’.

Ze zweeg, keek, alsof ze iets overwoog en zei toen ineens: ‘Die paddenstoelen van vannacht lagen me een beetje zwaar op de maag. Heb jij óók onrustig geslapen?’

‘Nee’, zei hij, ‘helemaal niet’.

Ze vroeg: ‘Wanneer ga je weg?’

Hij haalde zijn schouders op: ‘Met een paar dagen, een week’.

‘Waar ga je heen?’

‘Eerst naar het zuiden, naar de warmte’.

‘Daar zou ik ook best voor voelen’, zei ze. Ze wist niet, of hij het goed had verstaan, want hij werd weer weggeroepen.

XL

Alec kon zich niet herinneren de college-banken ooit zó vol te hebben gezien. Hij zat bijna op het hoekje, vlak naast de bedaarde dokter Gray, die eigenlijk overbodig was, want in de onmiddellijke omgeving van de enorme brandkast was een operatie-tafel opgesteld en daaromheen stond een grote, rustige groep artsen, chirurgen, verplegers en verpleegsters. Ze hadden de proef-overbrenging zwijgend, maar met grote aandacht gevolgd. Het wachten was nu op de professor.

Naast Alec zat Helen, naast haar Joan, dan kwam William, vervolgens Bert. Niemand zei een woord; ofschoon het lab tot in alle hoeken was gevuld met mensen, hing er de stilte van een ijstijd. Het beeld op het grote scherm gaf geen

geluid en was zonder beweging. Al een paar minuten keken de mensen in Oaklake naar de nietszeggende, rode weegschaal in Simonshill. Monsieur Jacquard zat onbeweeglijk in zijn draaistoel en vroeg na een poosje zachtjes door de microfoon: ‘Is er wat aan de hand, Mencken?’

Mencken kwam in het beeld. Hij zei: ‘Nee, alles is hier nauwkeurig in orde. Maar het onderzoeken van professor Pousekovsky duurt nog steeds voort’. Mencken verdween en in Oaklake wachtte men weer. Het duurde zeker wel drie minuten voor Mencken nogmaals op het doek kwam. ‘We kunnen beginnen’, zei hij gedempt. Er verscheen een brancard in het beeld, en daarop zat de in elkaar gedoken, schokkende figuur van de professor. Hij was naakt en zag er uit als een kleine, kouwe aap met een of ander groot verdriet. Hij liet zich willoos opnemen en neerzetten op de weegschaal. Hij werd gewogen en daarna naar de brandkast geleid. Even hield hij op met huilen, keek hij vaag-herkennend om zich heen en stapte toen helemaal uit zichzelf en nogal vlug de kast binnen. Mencken sloot de deur omslachtig.

De klok kwam op het scherm en de hoge, soms golvende fluittoon begon weer te zinspelen op andere werelden.

‘Alles in orde?’, vroeg monsieur Jacquard.

‘Ja’, zei de stem van Mencken. ‘We zullen rood geven op jullie teken’.

‘Goed dan, geef maar rood’.

De rode lampen gingen branden, het leven was alleen nog maar gevaar.

Monsieur Jacquard zei: ‘Schakel dan definitief...’ en hij herhaalde de bekende frasen. ‘NU’.

Helen greep Alec's hand, telde zachtjes mee, steeds heviger kneep ze zijn hand. Toen de geweldige klap kwam, sloeg ze haar handen voor de ogen, bleef zo zitten.

Het leven werd weer groen, de brandkast van Simonshill kwam op het scherm, werd snel opengemaakt, was leeg. Bijna terzelfdertijd ging de brandkast in Oaklake open. Een paar ogenblikken zag men alleen iets wits schemeren in de spiegelende ruimte, toen, plotseling, stapte professor

Pousekovsky blazend en doodmoe naar buiten. Hij bleef daar staan zoals hij was, spiernaakt, onbekommerd en hief daarna langzaam, bezwerend, de armen op, alsof hij om stilte verzocht, maar niemand zei iets, niemand zelfs verroerde zich. Alec zag, dat het de oude professor was, de rood-aangelopen man met de vetbulten. Zelfs zijn haar was weer zoals vroeger: helemaal grijs.

'Dat was een lange reis, vrienden', sprak de Grote Man op haast bijbelse toon, 'en ik heb dingen gezien, waarvan het niet mogelijk is ze met woorden te vertellen, zelfs niet met muziek. Verschrikkelijke dingen waren daaronder en zeer schone. Ik heb veel tijd gehad om na te denken. Ik was radeloos over mijzelf. Maar nu ben ik terug. Ik ben terug in Oaklake, de oude, vervulde Victor Pousekovsky, en toch ook de oude *niet*, want ik ben thans ànders vervuld. Ik ben terug in Oaklake, maar ik zal het spoedig verlaten, mijn werk hier zal ik nooit meer opnemen. Ik zal er voor de paar resterende jaren van mijn leven voor waken mijzelf niet meer voorbij te rennen'.

Alec zei zacht tegen Helen, voornamelijk om te vechten tegen het pathetische gevoel in hem: 'Nu zou Het Leger des Heils moeten inzetten', maar hij had spijt van die opmerking, want hij zag, dat Helen heel vreemd en stil zat te huilen.

De Grote Man nam de leiding en wenkte de specialisten mee naar de medische afdeling. Toen hij verdwenen was, brak er geen tumult los; men schuifelde en kuchte. Sommigen verlieten stil de banken en gingen naar de uitgang. Alec feliciteerde Helen en zei: 'Je hebt hem gered'.

Ze keek hem verward aan, met tranen in de ogen en fluisterde verwonderd: 'Ja, ik heb eindelijk eens iets gedaan. Maar het is niet voor herhaling vatbaar, gelukkig'.

Ze stonden in de lift, de zwijgende professor, de onzeker glimlachende monsieur Jacquard, de zacht fluitende Bert, de afwezige Helen, die Alec's hand vasthield - waarschijnlijk zonder dat ze het zichzelf bewust was -, de droevige Joan, en de bleke, bijna etherische William, die op een

toonloze manier zijn vader vertelde, wat er de afgelopen dagen in Oaklake was gebeurd. Toen de lift beneden was aangekomen, bleef de Grote Man luisteren naar zijn zoon. Niemand opende de deur.

'Een merkwaardige samenloop', zei de professor voor zich uit.

'En nu heb ik het besluit genomen om samen te werken met Helen en Bert', besloot William.

'Zo, zo... Nu ben jìj dus ook bij de Luiheidsbond', zei de Grote Man.

Niemand maakte hem erop attent, dat hij een onjuiste naam gebruikte voor de organisatie. 'Zo zo... ja, Jacquard heeft mij daarover uitvoerig ingelicht. Het moet sympathiek werk zijn... Maar er zal hard moeten worden gewerkt, zéér hard'.

William zei: 'Waarom doet u óók niet mee met ons?'

'Ja', zei Helen, eensklaps niet afwezig meer en met nieuwe hoop in haar stem, 'ja, papa, doe mee met ons. Dàn kunnen we voort, wij met ons vieren. Of met misschien nog méér'. Ze keek snel om zich heen.

'O, u zou eerst die film moeten zien', zei William. 'En de vertaling lezen'.

'Niet nodig, niet nodig', zei de professor, 'ik heb óók iets gezien, elders...' En toen ineens: 'Ja, de Luiheidsbond, ja, ik geloof...'

Maar Joan onderbrak hem fel: 'Doe die deur open, laat me er uit. Jullie zijn allemaal stapelgek. *Hard werken* voor de *Luiheids*bond! Dat is hetzelfde als geboren worden in het graf!' Ze begon hard, zenuwachtig te lachen. 'Jullie zijn gek, jullie kùnnen eenvoudig niet meer leven als normale mensen. William, het is voorbij tussen ons. Doe die deur open. Kom Alec, we gaan weg uit dit krankzinnigengesticht'.

Ze keken haar allemaal verbijsterd aan, niemand opende de deur voor haar, ook Alec niet. Toen deed Joan het zelf. Ze huilde. En terwijl ze Alec bij de hand pakte, zei ze: 'Ik geef meer om Alec dan om jullie allemaal bij elkaar. Kom, Alec...' en ze trok hem voort door de röntgen-

detector. Joan dwong hem tot hard lopen en Alec dacht geamuseerd: als er nù niets gebeurt, gebeurt het nooit...

Bijna in koor riepen William en Helen: ‘Hé daar, wacht, wacht!’

‘Doorlopen’, zei Alec zachtjes. Maar de halldeur ging open en er sprongen al geüniformeerde kerels op hen af. Met uitgestrekte handen hielden ze de vluchtelingen tegen.

‘Joan!’, zei William. ‘Wat doe je nòu voor iets mals...’

‘Alec’, zei Helen, ‘ik wist niet, dat jullie...’

‘Van de nood een deugd maken’, vulde Joan aan. ‘Ja, als jullie òns dan niet willen, dan nemen we elkaar. Nietwaar Alec?’

‘Vast en zeker’, zei hij.

‘Maar ik wìl je immers wel’, zei William verwilderd, ‘ik... ik...’

‘Luister eens’, zei Helen, ‘ze heeft gelijk, William. Ik wéét wat ze bedoelt. Ja, ze heeft gelijk. Ik geloof, dat het voor ons allen maar het beste is, dat...’ Ze keek naar haar vader en haar broer Bert, die inmiddels ook naderbij waren gekomen. Nietwaar Bert? We *schieten* géén steek op, hè?

Bert antwoordde mokkend: ‘Het draait op politiek uit, en dat is niets voor ons soort mensen...’

Helen zei resoluut: ‘Ja, zo is het, zo is het. Ik...’ En toen ineens: ‘Alec, jij hèbt toch niet iets met...’ Ze wierp een blik op Joan. En die zei: ‘Het was de simpele toepassing van een klassieke truc’.

‘Maar...’, zei William.

‘Stilte!’, zei de Grote Man ineens. Het echode door de hall. ‘Ja, zoals we hier staan zìjn we allemaal stapelgek. *Ik* doe niet meer mee. Ik denk, dat ik maar heel gewoon een honden-asyl ga beginnen of iets dergelijks. Ik vind, dat je moet doen waar je plezier in hebt. Je moet er niet om heen draaien en je tijd niet verbeuzelen met dingen die er niet toe doen... Helen, tróuw nou maar met die jongen, hij is per slot niet eens zo dom als ik altijd dacht, 't is heus wel een aardige jongen. En William, waarom word je geen landmeter op Sumatra, je wou vroeger altijd

zo graag land ontdekken, oerwouden door en zo...' Ze liepen langzaam naar de uitgang; de geüniformeerde mannen slenterden slungelachtig mee. 'En ik dan?', vroeg Bert achteruitgesteld.

'Wéét je dat niet?', vroeg de Grote Man. 'Waarom probeer je niet iets te worden bij het Doofstommenonderwijs? Dáár hebben ze nu werkelijk behoefte aan het gebruik van een taal...'

'God ja', zei Bert vaag, 'met die gehoorapparaten tegenwoordig..., ja, nieuwe methoden...'

Ze kwamen op de brede betonbaan.

'Waar staan de auto's?', vroeg William.

'Nee', zei Joan, 'éérst zeggen wat je wilt. Wil je mij en Henry Peter of al die onzin?'

William zei, en het klonk haast wanhopig: 'O, toe nou Joan, dat wéét je best!'

'Wìj gaan met de boot', zei Helen, 'er is altijd nog zoiets als "Tom's Cabin".'

'En wij, Bert', zei de Grote Man, 'hebben nog iets vergeten te doen, bedenk ik nu. Ga je nog even mee naar binnen?'

XLI

Helen en Alec voeren in een open boot over het meer naar het kleine zomerhuis in het donker aan de overkant. Ze waren kouwelijk en spraken weinig, waren onwennig in elkaars gezelschap en voelden zich somber. Ze wisten, dat het nog een hele tijd zou duren, voor ze aan de nieuwe, zo plotseling ontstane situatie zouden zijn gewend.

Het was een vrij kille avond met flarden wolken en met zo nu en dan een onduidelijke maan. Plotseling scheen er geweldig veel licht achter hen. Ze keken om en zagen door de ramen van Het Complex een enorme, paarsige gloed. Even later klonken er knallen. Er begonnen sirenes te loeien. Het waren de noodsirenes, die iedereen bevalen

Het Complex zo spoedig mogelijk te verlaten. Dat zei Helen tenminste. Door de nacht ging ver en hoog het gesnerp van politie-fluitjes, zelfs over die grote afstand was het nog te horen. Alec zette de motor af. Hij zei donker: ‘Ja vader en broer blazen de boel op, Helen’.

Ze vroeg angstig: ‘Zouden ze zichzelf...’

‘Ben je gek!’, zei hij zeer resoluut. ‘Dan zouden ze het wel anders doen. Ze laten alleen maar hier en daar in Het Complex heel toevallig een ongelukje gebeuren met de apparaten...’

Er scheen nog meer licht, er klonken nieuwe knallen. Het angstaanjagende geluid van de sirenes daartussendoor hield aan. Van de politie-fluitjes hoorden ze nu niets meer. De Coloradar-spiegel gaf plotseling zijn honderdvoudige kleurengloed af, trilde kort daarop, gaf een vreemde, rinkelende klap af en doofde uit.

‘Ook kapot’, zei Alec.

‘Kom’, zei Helen, huiverend, ‘laten we doorvaren, Alec’.

Toen Alec drie kwartier later voorzichtig nieuw hout in de brandende haard stapelde - het was muf en zeer kil in Tom's Cabin 'en ze hadden de deuren open gezet om het huis flink te laten luchten - waren de knallen al lang opgehouden. Het Complex was vrijwel donker. Maar nu was er een groot gerucht van boten op het meer.

Helen riep uit de keuken: ‘Er is nog rum ook. Zou een grocje ons helpen?’

‘Vast wel’.

En van buiten klonk er een vrolijke stem: ‘Is er genoeg voor drie?’ Logge stappen klotsten op de trap. Even later kwam Charley door de open deur. ‘Had ik het niet gedacht!’, zei hij lacherig. ‘Ik zag hier licht en ik zei tegen mezelf: kom, eens effe buurten!’

‘Hoe kom jìj op het meer?’, vroeg Alec.

‘Alles is toegestaan op het ogenblik. Ik hoorde die knallen en ik begreep onmiddellijk wat er aan de hand was. Het is toch zo, nietwaar, het is daar toch afgelopen, hè?’, en tegen Helen, die binnenkwam met een bezem in de hand: ‘Wat gebeurt hìer. Toch geen schoonmaak zeker? Dat

heeft weinig zin, want morgen is Oaklake beslist geen stil plekje voor tortelduifjes. Ik geloof, dat de professor en dr Albert ook al de benen hebben genomen. Toen ik zo straks langs de grote steiger kwam, zag ik ze tenminste op een watervliegtuig toevaren...'

Helen zuchtte. 'Gelukkig maar...'

Charley vroeg: 'Is het tussen jullie nu in kannen en kruiken?'

Helen lachte vaag en zei: 'Och, we moeten er nog aan wennen...'

'En wat gaan jullie doen?'

'Naar Californië, denk ik', zei Alec, 'ik heb daar altijd nog wat boeken staan en een ouwe motorfiets'.

'Ik kon die kant ook wel eens optrekken, over een dag of wat. Ik heb de buit nu toch binnen'.

'Net op tijd', zei Alec. 'Misschien kunnen we daar samen wel iets beginnen, wie weet'.

'Nou, dat zien we nog wel. Het komt vast wel goed', zei Helen gemakkelijk.

'Ik vind jullie maar aardig lauw voor een jong stel', zei Charley.

'Ja', zei Helen. 'Maar de wereld gaat aan vlijt ten onder. Wist je dat nog niet?'

'Praat me er niet over', zei Charley.

En Alec zei: 'Nee, liever niet. Een rumgroc is beter'. En hij sloot de deuren en trok de gordijnen dicht.

'Het is een eenvoudige bruiloft', zei Helen, die met de dampende glazen binnenkwam, 'maar je moet maar zo rekenen, Charley, we zijn ook maar eenvoudige mensen'. 'Eindelijk', zei Charley.

Ofschoon ze haast hadden de volgende dag, reed de Cadillac met Helen en Alec kalm door de wereld. De zon gaf een herfstig licht af over het goede Maine en Helen neuriede vergenoegd mee met de muziek uit de radio. De ontvangst was nu weer ongestoord.

Helen zei: 'Hindert het je, dat je nu in mìjn Cadillac naar Californië rijdt?'

Alec trok de schouders op en antwoordde: ‘We zullen hem binnenkort wel moeten missen. Laten we er daarom zo lang nog maar plezier van hebben’.

Ze reden over een betonweg dwars door koel bos. Er was weinig verkeer. En de Cadillac zoemde rustig voort. Toen hij door een flauwe bocht was gegaan, zagen Helen en Alec aan de andere kant van de weg een oude Ford staan. Er lag een man onder, die blijkbaar iets aan het repareren was; de benen van de man duwden het lichaam driftig dieper onder de wagen. Alec was in een uitstekend humeur en in een stemming om de hele wereld van dienst te zijn. Hij stopte, draaide het raampje omlaag en riep: ‘Hé daar, kunnen we helpen?’

Er kwam een onduidelijk gebrom onder de oude wagen vandaan. Even later verscheen er een besmeurde man. Hij zei: ‘Altijd hetzelfde met die ouwe huurwagens...’ En vlak daarop, verrast: ‘Wel heb ik ooit!’ Het was Chester Hobson. Hij rende op de Cadillac toe, trok ondertussen een notitiebloc uit één van zijn zakken en riep: ‘Is het waar, dat...’

Maar Alec had al ingeschakeld, en terwijl hij de wagen liet optrekken, riep hij pesterig door het raampje: ‘Nee, er is geen woord van de hele historie waar!’